เสียงธรรมจากพระโอษฐ์

๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก

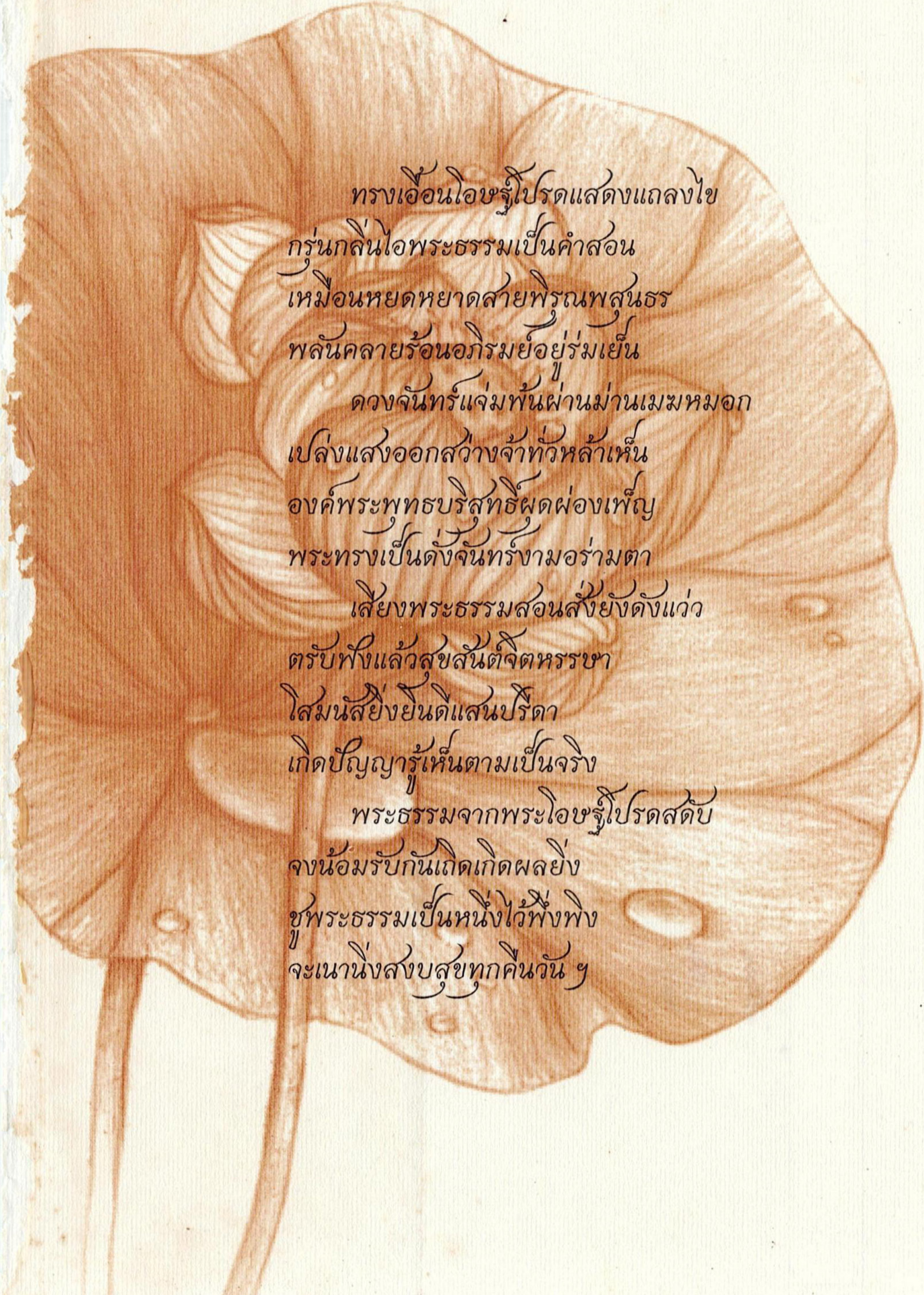

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

เสียงธรรมจากพระโอษฐ์ ๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก • พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

หนังสือเล่มใหม่นี้มีลักษณะเฉพาะพิเศษ ซึ่งเป็นไป
ตามเจตนาของผู้ประพันธ์ ทราบว่าตั้งใจเพียร
บรรจงเรียงถ้อยร้อยคำอย่างเอาจริงเอาจัง
และที่สำคัญยิ่งคือ เป็นการก้าวของผู้ประพันธ์จากการสื่อ
"เถรคาถา" มาสู่การสื่อ "พุทธคาถา"
เสมือนทำงานอย่างแรกเป็นเครื่องเตรียมตัวพร้อม
ดูจเป็นขั้นตอนก่อนก้าวสูงขึ้นไปถึงจุดหมายที่แท้จริง
คือการประกาศธรรมานุศาสน์ของพระบรมศาสดา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ทรงเอื้อนโอษฐ์โปรดแสดงแถลงไข
กรุ่นกลิ่นไอพระธรรมเป็นคำสอน
เหมือนหยดหยาดสายพิรุณพสุนธร
พลันคลายร้อนอภิรมย์อยู่ร่มเย็น

ดวงจันทร์แจ่มพ้นผ่านม่านเมฆหมอก
เปล่งแสงออกสว่างจ้าทั่วหล้าเห็น
องค์พระพุทธบริสุทธิ์ผุดผ่องเพ็ญ
พระทรงเป็นดั่งจันทร์งามอร่ามตา

เสียงพระธรรมสอนสั่งยังดังแว่ว
ตรับฟังแล้วสุขสันต์จิตหรรษา
โสมนัสยิ่งยินดีแสนปรีดา
เกิดปัญญารู้เห็นตามเป็นจริง

พระธรรมจากพระโอษฐ์โปรดสดับ
จงน้อมรับกันเถิดเกิดผลยิ่ง
ชูพระธรรมเป็นหนึ่งไว้พึ่งพิง
จะเนานิ่งสงบสุขทุกคืนวัน ฯ

เสียงธรรมจากพระโอษฐ์

๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

ฉ บั บ พิ ม พ์ เ ผ ย แ พ ร่ เ ป็ น ธ ร ร ม ท า น

หนังสือเล่มนี้เกิดจาก "ศรัทธาธาร" ของท่านสาธุชนชาวพุทธ สายธารแห่งศรัทธาหลั่งไหลสู่ "เสียงธรรมจากพระโอษฐ์" รวมเป็น "ธรรมทาน" ขอให้ท่านที่ได้รับหนังสือเล่มนี้ จงอ่านด้วยจิตเลื่อมใส เพื่อความซาบซึ้งในธรรมรสบทกวี และพินิจพิจารณา เพื่อเกิดปัญญารู้เห็นตามเป็นจริง และขอให้ท่านนำหลักธรรมไปดำเนินชีวิตตาม "วิถีแห่งพุทธะ" คือบำเพ็ญประโยชน์ตนพร้อมประโยชน์คนอื่นให้สมกับศรัทธากุศลเจตนาของท่านสาธุชนทุกคนทุกประการ

ค่าควรอ่าน
* กรุณาอย่าเก็บไว้โดยไม่อ่าน โปรดส่งมอบให้ผู้ประสงค์อ่าน *

เสียงธรรมจากพระโอษฐ์ *๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก*

โดย **พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์**
งานเขียนลำดับที่ ๓๑

พิมพ์ครั้งแรก : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ จำนวน ๑๗,๐๐๐ เล่ม
ฉบับพิมพ์เป็นธรรมทาน จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม
และฉบับพิมพ์เพื่อจำหน่ายโดย บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ออกแบบโดย สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์
โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๙-๓๐๗๒

ภาพปกและภาพประกอบ : มณเฑียร แก้วประพล

เพลท : ออริจินอลฟิล์ม / พิมพ์ : เลิฟแอนด์ลิพเพรส

โมทนียบรรณ

เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้อ่านงานแปลร้อยกรองพร้อมทั้งอธิบายความเล่มหนึ่งของ พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ ชื่อว่า *เสียงธรรมจากผู้พ้นทุกข์ ๑๐๘ คาถา ธรรมคีตาจากพระไตรปิฎก* และได้อนุโมทนาความเพียรพยายามของผู้ประพันธ์ในการบำเพ็ญศาสนกิจด้านงานเผยแผ่ธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

บัดนี้ เวลาผ่านไปประมาณ ๑ ปีครึ่ง ได้เห็นผลงานหนังสือเล่มใหม่ของ พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ ชื่อว่า *เสียงธรรมจากพระโอษฐ์ ๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก*

ดูเผินๆ หนังสือเล่มใหม่นี้ชื่อคล้ายกับเล่มก่อนนั้นมาก ซึ่งอยู่ในลักษณะเดียวกัน คือเป็นงานนำคาถาประพันธ์ในพระไตรปิฎกออกมาแปลเป็นคำร้อยกรองภาษาไทย พร้อมทั้งอธิบายความเรียงเป็นร้อยแก้ว เพื่อสื่อสารให้คนสมัยปัจจุบันเข้าใจและได้ประโยชน์ และทั้งสองเล่มนี้นั้นก็มีจำนวนคาถา ๑๐๘ เท่ากัน

ถือว่า *เสียงธรรมจากพระโอษฐ์ ๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก* แห่ง พ.ศ. ๒๕๕๑ นี้ เป็นผลงานสืบเนื่องก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งต่อจาก *เสียงธรรมจากผู้พ้นทุกข์ ๑๐๘ คาถา ธรรมคีตาจากพระไตรปิฎก* แห่ง พ.ศ. ๒๕๕๐ นั้น

ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่า *เสียงธรรมจากผู้พ้นทุกข์ฯ* ปี ๒๕๕๐ นั้น เป็นการนำคาถาของพระอรหันตสาวก ซึ่งรวมอยู่ในคัมภีร์ชื่อว่า *เถรคาถา* ออกมาแปลเป็นคำร้อยกรองภาษาไทยประเภทโคลงสี่สุภาพ จัดระดับสาระโดยไต่จากโลกิยะขึ้นสู่โลกุตระ ส่วน *เสียงธรรมจาก*

พระโอษฐ์ฯ ปี ๒๕๕๑ นี้ เป็นการนำคาถาพระวจนะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ผู้ประพันธ์เลือกสรรจากคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายเล่ม ออกมาแปลเป็นคำร้อยกรองภาษาไทยประเภทกลอนแปดสุภาพ จัดระดับสาระโดยเรียงจากภาคธรรม ธรรมตรี - ธรรมเอก ไปสู่ภาคอภิธรรม อภิธรรมตรี - อภิธรรมเอก

หนังสือเล่มใหม่นี้จึงมีลักษณะเฉพาะพิเศษ ซึ่งเป็นไปตามเจตนาของผู้ประพันธ์ ทราบว่าตั้งใจเพียรบรรจงเรียงถ้อยร้อยคำอย่างเอาจริงเอาจัง และที่สำคัญยิ่งคือ เป็นการก้าวของผู้ประพันธ์จากการสื่อ "เถรคาถา" มาสู่การสื่อ "พุทธคาถา" เสมือนทำงานอย่างแรกเป็นเครื่องเตรียมตัวพร้อม ดุจเป็นขั้นตอนก่อนก้าวสูงขึ้นไปถึงจุดหมายที่แท้จริง คือการประกาศธรรมานุศาสน์ของพระบรมศาสดา

การร้อยเรียงผลงานประพันธ์ครั้งนี้ พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ กำหนดเงื่อนไขวางเกณฑ์ในการทำงาน เพื่อให้เนื้อหาสาระทั้งหมดมีเอกภาพ ทั้งในด้านรูปแบบ และปริมาณ พร้อมกับทรงอรรถที่ต้องการจะสื่อได้ดังประสงค์ นับว่าเป็นงานที่ทำได้ยาก ควรถือเป็นการฝึกตนของผู้ประพันธ์ แต่ผลของการฝึกนั้น กลายเป็นความเพิ่มพูนสารประโยชน์ อันหมายถึงความเจริญบุญเจริญปัญญาของประชาชน

ขออนุโมทนา พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ ที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจสนองตามพระพุทธโอวาทในการประกาศธรรม เพื่อประโยชน์สุขของพหูชน ขอให้งานประพันธ์นี้อำนวยผลเป็นความงอกงามสู่ "อามิสไพบูลย์" พร้อมด้วย "ธรรมไพบูลย์" สมความมุ่งหมาย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๑

อนุโมทนาวจัน

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ เป็นเพื่อนสหธรรมิกที่สนิทสนมเกื้อกูลกับข้าพเจ้า ได้ส่งผลงานของท่านทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองมาให้อ่านอยู่เสมอ เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับธรรมะสำหรับคนยุคใหม่และวิปัสสนากรรมฐาน ข้อเขียนบางอย่างของท่านโดนใจข้าพเจ้ามาก จึงนำมาเผยแพร่แก่ผู้ปฏิบัติธรรมและประชาชนทั่วไป เพราะเห็นว่าทันสมัยเหมาะกับยุคปัจจุบันที่การสื่อสารไร้พรมแดนอย่างแท้จริง

โดยทั่วไปพระภิกษุที่มีความรู้ภาษาบาลีเป็นอย่างดี มักไม่ถนัดกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ และมิได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง แต่พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ มีความรู้ทั้งภาษาบาลี และกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ พร้อมด้วยได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเกิดประสบการณ์ตรง ข้อเขียนของท่านจึงอ่อนช้อยด้วยภาษากวี และลึกซึ้งโดยสภาวธรรม ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้เขียนหนังสือที่พร้อมด้วยคุณสมบัติด้านปริยัติและปฏิบัติเช่นนี้แหละ จะสามารถนำพาผู้อ่านสู่ความลุ่มลึกในธรรม

หวังว่า หนังสือ “เสียงธรรมจากพระโอษฐ์” เล่มนี้ จะเป็นเสมือน “ธรรมโอสถ” ช่วยเยียวยารักษาโรคทุกข์ทางใจ เป็น “ธรรมคีตา” พาสัมผัสสุนทรียภาพ ซาบซึ้งในมธุรพจน์บทกวี และเพลิดเพลินตามท่วงทำนองของถ้อยภาษาที่สละสลวย เป็น “ธรรมธารา” เรียบไหลไปชำระล้างมลทินออกจากจิต เกิดความสะอาดสุกใส และเป็น “ประทีปธรรม” ส่องทางสว่างใจขจัดม่านอวิชชาแก่ผู้แสวงหาศานติโดยพลัน.

พระคันธสาราภิวงศ์

๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๑

บุรพพจน์

พระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงแสดง นับแต่ครั้งพุทธ-กาลกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ยังคงร่วมสมัยเป็น "ธรรมะคู่สังคม" ที่ให้ความสงบสุขร่มเย็นอยู่เสมอ และเป็น "ธรรมะคู่ขวัญ" ที่ควรครองใจอยู่ตลอด

"เสียงธรรมจากพระโอษฐ์" ๑๐๘ *คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก* แม้มิใช่ "ธรรมะอินเทร็นด์" หรือ "ธรรมะออนไลน์" แต่ก็เป็น "ธรรมะสายตรง" (ต่อสายตรงถึงหอไตร) ซึ่งมาจากพระพุทธเจ้าตรงๆ โดยข้าพเจ้าสืบค้นจากพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐเริ่มแต่เล่มที่ ๙ เปิดพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ มหา-วิทยาลัยมหิดล (ฉบับซีดีรอม) นำเอาบทพระคาถาและความไทยมาปรับแปล พร้อมแต่งเป็นกลอนแปดสุภาพ

เมื่อปรับแปลและแต่งเป็นกลอนแปดสุภาพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าคิดจะต่อยอดด้วยการอธิบายความ แต่ก็ให้รู้สึกหนักอกหนักใจยิ่ง เพราะพุทธวจนะนั้นๆ ล้วนชัดเจนอยู่ในตัว เรียกว่าสมบูรณ์ด้วยเนื้อหาสาระ (อรรถ) และสละสลวยด้วยอักษรภาษา (พยัญชนะ) ซึ่งไม่ควรเพิ่มอีกและนำออกเลย ครั้นจะไม่อธิบายก็เกรงว่าคนนอกรั้วกำแพงวัดจะอ่านยาก หากอธิบายแบบผสมกลมกลืนโดยยึดโยงอยู่กับพุทธวจนะคุมความมิให้ออกนอกประเด็นก็ไม่น่าจะเป็นไร ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจอธิบาย และแล้วการอธิบายของข้าพเจ้าก็สำเร็จอยู่ในรูป "เขียนตามคีย์" หากท่านผู้อ่านอ่านบทพระคาถาความแปล กลอนแปดสุภาพ และความขยายแล้ว ย้อนขึ้นอ่านบท

พระคาถา ความแปล กลอนแปดสุภาพอีกที พิจารณาสักนิดจะรู้ว่า ข้าพเจ้าเขียนอยู่ในความไม่ออกนอกประเด็น

ข้าพเจ้าเลือกอธิบายแบบเขียนตามคีย์ก็จริง แต่บางครั้งบางบทก็อดที่จะเร่งคีย์ให้แรงขึ้นไม่ได้ "ให้ยาแรง" เจริญพรขอ "ลงแส้ธรรม" ตอกเสาเข็มหนักๆ จึ้กๆ เจ็บๆ หน่อย ไม่รู้ว่างานนี้ "พระกรรมฐานกลางกรุง" จะได้ฉายา "พระปากกรรไกร" หรือเปล่า แต่ถ้าสามารถตัดวัชพืชความชั่วร้ายขาด พาเดินออกจากดงความมืดสำเร็จ ประทีปธรรมพลันสว่างขึ้นกลางใจคนอ่าน "ซาโตริ" (ได้ดวงตาเห็นธรรม) ข้าพเจ้าก็เต็มใจรับฉายานั้น (กรรไกรปากคมฉับๆๆ) ยุคสมัยนี้ก้อนมะเร็งเนื้อร้ายเกลื่อนเมือง จะปล่อยให้มันลุกลามต่อหรือไร ผ่าตัดย่อมเจ็บ แต่แลกกับการเอาเนื้อร้ายออกยอมไหม อย่ากลัวเลย ถ้ายอมผ่าตัดเนื้อร้ายฉีดคีโมแล้ว พระจะให้ยาเย็น ฉีด "วัคซีนธรรมะ" ฟรี

นับแต่ข้าพเจ้าพลัดหลงเข้าวงการหยดน้ำหมึก เดินบนถนนนักเขียนโดยมิได้ตั้งใจ งานเขียนเล่มนี้เป็นเล่มแรกที่ข้าพเจ้ารับหนังสือพิมพ์ *ไทยรัฐ เดลินิวส์* มาอ่าน (ปกติเป็นพระตกยุค "คนนอกข่าว" โลว์เทคโนโลยีมากๆ) ทว่าข้าพเจ้ามิได้อ่านข่าว หากแต่อ่านคำเอาความจับภาษา และอ่านเพื่อคลิกความคิดเท่านั้น แต่ข้าพเจ้าก็รับรู้ข่าวคราวเหตุบ้านการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และก็อดไม่ได้ที่จะนำเหตุบ้านการเมืองมาเขียนแทรกลงระหว่างบรรทัดฉายเป็นหนังตัวอย่างในบางบท ถ้าถือเป็นเรื่องน่าตำหนิ พระไม่ควรนำการเมืองมาเขียน ข้าพเจ้าก็ขอสารภาพว่า "อาตมภาพบกพร่องโดยสุจริต" ความจริง คนเราอยู่ร่วมยุคยากจะหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ข้าพเจ้าเองก็อยากให้หนังสือเล่มนี้ร่วมบันทึกเหตุการณ์กลายๆ

เฉพาะช่วงปี ๒๕๕๑ นี้ ขอให้ถือว่าอ่าน "เรียงความการเมืองไทย" สนุกๆ อย่าจริงจัง การเมืองเป็นเรื่องเล่นๆ เขาพากันเดินลงสนามเลือกตั้ง "เล่นการเมือง" มิใช่หรือ

นับเป็นพระมหากรุณาคุณของพระบรมศาสดาที่สุดจะประมาณ พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมหมดจดแจ่มแจ้งชนิดมิให้อะไรตกหล่น ละเมียดละไมกับการสั่งสอน เริ่มจากเรื่องเล็กๆ ไปหาเรื่องใหญ่ๆ ตั้งแต่ปากท้องกระทั่งถึงบรมธรรม เรียกว่า "เรื่องจิ๊บๆ ยันนิพพาน" ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นสองภาค คือ *ภาคธรรม* ธรรมตรี-ธรรมเอก และ *ภาคอภิธรรม* อภิธรรมตรี-อภิธรรมเอก โดยเฉพาะภาคอภิธรรม ถือเป็นอภิธรรมภาคพิเศษ "อภิธรรมแพรวพราว" เรียนไม่ยากอย่างอภิธรรมภาคปกติ (หลักสูตรพม่าเรียน ๗ ปี) เมื่อท่านผู้อ่านเริ่มอ่านภาคธรรมก็เท่ากับเริ่มเรียนในระดับปฐมศึกษาถึงมัธยมศึกษา อ่านภาคอภิธรรมก็เท่ากับศึกษาในระดับอุดมศึกษา จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพียง ๗ วัน ๗ คืน ภาคธรรมอ่าน ๓ วัน หยุดพัก ๑ วัน ภาคอภิธรรมอ่านอีก ๓ วันก็จบ สำเร็จการศึกษารับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตด้วยตนเอง

ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) แห่งวัดญาณเวศกวัน พระผู้เป็น "ประทีปส่องไทย" เมตตาเขียนอนุโมทนาขณะอาพาธอยู่โรงพยาบาล ก่อให้เกิด "ธรรมปีติ" ซาบซึ้งยิ่ง ท่านอาจารย์พระคันธสาราภิวงศ์แห่งวัดท่ามะโอ "สำนักตักสิลาบาลีใหญ่" พระผู้ "เลิศทางบาลี" กรุณาเขียนคำอนุโมทนาขณะศาสนกิจมาก เสมือนหลั่งรด "ธรรมโอทก" ชุ่มชื่นใจ และขออนุโมทนาญาติโยมทุกคนที่ถวายอาหารให้ขบฉันขณะเขียนงาน โดยเฉพาะคุณโยมอรวรรณ แสงดารา พากเพียร

เดินทางไกลมาถวายอาหารประณีตประจำทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ ตั้งแต่ต้นมิเคยขาด โยมพี่มาลี ภู่มะลิพันธุ์ ห่วงใยตลอด พร้อมทั้งอนุโมทนาสำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนเป็น "บรรณทูต" สื่อสารหนังสืออย่างมีความหมาย คุณมณเฑียร แก้วประพล เพียรบรรจง "รังสรรค์งานศิลป์" อย่างงามประณีต ขอบุญกุศลจงเกิดแก่ญาติโยมทุกคนทั่วกัน

นานๆ พระกรรมฐานจึงจะมาปักกลดอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ คีย์คำขยายความ "๑๐๘ วัน เพื่อ ๑๐๘ คาถา" สำเร็จเป็น "บทความ-บทธรรม" ที่ควรอ่าน ดังนั้น ท่านที่ถือหนังสือเล่มนี้อยู่ในมือ อย่ารีรอเลย เปิดออกอ่านเถิด เพียงไม่กี่บท หากท่านเกิดสติตื่นตาสว่าง ขับสรีรยนต์ไปบนถนนชีวิต ไม่เผลอปล่อยให้ "ธรรมะหลับใน" ข้าพเจ้าก็สุขใจยิ่งแล้ว.

เจริญธรรมอำนวยพร

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

ชนะสงคราม ' ๙๙๙

สารบัญ

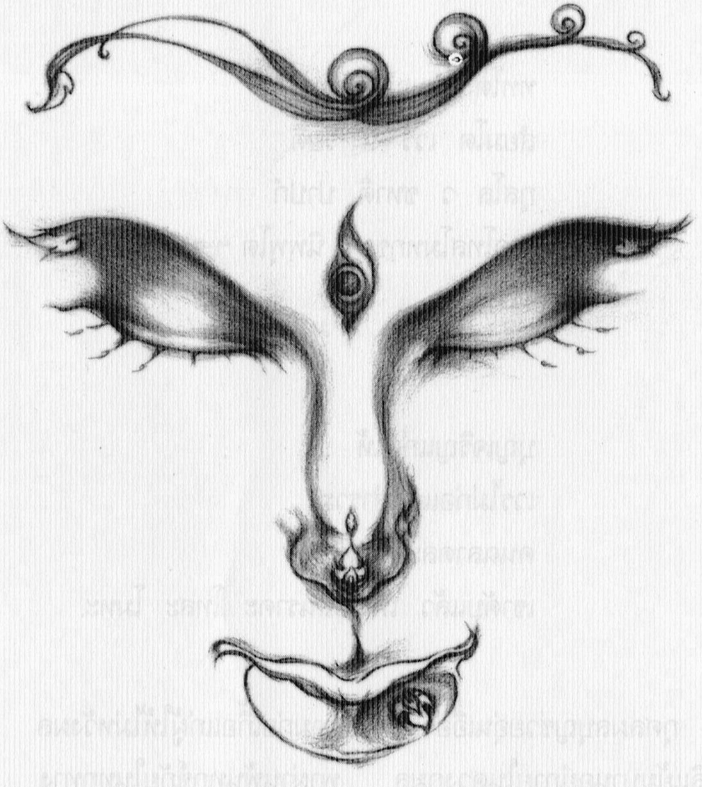
ภาคอภิธรรม

ภาคธรรม

ธรรมตรี - ธรรมเอก

บุญคู่คุณวัฒนา

๑.

ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
สํยมโต เวรํ น วียติ
กุสโล ว ชหาติ ปาปกํ
ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุโต ฯ

ที. ม. ๑๐/๑๒๗/๑๕๗

บุญเจริญแก่ผู้ให้
เวรไม่ก่อแก่ผู้สำรวม
คนฉลาดละกรรมชั่ว
เขาดับแล้ว เพราะสิ้นราคะ โทสะ โมหะ.

กุศลผลบุญช่วยอุ่นเอื้อ ตามก่อเกื้อแก่ผู้ให้ไม่หวังผล
ผลิแย้มบานอยู่ภายในดวงกมล พาผ่านพ้นทุกข์ภัยในทุกทาง
เวรระงับดับลงอย่าสงสัย หากจิตไม่เกาะเกี่ยวเที่ยวบาดหมาง
บาปอกุศลนิดหน่อยก็ปล่อยวาง ย่อมเริศร้างจากกิเลสหมดเภทภัย ฯ

“บุญกุศล” หรือ “คุณงามความดี” จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อจิตกอปรด้วยกุศล เรียกว่า “กุศลจิต” ซึ่งคิดในทางดีงาม ปราศจากความขุ่นมัวหรือความขัดแย้ง ก่อนออกไปสู่การกระทำ (ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา) กุศลจิตคิดในทางดีงาม ประกอบกับได้รับการตอบสนองด้วยการกระทำอย่างนี้ จะก่อให้เกิดความโสมนัสเบิกบาน เหมือนต้นไม้ได้รับน้ำชโลมรดก็ชุ่มชื่น จิตเปรียบเป็นต้นไม้ บุญกุศลเปรียบเป็นน้ำมาช่วยหล่อเลี้ยงให้เจริญงอกงาม จิตที่ขาดบุญกุศลจะห่อเหี่ยว เหมือนต้นไม้ขาดน้ำเหี่ยวเฉา ต้นไม้ที่ได้รับการรดน้ำสม่ำเสมอจะค่อยๆ หยั่งรากเติบโตแตกกิ่งก้านสาขา กระทั่งแข็งแรงยืนต้นตระหง่าน แม้ลมพายุจะพัดโหมกระหน่ำ ก็ยากจะรื้อถอน จิตที่ได้รับการสั่งสมบุญกุศลอยู่เนืองๆ ก็เช่นเดียวกัน ค่อยๆ เจริญงอกงามกระทั่งกลายเป็นดวงจิตที่เข้มแข็ง แม้เวรภัยรุมล้อมประชิดก็ยากจะแผ้วพาน “บุญปัดรังควาน” ช่วยกำจัดเสนียดจัญไร แรงอะไรก็ไม่สู้แรงกรรม พลังอะไรก็ไม่สู้พลังบุญ ซึ่งพาพ้นวิกฤติทุกอย่าง ยิ่งกว่านั้น บุญจะกลายเป็นสะพานเชื่อมเข้าสู่ความรุ่งโรจน์ และสิ้นสุดลงที่ “แดนดับทุกข์” ด้วยเหตุนี้ คนฉลาดจึงเลิก “ขุดบ่อบาป” หันมา “ก่อกำแพงบุญ” หมั่นสั่งสม พร้อมก้าวย่างอยู่บนเส้นทางกุศลเสมอ เพราะเขารู้ว่าการสังกัดอยู่ใน “ค่ายบุญ” ย่อมโสมนัสชื่นบานตลอด

๒.

อภิตฺถเรถ กลฺยาเณ
ปาปา จิตฺตํ นิวารเย
ทนฺธํ หิ กรโต ปุญฺญํ
ปาปสฺมึ รมตี มโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๙/๓๐

พึงรีบทำความดี
ห้ามจิตจากความชั่ว
เพราะเมื่อทำบุญช้าไป
ใจย่อมยินดีในบาป.

บุญคุณงามความดีเริ่มที่จิต หากเกิดคิดจะทำอย่าหวั่นไหว
รีบขวนขวายขณะนั้นในทันใด ก่อนจิตใจเดียดฉันท์เปลี่ยนผันแปร
เมื่อทำบุญล่วงกาลเนิ่นนานนัก จิตก็จักตกต่ำเดี๋ยวย่ำแย่
ยินดีในบาปเชียวเลิกเหลียวแล ยากจะแก้กลับลำมาทำดี ฯ

ภายในใจของมนุษย์เป็นประหนึ่งสนามชิงชัยระหว่างกุศลจิตกับอกุศลจิต ซึ่งสู้รบกันอยู่เสมอ ทว่าชัยชนะมักตกเป็นของฝ่ายอกุศลจิตมากกว่าฝ่ายกุศลจิต ทั้งนี้ เพราะจิตมนุษย์โน้มเอียงไปในทางอกุศลได้ง่าย (คิดร้ายมากกว่าคิดดี) โดยเฉพาะคนที่สั่งสมบาปอกุศลไว้มาก ยากที่กุศลจิตจะเกิดขึ้น แม้เรื่องดีก็คิดเป็นเรื่องร้าย มองในแง่ลบ ดูสิ ภายในบ้านของเขาเลี้ยงสุนัขดำไว้หลายตัวนับเป็นสิบๆ เลี้ยงสุนัขขาวไว้เพียงแค่สองสามตัว เปิดประตูบ้านทีไร สุนัขดำก็กระโดดออกก่อนทุกที มิหนำซ้ำยังปล่อยให้มันเที่ยวไปเห่าไล่กัดคนอื่น "โฮ่งแฮ่"[๑] นานทีปีหนสุนัขขาวสักตัวหนึ่งจึงจะกระโดดออกมา สำหรับบ้านของคนประเภทนี้สุนัขขาวหลุดออกมาถือว่าน่าอัศจรรย์ จะเป็นใครก็ตาม ขณะที่จิตเกิดกุศลหรือกอปรด้วยกุศลต้องถือเป็น "โอกาสทอง" ที่ไม่ควรปล่อยให้ผ่านไปเฉยๆ เมื่อโอกาสทองมาถึงก็อย่าทำเป็นทองไม่รู้ร้อน หยุด "ดื่มชาเย็น" รีบขวนขวายกระทำคุณงามความดีทันที มิฉะนั้น อกุศลจิตจะได้ช่องแทรกเข้าขัดขวาง เหนี่ยวรั้งเกิดความลังเล ศรัทธาแรงกล้าก็ค่อยๆ ลดความแรงลง เดิมทีที่คิดจะทำมากก็คิดทำน้อย และที่คิดจะทำน้อยก็ไม่ทำเลย ซ้ำร้ายกลับคิดไปในทางอกุศล น้ำขึ้นไม่รีบตัก มาตักขณะน้ำงวดลงแล้ว คงได้แต่น้ำขุ่น มิได้น้ำใส ยิ่งแย่กว่านั้นคือ ได้ "โคลนตม" กลับบ้านไป

๓.

ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา
กยิราเถนํ ปุนปฺปุนํ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ
สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๙/๓๐

หากพึงทำบุญ
ก็พึงทำบ่อยๆ
ทำความพอใจในบุญนั้น
เพราะการสั่งสมบุญ
นำความสุขมาให้.

บุญกุศลเสริมราศีดูดีนัก จงพิทักษ์รักษาอย่าเสื่อมสูญ
หมั่นเพียรทำบ่อยบ่อยค่อยเพิ่มพูน ทวีคูณกอปรเกื้อเพื่อหนุนนำ
การสั่งสมบุญกุศลผลเป็นสุข ผ่อนคลายทุกข์เศร้าหมองหน้าผ่องขำ
ปลูกนิสัยใฝ่บุญเป็นประจำ จะสุขล้ำสำราญเบิกบานใจ ฯ

“บุญกุศล” มองในมุมพลังงานก็ควรเป็นพลังงานบริสุทธิ์ ปลอดมลพิษ ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้กาย วาจา แสดงออกในทางดีงามหรือสร้างสรรค์ แท้ที่จริงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นเกิดจากจิตที่ผ่องใส ปลอดโปร่ง มิใช่เกิดจากจิตที่เศร้าหมอง ขุ่นมัว ขณะจิตเกิดความเศร้าหมอง ขุ่นมัว ยากจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ เหมือนพื้นที่ถูกปกคลุมด้วยหมอกหนาทึบมองไม่เห็นทางเดิน หากเราต้องการเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่ดีงามก็ควรหมั่นให้จิตได้รับพลังงานบริสุทธิ์ คือบุญกุศลนี้อยู่บ่อยๆ ทั้งนี้ เพื่อเกิด “บุญรังสรรค์” นั่นเอง ร่างกายมนุษย์ต้องการข้าวปลามาเป็นอาหารช่วยหล่อเลี้ยง เพื่อมิให้ซูบผอม สมองมนุษย์ต้องการความรู้ วิชาการ ข้อมูล ข่าวสาร มาเป็นอาหารช่วยขบคิด เพื่อมิให้สมองฝ่อ ส่วนจิตใจมนุษย์ล่ะ ต้องการอะไรมาเป็นอาหาร ขอบอกว่าต้องการ “บุญกุศล” มาเป็นอาหารช่วยหล่อเลี้ยง เพื่อมิให้ห่อเหี่ยว วันๆ เราคอยเติมอาหารกายให้อาหารสมอง แต่ละเลยอาหารใจ ไม่ยอมไปมาหาสู่ “คุณบุญเลี้ยง” จิตใจจึงห่อเหี่ยวขาดความชุ่มชื่น เราคงไม่ปล่อยให้จิตใจขาดอาหารใช่ไหม ถ้าเช่นนั้นเรามาช่วย “พลิกฟื้นผืนนาบุญ” ให้งอกงาม สานสัมพันธ์ “ต่อสายบุญ” กันดีกว่า เราจะหมั่นทำบุญเพิ่มอาหารใจวันละนิดอยู่เนืองๆ ด้วยเชื่อว่า เมื่อใจอิ่มบุญจะอิ่มนาน เหมือนอิ่มทิพย์

๔.

อุปนียติ ชีวิตมปฺปมายุ
ชรูปนีตสฺส น สนฺติ ตาณา
เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
ปุญฺญานิ กยิราถ สุขาวหานิ ฯ

องฺ. ติ. ๒๐/๔๙๓/๑๙๘

ชีวิตถูกชรานำเข้าไปหาความมีอายุสั้น
ผู้ที่ถูกชรานำเข้าไปย่อมไม่มีที่ต้านทาน
เมื่อบุคคลเล็งเห็นภัยในความตายนี้
ควรทำบุญทั้งหลายซึ่งนำความสุขมาให้.

เมื่อคราวแก่คร่ำคร่าน่าหดหู่ ชีวิตอยู่อีกไม่นานก็ผ่านผัน
ใกล้ความตายทุกขณะยากประกัน จะเหลียวหันมองหาคว้าสิ่งใด
เพื่อมาช่วยต้านทานห้ามหาญหัก คอยปกปักปัดป้องคุ้มครองให้
แคล้วคลาดปราศจากมรณภัย รู้ใช่ไหมว่าควรทำบำเพ็ญบุญ ฯ

ชีวิตเราทุกคนดำเนินไปเรื่อยๆ จากปฐมวัยย่างเข้าสู่มัชฌิมวัย จากมัชฌิมวัยย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัย ในที่สุดก็ดับสิ้น เหมือนดวงอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า ส่องแสงเจิดจ้าในยามเที่ยง คล้อยลงต่ำในยามเย็น และลับขอบฟ้าในที่สุด เป้าหมายชีวิตของแต่ละคนอาจจะแตกต่างกัน แต่จุดหมายปลายทางชีวิตของแต่ละคนเหมือนกัน นั่นคือความตาย "สุสานแห่งความตาย" รออยู่ แม้ความตายจะเป็นจุดหมายปลายทางของทุกชีวิต มันคือมรณภัยที่ใครๆ ไม่อาจต่อกร ทว่าความตายก็มิใช่จุดสิ้นสุด มันเป็นเพียงจุดเปลี่ยน เปลี่ยนไปเริ่มต้นใหม่ในภพภูมิต่อไป เหมือนดวงอาทิตย์กลับมาปรากฏในยามเช้าของวันใหม่อีกครั้ง ความตายเพียงมาปิดฉากชีวิตในช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนไปเปิดฉากในภพภูมิใหม่ ความตายจึงมิใช่สิ่งที่น่ากลัว แต่สิ่งที่น่ากลัวคือแรงส่งไปยังภพภูมิใหม่นั้นต่างหาก คืออะไร บุญหรือบาป แน่นอนว่า บุญส่งไปยังสุคติภูมิ บาปส่งไปยังทุคติภูมิ เส้นทางสู่สุคติภูมิกำหนดด้วยบุญ เส้นทางสู่ทุคติภูมิกำหนดด้วยบาป เรารู้อย่างนี้แล้ว ก่อนที่ความตายจะมาปิดฉากชีวิตควรทำบุญหรือบาป บุญเป็นเสบียงเดินทางสู่ปรโลก ซึ่งสั่งสมไว้ได้เฉพาะช่วงดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น สิ้นชีวิตก็หมดสิทธิ์ทันที จะบอกว่าความตายไม่น่ากลัว ความจริงก็น่ากลัวอยู่เหมือนกัน ตรงที่มันไม่ยอมส่งสัญญาณว่าจะมาวันเวลาใด

ทำบุญ: เก็บแต้มความสุข

๕.

อนุปุพฺเพน เมธาวี
โถกํ โถกํ ขเณ ขเณ
กมฺมาโร รชตสฺเสว
นิทฺธเม มลมตฺตโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๘/๔๗

นักปราชญ์ทำกุศลทีละน้อยอยู่ทุกขณะ
ขจัดมลทินของตนออกได้โดยลำดับ
เหมือนช่างทองขจัดมลทินของทองออก.

บุญกุศลเล็กน้อยค่อยสั่งสม ปราชญ์ชื่นชมเป็นนิจจิตสุขี
ทุกขณะหมั่นกระทำแต่กรรมดี มลทินมีขจัดออกนอกจากตน
เหมือนช่างทองทำงานงามวิจิตร ค่อยกอปรกิจดีหนอพอเกิดผล
กำจัดสิ่งมัวหมองมองหมดมล ทองเปล่งล้นเหลืองอร่ามงามจับตา ฯ

ผ้าขาวเปื้อนคราบสกปรก เราก็นำไปซักล้างออกด้วยผงซักฟอกและน้ำให้กลับมาขาวสะอาดดังเดิม แท้ที่จริงจิตคงธรรมชาติความเป็นประภัสสรสุกสว่างใส ซึ่งเปรียบเป็นผ้าขาวนั้น แต่กลับต้องเศร้าหมองเพราะมลทินต่างๆ เช่น ความริษยา ความตระหนี่ มาเกาะจับ เราสามารถนำผ้าขาวเปื้อนคราบสกปรกมาซักล้างด้วยผงซักฟอกและน้ำ แต่เราไม่สามารถถอดจิตออกมาซักล้างด้วยผงซักฟอกและน้ำได้เลย อะไรเล่าจะช่วยชำระล้างออกไป หากมิใช่บุญกุศล เพราะบุญกุศลเป็นธรรมชาติชำระล้างโดยเฉพาะ ดังรูปวิเคราะห์ว่า "ปุนาตีติ ปุญฺญํ ธรรมชาติที่ชำระให้สะอาด ชื่อว่า บุญ" บุญกุศลจึงเปรียบเป็นผงซักฟอกและน้ำที่ช่วยชำระล้างมลทินออกจากจิตใจให้กลับมาสุกสว่างใสดังเดิม ผ้าขาวนำมาซักล้างด้วยผงซักฟอกและน้ำเพียงครั้งสองครั้งก็สะอาด แต่จิตใจชำระล้างด้วยบุญกุศลเพียงครั้งสองครั้งจะสะอาดไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะมลทินมันเกาะจับอย่างแน่นหนา ไม่เฉพาะเพียงชาตินี้ ยังสืบเนื่องมาแต่ชาติก่อนๆ นับพัน ดูสิ คนบางคนตระหนี่ถี่เหนียวยิ่งกว่าลวดสลิง จู่ๆ จะชำระออกอย่างง่ายดาย ย่อมเป็นไปไม่ได้ จึงต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรทำบุญกุศลบ่อยๆ ค่อยๆ ชำระล้างออกไป ขอให้สุขใจกับการสั่งสมบุญกุศลขจัดมลทินออกเถิด ความปลอดโปร่งสุกสว่างใสรอท่านอยู่เสมอ

๖.

อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ
กตปุญฺโญ อุภยตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ
ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๗

คนทำบุญไว้บันเทิงในโลกนี้
บันเทิงในโลกหน้า บันเทิงในโลกทั้งสอง
คนทำบุญนั้นมองเห็นกรรมบริสุทธิ์ของตน
บันเทิงเบิกบานอย่างยิ่ง.

คนที่สั่งสมบุญสุนทรกุศล	สุขมากล้นบันเทิงรื่นเริงร่า
อยู่โลกนี้ทุกยามงามโสภา	อยู่โลกหน้าระรื่นสุดชื่นบาน
คนทำบุญยิ้มย่องหน้าผ่องใส	อยู่ที่ใดก็ปรีดิ์เปรมเกษมศานต์
มองเห็นความผุดผ่องครองดวงมาน	ปีติซ่านสุขสมอารมณ์เย็น ฯ

ตุ่มเปิดฝารองรับน้ำที่หยดลง แม้ไม่มาก แต่หากหยาดหยดอยู่เรื่อยๆ ทีละหยดสองหยด ในที่สุดตุ่มก็เต็มด้วยน้ำ คนที่สั่งสมบุญกุศลก็เช่นเดียวกัน แม้ไม่มาก แต่หากสั่งสมอยู่บ่อยๆ ทีละเล็กละน้อย ในที่สุดก็เต็มด้วยบุญกุศล คนที่เต็มด้วยบุญกุศลเช่นนี้แหละควรเรียกชื่อว่า "บุญโต" "บุญเต็ม" นายบุญโตแต่งงานกับนางบุญเต็ม เขาและเธอจะอยู่ ณ ที่ใดก็อยู่อย่างเบิกบาน เพราะน้ำคือบุญกุศลคอยหล่อเลี้ยงจิตใจของเขาและเธอให้ชุ่มชื่นอยู่เสมอ และจิตของคนที่เต็มด้วยบุญกุศลเช่นนี้แหละก็ควรเรียกชื่อว่า "หลิตจิตจิตเบิกบาน" เหมือนดอกบัวที่แย้มบาน ส่งผลทำให้มองโลกเป็นสีชมพู อยู่อย่างบันเทิงรื่นรมย์ ส่วนคนที่ปิดกั้นบุญกุศลไม่ยอมสั่งสมเลย ก็ไม่ต่างจากตุ่มปิดฝา นอกจากน้ำจะไม่หยดลงแล้ว น้ำภายในตุ่มนั้นก็ค่อยๆ ระเหยจนหมดสิ้น "บุญกุศลเหือดหาย" นายบุญหายแต่งงานกับนางบุญแห้ง เขาและเธอจะอยู่ ณ ที่ใดก็อยู่อย่างหดหู่จิตใจห่อเหี่ยว ซบเซา มองโลกเป็นสีเศร้า เรื่องนี้มันชี้บอกโดยนัยคนอยู่ในโลกนี้เป็นอย่างไร ไปอยู่ในโลกหน้าก็ต้องเป็นอย่างนั้น คนอยู่ไม่เป็นสุขในโลกนี้ ก็อย่าหวังว่าจะอยู่เป็นสุขในโลกหน้า เราทุกคนล้วนอยากอยู่เป็นสุขบันเทิงทั้งในโลกนี้และโลกหน้าใช่ไหม ถ้าเช่นนั้นอย่ารอช้า รีบทำความรู้จักนายบุญโตกับนางบุญเต็มเร็วๆ

๗.

มตฺตาสุขปริจฺจาคา
ปสฺเส เจ วิปุลํ สุขํ
จเช มตฺตาสุขํ ธีโร
สมฺปสฺสํ วิปุลํ สุขํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๑/๕๓

หากมองเห็นความสุขไพบูลย์
เพราะสละความสุขพอประมาณ
ปราชญ์มองเห็นความสุขไพบูลย์
ก็ควรสละความสุขพอประมาณนั้นเสีย.

หากเห็นสุขกว้างใหญ่ไพบูลย์ยิ่ง เป็นสุขจริงกว่าสุขใดอยู่ในหล้า
สุขเพียงพอประมาณผ่านเข้ามา มองเห็นว่าเล็กน้อยควรปล่อยไป
สุขแม้เพียงเล็กน้อยปล่อยไปเถิด เพราะไม่เกิดคุณค่าในคราไหน
ยอมสละเริศร้างเหินห่างไกล ควรยึดไว้แต่สุขยิ่งที่จริงเทียว ฯ

แขกมาเคาะประตูเยี่ยม เราผู้เป็นเจ้าของบ้านทราบว่า แขกคนนั้นอัธยาศัยทราม ก็ไม่อยากเปิดประตูต้อนรับ แต่หากทราบว่า แขกคนนั้นอัธยาศัยงาม ก็อยากเปิดประตูต้อนรับ เช่นเดียวกัน เราไม่ยินดีเปิดประตูต้อนรับแขกคือความทุกข์ ยินดีเปิดประตูต้อนรับเฉพาะแขกคือความสุข ความสุขแม้จะน้อยหรือมากทุกคนไม่ปฏิเสธ ทว่าเรื่องความสุขนี้ก็น่าพิจารณา เราไม่ควรเปิดประตูต้อนรับความสุขทุกอย่าง มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนเห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจ เช่น ความสุขบนความทุกข์ความเดือดร้อนของคนอื่น ความสุขเกิดจากการเบียดเบียนคนอื่น ทำนองทำนาบนหลังคน ความสุขอย่างนี้ต้องปฏิเสธ ยิ่งกว่านั้น หากทราบว่า ความสุขส่วนตนเล็กน้อย เมื่อเทียบกับความสุขของคนส่วนมาก ทำนองประโยชน์ส่วนตนน้อย เมื่อเทียบกับประโยชน์ส่วนรวมมาก "อดคนหนึ่งเพื่อคนมากมายอิ่ม" ก็สมควรสละความสุขเพียงเล็กน้อยนั้นเสีย คนที่เห็นแก่ความสุขส่วนตนเล็กๆ น้อยๆ คือคนใจแคบ คนที่สละความสุขส่วนตนเล็กๆ น้อยๆ เพราะเห็นแก่ความสุขส่วนรวมมาก คือคนใจกว้าง ความจริง "ความยิ่งใหญ่" มิได้เริ่มต้นจากภายนอก หากแต่เริ่มต้นจากภายใน คือ "ใจกว้าง" ประวัติศาสตร์บอกเราว่า คนยิ่งใหญ่มิใช่คนใจแคบ เห็นแก่ความสุขส่วนตนเล็กๆ น้อยๆ เลย ล้วนแต่สละทั้งสิ้น

๘.

มนาปทายี ลภเต มนาปํ
อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปุนคฺคํ
วรสฺส ทาตา วรลาภี จ โหติ
เสฏฺฐนฺทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํ ฯ

องฺ. ป. ๒๒/๔๔/๕๖

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ
ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ
ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี
และผู้ให้ของที่ประเสริฐ
ก็ย่อมเข้าถึงสถานที่ประเสริฐ.

เมื่อให้ของดีมีค่าน่าชมชื่น คนก็ตื่นตารับไม่ผลักไส
ย่อมได้ของดีตอบน่าชอบใจ งามวิไลสมตามคุณความดี
เมื่อให้ของล้ำเลิศประเสริฐนัก คนก็รักยกย่องว่าผ่องศรี
ย่อมได้ของอิ่มเอมน่าเปรมปรีดิ์ และถึงที่ประเสริฐเลิศกว่าใคร ฯ

สาวงามคู่กับดอกไม้สวย ชายหนุ่มที่อยากข้ามสะพานไปสานสัมพันธ์ต้องเริ่มที่ดอกไม้สวย ด้วยการส่งมอบให้เธอ "ของดีดึงใจ" การส่งมอบสิ่งดีๆ คือจุดเริ่มต้นที่ดี สายสัมพันธ์ยิ่งยั่งยืนนาน เมื่อสานต่อถักทอกันด้วยสิ่งดีๆ ทว่าสายสัมพันธ์จะขาดสะบั้นลงทันที เมื่อสิ่งที่ส่งมอบให้ต่ำทราม ความจริงสิ่งดีๆ นั้น มิใช่เฉพาะวัตถุข้าวของอย่างเดียว ยังนับรวมการทำดี พูดดีด้วย เส้นใยสายสัมพันธ์จึงจะเหนียวแน่น มิฉะนั้น สิ่งดีๆ อาจเป็นเพียงเครื่องปลอบใจ ไถ่โทษคืนทำนองตบหัวแล้วลูบหลัง อย่างไรก็ตาม สิ่งดีๆ ซึ่งเป็นวัตถุภายนอกแม้ไม่ล้ำค่าเหมือนกับเพชรพลอย แต่มันก็สื่อถึงจิตภายใน การคัดสรรสิ่งดีๆ ที่ประณีตจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากจิตของผู้นั้นหยาบ เมื่อเริ่มต้นจากภายในคือจิต จิตก็พร้อมจะกลายเป็น "พลังดึงดูด" ให้ผู้ที่จิตใจดีงามพานพบแต่สิ่งดีๆ และได้รับแต่สิ่งดีๆ เสมอ มันคือนิยามตามธรรมชาติ "ดีดึงดี" "ชั่วดึงชั่ว" สุคติภูมิจะดึงคนดีไปอยู่ด้วย ทุคติภูมิจะดึงคนชั่วไปอยู่ด้วย ดังนั้น จิตใจดีและส่งมอบสิ่งดีๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการไปดี อยู่ในที่ดี และรับแต่สิ่งดีๆ ช่วงเวลาที่ผ่านมาเราอาจจะผิดพลาดต่อกัน อโหสิ ปล่อยให้มันผ่านไปได้ไหม ยังไม่สายเกินไป หากสิ่งดีๆ มีอยู่ ขอเพียงหยิบยื่นให้แก่กันและกัน วันนี้ เรามาสูดลมหายใจดีๆ เข้าไปใหม่ เริ่มต้นด้วยจิตใจดีงาม

๙.

น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ
พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๘

คนตระหนี่ไปสู่เทวโลกไม่ได้
คนพาลไม่สรรเสริญทานเลย
ส่วนนักปราชญ์อนุโมทนาทาน
เพราะการอนุโมทนาทานนั่นเอง
ท่านจึงเป็นสุขอยู่ในโลกหน้า.

คนตระหนี่ถี่เหนียวหน่วงเหนี่ยวทรัพย์ ยากจะลับสู่สวรรค์เมืองชั้นฟ้า
คนพาลมักติฉินมัวนินทา มุ่งกล่าวหาทานนี้ไม่ดีเลย
ส่วนปราชญ์ทานโมทนาเปล่งสาธุ มิได้ลุล่วงล้ำทำเปิดเผย
คอยบันเทิงเริงรื่นอย่างชื่นเชย สุขเสวยอยู่โลกหน้าอำภาพราย ฯ

มัจฉริยะความตระหนี่ มันเหมือนเชือกเหนียวผูกมัดจิตมิให้คิดในทางทาน เหมือนม่านหมอกที่บดบังสายตามิให้มองเห็นความดีของการให้ คำพูดว่า "คนโง่ให้ คนฉลาดรับ" จึงหลุดออกจากปาก ซึ่งสื่อถึงความเป็นมิจฉาทิฐิ คนประเภทนี้นอกจากจะหวงแหนทรัพย์ของตนแล้ว ยังคิดหวงแหนทรัพย์แทนคนอื่น มองว่า "สูญเปล่า" เมื่อเห็นเขาทำทานด้วยจิตศรัทธา "อนุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนา" จัดเป็น "บุญต้นทุนต่ำ" ลงทุนเพียงน้อมจิตพลอยอนุโมทนายินดีเท่านั้นก็พลันสำเร็จ ดูสิ คิดไม่ได้ "บุญกินเปล่า" มาเกยตื้นยังปิดหูปิดตาไม่รับ ช่างโง่เขลาแท้ สังคมแห่งการให้ไม่ยินดีต้อนรับคนมืดบอดแบบนี้ พิจารณาดูบ้าง ทานการให้ จาคะการเสียสละ ใช่จะเกิดขึ้นได้ง่ายๆ หากคนคนนั้นตระหนี่ถี่เหนียว แม้จะร่ำรวยล้นฟ้าก็ตาม ความตระหนี่มันกลายเป็นปราการกั้นอย่างแน่นหนา ถึงกับกล่าวกันว่า "ดันอูฐเข้ารูเข็ม ยังง่ายกว่าให้เศรษฐีทำทาน" การที่คนคนหนึ่งทำทานหรือเสียสละจึงเท่ากับชนะความตระหนี่ จิตอนุโมทนามิใช่เพียงพลอยยินดีกับทานของเขาเท่านั้น ยังพลอยยินดีกับชัยชนะเหนือความตระหนี่ของเขาด้วย นี่แหละคือ "ดวงจิตที่งดงาม" ไม่อยากจะได้ชื่อว่าเป็นคนฉลาดหรอกหรือ อย่าคิดเป็นอื่นเลย จงอนุโมทนาสาธุเถิด ท่านมิได้สูญเสียอะไรเลย มีแต่ได้กับได้

โภคทรัพย์กับสัตบุรุษ

๑๐.

หิโต พหุนฺนํ ปฏิปชฺช โภเค
ตํ เทวตา รกฺขติ ธมฺมคุตฺตํ
พหุสฺสุตํ สีลวตูปปนฺนํ
ธมฺเม จิตํ น วิชหาติ กิตฺติ ฯ

องฺ. ป. ๒๒/๔๒/๕๑

สัตบุรุษครอบครองโภคทรัพย์
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน
เทวดาย่อมรักษาเขาผู้ธรรมคุ้มครอง
เป็นพหูสูต สมบูรณ์ด้วยศีลและจริยาวัตร
เกียรติก็ไม่ละทิ้งเขาผู้ตั้งอยู่ในธรรม.

โภคทรัพย์มากมายหลากหลายสิ่ง คนดีจริงปกป้องครอบครองอยู่
เพื่อประโยชน์สูงล้ำคอยค้ำชู แก่พหูชนหญิงชายชาวประชา
เทวดาปกป้องคุ้มครองเขา ผู้ขัดเกลาศีลมั่นหมั่นรักษา
ทรงความรู้คู่ธรรม์งามจรรยา ย่อมเลิศหล้าเกริกก้องเกียรติคุณ ฯ

ทรัพย์คือ "เครื่องปลื้มใจ" ยึดตามความหมายนี้มันก็แค่เครื่องปลื้มใจอย่างหนึ่ง ซึ่งอยู่ในฐานะ "ค่าสมมติ" มนุษย์เพียงผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาครอบครอง ทำนอง "สมบัติผลัดกันชม" ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น อย่างไรก็ตาม ทรัพย์ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ด้วยตัวของมันเอง (เพชรพลอยเป็นเพียงก้อนดินก้อนหินในสายตาของไก่ สู้ข้าวเปลือกสักเมล็ดหนึ่งก็ไม่ได้) ขึ้นอยู่กับว่ามันตกอยู่ในมือของใครมากกว่า ตกอยู่ในมือของคนอัธยาศัยคับแคบ แม้มากมายก็ไม่ต่างจากน้ำเค็มเต็มทะเลตักอาบดื่มกินไม่ได้ ตกอยู่ในมือของคนอัธยาศัยกว้างใหญ่ แม้ไม่มากก็เปรียบเหมือนบ่อน้ำใสตักอาบดื่มกินได้ สำหรับสัตบุรุษมิได้ครอบครองทรัพย์เพื่อประโยชน์ตน หากแต่เพื่อประโยชน์ของผู้คนทั้งหลาย สัตบุรุษขุดบ่อน้ำไว้เพื่อให้ผู้คนมาตักอาบและดื่มกิน ช่างน่าอัศจรรย์จริง ยิ่งผู้คนตักอาบดื่มกินมากเท่าไร น้ำในบ่อก็ยิ่งซึมไหลออกมามากเท่านั้น ไม่เหือดแห้งเลย ทั้งนี้ เพราะอานุภาพของอัธยาศัยกว้างใหญ่นั่นเอง ทรัพย์ไม่มีชีวิตจิตใจ แต่มันก็รู้ดีว่าเมื่อมาอยู่กับสัตบุรุษจะเกิดประโยชน์มหาศาล มิใช่ยิ่งให้ยิ่งหมด แต่ยิ่งให้ยิ่งมา อย่ามัวกักเก็บไว้คนเดียว ใช้ให้เกิดประโยชน์บ้าง มันถูกดองเค็มกลายเป็นเกลือหรือหมักจนขึ้นราจะว่าอย่างไร รู้ไหม เมื่อวันนั้นมาถึง ธนบัตรก็เป็นเพียงเศษกระดาษ

๑๑.

หนนฺติ โภคา ทุมฺเมธํ
โน เจ ปารคเวสิโน
โภคตณฺหาย ทุมฺเมโธ
หนฺติ อญฺเญว อตฺตนํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓

โภคทรัพย์ฆ่าคนทรามปัญญา
แต่ไม่ฆ่าผู้แสวงหาฝั่ง
คนทรามปัญญาฆ่าตน
เหมือนคนฆ่าคนอื่น
เหตุเพราะอยากได้โภคทรัพย์.

โภคทรัพย์ทั้งหลายทำร้ายฆ่า คนปัญญาต่ำทรามน่าหยามหยัน
แต่ผู้หาฝั่งอำไพไม่ฆ่าฟัน ประหารหั่นเพียงคนทรามตามพันพัว
คนต่ำทรามปัญญาฆ่าตนก่อน ทำคนอื่นเดือดร้อนปลิ้นปล้อนทั่ว
เหตุเพราะโภคทรัพย์จับตามัว เขาความชั่วนำทางอยากอย่างเดียว ฯ

แม้ทรัพย์จะอยู่ในฐานะ "ค่าสมมติ" ที่มนุษย์ตั้งขึ้นก็ตาม แต่มันก็ทรงอำนาจไม่ธรรมดา "สายน้ำเปลี่ยนใจปลา เงินตราเปลี่ยนใจคน" คนที่ว่าใจแข็งยังคดงอเมื่อถูกง้างด้วยเงิน ไม่ต่างจากเหล็กถูกไฟร้อนเผา อุดมการณ์หายลับเข้ากลีบเมฆ ดูเอาเถิด คนมาจากการศึกษาสูงแท้ๆ เมื่อพัวพันกับเงินก็เกิดความทะยานอยาก ละโมบกอบโกยไม่รู้จักพอ พระทรงศีลแท้ๆ เมื่อยุ่งเกี่ยวกับเงินก็เกิดความเศร้าหมอง บางรูปเก็บสะสมไว้มากๆ ในที่สุดก็ร้อนอยู่ไม่ได้ ถูกมันฉุดคร่าออกจากผ้ากาสาวพัสตร์ ทุกครั้งที่เงินร่ายมนต์ไม่เคยพลาดสักคนหนึ่งต้องถูกสะกดตกอยู่ในอำนาจของมัน และมันก็กลายเป็นอสรพิษร้ายฉกกัดให้ถึงแก่ความตาย ตายจากสังคมของสัตบุรุษ ตายจากโลกของความดีงาม จึงควรตระหนักและระมัดระวัง วันๆ อย่าครุ่นคิดแต่เรื่องเงิน นับแต่ตัวเลข มิฉะนั้น มันจะกลายเป็นตะปูตรึงจิตที่ยากจะถอน กลายเป็นบ่วงคล้องคอที่ยากจะถอด อย่างไรก็ตาม เงินครอบงำนำไปสู่แดนประหารได้ก็เฉพาะคนที่มืดบอดอับแสงปัญญา หลงแหวกว่ายอยู่ในทะเลตัณหา ส่วนคนที่พายเรือออกจากทะเลตัณหามุ่งสู่ฝั่งพระนิพพาน มันไม่สามารถครอบงำนำไปได้เลย ทั้งนี้ เพราะสายตาของเขาต่างจากสายตาของคนอื่นๆ มองว่า เงินทองของนอกกาย[๒] เพชรพลอยเป็นเพียงก้อนดินก้อนหิน

๑๒.

เนสา สภา ยตฺถ น สนฺติ สนฺโต
สนฺโต น เต เย น วทนฺติ ธมฺมํ
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ
ธมฺมํ วทนฺตา จ ภวนฺติ สนฺโต ฯ

สํ. ส. ๑๕/๗๒๕/๒๗๐

ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา
คนเหล่าใดไม่กล่าวธรรม
คนเหล่านั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ
สัตบุรุษละราคะ โทสะ โมหะ
กล่าวธรรมอยู่.

ที่ใดว่างร้างไร้สัตบุรุษ ผู้พิสุทธิ์กล่าวธรรมอันล้ำค่า
ที่นั้นมองไม่เห็นเป็นสภา จะเสาะหาสาระใดย่อมไม่มี
สัตบุรุษกล่าวธรรมชี้นำถูก เพียรเพาะปลูกสรรค์สร้างทางสุขี
ละความโลภ โกรธ หลงคงความดี ตามวิถีแห่งปราชญ์องอาจจริง ฯ

คูคลองที่อยู่ของน้ำยังคงใสสะอาด เมื่อน้ำใสรวมกันอยู่มาก ทว่าคูคลองจะเริ่มสกปรกเน่าเหม็น เมื่อน้ำเสียไหลเข้ามารุกไล่น้ำใสออกไป กระทั่งกลายเป็น “คลองน้ำครำ” “คลองน้ำเน่า” ในที่สุด เปรียบเหมือนสภา สภายังคงเป็น “สภาสีขาว” เมื่อนักการเมืองน้ำใสรวมกันอยู่มาก ทว่าสภาจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเทา เมื่อนักการเมืองน้ำเสียทยอยกันเดินเข้ามารุกไล่นักการเมืองน้ำใสออกไป กระทั่งกลายเป็น “สภาสีดำ” “สภาน้ำเน่า” ในที่สุด ความสำคัญของสภาอยู่ที่ “ถ้อยคำ” ของนักการเมืองว่าจะเป็น “ถ้อยธรรม” ที่ถูกต้อง เที่ยงตรง คงความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด หากปราศจาก “ถ้อยธรรม” สภาไม่อาจเป็นสภา ยิ่งถ้อยคำนั้นเป็นเพียงลมปาก เหมือนฉากหนึ่งของละครที่เล่นให้ประชาชนดู สภาก็กลายเป็น “สภาปาหี่” “สภากำมะลอ” อย่างไรก็ตาม สภาควรเป็นสถานที่ผู้รู้ปัญหาบ้านเมืองมาร่วมประชุมอภิปรายเพื่อประโยชน์ของประชาชน มิใช่เพื่อประโยชน์ตนหรือเฉพาะคนบางกลุ่ม ขณะทำหน้าที่ประชุมอภิปรายกันอยู่นั้นควรวางความโลภ ความโกรธ ความหลงไว้ โดยเฉพาะ “ความโลภ” ต้องแขวนมันไว้นอกประตูเลยทีเดียว ไม่นำมาแสดงความละโมบให้ใครเห็น มิฉะนั้น สภาเป็นที่ประชุมปราชญ์ อาจเป็นที่ชุมนุมเปรตเพราะต่างก็กระหายอยากยื้อแย่งผลประโยชน์กันอยู่

๑๓.

โอวเทยฺยานุสาเสยฺย
อสพฺภา จ นิวารเย
สตํ หิ โส ปิโย โหติ
อสตํ โหติ อปฺปิโย ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๕

ควรแนะนำพร่ำสอน
ห้ามจากธรรมของอสัตบุรุษ
คนนั้นเป็นที่รักของเหล่าสัตบุรุษ
แต่ไม่เป็นที่รักของพวกอสัตบุรุษ.

พึงกล่าวย้ำพร่ำสอนในทางถูก เพื่อเพาะปลูกความดีเป็นศรีศักดิ์
คนชั่วคอยห้ามปรามอย่าถามทัก คนดีรักชื่นชมนิยมพลัน
คนนั้นใกล้คนดีเป็นที่รัก คนชั่วชักเคืองขุ่นมองหุนหัน
ไม่เคยชอบสักนิดเพราะผิดกัน ก็อย่าหวั่นหวาดกลัวคนชั่วเลย ฯ

"ถ้อยธรรม" แม้จะเป็นถ้อยคำที่ดีที่สุด เพราะมุ่ง "สารัตถะ" โดยถ่ายเดียว แต่ก็ไม่เป็นที่ชอบใจของฝ่ายอธรรม สำหรับฝ่ายอธรรม ผู้ยืนอยู่คนละมุมกับธรรมะ เห็นธรรมะเป็นเส้นขนาน ถ้อยธรรมจะเป็นที่เสียดแทงใจ เหมือนเป็นหนามยอกอก อดทนฟังไม่ได้ หากขาดความกล้าหาญไร้วิญญาณวีรชน เราคงไม่อาจพูดหรือแสดง เมื่อรู้ว่าฝ่ายอธรรมครองที่นั่งมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม คนพาลซึ่งอยู่ในฝ่ายอธรรมนั้น แม้จำนวนจะมากมายสักเพียงใด ท่านก็ไม่ถือเป็นประมาณ เพราะคำพูดของคนพาล ชมไม่ชื่อว่าชม ติไม่ชื่อว่าติ ท่านถือบัณฑิตเป็นประมาณ แม้จำนวนจะน้อยก็ตาม เพราะคำพูดของบัณฑิต ชมชื่อว่าชม ติชื่อว่าติ "ได้รับคำติจากบัณฑิตดีกว่าได้รับคำชมจากคนพาล" ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา บัณฑิตมองประโยชน์เป็นหลัก ความชอบใจไม่ชอบใจเป็นรอง ไม่มัวพะเน้าพะนอเอาอกเอาใจกันอยู่ แม้รู้ดีว่าไม่เป็นที่ชอบใจ เมื่อกาลที่ควรแก่การกล่าวมาถึง จะไม่รีรอ บัณฑิตเปล่ง "ถ้อยธรรม" ออกทัดทานทันที ถ้อยธรรมที่ "ถูกต้อง" มักไม่เป็นที่ "ถูกใจ" ของคนพาล พวกเขาจะพากันโกรธเกลียดชังก็ไม่เป็นไร อย่ากลัว แสดงความกล้าหาญ "สวมวิญญาณวีรชน" กล่าวออกมาเถิด บัณฑิตท่านรอชื่นชมอยู่ คนพาลกำลังถอดนอตเสาไฟฟ้าแรงสูง เห็นอยู่ตำตายังปล่อยให้ทำตามความชอบใจอย่างนั้นรึ

แสงเทียนสว่างตา - แสงธรรมสว่างใจ

๑๔.

ธมฺมํ จเร สุจริตํ
น นํ ทุจฺจริตํ จเร
ธมฺมจารี สุขํ เสติ
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๘

ควรประพฤติธรรมให้สุจริต
ไม่ควรประพฤติให้ทุจริต
ผู้ประพฤติธรรมสม่ำเสมอ
ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า.

ประพฤติธรรมสำคัญมั่นสุจริต เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ผุดผ่องผล
อย่าประพฤติทุจริตคิดพิกล หรือฉ้อฉลขึ้นมามันน่าอาย
ประพฤติธรรมงดงามมีความสุข พ้นผองทุกข์พาลภัยห่างไกลหาย
ทั้งโลกนี้โลกหน้าอำภาพราย ความเลวร้ายหลบรี้หลีกหนีไกล ฯ

ผ้าขาวสื่อถึงความบริสุทธิ์สะอาด ควรสวมใส่ ก่อนเดินอยู่บนเส้นทางประพฤติปฏิบัติธรรม ผ้าขาวคือส่วนร่วมสำคัญที่ทำให้ผู้สวมใส่ตระหนักว่า "ขณะนี้ตนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมต้องสำรวมกิริยา" ทว่าผ้าขาวก็คลุมเฉพาะภายนอกทำให้ดูสะอาดตา แต่ไม่สามารถคลุมภายในทำให้สะอาดจิต หากใจของผู้สวมใส่สกปรก แท้ที่จริงการเดินอยู่บนเส้นทางธรรมมิได้เริ่มที่ "กายขาว" อย่างเดียว หากแต่เริ่มที่ "จิตขาว" ด้วย นั่นคือ "ความสุจริต" มิฉะนั้น คำถามเชิงครหาว่า "สวมชุดขาวทำไมจิตใจสกปรก" จะตามมา ผู้ปฏิบัติธรรมซ่อนเร้นความชั่วร้ายก็เท่ากับ "ซ่อนมีดอยู่ในผืนผ้าธรรม" ซึ่งน่ากลัวกว่าคนที่สวมชุดดำเสียอีก เพราะไม่รู้ว่าจะถูกชักออกมาเชือดเฉือนเมื่อไร จิตดวงร้ายมันซ่อนลึก ผู้ปฏิบัติธรรมต้องหมั่นสำรวจและรีบสลัดทิ้งก่อนจะถูกฉุดดึงลงสู่หุบเหวหายนะ อย่างไรก็ตาม ธรรมควรประพฤติด้วยความสุจริตเท่านั้น ประพฤติด้วยความทุจริตนิดเดียว แม้แต่ "คิดสร้างภาพ" ก็ไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะจะไม่เกิดผลคือความบริสุทธิ์เลย ธรรมที่ประพฤติด้วยความสุจริต จึงจะเกิดผลคือความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ร่มธรรมย่อมเกิดความร่มเย็น นำสังคมแห่งความสงบสุขมาให้ คนที่กายขาว จิตขาว มือใส ใจสะอาด ประพฤติธรรมอยู่อย่างสม่ำเสมอ นี่แหละควรเลือกให้เป็นผู้ "ชักธงธรรมขึ้นสู่ยอดเสา"

๑๕.

ยถาปิ รหโท คมฺภีโร
วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน
วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๕

ห้วงน้ำลึกใสไม่ขุ่นมัว ฉันใด
บัณฑิตทั้งหลายฟังธรรม
ก็ผ่องใส ฉันนั้น.

แหล่งน้ำลึกไหลเรียบดูเงียบเฉย ไม่ขุ่นเลยเขียวครามสายน้ำใส
ฝูงมัจฉาแหวกว่ายอยู่ภายใน มองที่ไรก็ระรื่นแช่มชื่นตา
เหมือนธรรมเพราะเหมาะฟังหากตั้งจิต หมู่บัณฑิตร่วมสดับตรับหรรษา
เกิดปีติอิ่มเอมเปรมปรีดา ดูดวงหน้างามวิไลผ่องใสจริง ฯ

คืนเดือนดับ กระแสไฟฟ้าถูกตัด ตกอยู่ในความมืดมิด "เทียนแท่งน้อย" ที่เรามองเมิน เมื่อถูกจุดขึ้นก็ส่องสว่าง "แสงเทียนสว่างตา" ช่วยทำลายความมืดมิด ยามทุกข์โศก มองทิศทางใดก็เศร้าสร้อย มืดแปดด้าน "ประทีปธรรม" ที่เราเมินเฉย เมื่อถูกจุดขึ้นก็ส่องสว่าง "แสงธรรมสว่างใจ" ช่วยทำลายความมืดมน คนส่วนมากก็มักเป็นกันเสียอย่างนี้ เข้าทำนองยามสุขไม่เคยนึกถึงพระถึงเจ้า แต่ยามทุกข์กลับนึกถึงพระถึงเจ้า เดินหน้าเศร้าเข้าวัด (พระเล่นตัวก็อย่าโทษท่าน) ธรรมมิใช่ "ยาย้อมใจ" ฟังเฉพาะยามทุกข์โศก แท้ที่จริงควรฟังกันทุกยาม ทั้งนี้ เพื่อให้จิตผ่องใส เกิดความเข้มแข็ง "สร้างภูมิคุ้มกัน" จึงจะต้านทานความทุกข์โศกได้ เพราะบางครั้งมันรุนแรงประดังเข้ามาชนิดตั้งตัวไม่ติด หากไม่คอยฟังธรรมเสริมพลังจิตไว้ก็ถูกมันท่วมทับ ธรรมธารานั้นไหลเข้าโสตประสาททางหู แต่ความสำคัญอยู่ที่จิต หากฟังด้วยจิตขัดข้อง คอยจ้องจับผิด ก็สูญเปล่าจากสารธรรม ไม่เกิดความผ่องใส ซ้ำร้ายได้บาป มิใช่บุญ สำหรับบัณฑิตจะเปิดใจฟังธรรม น้อมรับด้วยธรรมานุสารคล้อยตามธรรม ยินดีให้ธรรมธาราไหลเข้าสู่จิต จิตของบัณฑิตจึงเกิดแต่ความผ่องใส ความจริง ธรรมธารก็ไม่ต่างจากชลธารที่ใสสะอาด หลั่งไหลสู่ที่ใดก็มอบความชุ่มชื่นให้ที่นั้น ดูสิ ยังปิดกั้นไม่ยอมเปิดทาง

๑๖.

สุโข วิเวโก ตุฏฺฐสฺส
สุตธมฺมสฺส ปสฺสโต
อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลเก
ปาณภูเตสุ สญฺญโม ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๕๑/๘๖

วิเวกเป็นสุขของผู้ยินดีที่ได้สดับธรรม
พิจารณาเห็นอยู่ ความไม่เบียดเบียนกัน
หมั่นสำรวมในสัตว์ทั้งหลายเป็นสุขในโลก.

ความราบเรียบเงียบสงบแสนสงัด คนยินดีสัมผัสสุขหนักหนา
ได้ฟังธรรมซาบซึ้งตรึงอุรา พิจารณาเห็นอยู่รู้ความจริง
ความไม่เบียดเบียนกันห้ำหั่นฆ่า สำรวมกายวาจาในทุกสิ่ง
โลกนี้ร่มเย็นนักน่าพักพิง อยู่เนานิ่งสงบสุขทุกคืนวัน ฯ

แม้ธรรมจะมิใช่ "ยาย้อมใจ" ก็ตาม แต่ท่านก็ถือเป็น "ยาวิเศษ" ขนานเอก เรียกว่า "ธรรมโอสถ" สามารถเยียวยาได้ทั้งกายและใจ ระงับ "โรคกาย" "โรคจิต" โรคกายที่เรื้อรังจะทุเลาลง โรคจิตที่รุ่มร้อนจะสงบลง เมื่อปฏิบัติธรรมจนถึงระดับหนึ่ง ความจริง โรคทางกายไม่น่ากลัวเท่ากับโรคทางจิต โรคติดเชื้อทางกายไม่น่ากลัวเท่ากับโรคติดเชื้อทางจิต "โรคติดเชื้อโลภ โกรธ หลง" น่ากลัวอย่างยิ่ง มันมักกำเริบอยู่เรื่อยๆ เภสัชกรจะจ่ายยาขนานไหนก็ไม่สามารถระงับ ซ้ำร้ายมันยังลุกลามไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่น ไม่ปฏิเสธใช่ไหมว่า คนที่ฉกชิงวิ่งราวลักขโมยของคนอื่น เพราะเป็นโรคติดเชื้อโลภ คนที่เบียดเบียนทำร้ายคนอื่น เพราะเป็นโรคติดเชื้อโกรธ คนที่ลุ่มหลงเล่นการพนัน เสพยาเสพติด เพราะเป็นโรคติดเชื้อหลง ดูสิ "โรคจิต" แพร่ระบาดทั่วโลก โลกจะร่มเย็น สังคมจะสงบสุขได้อย่างไร เราคงต้องหันมาทบทวนธรรมกันใหม่ เริ่มด้วยการฟังธรรมและน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อระงับโรคร้ายนี้ มิฉะนั้น โลกจะวุ่นวาย สังคมจะเดือดร้อนอยู่ตลอด ฝนตกหนักครั้นขาดเม็ด กบอึ่งอ่างจับกลุ่มก่อหวอดร้องส่งเสียงดัง เพียงข้ามคืนพวกมันก็เงียบ ต่างจากคนลองได้รวมกลุ่มก่อหวอดก็สร้างความวุ่นวายไม่รู้เลิก จงอยู่เป็นสุขๆ เถิด อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

๑๗.

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
สพฺพํ รสํ ธมฺมรโส ชินาติ
สพฺพํ รตึ ธมฺมรตี ชินาติ
ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺขํ ชินาติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓

ให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง
รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง
ยินดีในธรรมชนะความยินดีทั้งปวง
ความสิ้นตัณหาชนะทุกข์ทั้งปวง.

ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งหมด เฉพาะรสพระธรรมยิ่งฉ่ำหวาน
ชนะรสทั้งปวงชื่นดวงมาน ตลอดกาลอย่าเปรียบเทียบอะไร
ความยินดีในธรรมชำนะนี่ ความยินดีทั้งหลายหายสงสัย
สิ้นตัณหาพาชนะเหนืออื่นใด ทุกข์น้อยใหญ่ทั้งปวงหลุดร่วงลา ฯ

เราให้อาหารเป็นทานแก่ชายคนหนึ่ง เขาก็นำไปรับประทานจนอิ่มหนำ อาหารทำให้อิ่มท้องก็จริง แต่ไม่สามารถพลิกเปลี่ยนอะไรเลย หากชายคนนั้นเป็นคนโฉดก็ยังโฉดชั่วอยู่เหมือนเดิม ต่างจากการให้ธรรมเป็นทาน สามารถพลิกเปลี่ยนชะตาชีวิต จากคนชั่วเปลี่ยนกลับมาเป็นคนดี ยกตัวอย่างองคุลิมาลได้ยินพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสประทานว่า "เราหยุดแล้ว แต่เธอยังไม่หยุด" พุทธ-ดำรัสสั้นๆ นั้นถึงกับพลิกเปลี่ยนองคุลิมาล จากเดิมที่ตกอยู่ในมุมมืดก็ออกมายืนอยู่ในมุมสว่างทันที มองเห็นชัยชนะของธรรมหรือยังว่าน่าอัศจรรย์เพียงใด ธรรมนั้นล้ำค่ายิ่งกว่าอัญมณีเพชรพลอยทั้งสิ้น ผู้สามารถก้าวขึ้นไป "สวมมงกุฎธรรม" ก็กลายเป็น "พระธรรมราชา" ยิ่งใหญ่อยู่เหนือโลกทั้งสาม ทว่าคนส่วนมากมองไม่เห็นความสำคัญของธรรม ทั้งนี้ อาจเพราะธรรมเชื่องช้า คลานต้วมเตี้ยมเหมือนเต่าไม่เห็นผลทันตา ต่างจากอธรรมมันช่างปราดเปรียวว่องไว ดูสิ การทุจริตคอร์รัปชั่นทำให้ร่ำรวยเห็นผลทันตา คนหย่อนในธรรมมองไม่เห็นชัยชนะของธรรมก็หันหน้าเข้าหาอธรรม ยกฝ่ายอธรรมขึ้นเป็นใหญ่ ปล่อยให้ครองพื้นที่ ส่วนผู้หนักในธรรมย่อมไม่ยอมเสียพื้นที่ให้แก่อธรรมเลยสักนิด แม้สายน้ำฝ่ายอธรรมจะเชี่ยวกราก เพราะรู้ว่า "ตาชั่งธรรมเที่ยงตรง" "ธรรมะย่อมชนะอธรรม"

๑๘.

สนฺตกาโย สนฺตวาโจ
สนฺตมโน สุสมาหิโต
วนฺตโลกามิโส ภิกฺขุ
อุปสนฺโตติ วุจฺจติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๖

ภิกษุที่กายวาจาใจสงบ
ตั้งมั่นดี มีอามิสในโลกคืนคาย
เราเรียกว่าผู้สงบระงับ.

ภิกษุกายวาจาใจผ่องใสนิ่ง ไม่สุงสิงสุขสงบพานพบเห็น
ยืนเดินนั่งอภิรมย์อยู่ร่มเย็น ช่างผ่องเพ็ญยิ่งนักประจักษ์ตา
เธอเป็นคนตั้งมั่นมิหวั่นหนอ อามิสก็คายคืนตื่นหรรษา
อยู่เหนือสิ่งสมมุติผุดโสภา เราเรียกว่าผู้สงบพบเห็นธรรม ฯ

ธรรมคือสภาพทรงความจริง (ธาเรตีติ ธมฺโม) เห็นความจริงก็เท่ากับเห็นธรรม ทว่าน้อยคนนักที่จะเห็น ทั้งนี้ เพราะสายตาของมนุษย์ถูกม่านอวิชชาปิด จึงตกหลุมพรางติดกับดักของโลกสมมติ หลงโลกบัญญัติกันอยู่เสมอ ไม่สามารถพบเห็นความจริงของโลกปรมัตถ์ แท้ที่จริงโลกปรมัตถ์หรือโลกความจริงนั้นก็อยู่กับโลกสมมติ โลกบัญญัตินี่เอง แต่ถูกปกปิดด้วยม่านอวิชชา การเห็นธรรมมิใช่เรื่องเหนือวิสัย เพียงเพียรมองโลกสมมติ โลกบัญญัติด้วยสายตาวิปัสสนา เมื่อม่านอวิชชาค่อยๆ คลี่ออก โลกปรมัตถ์ในมุมมองใหม่ก็แจ่มชัดขึ้นเอง อย่างไรก็ตาม คนที่ประจักษ์แจ้งโลกปรมัตถ์ก็ยังคงอยู่ร่วมกับโลกสมมติ โลกบัญญัติเหมือนเดิม เพียงแต่ "ทรรศนะ" เปลี่ยนไป (เซนเรียกว่า "ซาโตริ") มองโลกสมมติ โลกบัญญัติด้วยสายตาสงบนิ่งเยือกเย็น ไม่รุ่มร้อนวุ่นวายเหมือนแต่ก่อน คนเช่นนี้แหละไม่ถูกเกี่ยวด้วย "เหยื่อล่อคืออามิส" และ "สายน้ำโลกธรรม" คือลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สุข ทุกข์ นินทา สรรเสริญก็ไม่สามารถพัดขึ้นพัดลง เขาย่อมตั้งมั่นอยู่อย่างสงบสุข ปลอดภัยจากการบีบคั้นของทุกข์และภัยอันตรายต่างๆ เหมือนลิ้นอยู่ในปากอสรพิษร้าย คนที่อยู่กับโลกร้อนด้วยความสงบเยือกเย็นอย่างนี้ นอกจากท่านจะเรียกว่า "ผู้สงบ" แล้ว ยังเรียกว่า "คนเหนือโลก"

รักเธอมิเสมอตน

๑๙.

สพฺพา ทิสา อนุปริคมฺม เจตสา
เนวชฺฌคา ปิยตรมตฺตนา กฺวจิ
เอวํ ปิโย ปุถุ อตฺตา ปเรสํ
ตสฺมา น หึเส ปรํ อตฺตกาโม ฯ

สํ. ส. ๑๕/๓๔๘/๑๐๙

ค้นหาด้วยจิตตลอดทิศทั้งหมด
ก็ไม่พบใครๆ ซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน
สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเหมือนกัน
ฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนสัตว์อื่น.

เสาะสืบค้นสิ่งใดทั่วใต้หล้า รักยิ่งกว่าตัวตนพบหนไหน
ตนรักตัวของตัวยิ่งกว่าใคร หาสิ่งใดมาเปรียบเทียบไม่มี
หมู่สัตว์ต่างรักตัวกลัวตายสิ้น ห่วงชีวินอยู่มิวายหาหน่ายหนี
ย่อมรักตัวกว่าใครใครในปฐพี รู้อย่างนี้อย่าบีฑาเข่นฆ่ากัน ฯ

ตั้งแต่แรกเกิด "หัวใจ" ก็ติดมาพร้อมกับร่างกายเราทุกคน หัวใจทุกดวงล้วนสูบฉีดเลือดเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย เลือดของคนอาจจะแตกต่างกัน บางคนเลือดร้อน บางคนเลือดเย็น แต่เลือดที่ไหลเวียนทั่วร่างกายทุกคนเหมือนกัน นั่นคือ "เลือดรักตน" ซึ่งถูกสูบฉีดแรงกว่าเลือดทั้งหมด กล่าวกันว่า ความผูกพันทางสายเลือดตัดกันไม่ขาด แต่ก็เกิด "สงครามสายเลือด" เปิดศึกรบกันถึงกับเข่นฆ่า สงครามสายเลือดเกิดขึ้นได้ ทว่าสงครามเลือดรักตนเกิดขึ้นไม่ได้ เอ๊ะ ถ้าว่าอย่างนั้นทำไมเกิดกรณีฆ่าตัวตายล่ะ เรื่องนี้มองให้ดี การฆ่าตัวตายมิได้เกิดเพราะความโลภต้องการแย่งชิงมรดกมาครอบครองเหมือนสงครามสายเลือด หากแต่เกิดเพราะความรักตน คนฆ่าตัวตายคือคนที่อดทนต่อความบีบคั้นของทุกข์ไม่ไหว อดกลั้นต่อปัญหาต่างๆ ที่มารุมเร้าไม่ไหว เขาไม่อยากเห็นตนต้องทนทุกข์ทรมาน ด้วยความรักตนจึงเห็นแก่ตัว "ตัดช่องน้อยแต่พอตัว" หนีเอาตัวรอด ตัวเรามองเห็นเลือดรักตนไหลเวียนอยู่ทั่วร่างกายตน แล้วมองเห็นเลือดรักตนไหลเวียนอยู่ทั่วร่างกายคนอื่น สัตว์อื่นๆ บ้างหรือเปล่า เราไม่อยากให้ใครกรีดเอาเลือดรักตนไปฉันใด คนอื่น และสัตว์อื่นๆ ก็ไม่อยากให้ใครกรีดเอาเลือดรักตนไปฉันนั้นเหมือนกัน รู้ทั้งรู้ ยังเที่ยวเบียดเบียนคนอื่น บีฑาเข่นฆ่าสัตว์อื่นๆ อยู่รึ คนใจร้าย

๒๐.

สุขกามานิ ภูตานิ
โย ทณฺเฑน วิหึสติ
อตฺตโน สุขเมสาโน
เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๐/๓๒

ผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อตน
เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย
ซึ่งใคร่ความสุขด้วยอาชญา
ผู้นั้นละจากโลกนี้ไปย่อมไม่ได้ความสุข.

เสาะหาสุขเพื่อตนคนนั้นเล่า แต่กลับเฝ้าเบียดเบียนสัตว์กำจัดเสีย
ด้วยอาชญากระทำเหยียบย่ำเยีย ทุกข์นัวเนียแน่นอนต้องร้อนรน
เสาะหาสุขทุกข์เกิดแก่สัตว์อื่น จะแช่มชื่นอย่างไรเพราะใจหม่น
ละโลกนี้จากไปแสนไกลคน ทุกข์ย่อมท้นท่วมทับอยู่ทรมาน ฯ

ความสุขสะอาดปราศจากการเบียดเบียนควรเกิดแก่มวลมนุษย์ ทว่าทำไมความสุขโหดร้ายละเลงด้วยเลือดจากการประหัตประหารเข่นฆ่าจึงเกิดขึ้น ไม่น่าเชื่อว่า ความสุขประเภทนี้ก็เกิดกับโลกสีน้ำเงินใบนี้ แต่มันก็เกิดขึ้นแล้วในยุคล่าอาณานิคม ฝ่ายที่พร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ครบครัน ยกขบวนทัพมาข่มขู่บุกเข้าโจมตีฝ่ายที่ไร้อาวุธยุทโธปกรณ์ ซึ่งมีเพียงหอก ดาบ ปืนไฟ ปืนแก๊ปอยู่ในมือ จะสู้รบปรบมืออย่างไรไหว เมื่อปืนกลรัวกระหน่ำยิง ต้องยอมศิโรราบพ่ายแพ้ ฝ่ายที่ทรงแสนยานุภาพหมุน "กงล้ออาชญา" ออกไปบดขยี้ฝ่ายที่อ่อนแอกว่า เพื่อแผ่ขยายอาณา ได้สร้างบาดแผลที่แสนเจ็บปวดรวดร้าว นี่หรือคือชัยชนะ คือความสุข มันคือชัยชนะป่าเถื่อน คือความสุขของโจรชั่วร้ายใช่หรือไม่ อย่างไรก็ตาม แม้หน้าประวัติศาสตร์ของยุคล่าอาณานิคมจะปิดลงแล้ว แต่มันก็ติดเชื้อลามมาถึงยุคปัจจุบัน การแสวงหาความสุขประเภทนี้ยังคงเกิดขึ้น "ความสุขสะใจ" จากการก่อหายนะให้แก่ศัตรูคู่แค้น "ความสุขรุนแรง" จากการก่อการร้ายสร้างภัยพิบัติให้แก่ฝ่ายตรงข้าม ใครก็ตามที่กำลังเล่นอยู่กับสุขร้อนประเภทนี้จงระวังไว้ ถึงเวลามันย้อนศรตีกลับจะกลายเป็น "สุกเกรียมไหม้" ตามแผดเผาให้ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัสในโลกนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกหน้า นั่นก็คือ "โลกนรก"

๒๑.

ปรทุกฺขูปธาเนน
โย อตฺตโน สุขมิจฺฉติ
เวรสํสคฺคสํสฏฺโฐ
เวรา โส น ปริมุจฺจติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๑/๕๓

ผู้ใดปรารถนาความสุขเพื่อตน
ด้วยการเข้าไปตั้งความทุกข์ไว้ในผู้อื่น
ผู้นั้นเป็นคนระคนเกี่ยวข้องกับเวร
ในที่สุดก็หนีไม่พ้นเวร.

ปรารถนาความสุขทุกถ้วนหน้า คนในหล้ารักสุขเกลียดทุกข์แน่
หากรักสุขเหตุไฉนไม่เหลียวแล หยิบยื่นแต่ความทุกข์หาสุขใจ
ผู้ให้ทุกข์มากล้นแก่คนอื่น จะขมขื่นเวรข้องมองเห็นไหม
มิอาจนำพาตนผ่านพ้นภัย สุดท้ายไซร้เวรสนองต้องรับกรรม ฯ

"ความสุข" คือความรู้สึกสบายเสวยส่วนตนที่ทุกคนล้วนต้องการ แม้จะเป็นความรู้สึกสบายเสวยส่วนตน ไม่เกี่ยวกับคนอื่น แต่กระนั้น ความสุขก็ถือเป็น "สมบัติกลางทางสังคม" ซึ่งควรเฉลี่ยให้ทั่วถึงกัน คิดดูสิว่า หากเราทุกคนเห็นแก่ตัวตักตวงเอาความสุขแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่คำนึงถึงคนอื่น สังคมจะเกิดความเดือดร้อนเพียงใด เปรียบเหมือนความร่ำรวย คนคนหนึ่งเปิดช่องทางสร้างความร่ำรวยให้แก่ตน และเฉพาะพรรคพวกตน ปิดช่องทางคนอื่นๆ เสียหมด ก็เกิดภาวะ "รวยกระจุก จนกระจาย" กลายเป็นว่าเป็นความสุขบนความเดือดร้อนของคนอื่น เป็นความร่ำรวยบนความยากจนของคนทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม เรื่องความสุขนี้ต้องระมัดระวัง เราไปเอารัดเอาเปรียบฉกฉวยมาจากคนอื่นหรือเปล่า ไปกดขี่ข่มเหงรังแกใครหรือไม่ และโดยเฉพาะความสุขที่เกิดจากการทำร้าย สร้างความเจ็บปวดขมขื่นให้แก่คนอื่น ยิ่งต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ อย่าลืมว่า ประทับตราอะไรก็ไม่ติดตรึงยาวนานเท่ากับ "ประทับตราความเจ็บปวด" คนที่ถูกประทับตราความเจ็บปวดจะไม่คิดพยาบาทอาฆาตหรือ "รอยแค้นไม่ลบเลือน" คนที่ก้าวขึ้นไปครอง "มรดกสุข" โดยเหยียบย่ำคนอื่น คิดหรือว่ายืนยาวนาน ไม่ช้าก็ถูกฉุดกระชากลากลง เมื่อตกลงถึงพื้น รู้ไหมจะเกิดอะไรขึ้น รับรองได้ซึ้งกับวันพิเศษ "สหบาทา"

๒๒.

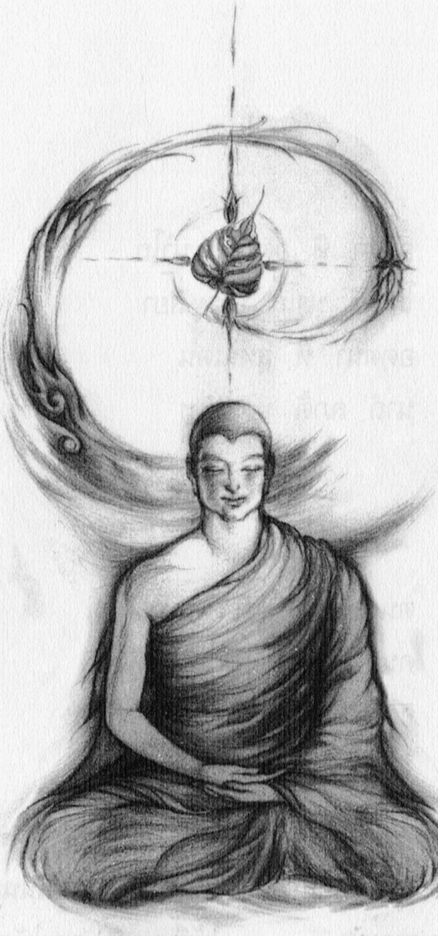
อตฺตนา โจทยตฺตานํ
ปฏิมํเสตมตฺตนา
โส อตฺตคุตฺโต สติมา
สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๖

จงเตือนตนด้วยตนเอง
จงสงวนตนด้วยตนเอง
ภิกษุเอ๋ย เธอนั้นคุ้มครองตน
มีสติระลึกรู้จักอยู่เป็นสุข.

จงเตือนตัวของตนให้พ้นผิด ตนเตือนจิตด้วยตนผลสนอง
สงวนตนไว้งามตามครรลอง หมั่นคุ้มครองตนเถิดเกิดผลดี
ภิกษุเอ๋ย เธอนั้นหมั่นระลึก ธรรมจงตรึกประจักษ์เป็นสักขี
เมื่อผ่านพ้นผองภัยปลอดไพรี จะเปรมปรีดิ์อภิรมย์อยู่ร่มเย็น ฯ

ภัยธรรมชาติ "สึนามิ" เกิดขึ้นครั้งใดก็คร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก แต่ก่อนมันจะคร่าชีวิต หากเราได้รับแจ้ง "สัญญาณเตือนภัย" ล่วงหน้า และรีบขึ้นสู่ที่สูงก็รอดปลอดภัย ทว่าภัยธรรมชาติซึ่งถือเป็น "ภัยภายนอก" นั้น นานๆ จะเกิดขึ้นสักครั้ง ไม่เหมือน "ภัยภายใน" คือความชั่วร้ายจากโลภ โกรธ หลง มักจะเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ภัยภายในนี้น่ากลัวยิ่งกว่าภัยภายนอก ภัยภายนอกเรายังมองเห็นตัวตนหลบหนีทัน แต่ภัยภายในมองไม่เห็นตัวตนเลย มิหนำซ้ำมันยังซ่อนเร้นแอบเล่นซ่อนหาโจมตี อย่างไรก็ตาม ภัยร้ายภายในก็ไม่ถึงกับปราศจากสัญญาณทีเดียว หากเราอบรมสติกันสักหน่อยก็พอจะรู้เท่าทัน และเอาตัวรอด ความสำคัญจึงอยู่ที่สติ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนผู้รู้คอยตักเตือน นอกจากความสำคัญจะอยู่ที่สติแล้ว ยังอยู่ที่ความ "สำรวมตน" "คุ้มครองตน" ด้วย โดยดึงตัวออกห่าง เมื่อรู้จักสำรวมตนคุ้มครองตนก็จะปลอดภัยจากภัยร้าย เหมือนสตรีรู้จัก "รักนวลสงวนนาง" ปลอดภัยจากการกล้ำกรายของบุรุษ เรามักจะได้รับการ "เตือนสติ" จากผู้ใหญ่ แต่ตัวเรากลับไม่ทำให้ "สติเตือนตน" โดยการอบรมสติ สร้าง "ปุ่มสติ" ภัยร้ายภายในเกิดขึ้นครั้งใด ก็ไม่ได้ยินสัญญาณเตือนจากปุ่มสติ ต้องถูกมันคุกคามอยู่ร่ำไป อยากรอดพ้นจากภัยร้ายภายในไหม สร้าง "ปุ่มสติ" สิ

ฝึกตน:ปลูกต้นโพธิ์ทอง

๒๓.

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
โก หิ นาโถ ปโร สิยา
อตฺตนา หิ สุทนฺเตน
นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๖

ตนแลเป็นที่พึ่งของตน
คนอื่นไหนเล่าจะพึงเป็นที่พึ่งได้
จริงทีเดียวตนที่ฝึกดีแล้ว
ได้ที่พึ่งที่ได้ยาก.

ตนพึ่งตนนั่นแลจริงแท้นัก ตนนั้นรักตนแท้แน่นอนกว่า
คนอื่นใดไหนเล่าเขาจะมา ให้พึ่งพาพำนักอยู่พักพิง
ตนฝึกตนนั่นแลแน่ที่สุด ไม่ยื้อยุดกับใครในทุกสิ่ง
ได้ที่หนึ่งพึ่งตนเห็นผลจริง ได้เพริศพริ้งเพราะตนฝึกฝนดี ฯ

สังคมแห่งการพึ่งพาถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน จัดเป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานกรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล จริงอยู่ สังคมแบบนี้เป็นสังคมที่อบอุ่นน่าอยู่น่าอาศัย (ไม่แล้งน้ำใจ) ทว่าสมาชิกสังคมแต่ละคนก็ควรร่วมกันสร้าง "วัฒนธรรมการพึ่งตน" "วัฒนธรรมการฝึกตน" ด้วยโดยยืนอยู่บนลำแข้งของตน พัฒนาศักยภาพเพิ่มสมรรถนะ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมมากยิ่งขึ้น มิใช่รู้ว่าพึ่งพากันได้แล้วก็คอย "ยืมจมูกเขาหายใจ" อะไรก็รอแต่คนอื่นมาทำให้ไม่รู้จักทำเองกลายเป็นคน "น่าส่ายหน้า" คนเราพึ่งพาอาศัยกันได้ แต่มิใช่ทุกที่ทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์หน้าสิ่วหน้าขวาน เสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย แต่ละคนต้องช่วยตัวเองให้รอดวิกฤต เพราะภาระเฉพาะหน้านั้นคือ "ตน" มิใช่ "คนอื่น" ยกตัวอย่างสถานการณ์เรือล่มผู้คนพากันลอยคออยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ขณะนั้นใครช่วยใครไม่ได้แต่ละคนต้องช่วยตนเอง สถานการณ์อย่างนี้ เกาะอะไรก็ไม่สู้ "เกาะตนเอง" คนที่ไม่ทำตนให้เป็นเกาะ (อตฺตทีปา) ด้วยการฝึกตนให้เข้มแข็งมาก่อน ก็ยากจะรอดชีวิต จมหายไปก่อนที่หน่วยกู้ภัยจะมาถึงอย่างไรก็ตาม "ตนแลเป็นที่พึ่งของตน" ยังคงความจริงอยู่ทุกยุคทุกสมัย รู้ใช่ไหมว่า นี้คือ "พระวจนะศักดิ์สิทธิ์" และศักดิ์สิทธิ์จริงๆ เมื่อวันนั้นตัวเราโดดเดี่ยว หันหน้าพึ่งใครไม่ได้เลย

๒๔.

อตฺตทตฺถํ ปรตฺเถน
พหุนาปิ น หาปเย
อตฺตทตฺถมภิญฺญาย
สทตฺถปสุโต สิยา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๗

ไม่ควรยังประโยชน์ตนให้เสื่อม
เพราะประโยชน์คนอื่นแม้มาก
รู้จักประโยชน์ตนแล้ว
ก็ควรขวนขวายเฉพาะประโยชน์ตน.

ประโยชน์ตนรักษาอย่าให้เสื่อม ไม่ต้องเอื้อมประโยชน์ใดของใครเขา
แม้มากมายเพียงใดก็ไม่เอา ประโยชน์เรานั้นแท้ดีแน่นอน
เมื่อรู้จักประโยชน์ตนหมั่นขวนขวาย จงมุ่งหมายกระทำตามคำสอน
อย่าหลีกรี้หลบเลี่ยงเล่นเกี่ยงงอน ควรรีบร้อนเร่งทำสำเร็จเร็ว ฯ

ประโยชน์ตนประโยชน์คนอื่นล้วนเป็นเรื่องที่เราควรตระหนัก ทว่าถึงเวลาเลือกจริงๆ ประโยชน์ตนก็ต้องมาก่อน (ท่านเรียงไว้ลำดับแรก) เรื่องประโยชน์ตนนี้น่าพิจารณา มิใช่ท่านสอนให้เราเห็นแก่ตัวโดยไม่สนใจประโยชน์คนอื่นว่าจะเป็นอย่างไร หากแต่สอนให้เรารู้จักประโยชน์ที่สำเร็จเพราะตน เรียกว่า "ประโยชน์เฉพาะตน" หรือ "ประโยชน์ปัจจัตตัง" ซึ่งอาศัยตนทำเท่านั้น คนอื่นช่วยทำไม่ได้ ยกตัวอย่างการบรรลุธรรมถือเป็นเรื่องความเพียรเฉพาะตัว คนอื่นช่วยเพียรไม่ได้ หากผู้ปฏิบัติพากเพียรกระทั่งรู้ว่า "Today is my day." วันนี้ฟ้าสว่างทางเปิดให้แก่เรา ท่านถึงกับบอกว่าประโยชน์คนอื่นจะสำคัญสักเพียงใดก็ไม่ต้องสนใจ เพราะหากฟ้ามืดทางปิด ประโยชน์เฉพาะตนซึ่งยอดเยี่ยมนี้จะหลุดลอยทันที ยากจะย้อนกลับคืน ไม่ต้องเอ่ยถึงขั้นบรรลุธรรม แม้แต่ขั้นสามัญธรรมดา เช่น เรียนหนังสือดูหนังสือ ก็เป็นเรื่องเฉพาะตนต้องเรียนเองดูเอง คนอื่นช่วยไม่ได้ อนึ่ง เรื่องประโยชน์ตนนี้ท่านสอนให้เรารู้จักจุดที่เหมาะสมของตนเพื่อ "ขีดวงจำกัดตน" รู้ "สงวนสิทธิ์ส่วนบุคคล" ไม่ "ก้าวล่วงล้ำเส้นใคร" ขวนขวายเฉพาะในกรอบขอบข่ายตน เหมือนนักกรีฑาวิ่งเฉพาะในลู่วิ่งตน ประโยชน์ตนอยู่ตรงหน้ารีบสางให้เสร็จนำเข้าสู่เส้นชัยโดยเร็ว ช่วงนี้สำคัญนัก ขอพักไม่พูดถึงเรื่องน้ำใจได้ไหม

๒๕.

อตฺตานเมว ปฐมํ
ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมนุสาเสยฺย
น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๖

ควรยังตนนั่นแหละ
ให้ตั้งอยู่ในคุณสมควรก่อน
ต่อมาจึงค่อยพร่ำสอนคนอื่น
บัณฑิตไม่ควรเศร้าหมอง.

ควรทำตัวของตนให้พ้นผิด ตั้งในกิจดีหนอพอเหมาะสม
ให้คนอื่นชื่นชิดคิดชื่นชม เป็นปฐมทีเดียวเพื่อเหนี่ยวนำ
หากทำตนเศร้าหมองมิผ่องใส หาระวังระไวไถลถลำ
สั่งสอนใครไหนเล่าเขาจะจำ คงต้องช้ำเพราะตนนั้นหม่นมัว ฯ

ความประพฤติส่วนตัวขณะไม่ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เราก็ถือเป็นเรื่องส่วนตัวเฉพาะบุคคล มองผ่านไม่สนใจหยิบยกขึ้นมาตั้งเป็นประเด็น แต่ครั้นปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นเมื่อไร ทางด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะด้าน "การสอนคน" "การนำคน" ซึ่งอยู่ในฐานะ "ครู" หรือ "นายก" ความประพฤติส่วนตัวจะถูกหยิบยกขึ้นมาตั้งเป็นประเด็นทันที หากมันส่อเค้าไปในทางเสื่อมเสีย จึงถือเป็นเรื่องสำคัญทีเดียวที่ผู้คิดจะก้าวขึ้นไปอยู่ในฐานะ "ครู" ทำหน้าที่สอน หรือ "นายก" ทำหน้าที่นำมวลชน ต้องสำรวจตนเองเสียก่อนว่า "จุดด่างดำ" ติดอยู่ตามตัวมากน้อยขนาดไหน หากถึงกับเลอะเปรอะเปื้อน แม้แต่ตนเองก็ยังรับไม่ได้ คิดหรือว่าคนอื่นจะรับได้ เมื่อถูก "สอบสวนความประพฤติ" นำมาเปิดเผยต่อสาธารณชน คงรู้สึกว่า ทางรอดริบหรี่เต็มที ใครๆ ก็ไม่อยากเห็น "ธงเปื้อนคูถ" พลิ้วสะบัดอยู่บนยอดเสา มันต้องถูกชักลงแน่นอน ความจริง คำสอนที่ดีหรือแนวทางที่ดีๆ เราก็ไม่อยากปฏิเสธ แต่เราต้องการ "แบบอย่างที่ดี" มากกว่า ทั้งนี้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กระทำตาม คนเราลองไม่ศรัทธาเลื่อมใสผู้สอนเสียแล้ว ประตูใจก็ปิดทันที แม้คำสอนนั้นจะดีเพียงใดก็กระดอนกลับหมด บัดนี้รู้แล้วใช่ไหมว่า "ตนเปื้อนโคลนตม" ต้องล้างให้สะอาดก่อน อย่าอาสาไปล้างให้คนอื่น เขาเบือนหน้าหนีอยู่ มองไม่เห็นรึ

๒๖.

อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา
ยถญฺญมนุสาสติ
สุทนฺโต วต ทเมถ
อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโม ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๖

หากทำตนให้เหมือนอย่างที่สั่งสอนคนอื่น
คนนั้นชื่อว่าฝึกตนเป็นคนฝึกดีแล้ว
ทราบว่าตนแลฝึกได้ยาก.

จะสั่งสอนใครใครอย่างไรเล่า แต่ตัวเราสิมองเห็นเป็นไฉน
ทำเหมือนตนสั่งสอนก่อนปะไร เพราะหากไม่ทำตามก็ทรามลง
ตนฝึกตนคนอื่นชมชื่นนัก ควรตระหนักฝึกไว้มิให้หลง
ตนนั่นแหละฝึกยากหากปล่อยปลง รู้แล้วจงฝึกฝนตนจริงจริง ฯ

"ยถาวาที ตถาการี พูดอย่างไรทำอย่างนั้น" คือถ้อยคำแสดงถึงความจริงจังหนักแน่น ผู้ที่ยึดถือถ้อยคำนี้เป็นคติธรรมประจำใจจะได้รับความเชื่อถือจากประชาชน เมื่อถึงคราวเลือกให้ทำหน้าที่สำคัญก็ได้รับเลือกก่อน เพราะเชื่อว่า "แนวทางพรางลวง" "นโยบายเพ้อฝัน" จะไม่เกิดขึ้น "เขารับผิดชอบคำพูด แนวทางที่ออกจากปากเขาย่อมนำไปสู่การกระทำสำเร็จ" คนเราควรตระหนักเรื่องนี้กันให้มากๆ จะพูดหรือรับปากใคร ควรพิจารณาก่อนว่า ตนทำได้จริงหรือเปล่า มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนเหลาะแหละ ได้ชื่อว่า "เด็กเลี้ยงแกะ" ไป อนึ่ง เรื่องนี้ ท่านบอกผ่านมายังพ่อพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติ คือ "คุณครู" ผู้สอนเด็กว่า ควรทำตัวเป็นตัวอย่าง มิใช่คนรับจ้างสอนศีลธรรม คิดดูสิ ขณะคุณครูสอนเด็กห้ามมิให้ดื่มสุรา ชี้โทษอย่างนั้นอย่างนี้ แต่กลิ่นสุราจากตัวคุณครูกลับโชยมาเตะจมูกเด็ก คำสอนกับการกระทำเดินสวนทางกัน เด็กจะยอมเชื่อหรือ จะแก้ตัวว่า "อย่าเอาอย่างตามที่ฉันทำ จงเชื่อตามคำที่ฉันสอน" มันดูกระไร อยากให้เด็กดีต้องทำดีให้เด็กดู อย่าลืม "หนึ่งตัวอย่างดีกว่าพันคำสอน" อย่างไรก็ตาม ต้องย้อนกลับมาที่ตัวเรา เราต้องฝึกทำตามคำที่ตนสอนให้ดีเสียก่อน เมื่อฝึกทำตามจนมั่นใจว่าตนเป็นตัวอย่างดีได้แล้ว จึงค่อยไปสอนคนอื่น ประเดี๋ยวจะถูกตำหนิว่า "พูดดีแต่ทำไม่ได้"

กรรมดี-กรรมชั่ว

๒๗.

สุกรานิ อสาธูนิ
อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ
ตํ เว ปรมทุกฺกรํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๗

กรรมไม่ดีไม่เป็นประโยชน์
กรรมนั้นทำได้ง่าย
ส่วนกรรมใดดีเป็นประโยชน์
กรรมนั้นกลับทำได้ยากยิ่ง.

กรรมดูมัวหม่นไหม้ไร้ประโยชน์ ก่อเกิดโทษเศร้าหมองตนมองเห็น
ช่างทำง่ายดายนักไม่ยากเย็น เพราะมันเป็นกรรมชั่วยั่วยุคน
ส่วนกรรมดูดีเลิศไม่เกิดโทษ มองเห็นเป็นประโยชน์โสตถิผล
กลับยิ่งทำลำบากยากเหลือทน เพราะต้องหมั่นฝึกฝนฝืนตนทำ ฯ

กรรมดีกรรมชั่วนั้นแยกออกจากกัน เหมือนคนหนึ่งสวมชุดขาว อีกคนหนึ่งสวมชุดดำ เดินขึ้นเวทีไปยืนอยู่คนละมุม ไม่ร่วมสังฆกรรม "เกลือไม่อาจหวาน น้ำตาลไม่อาจเค็ม" น้ำตาลให้รสหวาน เกลือให้รสเค็มฉันใด กรรมดีก็ให้ผลสุขเย็น กรรมชั่วก็ให้ผลทุกข์ร้อนฉันนั้น รู้ทั้งรู้ แต่ทำไมคนเราชอบทำกรรมชั่วมากกว่ากรรมดี อาจเพราะผลกรรมดีกรรมชั่วซึ่งเปรียบเป็นรสชาติแตกต่างกัน กรรมดีออกรสชาติจืดชืดเหมือนแกงจืด กรรมชั่วออกรสชาติเผ็ดร้อนเหมือนต้มยำ คนส่วนมากจึงชอบต้มยำมากกว่าแกงจืด เคยมองเห็นกันบ้างไหม "ความชั่วเสน่ห์แรง" มันโปรยเสน่ห์เมื่อไร คนจะหลงเสน่ห์มันทันที ลองได้ทำกรรมชั่วครั้งหนึ่งแล้ว ก็ต้องตามมาด้วยครั้งสองครั้งสาม แน่นอน ระวังเถอะ จะถูกมันประทับ "ตราบาป" เป็น "รอยชั่ว" ที่ไม่ลบเลือน ความจริง จะโทษว่ามันเสน่ห์แรงเสียทีเดียวก็ไม่ถูก ต้องโทษจิตใจของคนเรามากกว่า จิตใจคนเรายังเป็นปุถุชนพอกหนาด้วยกิเลสอยู่ การทำกรรมชั่วสอดคล้องกับความต้องการของกิเลส ส่วนการทำกรรมดีเดินสวนทางกับกิเลส เหมือนพายเรือทวนน้ำ กรรมชั่วจึงทำได้ง่าย กรรมดีจึงทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม แม้กรรมดีจะทำได้แสนยากก็ต้องฝืนใจทำ เพราะให้ผลคือความสุข ชอบสบายพายเรือตามน้ำ มันพาไหลลิ่วลงทะเลนรก มองไม่เห็นรึ

๒๘.

สุกรํ สาธุนา สาธุ
สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ
ปาปํ ปาเปน สุกรํ
ปาปมริเยหิ ทุกฺกรํ ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๑๒๔/๑๖๗

ความดีคนดีทำง่าย
ความดีคนชั่วทำยาก
ความชั่วคนชั่วทำง่าย
ความชั่วพระอริยะทำยากยิ่ง.

ความดีมีประโยชน์โทษไม่เกิด คนดีเปิดใจพลันด้วยหรรษา
รับทำได้ง่ายนักประจักษ์ตา คนชั่วว่าแสนยากหากทำดี
ความชั่วมัวหม่นหมองมองทรามนัก คนชั่วมักทำง่ายไม่หน่ายหนี
ดูสิทำฉับพลันในทันที ส่วนอริยะหลบรี้ไม่มีทำ ฯ

การกระทำของคนเราสืบเนื่องมาจากสั่งสม การสั่งสมอยู่เบื้องหลังการกระทำทั้งหมด สั่งสมอย่างใดย่อมทำอย่างนั้น สั่งสมความดีก็ทำความดี สั่งสมความชั่วก็ทำความชั่ว กล่าวได้ว่า ขึ้นอยู่กับ "ทุนความดี" และ "ทุนความชั่ว" ของแต่ละคนที่สั่งสมไว้นั่นเอง ซึ่งมาช่วยสนับสนุนการกระทำนั้นๆ อยู่เสมอ มองเป็นเรื่องง่ายหรือยากก็ขึ้นอยู่กับทุนนี้ ยกตัวอย่างคนทำอาชีพฆ่าไก่ ฆ่าจนเคยชิน การใช้มีดเชือดคอไก่ทำได้อย่างง่ายดาย เหมือนปอกกล้วยเข้าปาก ทำไมทำได้ง่าย เพราะเขาสั่งสมทุนการฆ่ามานาน ต่างจากคนที่ไม่เคยฆ่าไก่จะให้จับมีดเชือดคอไก่ มือก็สั่นงันงก ทำได้อย่างยากเย็น เหมือนเข็นครกขึ้นเขา ทำไมทำได้ยาก เพราะเขามิได้สั่งสมทุนการฆ่ามาก่อน อีกนัยหนึ่ง ขึ้นอยู่กับ "เชื้อ" ของแต่ละคนว่าได้เพาะเชื้ออะไรลงบนพื้นที่ใจ "เชื้อความดี" หรือ "เชื้อความชั่ว" เพาะเชื้อความดีไว้มาก พืชพันธุ์แห่งความดีก็งอกขึ้นง่าย เพาะเชื้อความชั่วไว้มาก พืชพันธุ์แห่งความชั่วก็งอกขึ้นง่าย เรื่องการทำยากหรือง่ายนี้ แท้ที่จริงกำหนดที่ตัวบุคคลว่าเขาได้สร้างทุนรอนหรือหว่านเพาะเชื้ออะไรไว้ คนส่วนมากมักไม่กล่าวว่าความชั่วทำยาก มักกล่าวว่าความดีทำยากมากกว่า ขณะที่มิได้ย้อนกลับมาดูตัวเองว่า ตนได้สั่งสมทุนเพาะเชื้อความดีไว้หรือไม่ ทุนก็ไม่สร้างเชื้อก็ไม่มี จะทำความดีได้ง่ายๆ อย่างนั้นรึ

๒๙.

นตฺถิ โลเก รโห นาม
ปาปกมฺมํ ปกุพฺพโต
อตฺตา เต ปุริส ชานาติ
สจฺจํ วา ยทิ วา มุสา ฯ

อง. ติ. ๒๐/๔๗๙/๑๘๙

ขึ้นชื่อว่าความลับไม่มีในโลก
สำหรับผู้ทำบาปกรรม
นี่พ่อหนุ่ม จริงหรือเท็จ
ตัวเธอเองรู้ดี.

ชื่อว่าความลับไม่มีในโลก ความโสโครกกรรมชั่วที่มัวหมอง
ซุกซ่อนเร้นอย่างไรมิใฝ่ปอง ตนนั้นต้องรู้แน่อยู่แก่ใจ
จะจริงเท็จอย่างไรคนไม่ทราบ แต่เป็นบาปตนรู้อยู่ใช่ไหม
รีบปิดบังอำพรางทิ้งวางไว สุดท้ายไซร้กรรมชั่วเผยตัวเอง ฯ

ของสิ่งหนึ่งถูกซุกซ่อนอยู่ในซอกหลืบปกปิดมิดชิด ผู้คนพากันค้นหาสักเท่าไรก็ไม่เจอ ใครๆ ไม่รู้ว่ามันซุกซ่อนอยู่ตรงไหน แต่คนคนหนึ่งย่อมรู้และรู้เป็นอย่างดี นั่นคือคนแอบนำมันไปซ่อน เปรียบเหมือนกรรมที่คนเรากระทำโดยเฉพาะกรรมชั่ว จะทำในที่ลับหูลับตาเพียงใด ปิดบังอำพรางซ่อนเร้น ใครๆ ไม่รู้ไม่เห็น แต่คนที่รู้เห็นและรู้เห็นเป็นอย่างดีก็คือคนทำ ความจริงหนีความจริงไม่พ้น ความเท็จก็หนีความเท็จไม่พ้น สักวันหนึ่งทองเทียมจะเปิดเผยตัวมันเอง มิใช่กาลเวลามาช่วยเปิดเผย ตัวมันเองนั่นแหละที่ทนหลอกสายตาผู้คนไม่ไหว เฉกเช่นกัน คนที่กระทำกรรมชั่ว แม้จะปกปิดซ่อนเร้นเพียงใด ในที่สุดก็ต้องสารภาพผิด เพราะทนกำ "เผือกร้อน" ต่อไปไม่ไหว และแล้วกรรมชั่วก็เปิดเผยตัวมันเอง รู้หรือเปล่า "ความชั่วมันชอบโชว์" มันหลบอยู่หลังเวทีได้ไม่นาน ต้องออกมาเดินฉุยฉาย เราทำความดีมิให้ใครเห็น "ปิดทองหลังพระ" ได้ แต่จะทำความชั่วมิให้ใครเห็นไม่ได้ "กองคูถหน้ากุฏิพระ" แม้จะกลบปิดมิดชิดเพียงใด กลิ่นเหม็นก็โชยออกมา ขึ้นชื่อว่า "โทษ" จะกดเหยียบไว้อย่างไรก็เอาไม่อยู่ มันย่อมเล็ดลอดออกมา จะทำกรรมชั่วแล้วปิดเป็นความลับคิดผิดชัดๆ แม้คนอื่นไม่รู้ แต่ตัวเองนั่นแหละรู้ กรรมชั่วปิดเป็นความลับรับรองไม่รอด เพราะถ้าไม่เปิดเผย อกมันจะแตกตาย

กรรมชั่วก่อกองเพลิง

๓๐.

อถ ปาปานิ กมฺมานิ
กรํ พาโล น พุชฺฌติ
เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ
อคฺคิทฑฺโฒว ตปฺปติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๐/๓๓

คนพาลทรามปัญญา
ทำกรรมต่ำช้าอยู่ก็ไม่รู้สึก
ภายหลังเดือดร้อน
เพราะกรรมของตนเอง
เหมือนดังถูกไฟไหม้.

คนพาลทรามปัญญาต่ำช้านัก ทำบาปหนักเพียงใดก็ไม่สน
อยู่เยาะเย้ยประชาช่างหน้าทน แต่หาพ้นบาปกรรมตนทำมา
ภายหลังรับผลกรรมที่ทำชั่ว รู้สึกตัวหวาดหวั่นพรั่นพรึงผวา
เหมือนดั่งถูกไฟสุมรุ่มร้อนอุรา ทุกข์เผ็ดกล้าแผดเผารุมเร้าตาย ฯ

ทุกยุคทุกสมัย สังคมมนุษย์ไม่เคยปราศจากคนชั่ว แม้แต่ในสังคมสงฆ์ "พระอลัชชี" ก็ยังแอบแฝงอยู่ เกาะตัวเป็นเหลือบริ้นดูดกินเลือดพระพุทธศาสนา คนบางคนชั่วต่ำช้าผู้คนถึงกับพากันสาปแช่ง "เมื่อไรมันจะตาย แผ่นดินจะได้สูงขึ้น" "พวกกังฉินชั่ว สวรรค์อย่าเปิดประตูรับมัน" ทว่าคนเหล่านี้กลับตายยากตายเย็น ดูจะอายุยืนเสียด้วยซ้ำ คำสาปแช่งกลายเป็นอายุวัฒนะ พวกฉ้อฉลโกงบ้านกินเมือง สูบเลือดสูบเนื้อประชาชน ดูสิ ยังไม่รู้สึกรู้สา อยู่เย้ยฟ้าท้าดิน หลบหนีจากการตามเอาผิดของกฎหมายได้อย่างแยบยล "คนชั่วลอยนวล" แต่เชื่อไหม "กรรมชั่วไม่ลอยนวล" กรรมชั่วคอยติดตามให้ผลอยู่ เพียงแต่รอจังหวะเท่านั้น วันนี้ปล่อยให้ "คนชั่วกำชัย" ยิ้มเยาะหัวเราะร่า แต่วันหน้า "กรรมชั่วเช็กบิล" จะทวงคืนตั้งแต่ดอกทบต้น และแถมฟรี "เศษกรรม" ให้เป็นของเล่น กระเส็นกระสายตามตอดนิดตอดหน่อย ความจริง คนชั่ว แม้จะชั่วช้าสามานย์เพียงใด เราก็ไม่จำเป็นต้องสาปแช่งให้เสียสุขภาพจิต กรรมไม่ติดจรวดก็ไม่เป็นไร แต่เชื่อเถิดว่า คนชั่วได้เพาะ "เชื้อมะเร็งร้าย" ไว้แล้ว มะเร็งร้ายย่อมลุกลามปลิดชีวิตอย่างไม่ต้องสงสัย ถึงวันที่ "กรรมชั่วก่อไฟ" เปลวเพลิงจะลุกโชนโหมเผาผลาญ คนชั่วต้องถูกไหม้เป็นจุณ สำหรับคนโฉดชั่วช้า สวรรค์อาจจะไม่มีตา แต่นรกไม่ปรานีแน่นอน

๓๑.

น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ
ยํ กตฺวา อนุตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมุโข โรทํ
วิปากํ ปฏิเสวติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๓

คนทำกรรมใดแล้ว
เดือดร้อนในภายหลัง
หน้าชุ่มด้วยน้ำตาร้องไห้
เสวยผลของกรรมใด
กรรมนั้นทำแล้วไม่ดี.

ทำกรรมใดกลัดกลุ้มเกิดรุ่มร้อน ยามหลับนอนเป็นทุกข์หาสุขสม
ในภายหลังนั่งเหงาเศร้าระทม ต้องตรอมตรมชอกช้ำกลืนน้ำตา
เสวยผลกรรมใดใจหมองหม่น พร่ำเพ้อบ่นรำพันหายหรรษา
กรรมนั้นไม่ดีเลยจงเอ่ยลา รีบออกมาเร็วไวอย่าไปทำ ฯ

กรรมดีไม่เคยทำร้ายใคร กรรมชั่วต่างหากที่ทำร้ายคน แต่บางครั้งเราก็สงสัยจะใช้อะไรวัดว่า นี่กรรมดี นั่นกรรมชั่ว เพราะเห็นคนทำกรรมชั่วร่ำรวย อยู่สุขสบาย ส่วนคนทำกรรมดีกลับจน อยู่ทุกข์ยากลำบาก กรุณาอย่าใช้ความรวยความจนวัด มันจะเป็นการวัดด้วยสายตา "วัตถุนิยม" ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานไม่ได้ "ความรวยกับความดี" มิใช่เรื่องเดียวกัน คนรวยมิได้หมายความว่าต้องเป็นคนดี และคนดีก็มิได้หมายความว่าต้องเป็นคนรวย "รวยเลว" "จนดี" เห็นอยู่ออกมาก แต่ถ้า...รวยดีก็ยิ่งเยี่ยม จนเลวก็ยิ่งแย่ เรื่องความดีความชั่วนี้วัดกันที่ใจ "มิเตอร์ใจ" จะสั่นสะเทือนบอกออกมาเป็นความรู้สึกเอง เพราะธรรมชาติความชั่วเหมือนไฟ ความดีเหมือนน้ำ ลงมือทำความชั่วจะรู้สึกร้อนทันที ลงมือทำความดีจะรู้สึกเย็นทันใด "ตาชั่งความรู้สึก" นี่แหละเที่ยงตรงที่สุด หรือจะเถียงว่าไม่จริง ไม่เห็นว่ามันจะรู้สึกรู้สา นั่นเพราะคนคนนั้นชาชินอยู่กับความชั่วจนจิตหยาบกระด้าง ลองถามนักฆ่าที่ปลิดชีวิตคนครั้งแรกดูว่ารู้สึกอย่างไร ตลอดทั้งคืนนอนหลับบ้างไหม อนึ่ง ขึ้นอยู่กับความ "สำนึกสำเหนียก" ของแต่ละคนด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อทำอะไรลงไปแล้วรู้สึกร้อนอกร้อนใจใช่แน่ๆ กรรมชั่วชัดๆ มือเอื้อมไปแตะถ่านไฟร้อนต้องรีบดึงกลับหรืออยากจะปวดแสบปวดร้อน แตะซ้ำสองก็ตามใจสิ

๓๒.

อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ
ปาปการี อุภยตฺถ โสจติ
โส โสจติ โส วิหญฺญติ
ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๗

คนทำบาปเศร้าโศกในโลกนี้
เศร้าโศกในโลกหน้า เศร้าโศกในโลกทั้งสอง
คนทำบาปนั้นเห็นกรรมเศร้าหมองของตน
เศร้าโศกเดือดร้อนอยู่.

คนที่เที่ยวก่อกรรมกระทำบาป ชั่วซึมซาบซบเซาโศกเศร้าหมอง
โลกนี้สวยอย่างไรไม่น่ามอง โลกหน้าต้องสิ้นสุขอยู่ทุกข์ทน
พวกคนบาปทราบกรรมที่ตนก่อ ขวัญหนีฝ่อเกรงกลัวทั่วทุกหน
มองเห็นความเศร้าหมองเป็นของตน ทุกข์มากล้นเดือดร้อนนอนเดือดดาล ฯ

สนิมเกาะกินเหล็ก ถูกกะเทาะมันก็หลุดร่วงออก แต่สนิมคือความชั่วเกาะกินใจนี่สิ กะเทาะไม่หลุดร่วงออกง่ายๆ ยากจะสลัดหลุด โดยเฉพาะความชั่วที่รู้อยู่แก่ใจแล้วยังฝ่าฝืนทำ กว่าจะสลัดหลุดก็ใช้เวลาหลายปี พุทธวจนะว่า "กาลเวลาย่อมกลืนกินสรรพสิ่ง" แต่สำหรับความชั่วดูเหมือนกาลเวลาจะอ้อยอิ่งช้าเหลือเกิน มิหนำซ้ำขยะแขยงไม่ยอมกลืนกินเอาเสียดื้อๆ ถ้ามันเลวทรามต่ำช้ามากๆ เสี่ยงอะไรก็จงเสี่ยง แต่อย่าเสี่ยงกับความชั่ว มันมิใช่เรื่องควรกล้า หากแต่ควรกลัว "กลัวดีกว่ากล้า" อย่าริทำเป็นอวดเก่งเชียว รู้ไหม ลองมันได้ลงมีดกรีดเฉือนแล้ว จะฝากรอยแผลเป็นตามเกาะติดตัวตลอดชีวิต ซ้ำย้ำให้ความชั่วฝังจิต "น่าเศร้าจริงๆ นี่ฉันต้องตายไปพร้อมกับความชั่วหรือ ความตายคงช่วยพรากจากมันนะ" กลับไม่เป็นอย่างที่คิด จะทำอย่างไรเล่า กรรมโฉดย่อมโหดร้าย "ชั่วแรงกระฉูด" มันไม่ตามราวีเฉพาะชาตินี้ ยังตามราวีไปถึงชาติหน้า แม้ถึงชาติหน้าก็ยังปิดบัญชีไม่ลง ธุรกิจชั่วข้ามชาติช่างสาสมนัก คนเรามักเป็นกันอย่างนี้ เมื่อทำกรรมชั่วแล้ว คราวผลมันซัดทอดถึงให้ต้องรับเคราะห์ทุกข์เศร้าตรม ก็นึกทอดถอนย้อนอดีตคร่ำครวญ "ไม่น่าเลย ย้อนอดีตได้ ฉันจะไม่ทำอย่างนั้นเด็ดขาด" นี่แหละ "ไม่เห็นโลงศพไม่หลั่งน้ำตา" ก่อนทำไม่ครวญคิด สำนึกผิดก็สายเกินแก้ ช่วยไม่ได้

๓๓.

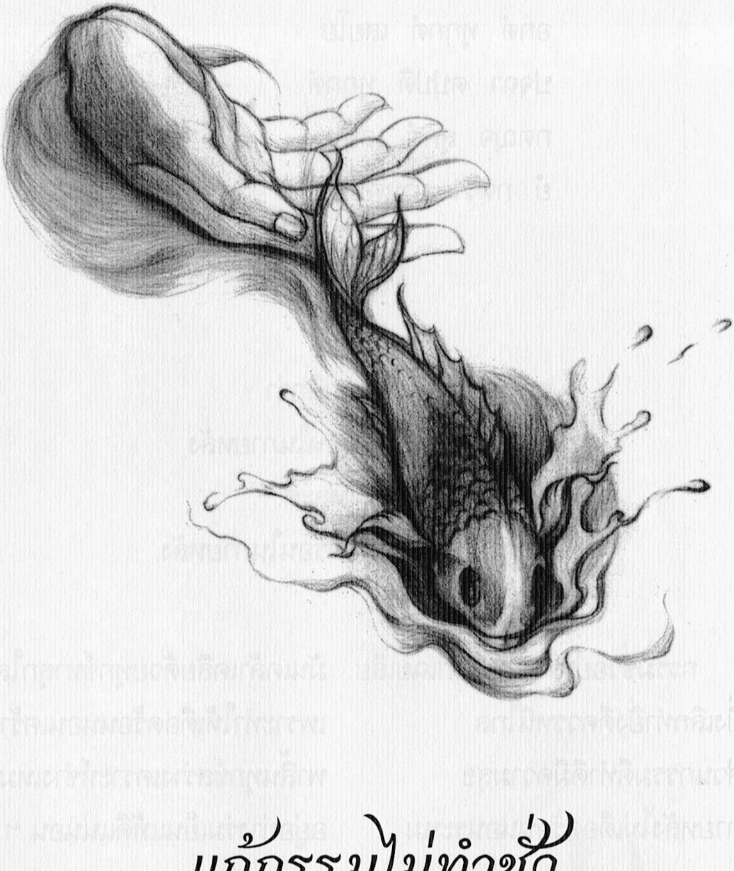
โย อปฺปทุฏฺฐสฺส นรสฺส ทุสฺสติ
สุทฺธสฺส โปสสฺส อนงฺคณสฺส
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สุขุโม รโช ปฏิวาตํว ขิตฺโต ฯ

สํ. สํ. ๑๕/๖๓๙/๒๔๓

คนใดประทุษร้ายนรชนที่ไม่ประทุษร้าย
เป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส
บาปย่อมย้อนกลับมาหาคนนั้นผู้พาลแท้
ประดุจธุลีละเอียดที่ซัดทวนลม.

คนไม่ประทุษร้ายใครควรไกลห่าง หากคิดล้างทำร้ายตายขื่นขม
เขาบริสุทธิ์ผุดผ่องต้องนิยม ไปขู่ข่มเข่นฆ่าย่อมจาบัลย์
บาปย้อนคืนคนพาลผู้ผลาญแท้ ตกถึงแก่ความพินาศน่าหวาดหวั่น
เหมือนซัดฝุ่นผงธุลีที่ลมพลัน ฝุ่นผงนั้นต้องกลับมาเข้าหาตัว ฯ

ความตรึกนึกคิดในทางเบียดเบียนทำร้ายคนอื่น เรียกว่า "วิหิงสาวิตก" ช่างน่ากลัว ใครก็ตามที่เกิดความตรึกนึกคิดนี้ จงรู้เถิดว่า กำลังก่อความหายนะให้แก่ตน มันคือการก้าวย่างเข้าหาความพินาศ ออกไปทำการเบียดเบียนทำร้ายเมื่อไร โดยเฉพาะกับผู้บริสุทธิ์ที่ปลดศัสตราอาวุธออกจากใจ ฝ่ามือสะอาดหมดจดจากคราบเลือดนั่นแหละ "วิบากซ้ำกรรมซัด" วิบัติแน่ๆ ความหายนะจะย้อนกลับมาท่วมทับทบต้นทวี จริงใช่ไหมว่า คนชั่วน่ากลัว แต่ไม่น่าเกรง คนดีน่าเกรง แต่ไม่น่ากลัว "คนชั่วน่ากลัว คนดีน่าเกรง" คนชั่วพึงห่างไกล กลัวแต่ไม่ต้องยำเกรง ส่วนคนดีพึงเข้าใกล้ ยำเกรงแต่ไม่ต้องกลัว ยิ่งคนดีนั้นบริสุทธิ์ผุดผ่อง ยิ่งต้องยำเกรงมากๆ อย่าเผลอพลาดทำผิดเพียงนิดเดียว มิฉะนั้นจะเป็นการ "ขุดหลุมหายนะ" กลบฝังตัวเอง อนึ่ง นัยในเรื่องนี้คือ "ตนพึงทำความบริสุทธิ์" เราไม่ควรคิดแค้นแช่งชักหักกระดูกหรือตอบโต้คนที่มาเบียดเบียนทำร้าย หากแต่ควรทำตนให้บริสุทธิ์ยิ่งๆ ขึ้นไป เพราะยิ่งบริสุทธิ์มากเท่าใด คนที่มาเบียดเบียนทำร้ายยิ่งจะประสบภัยพิบัติมากเท่านั้น เรียกว่า "แพ้ภัยตัวเอง" ถ่มน้ำลายรดฟ้า มันต้องตกถูกหน้าแน่นอน ความจริงมิใช่เฉพาะคนดีบริสุทธิ์ที่ควรสำรวม หากแต่ควรสำรวมต่อทุกๆ คน แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉาน อย่าลืม "ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว"

แก้กรรมไม่ทำชั่ว

๓๔.

อกตํ ทุกฺกตํ เสยฺโย
ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกตํ
กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย
ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๒/๕๖

ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า
เพราะทำแล้วเดือดร้อนในภายหลัง
ส่วนความดีทำนั่นแหละดี
เพราะทำแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง.

กรรมชั่วอย่าล่วงเลยเพิกเฉยเสีย มันเคล้าเคลียด้วยทุกข์หาสุกใส
ยิ่งเลิกทำยิ่งดีควรหนีไกล เพราะทำให้เดือดร้อนนอนเศร้าตรม
ส่วนกรรมดีทำดีมีความสุข พาสิ้นทุกข์สร่างเคราะห์ช่างเหมาะสม
ภายหลังไม่เดือดร้อนนอนระทม อยู่อย่างร่มเย็นแท้ดีแน่นอน ฯ

คนส่วนมากกล่าวว่า ความดีทำยาก ความชั่วทำง่าย ยกตัวอย่าง ขณะยุงเกาะแขนกำลังดูดเลือด อะไรจะยากง่ายกว่ากันระหว่างห้ามเงื้อมือขึ้นตบกับเงื้อมือขึ้นตบ คำตอบคือ ห้ามเงื้อมือขึ้นตบยากกว่า ส่วนเงื้อมือขึ้นตบง่ายกว่า แต่แท้ที่จริงกล่าวตามสภาวะ ความดีทำง่าย ความชั่วทำยาก ยกตัวอย่างการทำงานสุจริต เช่น การค้าขาย พ่อค้าแม่ขายสามารถเปิดร้านวางของขายได้อย่างเปิดเผย ไม่ต้องกลัวใครเห็น ส่วนการทำงานทุจริต เช่น การปล้นลักขโมย โจรหรือคนลักขโมยต้องแอบหลบซ่อน ดักซุ่ม เตรียมทางหนีทีไล่ ไม่สามารถทำได้อย่างเปิดเผย กลัวคนอื่นเห็นโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำความดีอาจจะวางแผนบ้าง แต่ไม่ถึงกับซับซ้อน “ดีคิดชั้นเดียว” ทำความชั่วต้องวางแผนซับซ้อน “ชั่วคิดหลายชั้น” เห็นตามสภาวะใช่ไหมว่า ความดีเริ่มทำก็ดี ความชั่วเริ่มทำก็ชั่ว และหลังจากทำสำเร็จแล้ว จะเกิดผลลัพธ์อย่างไร หากมิใช่ ความดีเกิดผลร่มเย็น นำสุขโสมนัสมาให้ ความชั่วเกิดผลเดือดร้อน นำทุกข์โทมนัสมาให้ ย่อมประจักษ์ชัด โดยเฉพาะในความรู้สึกของผู้เสวย “ดีเย็นตัว ชั่วร้อนตน” ดื่มน้ำเย็นไม่ต้องระมัดระวัง เพราะ “น้ำเย็นชื่นใจ” แต่ดื่มน้ำร้อนต้องระมัดระวังหน่อย เพราะ “น้ำร้อนลวกปาก” วันนี้ น้ำเย็นดีกว่าน้ำร้อน เรามาร่วมใจชูแก้วน้ำเย็นชนฉลองชัย ดื่มกันให้มากๆ

๓๕.

ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส
หเรยฺย ปาณินา วิสํ
นาพฺพณํ วิสมเนฺวติ
นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๙/๓๑

ถ้าที่ฝ่ามือไม่มีแผล
คนก็นำยาพิษไปได้ด้วยฝ่ามือ
เพราะยาพิษไม่แทรกซึมสู่ฝ่ามือที่ไม่มีแผล
บาปก็เช่นกันไม่มีแก่คนไม่ทำ.

หากฝ่ามือนั้นขาดจากบาดแผล ย่อมดีแน่ยาพิษแม้ติดถือ
หาแทรกซึมลงไปในฝ่ามือ แม้ฉุดยื้อกำไว้อย่าได้กลัว
บาปก็ดุจเดียวกันเช่นนั้นแน่ หาเกิดแก่คนที่ไม่มีชั่ว
แม้มันจะประชิดตามติดตัว ก็ไม่กลั้วเกลือกทำให้ช้ำตรม ฯ

ทองคำบริสุทธิ์ อย่างไรก็บริสุทธิ์ ฝุ่นเกาะทำให้หมองได้ แต่จะเกาะกัดกินเนื้อทองบริสุทธิ์นั้นไม่ได้ ปัดฝุ่นออก ทองก็สุกปลั่งดังเดิม คนบริสุทธิ์ก็เช่นกัน ผู้ไม่ประสงค์ดีใส่ร้ายป้ายสีสร้างความเสื่อมเสียได้ แต่จะทำลายความบริสุทธิ์ของคนนั้นไม่ได้ บริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ มิได้ขึ้นอยู่กับคนอื่น หากแต่ขึ้นอยู่กับตัวเรา เมื่อรู้ว่าตนบริสุทธิ์ไม่ต้องร้อนใจ อย่างไรก็รอดปลอดภัย "อย่าเล่นตามคีย์" นิ่งอยู่ในอาการสงบ ใช้ความสงบสยบความเคลื่อนไหว หลง "เต้นตามคลื่น ตื่นตามลม" ประเดี๋ยวตายน้ำตื้น เชื่อเถอะว่า "บริสุทธิ์สวย" "ไม่บริสุทธิ์ซวย" ความชั่วมิใช่เหลือบริ้นจะกระโดดเกาะดูดกินเลือดกันง่ายๆ ลองมิได้ทำมันก็หมดสิทธิ์เสนอหน้า แต่ทำไมเกิดกรณี "แพะรับบาป" คนบริสุทธิ์มิได้ทำความชั่วเลย กลับตกเป็นเหยื่อรับเคราะห์แทน เรื่องนี้น่าพิจารณา วิบากกรรมอยู่เหนือความคาดหมาย ขึ้นอยู่กับจังหวะเวลาและโอกาสว่าเมื่อไร "ได้ช่อง ส่องทันที" คนที่ลงเรือลำเดียวกับแพะนั้น อาจเพราะทำกรรมชั่วในชาติก่อน กรรมชั่วติดตามมา "ปะเหมาะเคราะห์ร้าย" ส่งผลให้ได้รับในชาตินี้ เขาจึงเรียนวิชาแพะสำเร็จ รับบาปไปตามระเบียบ แต่ชาตินี้เขาก็รู้ดีว่าตนบริสุทธิ์ใช่ไหม ยังพอสบายใจอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม คนบริสุทธิ์ควรรักษาความบริสุทธิ์ อย่าเผลอกินปูนทีเดียว ประเดี๋ยวร้อนท้องไม่รู้ด้วย

๓๖.

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ
กุสเลน ปิถียติ
โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ
อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๘

คนทำกรรมต่ำช้า
ปกปิดเสียได้ด้วยกุศล
เขาย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว
เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆ.

คนหลงทำกรรมชั่วเมามัวผิด แต่ปกปิดไว้ได้ด้วยกุศล
ไกลจากกรรมชั่วนั้นในบัดดล กลายเป็นคนดีงามทุกยามไป
เขาย่อมยังโลกนี้ให้ดีเลิศ งามบรรเจิดพราวพร่างสว่างไสว
เหมือนจันทร์พ้นเมฆหนามาอำไพ ทอแสงไล้อาบหล้าทั่วสากล ฯ

โลกนี้เป็นเวทีให้กรรมดีและกรรมชั่วแสดงผล “กรรมติดตามทุกฝีก้าว” ทุกคนหนีไม่พ้นบ่วงกรรม ตลอดชีวิตคนคนหนึ่งจะไม่เคยทำกรรมชั่วเลย ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพียงแต่คิดอย่างไร เมื่อทำลงไปแล้ว “คิดแก้กรรมสิ” แก้ได้หรือ ทำบาปฆ่าไก่ตัวหนึ่ง นำไปทำบุญถวายพระรูปหนึ่ง จะช่วยหักลบกลบหนี้ได้ไหม ขอตอบว่าไม่ได้ บาปส่วนบาป บุญส่วนบุญ จริงอยู่ เราทำ “กรรมดีแก้กรรมชั่ว” ไม่ได้ แต่ “ทำกรรมดีหนีกรรมชั่ว” ได้ ยกตัวอย่างสุนัขขาวสุนัขดำกำลังวิ่งไล่กวดกัดเนื้อ สุนัขขาวเปรียบเป็นกรรมดีถึงก่อนก็กัดก่อน สุนัขดำเปรียบเป็นกรรมชั่วถึงก่อนก็กัดก่อน ทว่าสุนัขขาวกำลังดีกว่าวิ่งไล่ถึงเนื้อ ซึ่งเปรียบเป็นตัวเรา กัดก่อนทุกครั้ง ส่วนสุนัขดำอ่อนกำลังวิ่งไล่ไม่ถึงเนื้อสักที ในที่สุดก็ถดถอยตามไม่ทัน หมายความว่า เราทำดีเพิ่มพลังให้แก่กรรมดีอยู่เรื่อยๆ ไม่ทำชั่วเพิ่มพลังให้แก่กรรมชั่ว กรรมดีที่เพิ่มพูนคอยตามให้ผลเรื่อยๆ ส่วนกรรมชั่วมิได้พลังเพิ่มก็เพลากำลังตามให้ผลไม่ทัน และยิ่งกรรมดีส่งผลให้เราบรรลุอรหัตสำเร็จเป็นพระอรหันต์ดับขันธ์นิพพาน กรรมชั่วก็ยอมยกฟ้องยุบคดีจำร่ำลา “อโหสิ” ทำกรรมชั่วแล้วสำนึกผิดไม่คิดทำซ้ำ มุ่งทำแต่คุณงามความดียิ่งๆ ขึ้นไป นี่แหละคือ “แนวคิด” ดีที่สุด กรรมชั่วคิดอยากแก้ก็อย่ายุ่งตั้งแต่ต้นสิ ปลอดภัย วัวไม่หายไม่ต้องล้อมคอก

๓๗.

กายสุจึ วาจาสุจึ
เจโตสุจิมนาสวํ
สุจึ โสเจยฺยสมฺปนฺนํ
อาหุ นินฺหาตปาปกํ ฯ

องฺ. ติ. ๒๐/๕๖๑/๓๕๒

ผู้มีกายสะอาด วาจาสะอาด
ใจสะอาด ปราศจากอาสวะ
เป็นผู้สะอาด ถึงพร้อมด้วยความสะอาด
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า เป็นผู้ล้างบาป.

กายวาจาของผู้ใดใสสะอาด ใจก็ปราศจากชั่วความมัวหมอง
อาสวะภายในไม่ฟูฟอง ดูผุดผ่องโสภาสิ้นอากูล
คนสะอาดเช่นนี้ดีนักหนา ท่านบอกว่าปวงบาปหายสาบสูญ
ถูกชำระล้างออกหยุดพอกพูน ย่อมจำรูญแจ่มจ้าเกินกว่าใคร ฯ

ศาสนาบางศาสนายึดถือการสารภาพบาป การลงอาบน้ำที่แม่น้ำคงคาล้างบาป ว่าเป็นประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติ เมื่อศาสนิกชนของตนทำความชั่ว ผู้สารภาพบาปหรือผู้ที่ลงอาบน้ำล้างบาปนั้นรู้สึกเหมือนว่าตนได้ปลดปล่อยอะไรบางอย่างออกไป คลายความรู้สึกผิด สบายใจ อาจจะจริง ผู้สารภาพบาปหรือผู้ที่อาบน้ำล้างบาปรู้สึกดีขึ้น แต่นั่นถือเป็นเพียงผลด้านจิตวิทยา หาใช่ผลที่แท้จริงไม่ บาปมิใช่ถ้อยคำที่จะหลุดลอยออกจากปากพร้อมกับการสารภาพ มิใช่คราบไคลที่จะหลุดไหลออกจากกายพร้อมกับการอาบน้ำชำระ หากแต่คือมลทินสกปรกที่แปดเปื้อนจิต ซึ่งชำระล้างได้ด้วยศีล สมาธิ ปัญญาเท่านั้น เชื่อเถอะว่า ร้อยทั้งร้อยของคนที่สารภาพบาปหรืออาบน้ำล้างบาปต้องหวนคืนหาความชั่วไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะ “เลือดชั่ว” มิได้ไหลออกจากร่างกายเลย “เชื้อชั่ว” ติดอยู่กับตัวคิดหรือว่าจะไม่ทำความชั่วอีก สายทางที่ไม่หวนหาความชั่วคือ “อริยมรรค” โดยผู้เดินต้องย่างก้าวด้วยความสุจริต สะอาดทั้งกาย วาจา ใจ เมื่อเพียรเดินจนสุดเส้นทาง ปวงบาปก็ถูกชำระล้างออกเอง “เชื้อชั่วสูญ อาสวะสิ้น” นั่นแหละสะอาดหมดจดจริงๆ ปวงบาปไม่อาจแปดเปื้อน ผู้นั้นท่านขนานนามว่า “ผู้ลอยบาป” อิสระอยู่เหนือบาปทั้งปวง ผู้บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจากบาปทั้งปวงนี้แหละ ควรเชิดชูบูชายิ่ง

ครองธรรม ขึ้นยศ

๓๘.

อุฏฺฐานวโต สติมโต
สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน
อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

ยศเจริญแก่คนขยันหมั่นเพียร
มีสติ การงานสะอาด
ใคร่ครวญแล้วทำ สำรวมระวัง
ครองชีพอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท.

ผู้พากเพียรขยันหมั่นประกอบ การงานชอบสะอาดปราศโทษผอง
มักใคร่ครวญแล้วทำตามครรลอง และอยู่ครองชีพงามตามชอบธรรม
ผู้ระวังสังวรห่อนพลั้งพลาด ไม่ประมาทรู้ตื่นทุกคืนค่ำ
ยศเจริญแก่เขาเราจดจำ ว่าช่างล้ำเลิศหล้ายิ่งกว่าใคร ฯ

ฆราวาสที่อาศัยอยู่ใต้ชายคาเรือน แม้มิใช่อนาคาริกผู้ออกจากเรือนมุ่งภาวนายกระดับจิต แต่ก็มิได้หมายความว่าจิตของฆราวาสจะตกต่ำ ตรงกันข้าม อาจจะสูง หรือสูงยิ่งกว่าอนาคาริกบางรูป หากฆราวาสผู้นั้น "ขึ้นเรือนครองธรรม" มุงหลังคาเรือนด้วยธรรม "เรือนตนอยู่ใต้ร่มธรรม" ฆราวาสผู้เดินอยู่บนเส้นทางธรรม ขยันหมั่นเพียร ทำการงานสะอาดปราศจากโทษ ระวังมิให้ความเสื่อมเหยียบย่างเข้าหา ตื่นตัวรู้เท่าทันอยู่เสมอ มิใช่เฉพาะความเจริญทางโลกที่เกิดขึ้นแก่ฆราวาสผู้นั้น หากแต่ความเจริญทางธรรมก็เกิดขึ้นด้วย ซึ่งน่ายกย่องสรรเสริญ นับวันเขายิ่งจะเลื่อนชั้นความเจริญขึ้นไปโดยที่ผู้คนไม่ติฉินนินทา กลายเป็น "คนดีศรีสังคม" ที่ควรเชิดชู ความสำคัญจึงอยู่ที่ "ธงธรรม" ซึ่งลงหลักปักแน่น ทว่าคนเราตระหนักถึงเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด เรามิได้ชูธงธรรม หากแต่ชักธงรบห้ำหั่นกัน มุ่งช่วงชิงความได้เปรียบทางธุรกิจ เพื่อก้าวขึ้นไปยืนอยู่เหนือคู่แข่ง ประสบความสำเร็จมั่งคั่งร่ำรวยก็จริง แต่ก็เป็นความมั่งคั่งร่ำรวยที่ไปพร้อมกับความเสื่อม "โลกวิวัฒน์ ธรรมวินาศ" ไม่มุงหลังคาเรือนด้วยธรรมจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขหรือ จริงใช่ไหมว่า ภายในเรือนนั้นช่างอบร้อนเหลือเกิน มันคือการพัฒนาหยั่งรากความทุกข์ มิใช่หยั่งรากความสุข วันนี้ เราคงต้องหยุด เพื่อยกบทธรรมขึ้นมาอ่านทบทวนกันใหม่

๓๙.

ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา
โย ธมมํ อติวตฺตติ
นิหียติ ตสฺส ยโส
กาฬปกฺเขว จนฺทิมา ฯ

ที. ปา. ๑๑/๑๗๗/๑๙๖

ผู้ใดประพฤติล่วงธรรม เพราะความรัก
ความชัง ความกลัว ความหลง
ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม
ดุจดวงจันทร์ในข้างแรม.

ไม่ประพฤติชอบธรรมประจำจิต เฝ้าครุ่นคิดรักโลภและโกรธหลง
มักอคติลำเอียงไม่เที่ยงตรง จะดำรงอยู่ในใจของใครนาน
เขาย่อมเสื่อมจากยศหมดเชื่อถือ เหลือแค่ชื่อแค่เสียงเพียงเรียกขาน
ดั่งดวงจันทร์ข้างแรมยามวิกาล ควรมองผ่านไม่ค้อมคบเคารพเกรง ฯ

"ยศ" คนส่วนมากเข้าใจว่าเป็นเรื่องฐานันดรศักดิ์ที่ขึ้นอยู่กับการแต่งตั้งของท่านผู้ทรงเดชทรงคุณเหนือกว่า โดยมอบวัตถุธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (ดาว พัดยศ) ประดับให้เป็นเครื่องบ่งบอกระดับชั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดกรณีเฉพาะกิจ คือ "เลื่อนยศยกตำแหน่ง" และ "ถอดยศปลดตำแหน่ง" ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจให้ "ฟูขึ้น" และ "แฟบลง" แต่แท้ที่จริงยศเป็นเรื่องเกียรติคุณความดีเฉพาะบุคคล[๓] แม้มิได้รับการยกย่องก็ยังคงอยู่กับตัวบุคคลนั้น "ยศเย็นอยู่ภายใน" การยกย่องโดยการมอบฐานันดรศักดิ์ก็เพียงเพื่อช่วยประกาศเกียรติคุณความดีของบุคคลนั้น ทว่าทุกวันนี้ยศไม่เย็นเสียแล้ว มันกลายเป็น "ยศร้อนกระแสแรง" เพราะมิได้มาจากเกียรติคุณความดีจริงๆ หากแต่มาจากการดิ้นรนวิ่งเต้น "ค่าของคุณอยู่ที่คนของใคร" เรื่องคุณสมบัติความรู้ความสามารถอยู่นอกประเด็น เชื่อเถอะว่า ยศที่แต่งตั้งโดยปราศจากคุณสมบัติความรู้ความสามารถไม่อาจทอแสงสว่าง มันเป็นเพียง "ยศอยู่เหย้าเฝ้าเรือน" ออกไปประกาศศักดานอกบ้านไม่ได้ ยิ่งคนคนนั้นเมายศหลงตำแหน่ง มากด้วยดวงจิตริษยาตกอยู่ใต้อำนาจอคติ ก็ยิ่งอับแสง เหมือนคนตาบอดอยู่ในห้องมืด กลายเป็นบุคคลที่ไม่น่าจดจำเลย ควรลบออกจากหน้าประวัติศาสตร์เร็วๆ เมื่อไรท่านผู้ทรงเดชทรงคุณจะถอดยศปลดตำแหน่งคนแบบนี้เสียที

๔๐.

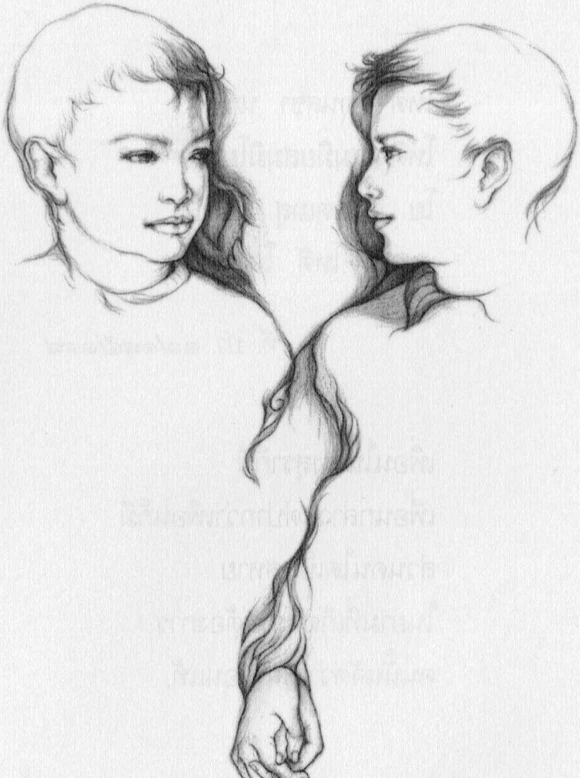
ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา
โย ธมฺมํ นาติวตฺตติ
อาปูรติ ตสฺส ยโส
สุกฺกปกฺเขว จนฺทิมา ฯ

ที. ปา. ๑๑/๑๗๗/๑๙๖

ผู้ใดไม่ประพฤติล่วงธรรม เพราะความรัก
ความชัง ความกลัว ความหลง
ยศของผู้นั้นย่อมเจริญ
ดุจดวงจันทร์ในข้างขึ้น.

หมั่นประพฤติชอบธรรมประจำจิต เลิกครุ่นคิดรักโลภและโกรธหลง
ไม่อคติลำเอียงมั่นเที่ยงตรง ย่อมยืนยงอยู่ในใจของคนนาน
ยศเจริญแก่เขาเรานับถือ อยากเรียกชื่อออกเสียงแซ่ซ้องขาน
ดั่งดวงจันทร์ข้างขึ้นเห็นชื่นบาน น่าพบพานค้อมคบเคารพเกรง ฯ

เกียรติคุณ ซึ่งถือเป็น "ยศภายใน" นั้นจะเจริญหรือไม่ มิได้ขึ้นอยู่กับคนอื่น หากแต่ขึ้นอยู่กับตนเอง เหตุปัจจัยของความเจริญคือคุณงามความดีต้องอาศัยตนสร้างและบำเพ็ญโดยเฉพาะ การสร้างคุณงามความดีบำเพ็ญประโยชน์ไม่จำเป็นต้องถือกระเช้าดอกไม้สวยเข้าพบท่านผู้ทรงเดชทรงคุณในวันสำคัญ ไม่จำเป็นต้องติดตามใกล้ชิดคอยเสนอหน้า พินอบพิเทา ไม่จำเป็นต้องทำผลงานให้ "เข้าตากรรมการ" เพื่อขอเลื่อนชั้น[๔] การกระทำเหล่านี้อาจจะเป็นเหตุปัจจัยเพื่อความเจริญของ "ยศภายนอก" แต่ไม่เป็นเหตุปัจจัยเพื่อความเจริญของ "ยศภายใน" ตรงกันข้ามกลับทำให้เสื่อม และถือเป็นเรื่องน่าละอายยิ่ง เพราะสิ่งที่ยืนพื้นอยู่เป็นแกนกลางเพื่อความเจริญของยศภายใน คือ "คุณธรรม" คุณธรรมคือแสงสว่างส่องทางให้แก่ยศ หากคุณธรรมหล่นหาย ยศก็เสื่อมโดยมิต้องสงสัย ความจริง ความเสื่อมหรือความเจริญนั้นมันเริ่มต้นจากภายใน ก่อนออกไปสู่ภายนอก คนที่เสื่อมยศภายนอก เหตุมาจากการเสื่อมยศภายในนั่นเอง สำหรับท่านผู้ถือประทีปคุณธรรมส่องทาง ม่านอคติไม่บดบังตา มุ่งทำคุณงามความดี ยิ่งคุณธรรมยกระดับขึ้นสูง ยศภายในก็ยิ่งเจริญทอประกายแสง เหมือนคนตาดียืนอยู่ในที่กลางแจ้ง และวันที่ฟ้าเปิด ยศภายในก็ออกมายืนเป็นยศภายนอกอย่างงามสง่า คนทั้งหลายชื่นชม

มองเพื่อนรู้เรื่องคบ

๔๑.

โหติ ปานสขา นาม
โหติ สมฺมิยสมฺมิโย
โย จ อตฺเถสุ ชาเตสุ
สหาโย โหติ โส สขา ฯ

ที. ปา. ๑๑/๑๘๕/๑๙๘

เพื่อนในโรงสุราก็มี
เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อนก็มี
ส่วนคนใดเป็นสหาย
ในยามที่เกิดความต้องการ
คนนั้นจัดว่าเป็นเพื่อนแท้.

เพียงแค่คำว่า "เพื่อน" พูดง่ายมาก ออกจากปากเท่านั้นหามั่นหมาย
ยามทุกข์ยากจากไปไม่เสียดาย จะร่วมตายอย่าหวังดังตั้งใจ
คราวทุกข์ยากอยากเอ่ยเผยถึงเพื่อน อย่าแชเชือนช่วยเหลือตามวิสัย
มาร่วมสุขความทุกข์ทุกครั้งไป นี่แหละใช่เพื่อนแท้ที่ต้องการ ฯ

ชีวิตที่ปราศจากเพื่อนช่างเปลี่ยวเหงา เหมือนลอยเรือเคว้งคว้างอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร มองทิศใดก็เห็นแต่ท้องทะเลเวิ้งว้าง เราทุกคนล้วนต้องการเพื่อน โดยเฉพาะยามทุกข์ยากขัดสน แม้ไม่ช่วยเหลือเจือจุน อย่างน้อยๆ ก็ช่วยปลอบใจ ยามทุกข์ยากนี้ เราอาจจะได้ยินคำปลอบใจว่า "ไม่เป็นไรหรอกเพื่อน เพียงแค่ตกอยู่ในช่วงฝันร้าย ไม่นานก็คงตื่นจากภวังค์ผ่านพ้น" แต่ถ้าความทุกข์ยากยังเล่นสาดน้ำไม่เลิกก็จงรู้ตัวเถิดว่าต้องนอนหลับฝันร้ายไปอีกนาน พวกเพื่อนๆ จะค่อยๆ ตีตัวออกห่างทีละคนสองคน หลบลี้หนีหน้า แม้แต่พบก็ไม่ยอมสบตา เหลืออยู่เพียงไม่กี่คน เผลอๆ อาจเหลืออยู่เพียงคนเดียวที่ยังไปมาหาสู่ มิตรแท้หายาก "เพื่อนตายซ่อนตน" มิตรเทียมหาง่าย "เพื่อนกินเกลื่อนสกล" ลองถูกลอตเตอรี่รางวัลที่ ๑ ดูสิรับรองคนจะหลั่งไหลเข้ามาหาไม่รู้ว่านับญาติเป็นมิตรแต่เมื่อไร ความทุกข์ยากเปรียบเป็น "ตะแกรงกรองเพื่อน" ที่ยังหลงเหลืออยู่นั่นแหละ "มิตรแท้เพื่อนตาย" เชื่อเถิดว่า ชีวิตคนเรามิได้ถูกลิขิตขีดเป็นเส้นตรงตลอด ชีวิตเหมือนเส้นกราฟที่ขึ้นและลงเป็นธรรมดา ยามเราทุกข์ยากอยู่ในขาลงก็ได้รู้ว่า ในผองเพื่อนคนใดทำข้อสอบ "มหาหิน" นี้ผ่าน ยามเราสุขสบายกลับมาอยู่ในขาขึ้นก็จะรู้ว่า ควรทำอย่างไรกับเพื่อนกิน มิตรปอกลอกอย่าแหลมหน้ามาเชียว ประเดี๋ยวพ่อไล่ตะเพิด

๔๒.

โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
สทฺธึจรํ สาธุวิหาริธีรํ
ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย
เอโก จเร มาตงฺครญฺเญว นาโค ฯ

ม. อุ. ๑๔/๔๔๓/๒๙๖

ถ้าไม่ได้สหายที่ฉลาดรักษาตัวร่วมทาง
ซึ่งเป็นปราชญ์อยู่อย่างงดงาม
พึงเป็นเพียงผู้เดียวเที่ยวไป
เหมือนพระราชาทรงสละพระราชสมบัติ
และเหมือนช้างมาตังคะในป่า.

พึงอยู่เพียงคนเดียวเที่ยวไปเถิด หากประเสริฐชนไม่เห็นเป็นสหาย
ผู้ฉลาดมานำทางอันพร่างพราย ผู้มุ่งหมายอยู่กับธรรมประจำใจ
เหมือนองค์ไท้ไม่ประสงค์คงครองราชย์ ทรงประกาศสละพลันหาหวั่นไหว
เหมือนช้างงามเยื้องย่างอย่างวิไล อยู่ภายในป่าเปลี่ยวแต่เดียวดาย ฯ

คนเราควรคบใครสักคนหนึ่งเพื่อเป็นเพื่อนเดินร่วมทางชีวิต ผู้คนมากมายผ่านไปผ่านมา หลายคนอยู่ในฐานะ "คนรู้จัก" น้อยคนอยู่ในฐานะ "คนรู้ใจ" ช่วงเวลาที่ผันผ่านบางคนเดินออกจากทางชีวิตของเราแล้ว แต่บางคนก็ยังเดินร่วมทางชีวิตกับเรา ทั้งนี้ เนื่องเพราะการคบของเรานั่นเองว่าคบอย่างไร คบผ่านๆ "คบคุย" ก็เป็น "เพื่อนคู่คุยคลายเหงา" คบจริงจัง "คบคุ้น" ก็เป็น "เพื่อนคู่คิดมิตรคู่ใจ" เพื่อนที่คบผ่านๆ เราไม่คาดหวังอะไร แต่เพื่อนที่คบจริงจังเราคาดหวังถึงขนาดคิดฝากผีฝากไข้ แน่นอนว่า เพื่อนที่คิดฝากผีฝากไข้นั้นจะต้องมิใช่นกสองหัวที่นำความลับของเราไปแพร่งพราย มิใช่อสรพิษร้ายที่แว้งกลับมาฉกกัดเราในภายหลัง และที่สำคัญคือเพื่อนคนนั้นต้องอยู่ในฐานะ "กัลยาณมิตร" ฉลาดในอุบายโกศล ถือ "ดวงประทีปปัญญา" คอยชี้บอกเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ เพื่อนผู้เป็นเช่นนี้แหละควรคบคุ้นอย่างยิ่ง และควรยกขึ้นอยู่ในฐานะ "มิ่งมิตร" หากเราได้เพื่อนผู้เป็นเช่นนี้มาเดินร่วมทางชีวิต ชีวิตย่อมไม่ไหลลงสู่ที่ต่ำ แต่หากไม่ได้เพื่อนผู้เป็นเช่นนี้มาเดินร่วมทางชีวิต ก็ควรเดินทางแต่เพียงผู้เดียว แม้เปล่าเปลี่ยวก็ไม่เป็นไร ถือเป็นเรื่องดีเสียด้วยซ้ำที่เราจะได้เรียนรู้ชีวิตถูก-ผิดด้วยตนเอง โดยมิต้องกล่าวโทษใคร วันนี้ทางชีวิตขาดมิ่งมิตร แต่ฉันก็ลิขิตชีวิตตนเองได้

๔๓.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย
นตฺถิ พาเล สหายตา
เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา
อปฺโปสฺสุกฺโก มาตงฺครญฺเญว นาโค ฯ

ม. อุ. ๑๔/๔๔๓/๒๙๖

การเที่ยวไปคนเดียวประเสริฐกว่า
เพราะไม่มีความเป็นสหายในคนพาล
พึงเป็นเพียงผู้เดียวเที่ยวไป และไม่ควรทำบาป
เหมือนช้างมาตังคะขวนขวายน้อยในป่า.

อยู่เพียงตัวคนเดียวยังดีกว่า หากคนบาปหยาบช้ามาเป็นสหาย
อยู่เพียงตัวคนเดียวแม้นเปลี่ยวกาย ก็ไม่ตายตกตามพวกพาลชน
พึงเป็นเพียงผู้เดียวเที่ยวไปเถิด อย่าให้เกิดกรรมทรามเลยสักหน
เหมือนช้างงามหลีกลี้หนีผู้คน เดินดั้นด้นในป่าเปลี่ยวอยู่เดียวดาย ฯ

การเดินทางไกลเพื่อสู่ที่หมาย ยากจะหลีกเลี่ยงเพื่อนร่วมทาง เพราะผู้คนต่างก็ออกเดินทาง ขึ้นรถ ลงเรือ ไปเหนือ ล่องใต้ด้วยกันทั้งนั้น "ทางสาธารณะ" "ถนนหลวง" ทุกคนล้วนมีสิทธิ์ใช้สัญจรร่วมกัน ทว่าการเดินทางชีวิตต่างจากการเดินทางไกล ทางนั้นเป็น "ทางสงวน" "ถนนส่วนบุคคล" ซึ่งเจ้าของมีสิทธิ์เลือกเฉพาะใครคนหนึ่งมาเป็นเพื่อนร่วมทาง และดูเหมือนจำต้องเลือกจริงๆ ทั้งนี้ การเดินทางชีวิตจะถึงที่หมายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเพื่อนร่วมทาง หากเพื่อนร่วมทางเป็นคนพาล จงรู้เถิดว่าไม่ถึงที่หมายแน่ๆ โดยเฉพาะที่หมายดีงาม คนพาลครั้นขึ้นมานั่งบนรถก็เริ่มเจาะยางรถรั่ว ลงไปนั่งบนเรือก็เริ่มเจาะพื้นเรือล่ม "ชักใบให้เรือเสีย" ตลอด การเดินทางชีวิตควรเว้นที่เพื่อบัณฑิต แต่ต้องงดที่คนพาล อย่ายอมให้ร่วมนั่งเด็ดขาด แม้ในโลกนี้จะเหลือคนพาลเพียงคนเดียว เพราะ "คนพาลพ่นพิษ" พวกเขาคือ "คนร้ายทุกศตวรรษ" อยู่ที่ใดก็สร้างแต่ภัยพิบัติ ชีวิตพังพินาศเพราะคนพาล จะวันนี้หรือวันไหนก็ต้องไร้เงาคนพาล จริงอยู่ เราออกเดินทางตามลำพังผู้เดียว อาจจะโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงา แต่เชื่อว่าปลอดภัย ทางชีวิตนั้นทอดยาวไกล กว่าจะถึงที่หมายก็ใช้เวลายาวนาน ใจเย็นๆ ไม่ต้องรีบร้อน เหนื่อยนักพักสักหน่อย ใส่ "เกียร์ว่าง" บ้าง ขอเพียงไม่แวะหลบลงข้างทางทำความชั่ว รับรองถึงที่หมายแน่นอน

๔๔.

น ภเช ปาปเก มิตฺเต
น ภเช ปุริสาธเม
ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ
ภเชถ ปุริสุตฺตเม ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๕

ไม่ควรคบมิตรชั่ว
ไม่ควรคบบุรุษต่ำทราม
ควรคบมิตรดี
ควรคบบุรุษสูงสุด.

ชื่อว่ามิตรชั่วช้าอย่าคบคุ้น ประเดี๋ยวคุณความดีจะหนีหาย
มิตรต่ำทรามห่างไกลอย่าใกล้กราย ความเลวร้ายจะตามมาช่างน่ากลัว
มิตรดีดีเห็นไหมคบไว้เถิด เพราะก่อเกิดความดีทุกที่ทั่ว
คนประเสริฐควรประชิดตามติดตัว นี้คือหัวใจพบการคบคน ฯ

คิดคบใครอย่ามักง่าย ตริตรองใช้ดุลยพินิจบ้าง คนที่ตนจะก้าวขึ้นเรือนไปพบคบหานั้นอัธยาศัยทรามหรืออัธยาศัยงาม ชั่วหรือดี พาลหรือบัณฑิต มิฉะนั้น ดาวชีวิตจะเสียศูนย์หมุนคว้างออกนอกวงโคจรความดีงาม ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง "ยํ เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นใดย่อมเป็นเหมือนคนเช่นนั้น" เราคบคนเช่นใด แม้ไม่เป็นเหมือนคนเช่นนั้น แต่กลิ่นอายคนนั้นก็ติดตัวเรามา ท่านเปรียบคนพาลเหมือนปลาเน่า บัณฑิตเหมือนกฤษณา การคบเหมือนใบตองหรือผืนผ้า ใบตองที่ห่อหุ้มปลาเน่า แม้มิใช่ปลาเน่า แต่ก็พลอยติดกลิ่นเหม็นน่าคลื่นเหียน ผืนผ้าที่ห่อคลุมกฤษณา แม้มิใช่กฤษณา แต่ก็พลอยติดกลิ่นหอมจรุงรัญจวนจิต หมายความว่า คบคนพาล แม้ไม่เป็นเยี่ยงพาล แต่คนก็ครหาว่า "ดูสิ ไปคบกับคนพันธุ์นั้นได้" พลอยเสื่อมเสียชื่อเสียง "คบคนชั่วเป็นเสนียดแก่ตัว" คบบัณฑิต แม้ไม่เป็นอย่างบัณฑิต แต่คนก็สรรเสริญว่า "ฉลาดนะ รู้จักเข้าพบคบหาท่าน" พลอยส่งเสริมชื่อเสียง "คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว" การคบเป็นเรื่องที่ใช้ศาสตร์แล้ว๕ ยังต้องใช้ศิลป์ คนชั่วทำเป็นคนดีมาตีสนิท เราเผลอคบต้องเฉลียวละใช้ศิลป์ชิ่งหนี คนดีที่คบหาอยู่ก็ฉลาดใช้ศิลป์รักษาน้ำใจมิตรให้ยืนยาว "เฉลียวละฉลาดรักษ์" อย่างนี้อยู่เสมอ ดาวชีวิตย่อมหมุนอยู่แต่ในวงโคจรความดีงาม และยิ่งจะสว่างสุกสกาว

๔๕.

นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี
น จ หาเยถ กทาจิ ตุลฺยเสวี
เสฏฺฐมุปนมํ อุเทติ ขิปฺปํ
ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตรึ ภเชถ ฯ

องฺ. ติ. ๒๐/๔๖๕/๑๕๘

คบคนเลว เลวลง
คบคนเสมอกัน ไม่เสื่อม
คบคนสูงกว่า พลันเด่นขึ้น
ฉะนั้น ควรคบคนที่สูงกว่าตน.

เที่ยวคบหาคนเลวที่เหลวไหล ย่อมไถลลงต่ำทรามน่าหยามหยัน
คบคุ้นเป็นเพื่อนเกลอคนเสมอกัน ย่อมไม่บั่นทอนทำเสื่อมต่ำลง
คบหาคนสูงกว่าน่ายกย่อง ก็จะต้องสูงตามงามเหมือนหงส์
ช่วยชูเด่นเป็นประจำให้ดำรง คนนั้นจงคบเถิดเกิดผลดี ฯ

ผู้คนแตกต่างกันทางสรีระ อ้วน ผอม สูง ต่ำ ดำ ขาว คนอ้วนพุงพลุ้ย ผอมเหมือนไม้เสียบพริก สูงชะลูดตูดปอด เตี้ยม่อต้อ ดำเหมือนตอตะโก ขาวเหมือนหยวกกล้วย ดังกล่าวนี้อยู่ในเกณฑ์พิจารณานับอยู่ในศาสตร์แห่งการคบหรือไม่ ขอตอบว่า ไม่อยู่ในเกณฑ์พิจารณาเลย เพราะคนขาวอาจจิตต่ำ คนดำอาจใจสูง เกณฑ์อยู่ที่ "จิตใจ" ว่าดีหรือชั่ว "คุณธรรม" ว่าสูงหรือต่ำมากกว่า จิตใจและคุณธรรมคนที่เราคบหานั่นแหละ จะส่งผลทำให้เราสูงหรือต่ำตามไปด้วย คบคนคุณธรรมสูงจะช่วยชูจิตใจเราให้สูงขึ้น เหมือนคนไต่ภูเขา ทันทีที่ก้าวขึ้นไป ตัวเขาก็สูงขึ้นตามระดับภูเขา คบคนคุณธรรมต่ำจะชักฉุดจิตใจเราให้ต่ำลง เหมือนคนลงเหว ทันทีที่ก้าวลงไป ตัวเขาก็ต่ำลงตามแนวเหว นี้คือความจริง เมื่อเราอยู่ใกล้ชิดคนจิตใจดีคุณธรรมเยี่ยม จะสำรวมกิริยาไม่กล้าทำความชั่ว แม้แต่ในความคิด เมื่อเราอยู่ใกล้ชิดคนจิตใจต่ำคุณธรรมแย่ จะไม่สำรวมอะไร ยิ่ง "ลางเนื้อชอบลางยา" ก็ยิ่งเข้าขากันเป็นปี่เป็นขลุ่ย พร้อมจะสรวลเสเฮฮาหยอกล้อเล่นกับความชั่ว ชัวร์ ไม่ "แทงกั๊กความชั่ว" แน่ๆ จิตใจและคุณธรรมนั้นนับอยู่ในศาสตร์แห่งการคบ การก้าวขึ้นภูเขาเหน็ดเหนื่อยแต่ได้ไปยืนอยู่บนยอดเขาสูง การก้าวลงเหวลิ่วลงสบาย แต่ได้ตกอยู่ใต้ก้นเหวต่ำ มองดูก็รู้กันเห็นๆ จะก้าวขึ้นหรือก้าวลงล่ะ

แด่...ท่านบัณฑิตเทียม

๔๖.

นิธีนํว ปวตฺตารํ
ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ
ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๕

ควรเห็นคนที่คอยชี้โทษ
เหมือนบอกขุมทรัพย์
มักกล่าวข่มขี่ มีปัญญา
ควรคบคนเช่นนั้นผู้เป็นบัณฑิต.

เห็นคนที่ชี้โทษโปรดปรานเถิด เพราะเหมือนเปิดขุมทรัพย์แสนนับค่า
เป็นคนดีศรีบัณฑิตเปี่ยมปัญญา จะค้นหาคนเช่นนี้ได้ที่ใด
เขาคอยย้ำพร่ำสอนอยู่เป็นนิตย์ ชี้ถูกผิดฉะฉานกล่าวขานไข
บอกโทษโปรดอย่าพลั้งระวังระไว ควรคบไว้คนเช่นนี้ดีแน่นอน ฯ

เห็นโทษจงหลีกทาง ห้ามเดินชนล่วงลุ เพราะเพื่อนสนิทติดตาม โทษเสมือนเงาตามตัวคือทุกข์ โทษทำให้เกิดทุกข์ และทุกข์ก็ทำให้เกิดโทษ ทว่าทุกข์โทษหาใช่จะเห็นกันง่ายๆ มิฉะนั้นคงไม่เกิดกรณี "เห็นกงจักรเป็นดอกบัว" มันเหมือนยาขมเคลือบหวาน "บันเทิงซ่อนทุกข์ สุขซ่อนโทษ" จึงต้องอาศัยใครสักคนหนึ่งที่สายตาแหลมคมมา "ชำแหละโทษ" ด้วยมีดปัญญาชี้บอก แต่คนที่สายตาแหลมคมติดมีดปัญญาก็หายาก หากเราพบใครสักคนหนึ่งซึ่ง "เซ็นซิทีฟต่อโทษ" เร็วไว รู้เท่าทันและทักท้วงทันที มันจะซ่อนอยู่ในรูปลักษณ์ไหนก็สามารถมองเห็น และที่สำคัญมาพร้อมกับความกล้า "ชี้โทษบอกประโยชน์" โดยไม่กลัวว่า คนที่ถูกชี้บอกนั้นจะโกรธแค้น ให้ถือว่าโชคดี เราเจอ "คนจริงแห่งศตวรรษ" เข้าแล้ว รีบคบค้าสมาคมไว้ เมื่อเราได้บุคคลเช่นนี้มาร่วมนั่งอยู่ใกล้ๆ รับรองไม่ขับรถลงคลองหรือประสบอุบัติเหตุบนทางยานยนต์ใดๆ เขาจะทำหน้าที่นั่งมองทางคอยระมัดระวังอยู่ ยิ่งกว่านั้น เขาจะบอกเราให้ขับรถไปถึงจุดหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพ คนส่วนมากมักยอมรับการชี้แนะจากผู้ทรงวัยวุฒิและคุณวุฒิ เพราะรู้สึกว่าตนไม่ถูกฉีกหน้า แต่ความจริงใครก็ได้ที่สามารถชี้บอก ขณะที่เราเผลอก้าวลงเหว แม้กระทั่งเด็กน้อย เด็กๆ ที่มองด้วยสายตาไร้เดียงสานี่แหละ เห็นโทษถูกนัก

๔๗.

น เตน ปณฺฑิโต โหติ
ยาวตา พหุ ภาสติ
เขมี อเวรี อภโย
ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๙/๔๙

คนมิได้ชื่อว่า บัณฑิต
เพียงเพราะพูดมาก
คนที่เกษมปลอดจากเวรภัย
นั่นต่างหากเราเรียกว่า บัณฑิต.

จะพูดมากเพียงใดก็ไร้ค่า แม้วาจาถ้อยคำล้ำสมัย
พูดได้ดีแหลมคมเที่ยวข่มใคร ยิ่งมิใช่บัณฑิตน่าชิดชม
คนเกษมปลอดภัยในทุกที่ ห่างเวรีหายทุกข์อยู่สุขสม
นั่นบัณฑิตทรงสิรินำนิยม เขาอุดมคุณค่าอย่าดูแคลน ฯ

ถ้อยวาจาหรืออักษรภาษาซึ่งใช้สื่อสารกันในโลกมนุษย์นี้มากมายเหลือคณนา เพียงแต่ว่าใครจะฉลาดใน "ศาสตร์แห่งศัพท์" รู้จักเรียงถ้อยร้อยคำนำมาสื่อเสนอพูดแสดงได้อย่างคมคาย คนบางคนไม่รู้ว่าลับคมปากมาแต่ชาติปางไหน ช่างหลักแหลมนัก พูดพรั่งพรูลื่นไหลไม่ติดขัด บางประโยคบางถ้อยคำคมคายเป็น "คำคมบาดคน" ทว่าเราอย่าเพิ่งหลงปลื้ม พิจารณาดูสักนิดว่า คำคมนั้นสื่อถึงความธรรมหรือเปล่า แสดงข้ออรรถข้อธรรมหรือไม่ ผู้ที่กล่าว "คำคม" แต่ขาด "ความธรรม" อาจจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนเก่ง แต่ก็เป็นคนเก่งที่ "กลวงแก่น" อาจจะได้รับการยกย่องว่าเป็นบัณฑิต แต่ก็เป็นบัณฑิตที่ "เจนโลก" ไม่ "จบธรรม" ทางโลกวัดค่าบัณฑิตตรงที่ "ฉลาดใช้ถ้อยคำ"[๖] ส่วนทางธรรมวัดค่าบัณฑิตตรงที่ "ฉลาดรู้แจ้งบทธรรม" ธรรมเพียงแค่บทเดียวก็รู้แจ่มแจ้งทะลุปรุโปร่ง สามารถกะเทาะแซะเปลือกอวิชชาให้หลุดร่วงออกจากจิต บัณฑิตทางธรรมนั้น "สงวนท่าที สงบถ้อยคำ" ไม่พร่ำเพรื่อพูดเหมือนบัณฑิตทางโลก แต่ถ้าได้พูดทั้งทีก็ซึ้งติดตรึงใจ เพราะท่านเปล่งถ้อยคำออกจากจิตที่สงบเยือกเย็น ไม่คมบาดคนก่อเวรภัย และบางคราท่านก็เลือกอยู่ในอาการสงบนิ่ง เพราะรู้ดีว่า เรื่องลึกซึ้งนั้น "Those who say don't know. Those who know don't say. คนพูดไม่รู้ คนรู้ไม่พูด"[๗]

๔๘.

นารตี สหตี ธีรํ
นารตี ธีรสํหติ
ธีโร จ อรตึ สหติ
ธีโร หิ อรตีสโห ฯ

องฺ. จ. ๒๑/๒๘/๑๗

ความยินดีครอบงำธีรชนไม่ได้
ความไม่ยินดีก็ไม่ครอบงำธีรชน
ธีรชนย่อมครอบงำความไม่ยินดี
เพราะธีรชนเป็นผู้ครอบงำความไม่ยินดี.

ธีรชนคนดีศรีบัณฑิต จะยึดติดความยินดี ณ ที่ไหน
ความยินร้ายหลายอย่างร้างลาไป มิยึดยื้อถือไว้ให้ทุกข์ทน
บัณฑิตวางเรื่องดีหนีเรื่องร้าย ไม่สำคัญมั่นหมายเลยสักหน
ฉลาดละชนะภัยในสกล จึงผ่านพ้นด้วยดีทุกที่ทาง ฯ

หลายเรื่องราวผ่านเข้ามาในชีวิต บางเรื่องอยู่เหนืออำนาจไม่อาจกำหนดกฎเกณฑ์ ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นฝ่ายรับ เช่น ผู้น้อยตกอยู่ใต้คำบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ ชีวิตคนบางคนช่างน่าสงสาร ตกที่นั่งลำบากไม่ต่างจาก "กระโถนหน้าพระโรง" วันๆ รับแต่ก้อนเสลดอารมณ์ที่เขาขากถ่มถุย ถ้าไม่รู้จัก "เปลี่ยนอารมณ์ที่รับ ปรับความรู้สึกที่รู้" ก็ต้องทุกข์เต็มกลืน เปลี่ยนอารมณ์ร้ายเป็นสายลมเย็นพัดผ่าน ปรับความรู้สึกร้อนเป็นสายน้ำเย็นไหลเอื่อย คนที่ทำได้อย่างนี้จะทุกข์ยากสุขง่าย แม้เขาคนนั้นจะด้อยการศึกษาไม่เก่งกาจสามารถ IQ ต่ำ แต่นับเป็น "ยอดแห่ง EQ" ผู้ฉลาดในอารมณ์ชั้นเยี่ยม เพียงเท่านี้ก็เพียงพอต่อการยกให้เป็นบัณฑิต ซึ่งดีกว่าคนที่ IQ สูง การศึกษาดีเก่งกาจสามารถ แต่ "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" แก้ปัญหาทางอารมณ์ไม่ตก ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่ฉลาดสามารถอยู่เหนืออารมณ์ไม่ว่าดีหรือร้าย ร้อนหรือเย็น จะพัดผ่านมาผ่านไปอย่างไร ก็ไม่สามารถเกาะติดจิตใจได้เลย เหมือนหยดน้ำกลอกกลิ้งอยู่บนใบบัว นี่แหละคือ "ยอดแห่งบัณฑิต" อย่างแท้จริง ทว่าปุถุชนคนเราคงไม่ฉลาดสามารถอยู่เหนืออารมณ์ถึงเพียงนั้น แต่ขอให้รู้จักปล่อยวางบ้าง ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป น่าจะทุกข์น้อยหน่อย รู้ไหม การปล่อยวางเป็นศิลปะครองชีวิตที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่ง "วางลงปลงตก ปล่อยเป็นเย็นได้"

๔๙.

เสโล ยถา เอกฆโน
วาเตน น สมีรติ
เอวํ นินฺทาปสํสาสุ
น สมฺมิญฺชนฺติ ปณฺฑิตา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๕

ภูเขาหินล้วนแท่งทึบ
ไม่หวั่นไหวเพราะสายลม ฉันใด
บัณฑิตก็ไม่หวั่นไหว
เพราะนินทาและสรรเสริญ ฉันนั้น.

แสงแดดแผดร้อนจ้าน่าหวาดหวั่น สายลมพลันพัดแรงยากแข็งขืน
ภูเขาหินยังตั้งมั่นทุกวันคืน หาเป็นอื่นหวั่นไหวอย่างใดเลย
เหมือนบัณฑิตจิตใจใสสะอาด ก็หาหวาดไหวหวั่นตั้งมั่นเฉย
จะนินทาสรรเสริญเชิญชมเชย ท่านไม่เคยแฟบฟูอยู่มั่นคง ฯ

“บัณฑิต” นิยมวัดกันจากดีกรีศึกษาระดับปริญญา การสดับตรับฟังทรงจำไว้มาก ความฉลาดรู้รอบด้าน กล่าวได้ไหมว่า เหล่านี้คือการวัดจากภายนอกเป็น “เปลือกบัณฑิต” มิใช่การวัดจากภายในซึ่งเป็น “แก่นบัณฑิต” จริงๆ บัณฑิตแท้นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการอุปโลกน์แต่งตั้งจากคนภายนอก หากแต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด “จากจิตภายใน” ของตนว่าเป็นอย่างไร ยังคงสงบนิ่ง ตั้งมั่น ไม่คลอนแคลนหวั่นไหวไหม เมื่อถูกโลกธรรมกระทบ ถ้ายังออกอาการสูงๆ ต่ำๆ แม้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ก็ถือว่าสอบตกสนามบัณฑิต เพราะระดับจิตไม่คงที่ เหมือนน้ำที่กระฉอกกระเพื่อมไหว อย่างไรก็ตาม การจะเป็นบัณฑิตภายนอกก็มิใช่เรื่องง่ายๆ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาโท เอก ต้องผ่านกระบวนการศึกษาเคี่ยวเข้มและ “ปราชญ์ทางสังคม” ก็หายาก แต่การจะเป็นบัณฑิตภายในอาจยากกว่า ยากพอๆ กับการจับลิงให้นั่งนิ่งๆ เพราะต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนอบรมจิตที่กลับกลอกยอกย้อนนี้ให้คงที่ ราบเรียบ ไม่ขึ้นๆ ลงๆ ตามที่กล่าวนี้ก็มิใช่อะไร เพียงเพื่อจะบอกว่า อย่าเพิ่งหลงใหลได้ปลื้มกับการเป็นบัณฑิตที่พ่วงท้ายด้วยปริญญาบัตร ซึ่งเป็นเพียง “ใบเบิกทาง” ควรฝึกฝนอบรมจิตให้มั่นคงหนักแน่นบ้าง มิฉะนั้นเขาจะเพิ่มพ่วงปริญญาบัตรให้อีกใบ โอหนอ “พ่อบัณฑิตกระต่ายตื่นตูม”

ไข่ : ตัวใตโคถึก

๕๐.

โย พาโล มญฺญตี พาลฺยํ
ปณฺฑิโต วาปิ เตน โส
พาโล จ ปณฺฑิตมานี
ส เว พาโลติ วุจฺจติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๓

คนโง่เห็นว่าตนเองโง่
ก็พอจะฉลาดได้บ้าง
แต่คนโง่ถือว่าตนฉลาดนี่สิ
เรียกว่าโง่ขนานแท้.

คนโง่เห็นตนโง่มากโขนัก หยุดชะงักไม่แสดงเที่ยวแข่งขัน
รีบหลบหลีกปลีกหนีได้ท่วงทัน คนโง่นั้นพอฉลาดอาจเติบโต
ส่วนคนเขลาถือมานะว่าฉลาด ทำวางมาดอวดใครใครใหญ่อักโข
ไม่กลัวดีหรือร้ายหวังได้โชว์ นั่นแหละโง่ยิ่งนักจมดักดาน ฯ

"ความโง่" หรือ "อวิชชา" คือสมบัติชิ้นโตที่ติดตัวเรามาแต่แรกเกิด มันเป็นเหมือน "มรดกบาป" ที่ตกทอดมาถึงเรา เราทุกคนล้วนเกิดมาพร้อมกับความไม่รู้และก้าวไปบนถนนอวิชชา ทว่าใครบ้างจะมองความโง่ประหนึ่งเงาตามตัวนี้เห็น เพราะมันซ่อนลึกอยู่ในซอกหลืบหัวใจ แม้เมื่อมองเห็นแล้วก็ยังไม่อยากยอมรับ ความโง่นี้มันแสนงี่เง่า ดูสิ คนชื่อปัญญาแท้ๆ ไม่ยอมคบ กลับไปคบคนชื่อทิฐิตีสนิทกับนายมานะ จึงส่งผลเสียทำให้เกิดอาการดื้อดันทุรัง ถูลู่ถูกังยิ่งแย่กว่านั้นคือ "โง่อวดฉลาด" เรื่องที่ตนไม่รู้อยู่เต็มอก แต่ก็ยังตะแบงทำเป็นว่าข้ารู้ และที่แย่สุดๆ คือ "โง่แล้วยังหยิ่ง" คนที่ชอบทำตนเป็น "ผู้รู้จอมปลอม" ลวงโลกแบบนี้ พูดได้คำเดียวว่า เฮ้อ! น่าเอือมระอา แต่คุณเมตตาก็ไม่มองด้วยสายตาน่าสมเพช กลับมองด้วยสายตาน่าสงสาร เพราะเขาถูกหล่มเลนความโง่ดูดลงลึกจนฉุดคร่าขึ้นไม่ไหว คน "โง่พันธุ์ผสม" ยังพอเยียวยา แต่คน "โง่พันธุ์แท้" นี่สิ เยียวยายากนัก อย่างไรก็ตาม แม้อวิชชาจะถือเป็นมรดกบาปถ้าเราไม่หลงยึดครองเข้าข้างตัวเอง โดยยอมรับความโง่นั้นอย่างสัตย์ซื่อนอบน้อมเข้าหาผู้รู้ ขอความกระจ่างจากท่านก็ยังพอมองเห็นแสงแห่งปัญญา ระวังอย่าริทำเป็นเบ่งทีเดียว เพราะถ้าท่านผู้รู้เพิกเฉยเสีย ไม่ยอมสั่งสอน มันหมายถึง "การุณยฆาต" ถูกฆ่าอย่างปรานี

๕๑.

ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล
ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ
น โส ธมฺมํ วิชานาติ
ทพฺพี สูปรสํ ยถา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๓

ถ้าคนโง่เข้าไปนั่งใกล้บัณฑิต
แม้ตลอดทั้งชีวิต
ก็ไม่รู้แจ้งพระธรรม
เหมือนทัพพีไม่รู้รสแกง.

คนโง่เขลาเบาปัญญาหาฉลาด ใกล้ชิดปราชญ์เพียงใดก็ไม่รู้
ฟังคำสอนพันครั้งนั่งเฉยดู แม้จะอยู่ยาวนานสักปานใด
ไม่แจ้งธรรมล้ำเลิศเลยสักนิด โมหะปิดบังตาพาหลงใหล
เหมือนทัพพีไม่รู้รสอะไร นั่งอยู่ใกล้เสียเปล่าไม่เข้าที ฯ

การจะเป็นปราชญ์หรือบัณฑิตมิได้หมายความว่า เราต้องเข้าไปนั่งชิดใกล้สูดกลิ่นอายจากตัวท่านก็พลอยพลันเป็นปราชญ์ หากเป็นเช่นนั้นได้จริง คนทั้งโลกคงกลายเป็นปราชญ์กันหมด ขวักไขว่ไปด้วยปราชญ์เต็มถนนเดินชนกันตาย แม้กระนั้นการนั่งชิดใกล้ปราชญ์คอยซักถามและรับฟังด้วยความตั้งใจ ก็ยังไม่ชื่อว่าปราชญ์ ดูตัวอย่างคนที่อยู่รับใช้ใกล้ชิดปราชญ์ตลอดชีวิต ได้ยินได้ฟังเรื่องราวจากท่านมากมาย แต่ผู้คนก็ไม่ยกย่องว่าเป็นปราชญ์ เพียงแค่เขาโชคดีกว่าคนอื่นๆ เท่านั้น "แบบฟอร์มปราชญ์" หาซื้อที่ไหนไม่ได้ และคนที่ริลอกเลียนก็เป็นได้แต่เพียง "ขี้ตามช้าง" การจะเป็นปราชญ์หรือบัณฑิตจริงๆ นั้นจะต้องศึกษา "วิถีแห่งปราชญ์" แล้วเจริญรอยตามด้วยการฝึกฝนพัฒนาตน เรามิใช่ปราชญ์ก็จริง แต่ก็ไม่ควรทำให้ปราชญ์ท่านระอาหน่าย รู้ไหมว่า การได้พูดคุยกับปราชญ์ดีกว่าอ่านหนังสือพันเล่ม เวลาเข้าพบนั่งใกล้ควรอยู่ในความอ่อนน้อม และที่สำคัญคือควรเงี่ยโสตตั้งใจสดับตรับฟังเรื่องราวที่ท่านถ่ายทอด เมื่อท่านไต่สวนทวนถาม ก็ให้คำตอบได้บ้าง อย่านั่งทำเป็นหูทวนลม นี้มิใช่เวลาเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ท่านถามอะไรก็ตอบไม่ได้สักอย่าง ช่างน่าอับอายขายหน้าที่ปราชญ์จำปล่อยปลงสังเวชว่า คนนี้ถูกถอดรหัสปัญญาออกหมดเสียแล้ว ช่างโง่เขลานัก เฮ้อ ! สีซอให้ควายฟัง

๕๒.

อปฺปสฺสุตายํ ปุริโส
พลิวทฺโทว ชีรติ
มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ
ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๑/๓๕

คนการศึกษาน้อยนี้
แก่เปล่าเหมือนโคถึก
เนื้อของเขาเจริญ
แต่ปัญญาหาเจริญไม่.

คนนี้ดูต่ำต้อยด้อยศึกษา กลับวางท่าใหญ่โตโอ่อ่าหลาย
เจริญแต่เนื้อหนังช่างน่าอาย คงแก่เฒ่าเปล่าตายไปตามกาล
เขาดูช่างตัวโตเหมือนโคถึก ไม่รู้สึกรู้สาหาแตกฉาน
ในความรู้ปัญญาวิชาชาญ อยู่เกียจคร้านไปวันวันเท่านั้นเอง ฯ

๐

คนที่ไม่ยอมศึกษาหาความรู้ปล่อยให้กาลผ่านไปเปล่า วันๆ วุ่นวายอยู่กับเรื่องปากเรื่องท้อง ในสมองคิดหาแต่อาหารเอร็ดอร่อยมารับประทาน เวลาตักข้าวเข้าปากก็เคี้ยวหมุบหมับตะกรุมตะกราม แสดงอาการว่าช่างอร่อยเหลือ คนใช้ปากนำหน้าตกเป็นทาสของลิ้น อย่างนี้จงรู้เถิดว่า "ดวงปัญญาดับสูญ" แม้ล่วงกาลยาวนานเพียงใด สติปัญญาก็ไม่ผลิงอกเลย ซ้ำย่ำอยู่กับที่กลายเป็น "คนโง่พันปี" และคนโง่พันปีนี้ก็กลายเป็นตอวัฏฏะฝังลึกขุดไม่ขึ้น ประเทศใดก็ตามเต็มด้วยคนประเภทนี้ ประเทศนั้นนับว่าด้อยพัฒนาที่สุด เมื่อเทียบอัตราส่วนก็น่าใจหาย คนเห็นแก่ปากแก่ท้องมากกว่าคนเห็นแก่สติปัญญา คนมี "รสนิยมทางปัญญา" น้อยนัก ผลวิจัยของบางประเทศโดยถัวเฉลี่ยออกมาว่า ประชาชนของตนอ่านหนังสือ ๖ บรรทัดต่อปี ประชาชนกลายเป็น "โรคกลัวหนังสือ" คิดว่าจะเจริญทัดเทียมอารยประเทศหรือ จริงอยู่ ชีวิตคนเราเกิดมาพร้อมกับปากกับท้อง มันพร่องต้องคอยเติมอิ่ม แต่เราก็ควรแสวงหาปัญญากันบ้าง อย่ามัวหลงแหวกว่ายอยู่แต่ในทะเลกิน กาม เกียรติอย่างเดียว มิฉะนั้นคงเป็นเหมือนสัตว์เดรัจฉาน (กระบือ) ตัวหนึ่ง ซึ่งเจริญแต่เนื้อหนัง สติปัญญาหาได้เจริญไม่ คนนะไม่ใช่ควาย จะสนตะพายจูงไปทางใดก็ได้ แต่ถ้าคนเห็นแก่ลิ้นเห็นแก่ปากก็ถูกลากไปไม่ต่างจากควาย

๕๓.

มิทฺธี ยทา โหติ มหคฺฆโส จ
นิทฺทายิตา สมฺปริวตฺตสายี
มหาวราโหว นิวาปปุฏฺโจ
ปุนปฺปุนํ คพฺภมุเปติ มนฺโท ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๓/๕๘

คนที่บริโภคมาก มักง่วงซึม
นอนหลับพลิกกลับไปกลับมา
เหมือนสุกรตัวใหญ่ที่เขาปรนปรือด้วยเหยื่อ
นั่นแหละคือคนเขลาเข้าถึงครรภ์บ่อยๆ.

คนกินมากมักนอนอ่อนแออยู่ จิตหดหู่ซึมเซาง่วงเหงาหงอย
พลิกกลับมากลับไปใจเลื่อนลอย ตาละห้อยห่วงนอนหาร้อนรน
เหมือนสุกรตัวใหญ่เขาให้เหยื่อ อย่างล้นเหลือกินมากไม่ขัดสน
นั่นแหละช่างโง่เง่าเขลาเหลือทน ยากจะพ้นจากครรภ์หมั่นเข้าไป ฯ

เรื่องปากเรื่องท้องควรสำรวมระวังบ้าง "อย่ากินทุกอย่างที่คุณชอบ อย่าตอบทุกเรื่องที่คุณรู้" ประเดี๋ยวชื่อจะถูกลบหายตายเพราะปากเพราะท้องนี่แหละ คนที่ขึ้นชื่อว่า "นักกินตัวยง" ชนิดที่ "กินทุกอย่างที่ขวางหน้า" อะไรอร่อยหมด ไม่นานก็ฉุพุงพลุ้ยอ้วนเป็นพะโล้ ทราบมาว่าในอารยประเทศที่มั่งคั่งพรั่งพร้อมด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่าง ประชาชนเป็นโรคคนรวยกันมาก "โรคอารยธรรม" โรคเบาหวานบ้าง โรคหัวใจบ้าง และโรคที่เห็นดาษดื่นคือ "โรคอ้วน" ฝรั่งบางคนไม่รู้หิวโซมาแต่ชาติปางไหน กินไม่หยุดไม่หย่อน จนความอ้วนเกินพิกัด น้ำหนักพุ่งพรวดขึ้นถึง ๒๐๐ - ๓๐๐ กิโลกรัม "ช้างน้ำตัวจริง" แพทย์จำต้องยื่นมือเข้ามาช่วยด้วยการผ่าตัดเย็บกระเพาะให้เล็กลง นี่แหละผลจากการ "ชิงเปรตมาเกิด" จึงควบคุมความหิวความกระหายอยากของตนเองไม่ได้ กลายเป็นว่ามิได้ขาดแคลนอาหารแต่ขาดแคลนปัญญา ไม่รู้จัก "โภชเน มัตตัญญุตา" ประมาณในการบริโภคอาหาร เรื่องรู้จักพอประมาณในโภชนาหารนี้ ท่านถือเป็นข้อทดสอบด่านแรกที่ต้องผ่าน เพื่อก้าวเดินไปบนเส้นทางอริยะ คนที่ไม่รู้จักประมาณในโภชนาหารกินมากจะก้าวเดินอย่างไรไหว เพราะมันง่วงงุนเหลือเกิน "เดินจงกรมตาปิด" กลับไปนอนอยู่ในห้องมืดของสังสารวัฏเสีย อย่าคิดมาก้าวเดิน เอาชนะลิ้นของตนให้ได้ก่อนเถอะ

ฉลาดสรรสาระ

๕๔.

อสาเร สารมติโน
สาเร จาสารทสฺสิโน
เต สารํ นาธิคจฺฉนฺติ
มิจฺฉาสงฺกปฺปโคจรา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๖

คนเหล่าใดรู้สาระว่าหาสาระมิได้
และเห็นสิ่งที่หาสาระมิได้ว่าเป็นสาระ
คนเหล่านั้นดำริผิดเที่ยวไป
ไม่บรรลุธรรมที่เป็นสาระ.

สาระอสาระประจักษ์แท้ คนใดแลกลับกันน่าหวั่นหนอ
มองอสาระเป็นสาระเฝ้าพะนอ สาระพอจะเห็นเป็นอสาระไป
คนนั้นช่างโง่เขลาเข้าใจผิด มิจฉาปิดดวงตาพาหลงใหล
สารธรรมส่องสว่างทางอำไพ ดูสิไม่เห็นเลยเฉยเมยเมิน ฯ

สรรพสิ่งในโลกนี้บางอย่างบอกถึงคุณและโทษคือ “สาระและอสาระ” อยู่ในตัว เหมือนต้นไม้ เช่น มะขามมีแก่น กล้วยไร้แก่น แต่ทั้งนี้ก็อยู่ที่ปัญญาของแต่ละคนว่าจะมองเห็นสาระและอสาระหรือไม่ และเมื่อมองเห็นแล้ว จะ “ฉลาดสรรสาระ” เพียงใด เห็นสิ่งที่เป็นสาระแท้ๆ ไม่ยอมเลือก กลับเลือกเอาสิ่งที่มิใช่สาระแทน อยู่ในประเภท “ดีไม่ชอบ กอบเอาชั่ว” ถ้าเป็นอย่างนี้ก็พลาดจากแก่นคว้าเอาแต่เปลือกร่ำไป ซึ่งกล่าวโทษใครไม่ได้ นอกจากความมืดบอดทางปัญญาของตนเอง ดูเหมือนว่า “การเห็นผิดเป็นชอบ” มักเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะกับคนที่สมาทาน “มิจฉาทิฐิ” อย่างไรก็ตาม สาระอสาระนั้นแยกขาดออกจากกัน ไม่ผสมปนเปเป็นผัดรวมมิตร สาระมิใช่อสาระ อสาระก็มิใช่สาระ เหมือนธรรมกับอธรรมนั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่เราควรศึกษาให้ถ่องแท้ ก่อนเลือกสรร ทว่าส่วนที่สำคัญจริงๆ คือ “กระบวนทรรศน์” ที่ต้องปรับให้ตรงสาระ มองสาระออกบอกสาระถูก หากทรรศนะผิดจะมองพลาด แล่นเลยออกนอกท่าไปไกลเกินกว่าจะย้อนกลับมาเริ่มนับหนึ่งใหม่ คนบางคนช่างมุทะลุดื้อรั้นไม่ยอมศึกษาและปรับกระบวนทรรศน์เลย อยู่ที่ใดก็ทะเลาะกับสิ่งสาระ เออออพอใจสิ่งมิใช่สาระ ชีวิตจึงไร้แก่นสารกลวงเปล่า ดูสิยังเที่ยวสะเปะสะปะอวดรู้ไปทั่ว พิโธ่เอ๋ย “พ่อตาบอดคลำช้าง”

๕๕.

อุปาติธาวนฺติ น สารเมนฺติ
นวํ นวํ พนฺธนํ พฺรูหยนฺติ
ปตนฺติ ปชฺโชตมิวาธิปาตา
ทิฏฺเฐ สุเต อิติเหเก นิวิฏฺฐา ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๑๔๕/๑๙๕

คนพวกหนึ่งแล่นเลยไป
ไม่ถึงธรรมที่เป็นสาระ
พอกพูนเครื่องผูกใหม่ๆ
ยึดมั่นในสิ่งที่ตนเห็นแล้วฟังแล้ว
เหมือนฝูงแมลงตกลงสู่ประทีปน้ำมัน.

พวกหนึ่งแล่นเลยไปมองไม่เห็น สิ่งที่เป็นสารธรรมสำคัญยิ่ง
พอกพูนเครื่องผูกใหม่ไว้แอบอิง ไม่ยอมทิ้งจากลาช่างน่าอาย
สิ่งที่เห็นที่ฟังจำฝังจิต เฝ้ายึดติดถือมั่นสำคัญหมาย
เหมือนแมลงผันผกตกลงตาย อยู่ภายใต้น้ำมันไฟมอดไหม้ตน ฯ

เพชรเป็นแร่ธาตุที่แข็งแกร่งที่สุดในโลก แต่เพชรก็ยังถูกเจาะเจียระไนและทำลายได้ไม่ยาก ความเชื่อที่มนุษย์ก่อขึ้นมา กระทั่งกลายเป็น "กำแพงความเชื่อ" ต่างหากที่ทำลายได้ยาก และยิ่งกำแพงความเชื่อนั้นก่อขึ้นมาพร้อมกับความเห็นผิดก็ยิ่งยากทำลาย "ศรัทธาใบ้บวกทิฐิบอด" น่ากลัวที่สุด มันจะรั้งลงต่ำและปิดกั้นทุกอย่าง คนจำพวกนี้คือ "คนนอกสายตา" พระพุทธเจ้าไม่ประสงค์โปรด คนเราควรสำรวจความเชื่อและความเห็นอยู่เนืองๆ ว่า ขณะนี้ตนรับความเชื่ออะไรไว้ ผูกอยู่กับความเห็นชนิดใด และเริ่มยึดมั่นถือมั่นหรือไม่ มิฉะนั้นจะยากต่อการเปิดใจรับฟังทรรศนะความเห็นที่แตกต่างจากคนอื่น แม้ประกอบด้วยสาระ จะเป็นเพราะข้อจำกัดทางอินทรียภาพทางตาหูหรือเปล่า จึงทำให้มนุษย์รู้เห็นความจริงเพียงบางส่วน และกระโจนเข้าไปยึดติด สลัดละ "ปัจเจกสัจจะ" ไม่ได้ ต้องถกเถียงโต้แย้งจนยากจะหาข้อยุติร่วมกัน แต่แท้ที่จริงเป็นเพราะเครื่องผูกคือศรัทธาและทิฐิที่หลงมัดรัดรึงไว้มากกว่า เรื่องที่ไม่ตรงกับความเชื่อและความเห็นของตนจะถูกผลักกระเด็นออกทันที นี่แหละคือชะตากรรมของมนุษย์ ดูคนบางคนสิ เลิกบุหรี่ก็ไปติดเหล้า เลิกเหล้าก็ไปติดยานัตถุ์ แกะเครื่องผูกนี้ออกก็ไปก่อเครื่องผูกนั้นอีก ชอบผูกมัดสุดท้ายตายไปพร้อมกับการถูกมัดมือมัดเท้า "มัดตราสัง"

๕๖.

ตเถว ขนฺติโสรจฺจํ
ธมฺมา ยสฺมึ ปติฏฺฐิตา
ตมริยวุตฺติ เมธาวึ
หีนชจฺจมฺปิ ปูชเย ฯ

สํ. ส. ๑๕/๔๑๐/๑๔๕

ธรรมคือขันติและโสรัจจะ
ตั้งอยู่ในคนใด
ควรบูชาคนนั้นผู้มีปัญญา
ซึ่งประพฤติตนดุจพระอริยะ
แม้ชาติกำเนิดจะต่ำต้อยก็ตาม.

คนที่อดทนงามสงบเสงี่ยม รู้จักเจียมตัวอยู่อย่างเหมาะสม
สำรวมกาย วาจาได้น่าชม หมั่นอบรมเป็นนิจจิตใจดี
มายกย่องคนนั้นด้วยกันเถิด ว่าประเสริฐกว่าใครในทุกที่
แม้ชาติเกิดต่ำต้อยก็ตามที คนเช่นนี้ควรเชิดชูบูชาจริง ฯ

เรื่องถือชาติตระกูล ชั้นวรรณะ มันเริ่มก่อตัวมาแต่ปฐมบรรพ์ กระทั่งถึงยุคปัจจุบันก็ยังยึดถือกันอยู่ "โคตรแรงแซงทางโค้ง" คนที่นามสกุลดังเลื่อนชั้นเร็ว ลูกท่านหลานเธอที่เกิดในตระกูลสูง แม้เจ้ายศเจ้าอย่าง กร่างแสดงอาการเกรี้ยวกราด แต่ผู้คนก็ยังยำเกรงยอมหลีกทาง เพราะเราหลงยึดถือกันมากจนถึงกับสยบยอมหรือเปล่า จึงลืมเรื่อง "มารยาทผู้ดี" หรือ "ธรรมจรรยา" ซึ่งควรยกย่อง ความจริง คนที่เกิดในตระกูลสูงอยู่เหนือคนอื่นนั้น เปรียบเหมือนใบอ่อนที่ผลิอยู่บนยอดไม้ พลิ้วไหว ควรแสดงออกด้วยกิริยาอ่อนโยน สำรวมสงบเสงี่ยม อย่างไรก็ตาม เรื่องชาติตระกูลก็ยากจะปฏิเสธ แต่ก็ไม่ควรสำคัญมั่นหมายจนเกินไป เพราะจิตใจคนมิได้สูงต่ำไปตามชาติตระกูล คนเกิดในตระกูลสูงอาจจิตใจต่ำ คนเกิดในตระกูลต่ำอาจจิตใจสูง "ดีชั่วอยู่ที่ตัวทำ" ความสำคัญอยู่ที่ธรรมจรรยาที่แสดงออกซึ่งบ่งถึง "คุณธรรม" ต่างหาก ใครก็ตามที่สงบเสงี่ยมเรียบร้อยประหนึ่งผ้าพับไว้ ใจเย็นเหมือนน้ำ ถูกกระทบกระเทียบอย่างไร ก็ยังนิ่งเงียบ แม้จะเกิดในตระกูลต่ำด้อยอำนาจวาสนาก็ควรเกรงใจ นับถือยกย่อง อย่ามัวแต่เยินยอยกย่องคนเกิดในตระกูลสูงนักเลย มองถึงธรรมที่เป็นเนื้อแท้กันบ้าง ถ้ายึดถือเรื่องนี้ว่าสำคัญจริงๆ ถึงคราวคนเกิดในตระกูลสูงกลายเป็น "ผู้ดีตกยาก" ทำไมเมินเฉยเสียฉิบ

เชิงอรรถ

[๑] เพลาๆ บ้างเด้อ อย่าให้ถึงกับปล่อยสายพันธุ์ "ร็อตไวเรอร์" สุนัข "เขี้ยวพิฆาต" ออกมา

[๒] เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาเป็นของจริง (เหตุการณ์ปี ๒๕๕๑ ช่วงเดือนมีนาคมเป็นต้นมา ข้าวขาดแคลนถีบราคาขึ้นสูง)

[๓] "ยศ" *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒* นิยามความหมายว่า ความยกย่องนับถือเกียรติของตน, เกียรติคุณ, ฐานันดรที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

[๔] ล้อเลียนในวงการพระสงฆ์ว่า "เข้าพบ นบน้อม ประนมมือ ถือย่ามตามก้น นิมนต์บ่อยๆ" วงการทหารและตำรวจว่า "ขอบคุณครับพี่ ดีครับผม เหมาะสมครับท่าน" ผู้น้อยเล่นบท "เสือคล้อย" อย่างเดียว เล่นบท "เสือขวาง" ไม่ได้เด็ดขาด

[๕] "ศาสตร์แห่งการคบ" ศึกษาลักษณะจำเพาะของพาลและบัณฑิต ได้จาก *มังคลัตถทีปนี เล่ม ๑* ท่านอธิบายไว้ละเอียด

[๖] "โฉดฉลาดเพราะคำขาน ควรทราบ" วรรคทองวรรคหนึ่งจากโคลงโลกนิติ

[๗] วลีอมตะแห่งเต๋าของเล่าจื๊อ จากหนังสือ *ศาสนาเปรียบเทียบ* : เสฐียร พันธรังษี

ภาคอภิธรรม

อภิธรรมตรี - อภิธรรมเอก

โกหก: ลอยลำลงนรก

๕๗.

เอกธมฺมํ อตีตสฺส
มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส
นตฺถิ ปาปํ อการิยํ ฯ

ขุ. อิ. ๒๕/๒๐๓/๒๔๑

บาปกรรมที่คนมักพูดเท็จ
ล่วงธรรมเอก
ข้ามโลกหน้าไป
จะไม่ทำ ไม่มีเลย.

คนกล่าวถ้อยวาจามุสาเท็จ ชอบหมกเม็ดเห็นหน้าอย่าเชื่อถือ
ล่วงธรรมเอกเช่นนี้นี่แหละคือ คนไม่ซื่อคิดคดกบฏจริง
คนแบบนี้จากไปห่างไกลลับ ก็ต้องกลับทำกรรมต่ำช้ายิ่ง
อยู่ที่ใดไหนเล่าเข้าแอบอิง จะละทิ้งชั่วนั้นอย่าฝันเลย ฯ

สัจจะความจริงหรือสัตยะความซื่อสัตย์ ท่านถือเป็นธรรมที่ควรรักษายิ่งกว่าชีวิต เสียอะไรก็จงเสีย แต่อย่าเสียสัตย์ “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” นี้คือวลีที่งดงามเสมอเหมือนเมล็ดพันธุ์แห่งความจริงที่คุณครูผู้มองเห็นการณ์ไกลเริ่มบ่มเพาะลงบนดวงใจน้อยๆ ของลูกเสือให้ “รู้รักษ์” ตั้งแต่ยังเล็กๆ เพราะหากลูกเสือไม่รู้จักรักษาสัตย์ตั้งแต่เยาว์วัย ครั้นเติบใหญ่ก็กลายเป็น “เสือจอมเจ้าเล่ห์” ปลอกปลิ้น เที่ยวหากินแบบคนลวงโลก ตระบัดสัตย์ เมื่อนั้นก็กลายเป็น “ขยะสังคม” ที่โชยกลิ่นเหม็นน่ารังเกียจ ผู้คนไม่ต้องการพบคบหาสมาคมด้วย หรือใครอยากจะเล่นกับ “ลิ้นคนลวง” ซึ่งน่ากลัวยิ่งกว่าลิ้นสองแฉก มันตวัดตลบตะแลงตอแหล เช้าพูดอย่างหนึ่ง เย็นพูดอีกอย่างหนึ่ง กลอกกลิ้งเหมือนน้ำบนใบบัว หาความแน่นอนมิได้ คบกับคนลวงไม่ช้าจะถูกหลอกให้ช้ำใจ และพรรคพวกของ “ศรีธนญชัย” ก็อย่าคบหา เพราะพวกนี้ไม่เคยเล่นบทสัตย์ซื่อเลย การโกหกหลอกลวงคือการขุดรากความดีออกจากจิตใจ ขณะเดียวกันก็หยั่งรากความชั่วร้ายลงแทนที่ มันเป็นความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธ จิตใจของคนโกหกย่อมปกปิดซ่อนเร้นความชั่วร้ายอยู่ภายใน หรือไม่ก็คิดก่อการชั่วอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน มิฉะนั้นเขาจะโกหกโกเจ็ดไปทำไม โกหกทั้งๆ ที่รู้ตัว นั่นแหละใช่ “ระยำ กำลังทำกรรมชั่ว”[๑]

๕๘.

อภูตวาที นิรยํ อุเปติ
โย วาปิ กตฺวา น กโรมีติ จาห
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๒/๕๕

คนกล่าวคำไม่จริงหรือคนทำบาปแล้ว
กล่าวว่ามิได้ทำ ย่อมเข้าถึงนรก
คนแม้ทั้งสองนั้นเป็นมนุษย์
ก่อกรรมเลวทราม ละจากไป
ย่อมเป็นผู้เสมอกันในโลกหน้า.

คนกล่าวคำไม่จริงย่อมดิ่งตก สู่นรกร้อนเร่าไฟเผาเห็น
คนทำบาปหยาบช้าว่าไม่เป็น รีบหลบเร้นเลี้ยวลดคิดคดงอ
ตายแล้วต้องตกนรกหมกไหม้แน่ ยากเกินแก้เพราะกรรมต่ำทรามหนอ
สองคนนี้ด้านหนาหน้าสอพลอ นิสัยก็อย่างนั้นเหมือนกันเลย ฯ

การโกหกมุสากล่าววาจาเท็จ สำหรับพวกสวม ๑๘ มงกุฎ หากหลอกเหยื่อให้ตกหลุมพราง พลัดลงหม้อต้มตุ๋นสำเร็จ ก็ถือเป็นเรื่องฝีมือชั้นเซียน ไม่รู้พวกมันเรียนจบมหาวิทยาลัยลวงมาจากไหน ช่างแพรวพราวด้วยเล่ห์เหลี่ยมกลโกงนัก ยกเมฆมาพูดลวงจนคนเคลิ้มตาม ปลาไหลใส่สเก๊ตยังต้องยอมยกธงขาว คนที่หลอกลวงคนอื่นได้ก็หัวเราะชอบใจ แต่คนที่ถูกหลอกลวงจะรู้สึกอย่างไร ร้อยทั้งร้อยของคนที่โดน "ต้มจนเปื่อย" สูญเสียทรัพย์สินเงินทองมากมายย่อมรู้สึกเสียดาย แต่ไม่เสียใจเท่ากับตนถูกหลอกลวง รู้สึกเจ็บแค้นใจนักรู้ไหม เงินแม้เพียง ๑๐ บาท หากรู้ว่าตนถูกหลอกก็ยังรู้สึกเจ็บแค้นใจ ความรู้สึกเจ็บแค้นใจนี้ มันหนักหนายิ่งกว่าความเจ็บปวดกายที่ถูกต่อแตนต่อยตีเสียอีก คนที่โกหกหลอกลวงคนอื่น ชื่อว่าทำบาปหนักใช่ไหม ระยำตำบอนแบบนี้ ประตูนรกจะเปิดรับหรือไม่ ประตูนรกต้องเปิดรับแน่ๆ แง้มๆ เตรียมเปิดรับตั้งแต่คนพวกนี้เริ่มคิดโกหกและเปิดปากพูดคำแรกเสียด้วยซ้ำ นายนิรยบาลก็เตรียมตักน้ำร้อนจากกระทะทองแดงกรอกปาก ลิ้นลวงยาวๆ ของคนพวกนี้จะได้หดสั้นลง พวกทำบาปหยาบช้าถูกจับได้คาหนังคาเขากลับปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา โกหกหน้าด้านๆ ตายไปตกนรกเมื่อไร จงรู้ชะตากรรมเถิดว่าต้องถูกนายนิรยบาลดึงลิ้นลากไส้ออกมาสับแหลก

๕๙.

ปุริสสฺส หิ ชาตสฺส
กุธารี ชายเต มุเข
ยาย ฉินฺทติ อตฺตานํ
พาโล ทุพฺภาสิตํ ภณํ ฯ

สํ. สํ. ๑๕/๖๐๕/๒๒๓

คนพาลเมื่อกล่าวคำทุพภาษิต
ชื่อว่าตัดตนด้วยศัสตราใด
ศัสตรานั้นเกิดแล้วในปากของเขา.

ถ้อยวาจาชั่วหยาบเป็นบาปหนัก คนพาลมักพูดพล่อยปล่อยโทสา
ไม่คำนึงถึงเรื่องใดในโลกา เป็นศัสตราตัดตนพวกคนทราม
ศัสตราเกิดในปากยังอยากกล่าว พูดเรื่องราวว่าร้ายหมายเหยียดหยาม
เที่ยวทิ่มแทงคนอื่นทุกคืนยาม ยากหักห้ามพวกปากร้ายทำลายตน ฯ

"ปากเป็นเอก เลขเป็นโท" คนโบราณนั้นแสดงถึงความสำคัญของปากว่าอยู่ในลำดับที่ ๑ เพราะเป็นช่องทางให้ถ้อยคำต่างๆ หลั่งไหลออกมา จะเป็นอย่างไร ปากจะหอมจะเหม็นหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับถ้อยคำที่พูดออกไปนี่เอง "พูดดีเป็นศรีแก่ปาก พูดมากปากจะเป็นสี" แม้ปากจะเป็นช่องทางให้ถ้อยคำต่างๆ หลั่งไหลออกมา แต่ปากก็มิได้พูด ใจต่างหากที่พูด มิฉะนั้นจะเกิดกรณี "พูดจาปราศรัย น้ำใจเชือดคอ" หรือ คนลวงมันเสแสร้งแกล้งพูดดีได้ ถ้อยคำไม่สำคัญเท่ากับเจตนา "ปากร้ายใจดี" ดีกว่า "ปากดีใจร้าย" อย่างไรก็ตาม ถ้อยคำหยาบ ขวานผ่าซากสำรากหู เสียดสีเหน็บแนม ก็ไม่ควรพูดในกาลไหนๆ เพราะ "เจ็บอื่นหมื่นแสนยังแคลนคลาย เจ็บจนตายนั้นเพราะเหน็บให้เจ็บใจ"[๒] แผลเป็นทางกาย แม้จะถูกสะกิดเกาอย่างไรก็ไม่รู้สึกเจ็บปวด แต่แผลเป็นทางใจนี่สิ ถูกกระทบสะกิดนิดเดียว ก็รู้สึกเจ็บปวด นึกถึงทีไรใจยังเจ็บแค้น กรุณาอย่ายิงลูกศรอาบยาพิษแห่งถ้อยถ่อยร้ายไปเสียบคาใจใครเลย มันเจ็บปวดกันเปล่าๆ ทว่าคนบางคนก็ปากคอเราะร้าย แต่ละคำที่พูดออกมาช่างเสียดสีเหน็บแนมคนอื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ ยิ่งคนเห็นเขาเจ็บแค้น ยิ่งรู้สึกสาสมใจ พวก "ปากใบมีด" ชอบพูดกรีดเฉือนคนอื่น ระวังไว้เถอะ สักวันหนึ่งจะต้องถูกกรีดเฉือนบ้าง รู้ไหม วันนั้นใบมีดมันคมกริบน่ากลัวทีเดียว

๖๐.

โย นินฺทิยํ ปสํสติ
ตํ วา นินฺทติ โย ปสํสิโย
วิจินาติ มุเขน โส กลึ
กลินา เตน สุขํ น วินฺทติ ฯ

สํ. ส. ๑๕/๖๐๕/๒๒๓

ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรนินทา
หรือนินทาคนที่ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมโทษด้วยปาก
เพราะโทษนั้น เขาย่อมไม่ประสบความสุข.

คนที่ควรสรรเสริญเจริญจิต กลับพ่นพิษนินทากล่าวว่าร้าย
คนที่ควรนินทาน่าอับอาย แต่กลับกลายสรรเสริญเจริญพร
ปากเน่าเหม็นระอาน่าหน่ายหนี คนแบบนี้พูดมากยากสั่งสอน
เขาห่างไกลจากสุขทุกข์แน่นอน ย่อมรุ่มร้อนเป็นนิจหมดสิทธิ์เย็น ฯ

“ข่มคนที่ควรข่ม ยกคนที่ควรยก” คือถ้อยพระวาจาที่พระบรมศาสดาทรงแนะนำพร่ำสอนว่า ก่อนที่จะกดข่มหรือยกย่องใคร ก็ควรพิจารณาถึงเหตุสมควรแก่คุณวิบัติและผลเหมาะสมแห่งคุณสมบัติของตัวบุคคล มิใช่ลุแก่อำนาจอคติใช้อารมณ์ตัดสิน ซึ่งอยู่ในลักษณะ “ชอบก็เชียร์” “ชังก็แช่ง” มิฉะนั้นการกดข่มหรือยกย่องก็สูญเปล่าซ้ำร้ายโทษภัยจะติดตามมา คนที่คุณวิบัติความประพฤติต่ำทรามกลิ่นเหม็นย่อมติดปากคนกล่าวยกย่องสรรเสริญ เพราะเหมือนกับการชมกองอุจจาระว่าหอม ส่วนผู้ที่ดีงามคุณสมบัติเพียบพร้อม เสนียดจัญไรย่อมติดปากคนกล่าวติฉินนินทา เพราะเหมือนกับการตำหนิรวงผึ้งว่าเหม็น คนตาวิปริตเห็นโทษเป็นคุณ เห็นคุณเป็นโทษ ย่อมถึงความวิบัติในกาลมิช้า ก็อย่างว่านั่นแหละ ประเภทพวก “ผีนรกเจาะปากมาพูด” สุดท้ายก็ต้องตายไปอยู่กับพวกผีนรกร้อน อย่างไรก็ตามการสรรเสริญคนพาลสันดานหยาบไม่อันตรายเท่ากับการติเตียนบัณฑิตผู้ทรงคุณบริสุทธิ์ เพราะนั่นเป็น “บาปปาก” เต็มๆ เพียงไม่กี่ถ้อยคำต้องไปรับผลเผ็ดร้อนยาวนานในภายหลัง บัณฑิตควรยกย่องสรรเสริญกลับกีดกันกดข่ม ความจริงจะยกย่องมอบยศตำแหน่งอะไรให้ ก็มิได้เกิดผลดีต่อบัณฑิต หากแต่เกิดผลดีต่อคนที่มอบให้โดยตรง ถูกตาไม่ถั่ว “รู้จักยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง”[๓]

ลดวิจารณ์ เร่งวิจัย

๖๑.

มาโวจ ผรุสํ กญฺจิ
วุตฺตา ปฏิวเทยฺยุ ตํ
ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา
ปฏิทณฺฑา ผุเสยฺยุ ตํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๐/๓๒

เธออย่าได้กล่าวคำหยาบกะใครๆ
เพราะผู้ที่เธอกล่าวแล้วพึงกล่าวตอบ
จริงทีเดียวถ้อยคำแข่งดีทำให้เกิดทุกข์
อาชญาตอบพึงตกต้องเธอ.

อย่ากล่าวถ้อยวาจาหยาบช้าชั่ว จะหมองมัวหม่นไหม้ไร้แช่มชื่น
คำพูดที่สับปลับย้อนกลับคืน คงขมขื่นเพราะว่าด่าตอบกัน
ถ้อยคำมุ่งแข่งดีนี้ร้ายนัก คนสิ้นรักรังเกียจซ้ำเดียดฉันท์
อาชญาพึงถึงทับในฉับพลัน เพราะฉะนั้นอย่าว่าดุด่าใคร ฯ

หมู่แมกไม้ยืนต้นเรียงราย แม้จะต่างพืชต่างพันธุ์ แต่ก็อยู่รวมกันอย่างสันติ ไม่เคยเกิดกรณีทะเลาะวิวาทบาดหมาง เพราะอะไร เพราะหมู่แมกไม้นิ่งเงียบไม่ยอมพูดจา ต่างจากหมู่คนมักจะเกิดกรณีทะเลาะวิวาทบาดหมางกันอยู่บ่อยๆ เรื่องเล็กลุกลามบานปลายกลายเป็นเรื่องใหญ่ ต้นตอจริงๆ ก็เพียงแค่ "น้ำผึ้งหยดเดียว" เพราะอะไร เพราะปากเป็นเหตุใช่หรือไม่ พูดกันไม่รู้จักหยุด ต่อความยาวสาวความยืด จาก "กาเช็ดศพ" กระทั่งกลายเป็น "ตายเจ็ดศพ" และยิ่งใช้ "ปากปีจอ" ต่อว่าด่าทอตอบโต้กันอย่างเผ็ดร้อน ก็ยิ่งจะเกิดกรณีชกต่อยตบตี จริงอยู่ คนไม่ใช่ต้นไม้ แต่ครั้นถึงเวลาหนึ่งคนก็ควรเรียนรู้ที่จะนิ่งเฉย ยอมเป็นพระเตมีย์ใบ้ไม่ปริปากบ้าง ถ้ายังขืนแขวน "พระไม่ยอม" เล่นกันไม่เลิกอยู่เรื่อยๆ ประเดี๋ยวก็เกิดสงครามฆ่าฟันกันเอง[๔] เรื่องของเรื่องคือ "แข่งดีตีฝีปาก" โต้วาทะปะทะคารม ต้องเปิดศึก "สงครามน้ำลาย" กันก่อน โต้มาตอบไป แรงมาก็ต้องแรงไป ชนิดปากต่อปากฟันต่อฟัน สังคมเราจะสงบร่มเย็นกันได้อย่างไร หากยังเลือกข้างเล่นฝ่ายกันอยู่อย่างนี้ สงบปากสงบคำกันบ้างเถิด ความจริงก็มิใช่เพื่อผลดีต่อสังคม หากแต่เพื่อผลดีต่อตนเองโดยเฉพาะ ก่อนจะไปดับไฟภายนอก ควรดับไฟภายในกันก่อน ไฟร้อนมันลุกโชนอยู่ภายในจนพุ่งพ่นออกไปทางปาก ยังไม่รู้ตัวอีกรึ

๖๒.

ปรวชฺชานุปสฺสิสฺส
นิจฺจํ อุชฺฌานสญฺญิโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ
อารา โส อาสวกฺขยา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๘/๔๙

อาสวะเจริญแก่คนที่ตามเพ่งโทษคนอื่น
สำคัญในการยกโทษเป็นนิตย์
เขาคนนั้นห่างไกลจากความสิ้นอาสวะ.

คนที่ขุ่นเคืองโกรธเพ่งโทษเขา ลับหลังเล่าเรื่องร้ายหมายเหยียดหยาม
ชอบยกโทษเป็นนิตย์คอยติดตาม หาเรื่องทรามใส่เขาเอาผิดเทียว
อาสวะหมักหมมทับถมหนัก ยิ่งทอถักเกลียวฟั่นพัวพันเหนียว
เขาห่างไกลไม่สิ้นอาสวะเชียว ถูกมันเกี่ยวเกาะกุมตลอดกาล ฯ

โลกมนุษย์เรานี้เต็มไปด้วยโทษ เรียกว่า “แหล่งโทษชุกชุม” ไม่ต่างจากคุกคุมขังนักโทษเลยทีเดียว โทษคือความผิดปรากฏอยู่ดาษดื่น กวาดสายตาไปเพียงรอบเดียวก็มองเห็นทันที ยิ่งทำการเพ่งโทษ โทษยิ่งผุดขึ้นที่ตรงนั้นโผล่ขึ้นที่ตรงนี้ มากมายยิ่งกว่าดอกเห็ด กล่าวโดยเฉพาะในตัวปุถุชน หรือจะปฏิเสธว่าไม่จริง โตจนถึงปานนี้ใครบ้างไม่เคยทำผิดก้าวล่วงโทษ ผ่านมา ๓๐ ปี ลองมองย้อนกลับไปในอดีตดูสิ มันไม่น้อยเลยใช่ไหม แต่ละคนล้วนถูกคมมีดของโทษกรีดเฉือนฝาก “รอยแผลเป็น” ไว้ดูต่างหน้าด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่เมื่อเรามองเห็นแล้วจะตำหนิติเตียนกันหรือเปล่า สำหรับบัณฑิตแม้มองเห็นโทษเป็นโทษก็ไม่กล่าวโทษตำหนิติเตียน และไม่ยกให้เป็นโทษของใคร หากแต่ยกให้เป็นโทษของสังสารวัฏ หลีกเลี่ยงไม่พูดเรื่องเสียหายของคนอื่น เพราะรู้ว่า พูดเรื่องเสียใจก็พลอยเสียด้วย เหมือนพูดถึงเรื่องอุจจาระ อุจจาระนั้นก็มากองอยู่ในใจ มิหนำซ้ำยังทำให้ปากเน่าเหม็น คนฉลาดรักษาใจจะอยู่ในอาการนิ่ง เรื่องคาวฉาวโฉ่ไม่ต้องกลัวว่าจะไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ประเดี๋ยวผู้คนก็ทนไม่ไหว ต้องเกิด “ประชาพิจารณ์” กันตรึม โทษนี้ควรระมัดระวัง มันดึงดูดสายตาได้ดีกว่าคุณ หลงมองโทษเพ่งโทษเมื่อไรจะตกหลุมพรางมันทันที และเมื่อนั้นมันก็จะเกลี่ยธุลีกิเลสกลบเกาะกรังเต็มตัวเลย

๖๓.

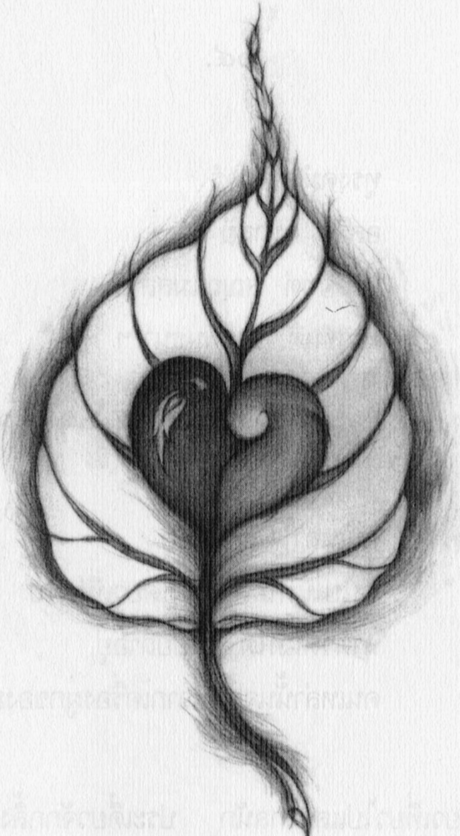
น ปเรสํ วิโลมานิ
น ปเรสํ กตากตํ
อตฺตโน ว อเวกฺเขยฺย
กตานิ อกตานิ จ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๑

ไม่ควรใส่ใจคำแสลงหูของคนเหล่าอื่น
ไม่ควรแลดูกิจที่ทำแล้ว
และยังไม่ได้ทำของคนเหล่าอื่น
ควรพิจารณาเฉพาะกิจที่ทำตนแล้ว
และยังไม่ได้ทำเท่านั้น.

อย่าใส่ใจคำเสียดแทงแสลงหู	อย่าพึงดูกิจใดของใครอื่น
ทำหรือยังไม่ทำไม่กล้ำกลืน	จะชมชื่นนินทาว่ากันไป
แต่กิจตนนั่นเล่าเราควรรู้	หมั่นตรวจดูเสร็จลงที่ตรงไหน
ทำหรือยังไม่ทำจดจำไว	พึงทำให้สุขสมอารมณ์ปอง ฯ

จะทำอะไรดีหรือชั่ว สิ่งหนึ่งที่มักจะเกิดขึ้นคือ "เสียง" เสียงที่ออกมาจากปากคนนั่นเอง เสียงซุบซิบนินทา เสียงวิพากษ์วิจารณ์ และบางครั้งมันก็เป็น "เสียงแสลง" เสียดสีค่อนแคะกระแหนะกระแหน ดังมาจากคนบกพร่องทางจิตริษยา ทนเห็นคนอื่นดีเด่นกว่าตนไม่ได้ จริงอยู่ เราควรดูกระแสสังคมบ้าง ใช่จะทำอะไรตามอำเภอใจ โดยไม่คำนึงถึงคำครหาติฉินนินทา แต่ก็ไม่ถึงกับถือสังคมเป็นประมาณอยู่ตลอด เพราะหากมัวแต่ใส่ใจ "เสียงคน" หรือ "ปากคน" โดยเฉพาะพวก "ปากปลากัด" ปากอยู่ไม่เป็นสุข ชอบนินทาหาเรื่องรวน คงกระดิกพลิกตัวทำอะไรไม่ได้ เรื่องที่พิจารณาเห็นว่า "จริง ถูกต้อง เกิดประโยชน์" ต้องทำ แม้จะสวนกระแสสังคมก็ตาม ต้องกล้า "ทวนกระแส" ขืนปล่อยให้พวกมากลากไป คงได้ลิ่วลงเหวกอดคอกันลงนรกแน่ๆ ทว่าส่วนที่สำคัญจริงๆ คือ กิจการงานที่ขึ้นอยู่กับตน ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ถ้าตนไม่ทำใครจะทำ ขืนปล่อยปละละเลยก็รังแต่จะเกิดผลเสีย ตนทำตนเห็นผลดีก็ทำไปเถิด อย่าบ่นว่า "ทำไมคนอื่นไม่ทำเหมือนฉัน" กิจเด่นงานดัง มุ่งทำให้สำเร็จดีกว่า แม้คนอื่นจะปิดหูปิดตาทำเมินไม่รู้ไม่ชี้ แต่คนที่รู้ดีคือ "ตัวเรา" รู้ว่าตนเป็น "กรรมวาที" ยินดีในการทำและกำลังพากเพียรทำอยู่ ไม่นิ่งเฉยนั่งนอนทอดถอนหายใจทิ้ง เพียงเท่านี้ก็ถือว่าใช้ได้แล้ว

เรียนวิชา "พุทธจิตวิทยา"

๖๔.

ทูรงฺคมํ เอกจรํ
อสรีรํ คุหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ
โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๙

คนเหล่าใดสำรวมจิต
ซึ่งไปในที่ไกล ดวงเดียวเที่ยวไป
หาตัวตนมิได้ อาศัยถ้ำอยู่
คนเหล่านั้นจะพ้นจากเครื่องผูกของมาร.

จิตดวงเดียวเที่ยวไปแสนไกลนัก ประเดี๋ยวจักกลิ้งกลอกออกนอกหนี
ชอบแวบมาแวบไปไม่อยู่ดี อาศัยที่ถ้ำประจำทุกค่ำคืน
หากคนใดระวังสังวรจิต หมั่นพินิจคอยปรามห้ามฝ่าฝืน
มารหรืออาจจองจำให้กล้ำกลืน คนนั้นตื่นพ้นล่วงจากบ่วงมาร ฯ

ธรรมชาติของจิตคือคิด คิดเรื่องโน้นเรื่องนี้ ออกจากอารมณ์นี้ไปหาอารมณ์โน้น ออกจากอารมณ์โน้นกลับมาหาอารมณ์นี้ ชอบ "จุดเทียนเวียนวน" ดิ้นรนกวัดแกว่งยิ่งกว่าลูกตุ้มนาฬิกา แล่นลงหาอดีตเลยขึ้นหาอนาคต หอบหิ้วเอา "ของฝากคือทุกข์" พะรุงพะรังมาเยี่ยม ความทุกข์ทั้งมวลล้วนเริ่มจาก "ชนวนความคิด" ปลดชนวนนี้ออกไม่ได้ สลักหลุดเมื่อไรมันก็ระเบิดทุกข์ออกมาทันที "อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด อยู่กับมิตรให้ระวังวาจา" นี้คือคำกล่าวเตือนว่าขณะที่อยู่คนเดียว จงระวังความคิดหน่อย อย่าปล่อยให้มันคิดปรุงแต่งไปเรื่อย ประเดี๋ยวก็กลายเป็น "ไฟลามทุ่ง" ขยะมูลฝอยย่อยสลายได้ง่าย แต่ความคิดนี้ย่อยสลายได้ยาก หากมันก่อตัวเป็น "กองขยะความคิด" คนที่เป็นโรคประสาทบ้าวิกลจริต ก็เพราะคิดไม่รู้จักหยุดนั่นเอง เราจะหยุดหรือดับความคิดนั้นได้อย่างไร ทางเดียวที่จะรอดคือการสำรวมจิต โดยอาศัยสติระลึกรู้ ถ้ารู้จักเจริญสติและคอยสำรวมระวัง กระทั่งหยุดความคิดได้ ความทุกข์ก็ยากจะกล้ำกรายเราเรียนรู้เท่าทันคนอื่น แต่เรียนรู้เท่าทันจิตตนบ้างไหม วิชา "พุทธ-จิตวิทยา" นี้เรียนรู้เท่าทันจิตตนเองโดยเฉพาะ เรามาเรียนวิชานี้กันดีกว่า เพื่อช่วยป้องกันมิให้มารชั่วตัดช่องย่องเบาเข้ามาทำร้าย วิชาทางโลกที่ร่ำเรียนกันก็เท่านั้นแหละ ช่วยป้องกันมารชั่วไม่ได้

๖๕.

ทิโส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา
เวรี วา ปน เวรินํ
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ
ปาปิโย นํ ตโต กเร ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๐

โจรหัวโจกเห็นโจรหัวโจก
หรือคนมีเวรเห็นคนคู่เวร
ทำให้ฉิบหายย่อยยับ
แต่จิตที่ตั้งไว้ผิดทำให้เลวยิ่งกว่านั้น.

โจรเห็นโจรอาฆาตมุ่งมาดร้าย   บุกทำลายกันเองหาเกรงขาม
เวรคู่เวรเห็นกันพลันคุกคาม   น่าครั่นคร้ามโรมรันจนบรรลัย
แต่จิตอยู่ภายในตั้งไว้ผิด   วิปริตทำคนหม่นหมองไหม้
ยิ่งกว่านั้นอย่าเปรียบเทียบสิ่งใด   มันผลักไสลงเหวเลวเหลือเกิน ฯ

จุดเริ่มต้นของมนุษย์อย่าพึงมองทางกายภาพภายนอกเพียงอย่างเดียว พึงมองทางจิตภาพภายในด้วย รู้ไหมว่า ตัวกำหนดฟอร์มสร้างรูปลักษณะของมนุษย์เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาเล็กๆ ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ออกมาครบอาการ ๓๒ หรือไม่ครบอาการ ๓๒ รวมถึงนิสัยใจคอ คือ "จิต" โดยใช้กรรมที่ทำสั่งสมไว้มาตกแต่ง นี่แหละคือ "God" พระเจ้าสร้างตัวจริง ครั้นสร้างรังสรรค์สำเร็จ จิตก็ดำรงตำแหน่งเป็น "ผบ.สร." ผู้บังคับบัญชาสังขารร่างกายสูงสุด "กุมอำนาจเบ็ดเสร็จ" สังขารร่างกายนี้ตกอยู่ใต้อาณัติของจิต ทำตามคำสั่งหันซ้ายหันขวาอย่างเดียว ไม่ต่างจากหุ่นยนต์เลย จะขึ้นเขาหรือลงเหวก็เพราะจิตนี่เอง ทว่า "God" ดวงนี้ก็ใช่จะสั่งการได้ตามอำเภอใจ God จะเล่น Game อะไรอย่าคิดว่าใครไม่รู้ทัน ผู้ที่รู้ทัน Game God คือสติ สตินี่แหละจะควบคุม God แต่ทั้งนี้ก็อยู่ที่ว่าสตินั้นถูกหรือผิด ถ้าเป็นสัมมาสติควบคุม God ก็น่ารัก สั่งให้สังขารร่างกายนี้ก่อกรรมทำดี สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ถ้าเป็นมิจฉาสติควบคุม God ก็น่ารังเกียจ สั่งให้สังขารร่างกายนี้ก่อกรรมทำชั่วสร้างสิ่งที่เป็นโทษ ก่อนจะแสดงความภักดี แน่ใจหรือว่า God Good จริงๆ ถ้าเกิด God นายใหญ่ประกาศกร้าวว่า "ข้าอยู่เหนือการควบคุม" ปฏิเสธสัมมาสติเสีย นั่นแหละกำลังเหลิงอำนาจเลว เตรียมต้อนรับความหายนะได้

๖๖.

อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส
สทฺธมฺมํ อวิชานโต
ปริปฺลวปสาทสฺส
ปญฺญา น ปริปูรติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๐

ปัญญาหาได้บริบูรณ์
แก่บุคคลที่จิตไม่ตั้งมั่น
ไม่รู้แจ่มแจ้งพระสัทธรรม
ความเลื่อมใสเลื่อนลอย.

คนจิตไม่ตั้งมั่นมักหวั่นไหว โอนเอนไปตามอารมณ์ระทมเศร้า
ความเลื่อมใสนิดหน่อยเลื่อนลอยเบา ธรรมนั้นเล่าห่างไกลไม่เห็นจริง
ดวงปัญญาเยี่ยมยอดพลันมอดดับ เลือนหายลับจากเขาเพราะเขลายิ่ง
ต้องจากลาหาได้ร่วมพักพิง จำทอดทิ้งปล่อยไว้ให้โง่งม ฯ

อัตภาพร่างกายของมนุษย์ถือเป็น "แหล่งศูนย์รวมโรค"[๖] เชื้อโรคมักจะโจมตียามที่ร่างกายอ่อนแอ ภูมิคุ้มกันพร่อง โรคทางกายก็เหมือนโรคทางจิต เชื้อโรคทางอารมณ์มักจะจู่โจมยามที่จิตใจอ่อนแอ ภูมิคุ้มกันพร่อง โรคทางกาย เช่น "โรคภูมิแพ้" เกิดอาการจามน้ำมูกไหล เยียวยาได้ด้วยการรับประทานยาแก้แพ้ แต่ก็เป็นการแก้ที่ปลายเหตุ มิใช่ต้นเหตุ เพราะต้นเหตุเกิดจากความอ่อนแอของภูมิคุ้มกันทางกาย ต้องเยียวยาด้วยการเสริม "กำลังภายใน" ถ้าเรารับประทานอาหารเสริมบำรุงกำลังภายในให้เข้มแข็ง โรคภูมิแพ้นี้ก็ค่อยๆ ทุเลาเบาบางไปเอง โรคทางจิต เช่น "โรคจิตซึมเศร้า" เกิดความเหงาหงอยท้อแท้หดหู่เบื่อหน่าย (อยากตาย) เยียวยาได้ด้วยการไปดูหนังฟังเพลงคลายอารมณ์ แต่ก็เป็นการแก้ที่ปลายเหตุ มิใช่ต้นเหตุ เพราะต้นเหตุเกิดจากความอ่อนแอของภูมิคุ้มกันทางจิต ต้องเยียวยาด้วยการเสริม "กำลังภายใน" คนส่วนมากมุ่งแต่เสริมกำลังทางกาย ไม่ค่อยเสริมกำลังทางจิต จึงไม่สามารถต่อต้านเชื้อโรคทางอารมณ์ มักจะเกิดโรคจิตซึมเศร้ากันบ่อยๆ โรคจิตซึมเศร้านี้น่ากลัวมาก มันบดบังสติปัญญามิให้คิดอ่านใคร่ครวญทำอะไร ปล่อยให้เวลาผ่านไปแบบ "ซังกะตาย" เหมือนต้นไม้เหี่ยวเฉายืนตายซาก คนที่เป็นโรคแบบนี้ช่างน่าสงสารนัก เขากำลังเฉาตายไม่ต่างจากต้นไม้ต้นนั้น

๖๗.

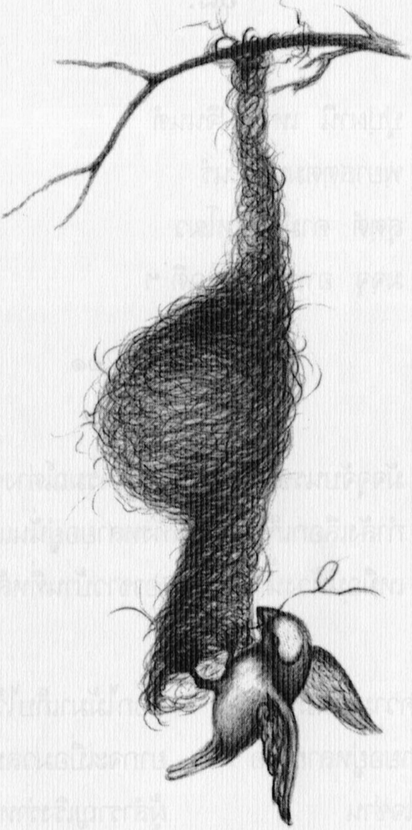
อนภิชฺฌาลุ วิหเรยฺย
อพฺยาปนฺเนน เจตสา
สโต เอกคฺคจิตฺตสฺส
อชฺฌตฺตํ สุสมาหิโต ฯ

องฺ. จ. ๒๑/๒๙/๓๘

ไม่ควรมากด้วยความเพ่งเล็ง
อย่ามีใจพยาบาท มีสติ จิตเป็นหนึ่ง
ตั้งมั่นอยู่ในความเป็นกลาง.

อย่าเพ่งเล็งคิดครองของใครอื่น ทุกวันคืนอย่าพยาบาทอาฆาตหลาย
สติควรระลึกรู้อยู่กับกาย เลิกงมงายลุ่มหลงคงที่เดียว
สมาธิแท้นั่นเล่าก็เข้าถึง ตั้งเป็นหนึ่งแน่วแน่หยุดแลเหลียว
ไม่หันมองขวาซ้ายชายตาเทียว ใจเด็ดเดี่ยวมั่นคงอยู่ตรงกลาง ฯ

รู้ไหม "หนึ่งเดียวคือเธอ" ของอัตภาพร่างกายเรานี้คือใคร คือ "จิต" ใช่หรือไม่ "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" ซึ่งต้องยกให้อยู่ในอันดับหนึ่ง จะสุขหรือทุกข์ก็เนื่องมาจากจิตนั่นเอง "จิตใสเกิดสุข จิตเสียก่อทุกข์" จิตจะใสหรือเสียอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าขณะนั้นมันตกอยู่ในภาวะอะไร (อย่าถามว่าเธอเป็นอย่างไร แต่ควรถามว่าเธอกำลังทำอะไร) ยกตัวอย่าง ขณะตกอยู่ในภาวะของความทะเยอทะยานอยากได้หรืออาฆาตมาดร้าย จิตก็เสีย ร้อนรุ่มเหมือนไฟสุมขอน แต่ถ้าตกอยู่ในภาวะของความเมตตาปรารถนาดีหรือกรุณาปรานีช่วยเหลือ จิตก็ใส เยือกเย็นเหมือนธารน้ำใสไหลเอื่อย เรื่องจิตนี้ระมัดระวังกันหน่อย ควรดูและรู้ให้เท่าทัน ด้วยเหตุนี้ อาจารย์สอนกรรมฐานบางท่านจึงเปิด "สำนักดูจิต" ตามดูจิตอย่างเดียว การปฏิบัติแบบตามดูจิตเป็นเรื่องดี แต่ก็ไม่ควรดูเฉยๆ ควรเพียรดู กำหนดรู้ เพื่อละอกุศลและเพื่อเจริญกุศลด้วย ดูเฉยๆ ก็รู้เฉยๆ สิ ประเดี๋ยวได้เอียงไปด้านอัญญานุเบกขา "เฉยโง่" เพราะ "ประหาณ" และ "ภาวนา" ถือเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะประหาณ ถ้าดูแล้วละอกุศลไม่ได้ก็จะเจริญกุศลไม่ได้ "กุศลภาวนา" ไม่เกิด ทว่ากิจที่ควรทำต่อจิตจริงๆ คือทำให้ตั้งมั่นและสว่างรังรองด้วยแสงปัญญา ถ้าทำได้ "หนึ่งเดียวคือเธอ" ดวงนี้จะสวยใส นำสุขมาให้โดยถ่ายเดียว

เพียงพอ - พอเพียง

๖๘.

ปุปฺผานิ เหว ปจินนฺตํ
พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว
มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๑

มัจจุจับนรชนผู้ใจซ่านตามอารมณ์ต่างๆ
กำลังเลือกเก็บดอกไม้ทั้งหลายอยู่นั่นแหละไป
เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัดเอาชาวบ้านที่หลับไหลไป.

ขณะคนหลงความงามมัวตามหา ดอกไม้มาเก็บไว้พอใจเหลือ
ดมดอมหอมไม่หายอยู่หลายเทือ ยากจะเบื่อมวลบุหงาพะงางาม
มัจจุจับนรชนคนใจซ่าน ผู้สำราญเริงร่าหาครั่นคร้าม
เหมือนสายน้ำพัดคนอยู่ในคาม ให้ลอยตามหายไปในราตรี ฯ

โลกมนุษย์นี้มองในมุมหนึ่งก็เป็น “โลกแห่งอารมณ์” เพราะมันหลากหลายด้วยอารมณ์ที่น่าชอบและน่าชัง ทั้งยั่วยวนและยั่วยุ เรื่องอารมณ์หากไม่ระมัดระวัง ก็จะหลงติดกันได้ง่ายๆ หลงอารมณ์รัก ติดอารมณ์เกลียด ถูกมันประทับไว้ใน “รอยอารมณ์” คนส่วนมากมักจะตกเป็น “ทาสทางอารมณ์” ถูกจับขังให้อยู่ในคุกแห่งอารมณ์ด้วยกันทั้งนั้น “อารมณ์ไม่เป็นอะไร อย่าทำอะไรให้เป็นอารมณ์” แต่สุดท้ายก็เกิดอารมณ์กันจนได้ ปะทุเดือดขึ้นทันที ยิ่งยามอยู่บนท้องถนนที่แสงแดดแผดร้อน เห็นรถยนต์คันหนึ่งวิ่งชิงขายขนมปาดตัดหน้า ตัวเงินตัวทองพลันโผล่ออกมาเดินเพ่นพ่าน ไม่ระมัดระวังก็หลงแล่นไปในอารมณ์กันอย่างนี้แหละ ทว่าอารมณ์ที่ประทับรอยแล้วเกิดความอาลัย คือ “อารมณ์รัก” เมื่อมันเกิดขึ้นก็รู้สึกอาลัยอาวรณ์ถวิลหา คนที่ตกอยู่ในอารมณ์รัก “โรแมนติก” แบบนี้มักมองโลกเป็นสีชมพู เห็นอะไรสวยงามไปหมด เหมือนตกอยู่ในท่ามกลางสวนอุทยานรื่นรมย์ที่สะพรั่งด้วยดอกไม้นานาชนิด หลงเที่ยวชมมวลบุปผาอย่างไม่หวั่นเกรงต่อภัยอันตรายใดๆ เจ้าจะหลงงมชมความงามก็ตามใจเถิด แต่ควรระวังบ้าง มองไปทางทิศโน้นสิ ดวงอาทิตย์จวนจะอัสดง สายน้ำแห่งความตายทะลักแรงไหลบ่า พญามัจจุราชไม่ส่งสัญญาณลงดาบพิฆาตฆ่า ขณะกำลังเพลินอารมณ์อยู่นั่นแหละ

๖๙.

ยถาปิ ภมโร ปุปฺผํ
วณฺณวนฺตํ อเหฐยํ
ปเลติ รสมาทาย
เอวํ คาเม มุนี จเร ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๑

ภมรไม่ทำดอกไม้ให้สีช้ำ
ลิ้มเอาแต่รสบินจากไป ฉันใด
มุนีพึงเที่ยวไปในบ้าน ฉันนั้น.

หมู่ภมรบินร่อนลงตรงบุปผา นำกายาคลุกเคล้าอย่างถนอม
พอดีดีไม่ทำให้ช้ำงอม เที่ยวไต่ตอมเอาแต่รสหมดจดไป
มุนีก็เที่ยวไปภายในบ้าน ภิกษาหารเหมาะหนอรับพอไหว
สำรวมดีรักษาศรัทธาไทย มิทำให้คนเสื่อมเอื้อมระอา ฯ

การดำรงชีพของมนุษย์ทุกคนเกี่ยวเนื่องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มองชีวิตของมนุษย์ก็น่าเศร้าสลด แต่ละคนที่เติบโตขึ้นมาล้วนแลกกับการล้มตายของสัตว์อื่นๆ เป็ด ไก่ ไม่รู้กี่ตัวต้องถูกปลิดชีวิต ทรัพยากรธรรมชาตินั้นมากมายล้นเหลือ แต่มิได้หมายว่าไม่หมด ขณะนี้น้ำมันก็ใกล้จะหมด ไม่เพียงพอต่อการใช้ของพลโลก อีกหน่อย อากาศก็คงจะหมด ไม่เพียงพอต่อลมหายใจ "น้ำหยุดไหล ไฟดับ" แน่ๆ หากแต่ละวันไม่รู้จักบันยะบันยังใช้พลังงานเผาผลาญแบบวินาศสันตะโร เพราะไม่รู้จักเพียงพอจึงไม่พอเพียง เพราะไม่รู้จักประมาณจึงเกิดการเบียดเบียน ถ้ามนุษย์เราไม่รู้จัก "เพียงพอ" และ "พอประมาณ" ต่างคนก็ต่างถือว่า "มือใครยาวสาวได้สาวเอา" นั่นแหละรอวัน "ตายหมู่" ความจริง ความเพียงพอและพอประมาณนี้ มิใช่สำนึกใหม่ หากแต่เป็นสำนึกเก่าที่เราละเลย ดูสิ ช่างไม่รู้จักอายสัตว์เดรัจฉานอย่างหมู่ภมรที่เคล้าเอาเกสรจากดอกไม้แต่ละดอกเพียงนิดหน่อย นกน้อยก็ทำรังแต่พอตัว พวกมันยังเปี่ยมด้วยสำนึกนี้ไม่กอบโกยเหมือนมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาศัยการถนอมใช้ ถ้าเรารู้จักทะนุถนอม ทรัพยากรธรรมชาติก็เกิดทดแทนทัน วันนี้ ความ "เพียงพอ" และ "พอประมาณ" เป็นสำนึกสำคัญ เราต้องปลูกฝังกันใหม่ เริ่มที่ใคร เริ่มที่พระก่อนครับ

๗๐.

มนุชสฺส สทา สติมโต
มตฺตํ ชานโต ลทฺธโภชเน
ตนุกสฺส ภวนฺติ เวทนา
สณิกํ ชีรติ อายุ ปาลยํ ฯ

สํ. ส. ๑๕/๓๖๕/๑๑๙

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ
รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้มา
ย่อมมีเวทนาเบาบาง
แก่ช้า ครองอายุยืนนาน.

เรามนุษย์เมื่อได้มาซึ่งอาหาร รู้ประมาณก่อนเถิดจะเกิดผล
ให้พอเหมาะพอดีแก่ชีพตน อย่ามากล้นน้อยนักจักรำคาญ
รู้พอเหมาะพอดีไม่มีโทษ เกิดประโยชน์คุณค่ามหาศาล
โรคภัยไข้เจ็บน้อยพลอยชื่นบาน อายุย่อมยืนนานสำราญใจ ฯ

คนทำงานหนักเหนื่อย ถ้าถูกถามว่าเพื่ออะไร จะตอบว่า "เพื่อปากเพื่อท้อง" เจ้านายตัวจริงก็คือ "ปากท้อง" นี่แหละ "ท้องประท้วง" ทีไร แพ้ทุกที "เรื่องกินเรื่องเล็ก แต่เรื่องไม่ได้กินเรื่องใหญ่" แหนะ เมื่อเห็นว่าปากท้องสำคัญก็ควรรู้เรื่องอาหารการกิน อาหารอะไร กินอย่างไร ทว่าอาหารอะไรก็ไม่สำคัญเท่ากับกินอย่างไร กินอย่างรู้ประมาณหรือไม่รู้ประมาณ คำพูดว่า "กินอยู่กับปาก อยากอยู่กับท้อง" ควรเปลี่ยนเป็น "กินอยู่ที่ปาก รู้อยู่ที่ท้อง" ขณะกินรู้ว่าท้องหยุดประท้วงก็เลิกไม่ตามใจปาก ถ้ายังตามใจปาก ลิ้นก็เอร็ดอร่อยไม่รู้จักหยุด แม้อาหารจะเลิศรสก็กลายเป็นขยะ ออกมาเป็นส่วนเกินของร่างกาย เกิดโทษ ดูคนบางคนสิ เดิมรูปร่างเพรียว หน้าตาดี ล่วงไป ๑๐ ปี ตัวกลับกลมดิ๊ก เตรียมเล่นบท "กลิ้งไว้ก่อนพ่อสอนไว้" ไขมันจับเต็มหน้าท้อง พุงปลิ้น หน้าอูมเปล่ง แถมด้วยคางสองชั้น เตรียมขึ้นเวทีประกวด "เทพีสุกร" ปากลิ้นทำยอด "อ้วนทะลุเป้า" สำเร็จ รู้สึกอึดอัดไม่ไหว สุดท้ายต้องแบกน้ำหนัก ๘๐ อัพไปหา "ศูนย์สลายไขมัน" ขืนปล่อยไว้โรคร้ายจะรุมเร้า ได้ "เคาน์ดาวน์อายุ" แน่ๆ ความจริง อายุจะยืนยาวหรือไม่ก็อยู่ที่ปากลิ้นนี่เอง รู้หยุดอายุยาว รู้ประมาณสังขารสบาย รู้เหตุสบายยังอยากตายผ่อนส่งอีกหรือ สอนปากลิ้นให้รู้ประมาณเสียเถิด ก่อนที่จะหมดสิทธิ์เรียน "วิชาตัวเบา"

หยุดคิดบัญชีแค้น

๗๑.

อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ
อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ
เวรํ เตสํ น สมฺมติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๕

คนเหล่าใดเข้าไปผูกเวรไว้ว่า
คนโน้นด่าเรา คนโน้นตีเรา
คนโน้นชนะเรา คนโน้นลักขโมยของเรา
เวรของคนเหล่านั้นย่อมไม่ระงับ.

คนใดผูกพยาบาทอาฆาตไว้ คนนี้ได้ดุด่าว่าเราก่อน
คนนั้นตีชนะเราเข้าลิดรอน คนโน้นซ่อนเก็บกักลักของเรา
คนนั้นทุกข์เศร้าตรมระทมจิต เพราะครุ่นคิดพยาบาทอาฆาตเขา
เวรไม่ระงับหมดทางจะบางเบา ต้องร้อนเร่าอย่างนั้นจนวันตาย ฯ

ตั้งแต่เล็กจนโต ใครที่ไม่เคยโดนด่าเฆี่ยนตีหรือสิ่งของไม่ถูกลักขโมย แทบไม่มีใช่ไหม เจอกันทุกคน โดยเฉพาะคำด่า แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ยังทรงเจอ "ม็อบด่า" ตลอด ๗ คืน ๗ วัน ทรงสดับคำด่าสุดเด็ด "เจ้าสัตว์นรก" เสียด้วยซ้ำ พอๆ กับ "ไอ้สัตว์นรกที่อยู่ในสภา" นั่นแหละ น่าเห็นใจอยู่เหมือนกัน พยายามทำดีแค่ไหนก็ไม่วายถูกฝ่ายตรงข้ามก่นด่าสารพัด พระศาสดาทรงเปรียบพระองค์เป็นพญาช้างย่างลงสู่สมรภูมิรบ อดทนต่อลูกศรที่เปรียบเป็นผรุสวาทพุ่งมาจากทิศทั้ง ๔ ทิ่มแทง เราก็อดทนเถิด ขอให้ลูกศรคำด่าทะลุหูซ้ายผ่านหูขวา อย่าเสียบคาใจ ขอให้การถูกตบตีเจ็บกาย อย่าเจ็บใจ ขอให้ของที่ถูกลักขโมยหายไป ใจอย่าหายตาม อาจจะโกรธ แต่อย่าจดจำ อาจจะจดจำ แต่อย่าอาฆาต ผูก "เชือกเวร" มัดใจตน ถ้าคิดว่า "อย่าให้ถึงทีข้านะ" นั่นแหละปีศาจร้ายสิงสู่จิตใจแล้ว ยิ่งคิดแค้นมันก็ยิ่งก่อไฟเผารน "ไฟพยาบาท" ลุกโชน คนที่ด่า ตบตี ลักขโมยหลบหนีไปแล้ว เลิกหาเรื่องทะเลาะ แต่ตัวเรากลับกอดเขาไว้อยู่กับใจไม่เลิกรา ชวนทะเลาะอยู่เรื่อยๆ ครุ่นคิดหาคำด่าเผ็ดร้อนโต้กลับนี่มันผ่านไปกี่วัน กี่เดือนแล้ว รู้ตัวหรือเปล่า สติหลบฉากไปไหนเรียกมาปลุกให้ตื่นจากฝันร้ายเสียที มิฉะนั้นจะหาความสงบสุขไม่ได้เลย ท่องคำพูดนี้ไว้หน่อย "บุญคุณทดแทน แค้นหยุดคิดบัญชี"

๗๒.

น หิ เวเรน เวรานิ
สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ
เอส ธมฺโม สนนฺตโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๕

ในกาลไหนๆ เวรในโลกนี้
ไม่เคยระงับด้วยการจองเวร
หากแต่ระงับด้วยการไม่จองเวร
ธรรมนี้เป็นธรรมเก่า.

ไยจองเวรหนักหนาพยาบาท ผูกอาฆาตเหนียวแน่นแค้นอกสม
รุ่มร้อนลุกเป็นไฟไหม้เกรียมกรม ระงับข่มเวรด้วยเวรเห็นไหนมี
เวรระงับดับลงอย่าสงสัย ด้วยการไม่จองเวรเว้นทุกที่
ไกลจากเวรหมดเวรดับเย็นดี ธรรมแท้นี้ก่อนเก่าเล่ากันมา ฯ

ปุถุชนมักชอบใช้เชือกผูกมัดกัน ไม่ "ผูกพัน" ก็ "ผูกอาฆาต" ความผูกพันเกิดจากความรักห่วงอาทร แม้จะมัดรึงรัดอยู่ในระยะยาว ก็ไม่น่ากลัว เพราะเป็น "เชือกผูกสีขาว" แต่ความพยาบาทผูกอาฆาต ที่เกิดจากความเกลียดโกรธแค้นนี่สิ น่ากลัวมาก แม้จะมัดรัดอยู่ใน ระยะสั้นก็ตาม เพราะมันเป็น "เชือกผูกสีดำ" ขอให้ได้เจอคนที่ตน ผูกพยาบาทอาฆาตเถอะ มันพร้อมจะเหวี่ยงออกไปคล้องคอฉุดคร่า มาทำร้าย ไม่ทางกายก็ทางวาจา ยิ่งคนที่ตนผูกอาฆาตนั้นร่วมประสานงา ผูกอาฆาตต่ออีก คราวนี้แหละถึง "วาระแห่งเวร" แน่ๆ นับแต่นั้นก็จะ ผลัดกันทำร้ายล้างผลาญ จากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก จากรุ่นลูกสู่รุ่นหลาน แม้ถึงรุ่นเหลนก็ไม่ยุติ ก็อย่างว่าพวกชอบ "คู่ขาเวร" เมื่อรู้ว่าวาระเวร มาถึงตน แทนที่จะฉลาดเห็นแก่สั้น หยุดไม่วิ่งส่งไม้ต่อ แต่กลับเห็น แก่ยาว[๗] รีบวิ่งส่งไม้ต่อ เพิ่มอายุขัยให้แก่เวรห้ำหั่นกันอีก รับรองว่ามัน ต้องขยายผลถึงกับข้ามภพข้ามชาติ ชั่วกัปชั่วกัลป์ เหมือนพังพอน กับงูเห่าเจอกันไม่ได้ หยุดกันเสียเถิด อย่ามองด้วยสายตาว่าเป็นศัตรู คู่อาฆาตเลย ยังชอบติดไฟแค้นที่ดวงตา มันร้อนไม่รู้หรือ ล่วงเวลา มายาวนานน่าจะถึง "วาระอภัย" ตัดเชือกผูกอาฆาตทิ้ง ถอนสมอเวร ขึ้นเสีย แต่ถ้าศักดิ์ศรีมันยังค้ำคอของอาฆาต นึกถึงคำพูดนี้สิ "ไม่มี มิตรแท้ และศัตรูถาวร" เล่นบทนักการเมืองหน่อยก็ดี

๗๓.

ชยํ เวรํ ปสวติ
ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต
อุปสนฺโต สุขํ เสติ
หิตฺวา ชยปราชยํ ฯ

สํ. สํ. ๑๕/๓๗๑/๑๒๒

ผู้ชนะก่อเวร
ฝ่ายผู้แพ้นอนเป็นทุกข์
ส่วนผู้ละชนะและแพ้
สงบระงับนอนเป็นสุข.

ศึกต่อสู้ประจันไม่หวั่นจิต ปัจจามิตรจับจ้องต้องตักษัย
ผู้ชนะระเริงล้ำได้กำชัย ฮึกเหิมใคร่ก่อเวรเป็นศัตรู
ฝ่ายผู้แพ้เศร้าตรมระทมทุกข์ คิดจะรุกโรมรันห้ำหั่นสู้
ส่วนผู้ละชนะแพ้เลิกแลดู ย่อมเป็นอยู่สุขศานต์เบิกบานใจ ฯ

ในสมรภูมิรบที่เปิดศึกสู้รบราฆ่าฟันกันระหว่างทหารสองฝ่าย ยากจะขอสงบศึกยอมเสมอ ต่างฝ่ายต่างก็อยากชนะ ไม่อยากพ่ายแพ้ เพราะชัยชนะมันหมายถึงการดีใจสุขสม อยู่อย่างหน้าชื่นตาบาน ส่วนปราชัยมันหมายถึงความเสียใจทุกข์ระทม อยู่อย่างหน้าเศร้าอกตรม ใช่แต่เพียงเท่านั้น มันยังตามมาด้วยผลพวงคือ ผู้กำชัยกุมอำนาจมักออกอาการเหิมเกริมกร่างกร้าว ส่วนผู้ปราชัยไร้อำนาจมักอยู่ในอาการซบเซาเหงาหงอย ดูแล้วช่างน่าเป็นห่วงโดยเฉพาะฝ่ายกำชัย ไม่เห็นตัวอย่างหรือ ผู้ชนะกุมอำนาจที่เหิมเกริม ถึงวันดาวร่วงหล่นตกต้น วาสนาต้องลงเอยอวสานอย่างไร เกียรติยศชื่อเสียงหายไปพริบตา นี่แหละ "บทเรียนแห่งชัยชนะ" ที่ไม่เคยย้อนกลับไปดู ส่วนผู้แพ้ก็อย่ามัวแต่ตีอกชกหัวซึมเศร้า ประเดี๋ยว "โรคอัลไซเมอร์" จะถามหา "ยามทุกข์เห็นธรรม" ถึงเวลาเรียนรู้อะไรบางประการแล้ว วันนี้ไม่ใช่วันของเรา วันหน้าก็อาจจะไม่ใช่ ไม่เป็นไร กลับไปอยู่กับภรรยาเลี้ยงลูกดูหลาน ต่อลมหายใจสงบ เพราะอย่างไรก็ "แพ้สังขาร" อยู่ดี เห็นผลหรือยังว่า การทำมุ่งเอาแพ้เอาชนะกันเป็นอย่างไร สุดท้ายก็ "บัวแล้งน้ำ" ทั้งนั้น เราไม่เอาแพ้เอาชนะกันดีกว่า ขอเสมอ ยืนอยู่ตรงกลาง "ไม่หนี ไม่สู้ ไม่อยู่ ไม่ถอย"[๖] ใครถอดรหัสคำพูดนี้ได้จะอยู่อย่างสงบสุขนิรันดร รู้ไหม นี่คือหลักเจริญวิปัสสนา

๗๔.

โย สหสฺสํ สหสฺเสน
สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ
ส เว สงฺคามชุตฺตโม ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๘/๒๘

ในศึกสงครามคนใดชนะหมู่มนุษย์หลายพันทวี
คนนั้นมิได้ชื่อว่าชนะสงครามสูงสุด
ส่วนคนใดชนะตนหนเดียว
คนนั้นแลชื่อว่าชนะสงครามสูงสุด.

สงครามยามเผชิญหน้าปัจจามิตร ผู้พิชิตกำชัยเหนือใครอื่น
จะยอดเยี่ยมอย่างไรไม่ยั่งยืน แม้เป็นหมื่นเป็นแสนก็แคลนคลอน
ชนะตนหนเดียวแม้เดี่ยวโดด ไม่เกิดโทษเวรภัยตามไปหลอน
นั่นแหละยอดสงครามแท้ดีแน่นอน ชนะตนนั้นก่อนเป็นพรชัย ฯ

สงครามการรบราฆ่าฟันกันเกิดขึ้นแทบทุกยุคสมัยใด แม้แต่ยุคที่ประชาธิปไตยเบ่งบานทั่วโลก ก็ยังเกิดสงครามการเลือกตั้งแย่งที่นั่งในสภา ก่อนตัดสินใจก้าวลงสู่สมรภูมิรบเปิดศึกสงคราม ถ้าล่วงรู้ขุมกำลังสายสนกลในของเขา รู้ขุมกำลังที่แข็งแกร่งกว่าของเรา ขณะรบก็ฉลาดในการปรับ "ยุทธศาสตร์" เปลี่ยน "ยุทธวิธี" ก็สามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้ไม่ยาก เพราะ "รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง" แต่ทว่าคำพูดประโยคนี้ก็ไม่จริงเสมอไป อย่าคิดว่า เรารู้เขา เขาจะไม่รู้เรา ชนะเขา เขาจะไม่ชนะเรา ชัยชนะอยู่คู่คนแข็งแกร่ง แต่ถ้าโรยแรงมันก็ติดปีกบินหนี เพลี่ยงพล้ำเมื่อไร ชนะจะกลับแพ้ อย่างไรก็ตาม ในโลกนี้ก็ยังปรากฏผู้ชนะสิบทิศ ชื่อกระฉ่อน เขาชนะมาตลอด ทว่าเขาควรได้รับการยกย่องว่าเป็น "ยอดนักรบ" หรือไม่ จริงอยู่ เขารบชนะคนอื่นนับเป็นหมื่นแสน แต่เคยรบชนะตนสักหนไหม ย้อนดูประวัติศาสตร์หน่อยสิ เขาแพ้กิเลสมิใช่หรือ "ชนะศึกนอก แพ้ศึกใน" ไม่ควรได้รับการยกย่อง คนที่ควรได้รับการยกย่องว่าเป็น "ยอดนักรบ" อย่างแท้จริงนั้นชนะตน แม้จะพ่ายแพ้คนอื่น เราแพ้คนอื่นก็ไม่เป็นไร ปล่อยให้เขากำชัยเถิด ขอให้เราชนะตน "อตฺตานเมว ชิตํ เสยฺโย ชนะตนนั่นแหละประเสริฐที่สุด" ขอให้ถ้อยคำว่า "แพ้เป็นพระชนะเป็นมาร"[๙] ดังก้องอยู่กับเธอคนเดียว

ถอนต้นกร่าง

๗๕.

น มานํ พฺราหฺมณ สาธุ
อตฺถิ กสฺสีธ พฺราหฺมณ
เยน อตฺเถน อาคญฺฉิ
ตเมวมนุพฺรูหเย ฯ

สํ. ส. ๑๕/๖๙๖/๒๖๑

พราหมณ์ ใครในโลกนี้ถือดีไม่ดีเลย
มาด้วยประโยชน์ใด
ก็พึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นเถิด.

ดื้อถือดียึดตนทุกหนแห่ง
มุ่งสำแดงแต่ฤทธิ์พิชิตเขา
ยิ่งยกตนถือตัวยิ่งมัวเมา
คือคนเขลาอย่างยิ่งที่ทิ้งดี
มาเพื่อประโยชน์ใดไยไม่คิด
กลับยึดติดกลัวนักเสียศักดิ์ศรี
ควรเพิ่มพูนประโยชน์นั้นในทันที
อยู่รอรีชักช้าช่างน่าอาย ฯ

ผู้คนในทุกๆ สังคม โดยเฉพาะสังคมไทยจะนิยมชมชอบคนอ่อนน้อมไม่ถือตัว เด็กน่ารัก ผู้ใหญ่น่านับถือ ขอเพียงอ่อนน้อมสักหน่อย ตรงกันข้าม ถ้าแสดงอาการหยิ่งยโสโอหังลำพองตน อยู่ที่ใดก็ "ยกหูชูหาง" นอกจากผู้คนจะไม่ชอบแล้ว ยังพากันเกลียดชังระวังเถอะ เก้าอี้ที่ท่านนั่งจะถูกเขาเลื่อยขาล้ม เพราะนายกในดวงใจไทย มิใช่คนเหิมเกริมกร่างกร้าว หากแต่เป็นคนอ่อนน้อมไม่ถือตัว "มานะ" การถือตัวนี้เป็นเรื่องควรลด "ลดมานะ ละทิฐิ" ขืนปล่อยให้กำเริบเสิบสาน ประเดี๋ยวมันก็แสดงอาการถือดี ถือตัวจัด "อัตตาโตอีโก้ใหญ่" ไม่ยอมคนก้มหัวให้ใคร กลายเป็นคนหยาบแข็งกระด้างจะเกิดอะไรขึ้น ขณะพูดเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ถ้าต่างคนต่างถือทิฐิมานะ ดื้อดันทุรังเถียงเอาชนะไม่ลดราวาศอก จะหาข้อยุติลงกันไม่ได้เลย ดีไม่ดีอาจเกิดเรื่องถึงขั้น "วางมวย" ฟอร์มดีแต่รักษามากไปก็ไม่ดี ยอม "เสียฟอร์ม" กันบ้าง กลัวแต่เสียฟอร์มเสียหน้า จะพลอยเสียคน เสียมิตรภาพ เสียทุกอย่าง สุดท้ายต้องมานั่งเศร้าเสียใจอยู่คนเดียว "ไม่น่าเลย ถ้าวันนั้นฉันยอมสักหน่อย คงไม่สูญเสียเธอไป" มองเห็นเรื่องใดว่าเกิดประโยชน์แก่ตนก็ควรก้มก้าวเข้าหาอย่ามัวลีลาเล่นเชิง กลัวเสียฟอร์มอยู่เลย ประเดี๋ยวประโยชน์จะล่วงผ่านไปเปล่า ถอน "ต้นกร่าง" ทิ้งเถอะ ดูมันขวางหูขวางตาพิลึก !

๗๖.

กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคี
อุนฺนฬา จาสมาหิตา
น เต ธมฺเม วิรูหนฺติ
สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต ฯ

องฺ. จ. ๒๑/๒๖/๓๔

คนใด ล่อลวง กระด้าง ประจบ
วางท่า มานะดุจไม้อ้อ และไม่ตั้งมั่น
คนนั้นย่อมไม่งอกงามในธรรม
ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง.

บุคคลใดล่อลวงล่วงต่ำช้า　กายวาจากระด้างอวดอ้างยิ่ง
วางท่าทางเกรงขามเกินความจริง　ทั้งเย่อหยิ่งลำพองมองคนทราม
บุคคลนั้นห่างธรรมตกต่ำแล้ว　ความเพริศแพร้วจากไกลเกินไถ่ถาม
อยู่ในศาสนาหมดความงดงาม　ท่านเอ่ยห้ามบอกว่าอย่าสัมพันธ์ ฯ

"ต้นกร่าง" หากไม่ยอมถอนทิ้ง ปล่อยให้มันหยั่งรากอยู่ในใจ จนงอกโตแตกกิ่งก้าน คนคนนั้นก็เต็มด้วยอัตตา เกิด "ทิฐิกล้า มานะแรง" กลายเป็น "นิเสธบุคคล" ที่ชอบปฏิเสธมองในแง่ลบ แทนที่คนดีๆ สิ่งดีๆ จะเข้ามาหาตน กลับกระเจิงถอยร่นหนีหมด สู้ไม่ไหว ผ่านยากยิ่งกว่ากำแพงเพชร เพราะทิฐิมานะมันสวมบททศกัณฐ์ ออกโรงเล่นงิ้ว สิบคอแข็ง ยี่สิบแขนขวาง นี่แหละผลอันตรายที่น่ากลัวนัก ด้วยเหตุนี้ บรรพบุรุษของสังคมไทยจึงพยายามปลูกฝังบอกสอน "อปจายนธรรม" ธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตนตั้งแต่เนิ่นๆ มิฉะนั้น เด็กที่โตขึ้นจะดื้อถือดีอวดเก่ง หัวรั้นไม่ยอมรับฟังใคร พูดนิดเตือนหน่อยไม่ได้ กลายเป็นคน "ขวางโลก" ไม่รู้จักผ่อนปรน และที่สำคัญจะขาดพวกพ้องเพื่อนฝูง "ข้าเก่งมาคนเดียว" เลยอยู่อย่างโดดเดี่ยว มิใช่ "โดดเดี่ยวผู้น่ารัก" แต่ "โดดเดี่ยวผู้น่าเกลียด" เมื่อนั้นจะหาความเจริญก้าวหน้าได้อย่างไร เพราะลูกพี่ไม่ดึง ลูกน้องไม่ดัน คนเสมอกันไม่สนับสนุน ดังนั้น อย่ายึดทิฐิมานะเป็นสรณะเลย อย่าทำตนเป็นคนประเภท "น้ำชาล้นถ้วย" ที่เติมอะไรลงไปก็ไม่ได้ พระธรรมคำสอนดีๆ ที่เป็นประทีปส่องทางสร้างความเจริญ ควรรับกลับปฏิเสธสิ้น สอนไปเสียเปล่า ทว่าคนประเภทนี้ก็ช่างน่าสงสาร เพราะเขาตกอยู่ใน "หลุมดำ" ที่มืดสนิท แสงสว่างเล็ดลอดเข้าไปไม่ได้เลย

๗๗.

สุขํ วต ตสฺส น โหติ กิญฺจิ
สงฺขาตธมฺมสฺส พหุสฺสุตสฺส
สกิญฺจนํ ปสฺส วิหญฺญมานํ
ชโน ชนมฺหิ ปฏิพนฺธรูโป ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๕๕/๙๐

กิเลสเครื่องกังวลไม่มีแก่ผู้ใด
ความสุขย่อมมีแก่ผู้นั้นหนอ
ผู้ทรงสังขตธรรมเป็นพหูสูต
ท่านจงดูคนที่กิเลสพัวพันเดือดร้อนอยู่
ชนปฏิพัทธ์ในชนย่อมเดือดร้อน.

กิเลสเครื่องกังวลเผาลนจิต	ไม่แนบชิดผู้ใดเลิกใฝ่หา
ผู้นั้นเย็นเป็นสุขทุกทิวา	ทรงคุณค่าแห่งธรรมอันอำไพ
โน่นแนะคนกิเลสเผาเร่าร้อนอยู่	ท่านจงดูเขากลัดกลุ้มลุ่มหลงใหล
เพราะปฏิพัทธ์พัวพันนั่นอย่างไร	จึงหม่นไหม้เดือดร้อนทุกข์รอนราญ ฯ

"กิเลส" นี้ช่างอายุยืนยาว รู้ไหม มันตีคู่มนุษย์มาตั้งแต่ปฐมบรรพ์ หยั่งรากฝังลึกลงถึงก้นบึ้งหัวใจ และก่อความเดือดร้อนมาเรื่อยๆ กระทั่งถึงปัจจุบัน เหตุบ้านการณ์เมืองที่ร้อนลุกเป็นไฟ ล้วนแต่ถูกกิเลสชักใยอยู่เบื้องหลัง มันคือต้นตอของความชั่วร้าย ขณะที่คนเราเดือดร้อนเพราะกิเลสเผารน แต่น่าแปลกไม่พยายามดับ ตรงกันข้ามกลับเติมเชื้อเพลิงเพิ่มให้ "ไฟกิเลสลุกโชน" กรณีเกิดความขัดแย้งจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัว แทนที่จะสงบสติอารมณ์ ไม่เอากิเลสของแต่ละฝ่ายเข้าแย่ง หันหน้าเข้าหากัน พบกันครึ่งทาง แบ่งสันปันส่วนเท่าๆ กัน มิให้ใครได้ทุกอย่าง มิให้ใครเสียทุกอย่าง "ประสานผลประโยชน์" สักหน่อย ก็จะปลดปมความขัดแย้งนั้นออก แต่นี่กลายเป็นว่าต่างฝ่ายต่างสวมวิญญาณเปรต ยื้อยุดฉุดกระชาก แย่งกันไปแย่งกันมา สุดท้ายตก "หลุมสุญญากาศ" ทั้งสองฝ่าย ต้องมานั่งมองตากันปริบๆ เดือดร้อน เพราะถูกมือที่สาม "มือที่มองไม่เห็น" โผล่มาฉกเอาไปเสียฉิบ เตะหมูเข้าปากหมาเรียบร้อย นั่นแหละ อยากชอบวิพากษ์วิวาท "สาดโคลน" ใส่กันดีนัก แท้ที่จริงถ้าเราช่วยปลดปมกิเลสที่ม้วนขดพันกันยุ่งเหยิงอยู่ภายในใจออก ก็พอจะมองเห็นลู่ทางพบแสงสว่าง ซึ่งนำไปสู่ความสงบ คนปลดออกดับเย็นย่อมอยู่อย่างสงบสุข อยากดังจงดับ "ดับได้ดังดี" ดังเงียบแบบพลุไม่แตก

โกรธ: มะเร็งอารมณ์

๗๘.

โลโภ โทโส จ โมโห จ
ปุริสํ ปาปเจตสํ
หึสนฺติ อตฺตสมฺภูตา
ตจสารํว สปฺผลํ ฯ

สํ. ส. ๑๕/๔๐๔/๑๔๑

โลภะ โทสะ และโมหะ ที่เกิดในตน
ย่อมบั่นทอนคนใจบาป
เหมือนผลเต่าร้างบั่นทอนต้นเต่าร้าง.

ยามที่เกิดโมโหโลภโทสัน ย่อมตัดบั่นทอนใจให้เศร้าหมอง
คนใจบาปหยาบช้าไม่น่าปอง เที่ยวขัดข้องขุ่นเคืองทุกเรื่องไป
เหมือนหมากคันเต่าร้างช่างเหลือร้าย ย่อมทำลายลำต้นยากทนไหว
ทีละนิดละน้อยค่อยบรรลัย จำหม่นไหม้ครองโทษเศร้าโตรดตรม ฯ

เหล่ากิเลสคือโลภโกรธหลงเรารู้จักกันในนามว่า “สิ่งทำให้เศร้าหมอง” ซึ่งอยู่ประจำการที่ขันธสันดาน เรียกว่า “นอนเนื่องอยู่” เปรียบเหมือนตะกอนนอนก้นอยู่ในน้ำหรืออสรพิษร้ายที่ขดตัวหลับ ขณะน้ำนิ่งไม่ถูกกวนตะกอนนอนก้นก็ไม่ลอยคลุ้ง ขณะอสรพิษร้ายหลับไม่ถูกแหย่ก็ไม่ตื่นขึ้น แต่ถ้าถูกกวนถูกแหย่เมื่อไร มันก็พร้อมจะลอยคลุ้งตื่นขึ้นน้ำใสพลันขุ่นอสรพิษพลันโกรธ คนเราก็เช่นกัน ขณะไม่ถูกยั่วยวนหรือยั่วยุก็ยังไม่โลภไม่โกรธ แต่ถ้าถูกยั่วยวนยั่วยุเมื่อไรก็พร้อมจะโลภจะโกรธ คนที่เรียบร้อยประหนึ่งผ้าพับไว้ก็ “เปลี่ยนไป๋” ทันที แสดงความโลภความโกรธออกหน้าออกตา “โลภให้ดู” “โกรธให้รู้” อย่างไม่อาย ถามว่าขณะนั้นใครเสีย คนโลภคนโกรธนั่นแหละเสีย และเสียมากๆ หากเป็นพระภิกษุที่บวชมานานถึง ๒๐ พรรษา ผ้ากาสาวพัสตร์ห่มคลุมกายเปล่า ความจริง กิเลสที่ลอยคลุ้งขึ้น แม้จะไม่แสดงออกทางกายวาจาก็เกิดผลเสียแล้ว ถามว่าขณะนั้นจิตใจเป็นอย่างไร “จิตโลภรวน” คิดเล่ห์ลวง “ใจโกรธร้าย” คิดหาเรื่อง ใจนั่นแหละเสียมากๆ ถูกกิเลสมันเกาะกัดกิน กิเลสคือตัวกัดกร่อนบ่อนเซาะทำร้ายจิตใจโดยเฉพาะ ถ้าปล่อยให้มันเกิดบ่อยๆ สุขภาพจิตจะไม่ย่ำแย่หรือ เราพยายามรักษามะเร็งทางกาย แต่ไม่ค่อยรักษามะเร็งทางใจ “มะเร็งอารมณ์” นี่แหละร้าย มันฆ่าให้ตายอย่างเลือดเย็น

๗๙.

โกธโน ทุพฺพณฺโณ โหติ
อโถ ทุกฺขมฺปิ เสติ โส
อโถ อตฺถํ คเหตฺวาน
อนตฺถํ ปฏิปชฺชติ ฯ

องฺ. สํ. ๒๓/๖๑/๙๘

คนโกรธผิวพรรณทราม
นอนเป็นทุกข์
ถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
กลับปฏิบัติสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์.

คนที่มักฉุนเฉียวชอบเกรี้ยวโกรธ ย่อมเกิดโทษผิวพรรณน่าหยันหยาม
หมดราศีซีดเซียวเหี่ยวเฉาทราม ตกถึงยามนอนเล่าก็เศร้าตรม
ถือสิ่งใดมองเห็นเป็นประโยชน์ กลับเกิดโทษขึ้นมาอย่างสาสม
ประพฤติผิดหมดคุณค่าไม่น่าชม ความโกรธต้มจนสุกอยู่ทุกข์นาน ฯ

บรรดาขุนพลกิเลส ๓ ตัว ตัวที่ร้อนแรงที่สุด คือ โทสะความโกรธ ขณะมันเดือดดาลปะทุขึ้นลองใช้ปรอทแตะวัดดูสิ รับรองอุณหภูมิพุ่งปรู๊ดปรอทแตกแน่ๆ ถ้าระงับยับยั้งไม่ได้ก็จะแสดงออกทางกาย ชายลงมือหญิงลงเท้า ทางวาจาปล่อยผรุสวาทด่าแดกดัน ความโกรธนั้นเกิดโทษสถานเดียวทั้งกายและใจ ยามเกรี้ยวโกรธใจย่อมรุ่มร้อน กายก็ย่อมร้อนรุ่ม เหมือนนั่งอยู่บนกองเพลิง หัวใจเต้นแรงระรัว ลมหายใจเร่งถี่บถี่ จากหน้ายิ้มกลายเป็นหน้ายักษ์ หน้าขาวพลันแดงก่ำ คิ้วยาวพลันขมวดสั้น คนโกรธ "หน้าแดง" "คิ้วสั้น" ทันที "สวยสร่าง" ทันใด "สวยใส" คงได้ "สวยทราม" ก็คราวนี้ ยิ่งน่ากลัวกว่านั้น ขณะที่โกรธจัดหรือตกใจสุดขีด ทางการแพทย์บอกว่าร่างกายจะหลั่งสาร adrenaline ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็ง ถ้าโกรธจัดบ่อยๆ สารนี้ก็จะหลั่งออกมาสะสมไว้มากๆ สุดท้ายมะเร็งอารมณ์ก็เปลี่ยนเป็นโรคมะเร็งจริงๆ คนที่ถูกโรคมะเร็งรุมเร้ายังจะผิวสวยหน้าใสนอนหลับฝันดีอยู่หรือ นี่แหละคือตัวแปรร้าย "โกรธส่งผิวทราม" "โกรธร้อนนอนทุกข์" ยิ่งร้ายกว่านั้นคนโกรธเหมือนคนบ้า มองไม่เห็นหน้าอินทร์หน้าพรหม คุกตะรางเรื่องเล็ก มุ่งทำแต่สิ่งที่เป็นโทษมหันต์ ขอให้ได้สะสางสะใจสมแค้นก็พอ คนเลือดโกรธเข้าตา ฆ่าได้แม้กระทั่งบิดามารดา ลืมหรือยังตำนานความโกรธ "ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่"

๘๐.

โย เว อุปฺปติตํ โกธํ
รถํ ภนฺตํว ธารเย
ตมหํ สารถึ พฺรูมิ
รสฺมิคฺคาโห อิตโร ชโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๗/๔๔

คนใดห้ามความโกรธที่เกิดขึ้นได้
เหมือนห้ามรถซึ่งกำลังแล่นไป
เราเรียกคนนั้นว่าเป็นนายสารถี
ส่วนคนนอกนี้เป็นแค่คนถือเชือก.

คนใดห้ามความโกรธพิโรธหนัก หยุดชะงักเท่าทันมิหวั่นไหว
เหมือนห้ามรถเร็วรุดหยุดเร็วไว มิวิ่งไปทางนั้นซึ่งอันตราย
คนคนนั้นเราเรียกว่าสารถี คนนอกนี้ถือเชือกอย่าเลือกหมาย
เพียงติดตามนั่งเฉยเมยดูดาย ให้ขวนขวายเพื่อช่วยเห็นป่วยการ ฯ

ยามที่คุณเกิดโทสะคิดอย่างไร คิดจะแสดงหรือระงับ ความโกรธนี้เสน่ห์แรง มันโปรยเสน่ห์ทีไร ผู้คนมักหลงชอบ ชอบโกรธและแสดงความโกรธกัน ยิ่งคนที่ชอบกินยาฉุนดื่มโอยัวะไม่เคยแทงกั๊กความโกรธ[๑๐] คราว "โกรธโคม่า" "โกรธตกมัน" ต้องรีบแสดงออกทันควัน มิฉะนั้นมันจะลงแดงตาย ทำไมเป็นเอามากถึงขนาดนั้น ก็เพราะว่าเขาตามใจความโกรธจนชิน โกรธจนเสียนิสัย ไม่เคยคิดเดินสวนทางมันเลย ตกเป็นทาสตลอด คนโกรธร้อนรุ่มอยู่ที่ใดก็เหมือนไฟสุมทรวง เราอยากเป็นเหมือนคนเช่นนั้นไหม ช่างน่าภูมิใจเสียจริงๆ เดินไปทางไหน ผู้คนแตกกระเจิงรีบหลบหลีกทาง แสดงว่าทรงบารมีไม่น้อย (เปล่งรังสีอำมหิตล่ะไม่ว่า) ถ้าไม่อยากเป็นเหมือนคนเช่นนั้นก็เปลี่ยนทัศนคติใหม่ จากคิดอยากแสดงก็มาคิดระงับ ไม่หลงเสน่ห์ตกเป็นทาสมัน หมั่นเดินสวนทางกับความโกรธ โกรธครั้งใดก็รีบกดข่มครั้งนั้น อดกลั้นไม่แสดงออก รู้ไหม สงครามภายนอกที่บอกว่าชนะยาก ก็ยังไม่ยากเท่ากับสงครามแห่งความโกรธ โดยเฉพาะยามที่รู้สึกโกรธสุดขีดถึงขั้นหายใจออกเป็นเปลวไฟร้อนเกินร้อยองศา "โกรธทะลุเพดาน" คนที่สามารถกดข่มความโกรธสุดฮอตนั้นให้ระงับลงราบคาบ ย่อมเป็นยอดคนชนะสงครามที่ชนะแสนยาก รีบเดินสวนทางกับความโกรธเสียแต่วันนี้เถิด ก่อนจะเป็นผู้แพ้ที่น่าสมเพช

๘๑.

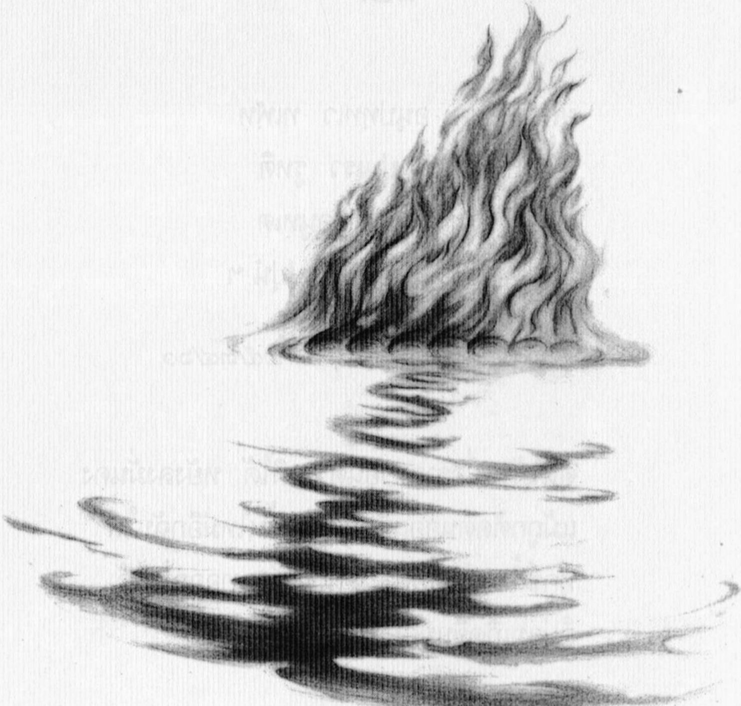
อกฺโกเธน ชิเน โกธํ
อสาธุํ สาธุนา ชิเน
ชิเน กทริยํ ทาเนน
สจฺเจนาลิกวาทินํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๗/๔๔

ชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ
ชนะความไม่ดีด้วยความดี
ชนะความตระหนี่ด้วยการให้
ชนะคนกล่าวคำเหลาะแหละด้วยคำสัตย์.

ชนะคนโกรธง่ายด้วยคลายโกรธ อย่าเปิดโอษฐ์เอ่ยว่าด่าเสียหาย
คนไม่ดีล่วงล้ำมักกล้ำกราย อย่าพึงร้ายโต้ตอบจึงชอบธรรม
คนตระหนี่ถี่เหนียวทำทานยาก ให้สมอยากรสลิ้มจนอิ่มหนำ
คนพูดจาเหลาะแหละควรแนะนำ ด้วยถ้อยคำสัตย์จริงทุกสิ่งเทียว ฯ

ความอยากของมนุษย์อย่างหนึ่งที่ยากปฏิเสธ คืออยากชนะอยู่เหนือคนอื่น โดยเฉพาะคู่แข่งที่กำลังขับเคี่ยวกัน ทว่าชัยชนะที่ได้มานั้นขาวสะอาดชอบธรรมเพียงใด ถ้าได้มาด้วยการขุดคุ้ยเอาข้อเสียของคู่แข่งมาวิจารณ์โจมตี ลิดรอนทำลาย ใส่ร้ายป้ายสี จะน่าภาคภูมิใจหรือ มันเป็นชัยชนะที่ต่ำทรามยิ่ง คุณยังอยากชู "โล่รางวัลสีดำ" ขึ้นชื่นชมอยู่หรือ ผู้รู้ท่านตำหนิติเตียน ชัยชนะเยี่ยงนี้ไม่ทำให้คู่แข่งยอมรับอยากร่วมฉลองชัยเลย นอกจากจะไม่ยอมรับแล้ว ยังสบถสาปแช่ง ผันตัวเป็นศัตรูคู่แค้นหาช่องทางห้ำหั่นภายหลัง ชัยชนะที่เหยียบย่ำคนอื่นขึ้นไป อย่าหล่นตกลงมาเชียว จมธรณีแน่ๆ ชัยชนะที่ได้มาอย่างขาวสะอาดชอบธรรม ด้วย "คุณธรรม" ความดี ความรู้ความสามารถของตนล้วนๆ โดยไม่วิจารณ์โจมตีข้อเสีย ลิดรอนทำลายใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่ง พูดเฉพาะ "หลักการ" "นโยบาย" ตามความเป็นจริง จึงจะน่าภาคภูมิใจ ยามที่ยกชู "โล่รางวัล" ขึ้นชื่นชมย่อมไม่รู้สึกตะขิดตะขวงใจ ยิ่งเป็นชัยชนะที่งดงาม เมื่อคู่แข่งยอมรับและมาร่วมฉลองชัย นี่แหละคือธรรมะนโยบาย "ชนะความไม่ดีด้วยความดี" มุ่งกระทำคุณงามความดีจนก้าวขึ้นคว้าชัย ชัยชนะที่ได้มาอย่างนี้น่าภูมิใจน่าประทับใจนัก ผู้ชนะนั้นนั่งอยู่ในใจของคู่แข่ง เมื่อไรหนอ "ธรรมะนโยบาย" ดีๆ แบบนี้ จะขยายผลไปสู่การปฏิบัติจริงเสียที

ตัณหา : ท่าปล่อยทุกข์
ลอยแพกาม

๘๒.

ยถาปิ มูเล อนุปทฺทเว ทเฬฺห
ฉินฺโนปิ รุกฺโข ปุนเรว รูหติ
เอวมฺปิ ตณฺหานุสเย อนูหเต
นิพฺพตฺตติ ทุกฺขมิทํ ปุนปฺปุนํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๐

ต้นไม้ เมื่อรากหาอันตรายมิได้ หยั่งลงมั่นคง
แม้ถูกตัดต้นออกก็กลับงอกขึ้นใหม่อีกฉันใด
ทุกข์นี้ เมื่อบุคคลถอนเชื้อตัณหาออกไม่ได้
ก็ย่อมเกิดขึ้นบ่อยๆ อยู่ฉันนั้น.

ไม้ใหญ่หยั่งรากลงตรงแผ่นพื้น อยู่ยั่งยืนยิ่งยากหากคิดถอน
ถูกตัดต้นออกไปยังไม่คลอน ย่อมแน่นอนงอกออกมาหารอรี
เหมือนเชื้อแห่งตัณหาหากยังอยู่ ก็จงรู้ว่าเกิดอีกยากหลีกหนี
ทุกข์มากมายติดมาตามราวี ตัณหานี้อย่าใจอ่อนถอนอย่างเดียว ฯ

ปวงทุกข์ล้วนเกิดจากตัณหา ความอยากนี่แหละเป็น "ท่าปล่อยทุกข์"[๑๑] "ท่าตัณหา" ไม่เป็น "ท่าเตียน" ง่ายๆ ลองมันได้หยั่งรากลง แม้จะตัดดงพงหนามสักกี่ร้อยครั้งก็ตาม ต้องขุดถอนทิ้งโดยสถานเดียว ทว่าคนเราไม่ยอมตัดตอน ตรงกันข้าม กลับต่อเติมเพิ่มปุ๋ยให้แก่รากตัณหาเต้นตามตลอด ชอบสวม "หมวกตัณหา" ไม่เปลี่ยนเป็นหมวกใบอื่นเลย และก็ต่อความยาวสาวความยืดไปเรื่อย ได้ขั้นหนึ่งอยากขึ้นขั้นสอง ได้ขั้นสองอยากขึ้นขั้นสาม แม้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีก็ยังไม่หยุด มันเคยรู้จักคำว่า "เพียงพอ" เสียที่ไหน ความอยากไม่สิ้นสุด ความทุกข์ก็ไม่สิ้นสุดเช่นเดียวกัน คนบางคนบอกว่า "มันเป็นแรงขับเคลื่อนมนุษย์นะ คนหมดตัณหาก็เหมือนรถหมดน้ำมัน จอดนิ่งไม่อยากทำอะไร" ความจริง คนที่หมดตัณหาเช่นพระพุทธเจ้าก็ยังทรงทำอะไรอยู่ และทำได้มากยิ่งกว่าคนที่เต็มด้วยตัณหา สิ้นตัณหา กรุณาพลันแทนที่ ทรงขับเคลื่อนพระองค์ด้วยพระกรุณา ซึ่งบริสุทธิ์งดงามยิ่ง ความทุกข์ไม่ซ่อนแทรกเลยสักนิด อย่าหวั่นกลัวเลยว่า หมดตัณหาจะหมดแรงขับเคลื่อน ไม่อยากทำอะไร ลดๆ มันลงได้นั่นแหละยิ่งดี รู้ไหม โลกที่หมุนด้วยแรงตัณหาของมนุษย์นี้กำลังพินาศ เราพากันทำลายโลกด้วยตัณหาไม่รู้หรือ ถึงเวลาเปลี่ยน "หมวกตัณหา" มาสวม "หมวกกรุณา" กันได้แล้ว

๘๓.

วิตกฺกมถิตสฺส ชนฺตุโน
ติพฺพราคสฺส สุภานุปสฺสิโน
ภิยฺโย ตณฺหา ปวฑฺฒติ
เอส โข ทฬฺหํ กโรติ พนฺธนํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๒

ตัณหาเจริญยิ่งแก่คน
ที่ชอบหน่วงนึกตรึกวิตก
ราคะกล้าตามเห็นอารมณ์ว่างาม
คนนั้นแหละทำเครื่องผูกให้มั่นคง.

คนใดช่างนิยมชมชอบตรึก ครุ่นคิดนึกกระสันเรื่องตัณหา
กำหนดใคร่ใฝ่มองจดจ้องตา เห็นแต่อารมณ์งามติดตามดู
เขาคนนั้นหมั่นทำเครื่องพันผูก เทียวเพาะปลูกต้นตัณหาน่าอดสู
อย่างเหนียวแน่นแสนยากหากเกิดฟู หมดทางสู้เพราะมันมัดมั่นคง ฯ

ตัณหามิใช่ทางตัน แต่เป็นทางแตกขยาย มิใช่ต้นไม้ตาย แต่เป็นต้นไม้เป็นที่พร้อมแผ่กิ่งก้าน ยิ่งเรา “ต่อยอด” มันยิ่งยืดยาว ยิ่ง “เติมเชื้อ” ไฟตัณหาก็ยิ่งลุกไหม้ จุดเริ่มต้นความเลวร้ายมันก่อกันที่ตรงนี้ ก่อนแปรสภาพออกไป อยากขึ้นตำแหน่งนั้นครองตำแหน่งนี้ อยากได้สิ่งนั้นครองสิ่งนี้ ครุ่นคิดหาทางตอบสนองความต้องการ ครั้นความทะยานอยากเพิ่มดีกรีเกิดกล้าระงับไม่ไหว กระทั่งดังออกมาเป็นคำพูดว่า “กูจะเอาให้ได้” คราวนี้แหละชั่วร้ายแน่ๆ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ต้องเอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ต้องเอาด้วยคาถา ไม่คำนึงถึงความสุจริตชอบธรรม ทว่าจู่ๆ ไฟตัณหาก็ใช่จะลุกไหม้ทันที มันประจำอยู่ที่ใจ หากเราไม่เติมเชื้อมันก็ไม่ลุกไหม้ แต่คนส่วนมากมักชอบเติมเชื้อมากกว่า แม้รู้ว่ารุ่มร้อนก็ตาม นี่แหละอำนาจตัณหา มันดึงเอาสิ่งสวยๆ ปากแดงๆ มายั่วยวนหลอกล่อเร้า คนจึงเลือกร้อนมากกว่าเย็น นึกตรึกตามมากกว่าหยุดระงับ หลง “วาดวิมานในอากาศ” ตัณหาควรลดละ กลับรุกไล่ คิดไล่ล่าฝันกระสันตามตัณหากระนั้นหรือ รู้ไหม น้ำตัณหานี้ยิ่งดื่มยิ่งกระหาย เกมตัณหายิ่งเล่นยิ่งร้อน เชือกตัณหายิ่งผูกยิ่งมัดแน่น อย่าริลองคล้อง “บ่วงตัณหา” อันตราย ! “เชือกตัณหา” ฟั่นเกลียวเหนียวนัก “คนอย่างข้าไม่กลัว เรียนผูกได้ก็เรียนแก้ได้” อวดดีอย่างนี้ถูกมันมัดตายมาหลายรายแล้ว

๘๔.

เยเกจิ กาเมสุ อสญฺญตา ชนา
อวีตราคา อิธ กามโภคิโน
ปุนปฺปุนํ ชาติชรูปคา หิ เต
ตณฺหาธิปนฺนา อนุโสตคามิโน ฯ

องฺ. จ. ๒๑/๕/๗

คนเหล่าใดในโลกนี้ไม่สำรวมกาม
ยังไม่ปราศจากราคะ ชอบบริโภคกาม
คนเหล่านั้นถูกตัณหาครอบงำ
เข้าถึงชาติชราบ่อยๆ ชื่อว่าไปตามกระแส.

ไม่ระวังสังวรกามมักตามติด ชอบครุ่นคิดเสพกามทุกยามทั่ว
กำหนัดใคร่กระสันอยู่พันพัว ย่อมหม่นมัวหมองคล้ำต่ำดวงแด
ตัณหาเข้าครอบงำอำพรางจิต ต้องพลาดผิดตกตายตามกระแส
คนเหล่านี้หมดคุณค่าไม่น่าแล เที่ยวเกิดแก่เสียเปล่าน่าเศร้าใจ ฯ

"กาม" แปลว่า "ใคร่" สิ่งใดที่ก่อให้เกิดความใคร่ สิ่งนั้นชื่อว่า "กาม" สิ่งที่ก่อให้เกิดความใคร่ทั้งหลายล้วนรวมลงในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัส เรียกว่า "กามคุณ ๕" กามอยู่ในส่วนกาม เพียงแต่ใครจะข้ามไปเสพและเสพน้อยหรือมาก กามเกิดความกำหนัดใคร่ ครั้นเสพมากไปก็เกิดความคล้ำ คนที่หลงหมกมุ่นเสพมากๆ หน้าตาย่อมหมองคล้ำ จิตใจพลอยตกต่ำ โปรดทราบ ต้นกามก้ามปูนี้มิได้ปลูกลงบน "พื้นที่สีเขียว" หากแต่ปลูกลงบน "พื้นที่สีแดง" ซึ่งร้อนอันตราย หากไม่ระวังสังวร ถอยออกมายืนอยู่ในระยะห่างยอม "เว้นวรรค" กันบ้าง จะตกเป็นทาสถูกขังคู่อยู่ใน "คุกกามารมณ์" ทันที เพราะยิ่งเสพยิ่งติดยิ่งคิดยิ่งใคร่ กามนี่แหละคือ "ยาเสพติด" ขนานแท้ ซึ่งร้ายแรงกว่าสิ่งเสพติดทุกชนิด มนุษย์แพ้มาโดยตลอด ดูเถิดยามที่กามเรียกร้องเรี่ยวแรงมันช่างมหาศาลยิ่งกว่าช้างตกมัน คนกระสันอยากยากจะทัดทานต้องหาทางตอบสนอง แม้เสี่ยงภัยเพียงใดก็ไม่หวาดหวั่น และยิ่งเพิ่มความแรงขึ้นทวีคูณ เมื่อคู่รักของมันคือตัณหามาร่วมหอลงโรง นายกามควงนางตัณหาออกงาน เริงสำราญแน่ๆ เรือสำราญ "กามตัณหา" ลำนี้ไม่เทียบท่าเข้าหาฝั่ง พาคนลงนั่งเที่ยวแล่นเล่นอยู่ในทะเลสังสารวัฏตลอดชั่วกัปชั่วกัลป์ คุณจะเดินต้อยๆ ตามก้นกามอยู่ตลอดหรือ รู้ "กลกาม" แล้ว ก็ "เกลียดกาม" บ้างสิ

๘๕.

ยสฺส ชิโต กามกณฺฏโก
อกฺโกโส จ วโธ จ พนฺธนญฺจ
ปพฺพโต วิย โส ฐิโต อเนโช
สุขทุกฺเขสุ น เวธตี ส ภิกฺขุ ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๗๕/๑๑๒

ภิกษุใดชนะหนามแห่งกาม ชนะการด่า
การฆ่า และความผูกพันได้แล้ว
ภิกษุนั้นมั่นคงไม่หวั่นไหวดุจภูเขา
เธอย่อมไม่หวั่นไหวในเพราะสุขและทุกข์.

ชนะหนามแห่งกามงดงามนัก ผู้ใดหักห้ามด่าน่าสรรเสริญ
การฆ่าฟันพันผูกถูกปล่อยเชิญ ผู้นั้นเหินห่างไกลจากภัยพาล
ภิกษุนั้นคงมั่นมิหวั่นไหว สุขทุกข์ไหนตัดขาดอยู่อาจหาญ
เหมือนบรรพตงดงามทุกยามกาล ตั้งตระหง่านคงมั่นมิหวั่นเลย ฯ

กามนั้นน่าใคร่ ทว่าใครจะมองว่าน่ากลัว อันตราย เป็น "หนามยอกอก" อยู่ใกล้ๆ เหมือนหอกข้างแคร่ที่คอยก่อความกำหนัดทิ่มแทงเสมอ ควรบ่งทิ้ง แต่คนส่วนมากมองไม่เห็น แม้มองเห็นก็ไม่อยากบ่งทิ้ง มิหนำซ้ำยังยินดีให้มันทิ่มแทง ปล่อยให้กามแผลงศรรักปักคาใจ น้อยคนนักที่จะดำริออกจากกาม (สัมมาสังกัปปะ) มักชอบ "กามวิตก" ตรึกนึกคิดปรุงแต่ง "ต้มยำกาม" กันอยู่เรื่อยๆ มันจึงพัวพันอยู่กับจิต ส่งผลให้เกิดการดิ้นรนแสวงหา และนำไปสู่การแก่งแย่งแข่งขันชิงดี กระทั่งห้ำหั่นฆ่าฟันกันเอง กามนี่แหละคือนายใหญ่ที่คอยกดรีโมตสั่งการ เรามองเห็นกามน่ากลัวเป็นภัยกันบ้างหรือไม่ สำหรับผู้ที่มองเห็นกามน่ากลัวเป็น "กามภัย" ซึ่งคอยก่อไฟเผาไหม้ ร้ายยิ่งกว่าอัคคีภัย จึงดำริออกจากกาม ไม่ต้องการให้จิตพัวพัน และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นของความถูกต้องดีงาม ถือเป็นชัยชนะที่เริ่มจากภายใน ก่อนออกไปสู่ภายนอก นับแต่นั้นเขาจะเดินตามรอยธรรม กระทั่งก้าวขึ้นไปยืนอยู่บนยอดภูเขาขาวแห่งความงามสะอาด ดำรงตนเป็น "คนเหนือกาม" อิสระไม่หวั่นไหวตามกระแสกิน กาม เกียรติ เหมือนผู้คนที่พากันดิ้นรนแสวงหาแก่งแย่งกัน อยากก้าวตามเขาคนนั้นไหม "ทางปลอดกาม" นี้ออกจะโดดเดี่ยว แต่บริสุทธิ์ตั้งแต่ก้าวแรกจนถึงก้าวสุดท้าย และที่สำคัญคือปลอดภัย "พ้นกามพ้นภัย"

๘๖.

สุขา วิราคตา โลเก
กามานํ สมติกฺกโม
อสฺมิมานสฺส วินโย
เอตํ เว ปรมํ สุขํ ฯ

ขุ. อุ. ๒๕/๕๑/๘๖

ความเป็นผู้ปราศจากราคะ
ก้าวล่วงกามทั้งหลายเป็นสุขในโลก
การกำจัดเสียซึ่งอัสมิมานะ
นี้แลเป็นบรมสุขยิ่ง.

ความกำหนัดตัดขาดปราศจากใคร่ ย่อมสดใสสิ้นทุกข์แสนสุขสม
กามทั้งปวงล่วงเลยไม่เชยชม อยู่ภิรมย์เพราะธรรมคอยค้ำจุน
การถือตนมั่นหมายควรถ่ายถอน เดี๋ยวมันร้อนขัดเคืองหลายเรื่องขุ่น
กำจัดออกเสียเถิดเกิดเป็นคุณ หายว้าวุ่นเป็นบรมสุขสมจริง ฯ

ยามรู้สึกกำหนัดใคร่กับไม่รู้สึกกำหนัดใคร่ ยามใดดีกว่ากัน ถามชายสำราญที่ชอบดื่มกินกับแก้มกาม (สุรา นารี) จะตอบว่ายามรู้สึกกำหนัดใคร่ดีกว่า มันสนุกเร้าใจ หาก "ติดล้อกามแล่น" รู้ทั้งรู้ว่าขณะแล่นเล่นมันรุ่มร้อน แต่ก็ชอบ ชอบ "ไฟราคะ" ยิ่งกลัวมันมอดดับ คอยกระตุ้นเติมเชื้อเสียด้วยซ้ำ "กาเม มรณัง ทุกขัง โลเก กามตายด้านเป็นทุกข์ในโลก" แหนะ ทุพภาษิตชัดๆ ความจริง ยามไม่รู้สึกกำหนัดใคร่ต่างหากดีกว่า ขณะนั้นไม่ถูกไฟราคะเบียดเบียนอยู่เป็นสุข และยิ่งไฟราคะค่อยๆ มอดดับก็ยิ่งอยู่เป็นสุขมากกว่าเดิม เพราะความเยือกเย็นเข้ามาแทนที่ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าเราจะพยายามดับไฟราคะ ไม่กระตุ้นเติมเชื้อหรือไม่ ส่วนสำคัญจริงๆ คือ "ไม่เติมเชื้อ" เพราะโดยธรรมชาติไฟที่ไม่ได้เชื้อเพิ่มจะค่อยๆ มอดดับไปเอง นับว่ายากอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคนที่เคยเล่น "บทอัศจรรย์" ถูกกามรสหลั่งรด กลายเป็น "เด็กในคาถา" ตกอยู่ใต้อาณัติของกามเสียแล้ว ยิ่งจะเติมเชื้อฟืนไฟให้มากยิ่งขึ้น แต่ถ้าวันใดชายคนนั้นมองว่าตนถูกโซ่ตรวนกามล่ามผูก ต้องทนทุกข์อยู่ในคุกกาม เห็นโทษแล้วเดินออกมาเพียรบำเพ็ญจนเป็นอิสระ ได้สัมผัส "สันติสุข" เขาย่อมรู้ว่าสันติสุขนี้ช่างล้ำเลิศนัก "กามสุข" กับ "สันติสุข" เทียบกันไม่ติดชนิดหนังคนละม้วน มัวลุ่มหลงอยู่ได้ รู้อย่างนี้ "ลอยแพกาม" ตั้งนานแล้ว

เกียจคร้าน: รอวันเรือล่ม

๘๗.

อุฏฺฐานกาลมฺหิ อนุฏฺฐหาโน
ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต
สํสนฺนสงฺกปฺปมโน กุสีโต
ปญฺญาย มคฺคํ อลโส น วินฺทติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๐/๕๒

คนหนุ่มมีกำลังไม่ลุกขึ้นในกาลที่ควรลุกขึ้น
เข้าถึงความเกียจคร้าน
จมปลักอยู่กับความคิด
ชื่อว่าเป็นคนเกียจคร้าน
ย่อมไม่ประสบทางแห่งปัญญา.

ชายหนุ่มเปี่ยมกำลังกลับยั้งหยุด ไม่รีบรุดลุกขึ้นตื่นตัวหนอ
หลงหลับนอนอ่อนเพลียนัวเนียคลอ มัววีรอยาวนานหลายวารวัน
กลายเป็นคนเกียจคร้านเบื่องานหนัก คิดจมปลักจิตตกซ้ำผกผัน
ทางปัญญาหดลีบและตีบตัน ชายคนนั้นซึมเซาโง่เขลาจริง ฯ

เรือแข่งจะแล่นฉิวเข้าเส้นชัยหรือไม่ ก็อยู่ที่ฝีพายจ้วงจ้ำช่วยกันพาย นาทีนี้เป็นของคนขยัน มิใช่ของคนเกียจคร้าน คนเกียจคร้านประเภทนั่งที่ไหนรากงอกที่นั่นไม่ควรมานั่งอยู่ในเรือแข่งนั้นเลย เพียงคนเดียว แม้เรือไม่พายไม่เอาเท้ารานํ้า นั่งอยู่เฉยๆ รับรองแพ้แน่ๆ นี่แหละ "ตัวถ่วงความเจริญ" ขาจริง อยู่ที่ใดก็ไม่ทำให้ที่นั้นดีขึ้น ตรงกันข้ามกลับทำให้เสื่อม รู้มิใช่หรือ "หนองน้ำไม่เคยเดินมาหาควาย ควายต้องเดินไปหาหนองน้ำ" นั่งรอนอนรองอมืองอเท้า ระวังเถอะง่อยจะถามหา[๑๒] มันหมดสมัยราชรถมาเกยตั้งนานแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนอาศัยการลุกขึ้นมาทำ และทำอย่างขมีขมัน ยิ่งโลกทุกวันนี้หมุนเร็วกว่าเดิมมาก คนเดินเร็วยังไม่ทัน คนเดินช้าหมดสิทธิ์ คนอยู่เฉยๆ สมควรตาย นอนจนดวงตะวันลอยโด่ง นายแสงสุรีย์เลียก้นเอ๋ย จะนอนมาราธอนหลับทับสิทธิ์ไปถึงไหน เก่งจริงๆ มอบพวงหรีดให้ "แชมป์นอน" หน่อย รู้อยู่หนิ ยิ่งนอนยิ่งอ่อนเปลี้ยเพลียแรงซึมเฉื่อย สมองยิ่งคิดยิ่งดี กำลังยิ่งใช้ยิ่งมาก ตื่นลุกขึ้นคิดอ่านทำอะไรบ้างเถิด ประเดี๋ยวสมองก็ฝ่อ กำลังก็ถดถอยเสียเปล่า ยามพลังความคิดยังมี เรี่ยวแรงกำลังยังมาก กลับไม่รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์ เกิดมาทำไม "เสียชาติเกิด" เปลืองข้าวเปลืองน้ำ นั่งรนอนนาน สติปัญญาเสื่อมลงทุกขณะ รู้ตัวบ้างไหม เกียจคร้านล่มจม รอวันเรือล่ม

๘๘.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว
กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
วิริยํ อารภโต ทฬฺหํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๘/๓๐

คนปรารภความเพียรมั่น
อยู่เพียงวันเดียว
ยังประเสริฐกว่าคนเกียจคร้าน
ความเพียรต่ำทราม อยู่ถึงร้อยปี.

อยู่อย่างยืนยาวนานร้อยกาลฝน มิได้หมั่นเพียรทนคนเหลวไหล
เกียจคร้านนอนอ่อนเพลียละเหี่ยใจ อยู่ทำไมแชเชือนช่างเลื่อนลอย
อยู่เพียงหนึ่งวันเดียวเด็ดเดี่ยวนัก พากเพียรหนักจริงหนอหาท้อถอย
ไม่เกียจคร้านกระทำเป็นสำออย ดีกว่าร้อยปีกาลอยู่นานวัน ฯ

ความเกียจคร้านเป็น "ต้นขั้วความเสื่อม"[๑๓] ความเสื่อมทั้งมวลล้วนไหลออกมาจากต้นขั้วนั้น เริ่มเกียจคร้านเมื่อใด ก็เริ่มนับความเสื่อมเมื่อนั้น ๑ ๒ ๓ ติดตามมาทันที ๑. ร่างกายเสื่อมเรี่ยวแรง ๒. สมองเสื่อมสติปัญญา ๓. ผู้คนเสื่อมเอื้อมระอา ใครเล่าจะสรรเสริญคนขี้เกียจสันหลังยาว และที่น่ากลัวคือเสื่อมคุณความดี ยิ่งเกียจคร้าน คุณความดียิ่งเสื่อม บาปโทษก็ยิ่งเพิ่มพูน คนเกียจคร้านเพิ่มพูนบาปโทษไม่ต่างจากคุณอู๊ดที่ชอบขลุกดินเล่นในคอกเล้าทุกวันจนดินพอกหางหนาเตอะลุกไม่ไหว สุดท้ายต้องนอนตายเปล่า ทว่าเนื้อหนังของคุณอู๊ดยังเป็นประโยชน์ คุณอู๊ดไม่ตายไร้ค่าเลย แต่คนเกียจคร้านตายไร้ค่าที่สุด สำหรับคนเกียจคร้าน ขอบอกนะขอบอก อย่าปรารถนาอายุยืน ตายช้าไม่ดี ควรปรารถนาอายุสั้น ตายเร็วๆ ได้ยิ่งดี เพราะอยู่ไปก็เท่านั้น เสียข้าวสุกเปล่าๆ คิดดูสิว่า บ้านเมืองใดประชาชนพากันร่วมชุมนุมเกียจคร้าน วันๆ ไม่คิดจะทำอะไร นอกจาก "นอนประท้วงดวงอาทิตย์" ไม่ต้องนานถึง ๑๐ ปี เพียงแค่ปีเดียว รับรองว่าบ้านเมืองนั้นล่มจมแน่ๆ ตามนัยที่พุทธองค์ตรัสไว้ไม่ผิด คนลุกขึ้นขยันหมั่นเพียรทำหน้าที่การงานอยู่เพียงวันเดียว ยังดีกว่าคนเกียจคร้านนอนคุดคู้อยู่ถึง ๑๐๐ ปี รุ่งเช้าวันนี้มองเห็นด่านความเกียจคร้านนั่นไหม อย่าให้มันกั้นอยู่นาน รีบลุกเดินฝ่าไปโดยเร็ว

๘๙.

อตีตํ นานฺวาคเมยฺย
นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ
ยทตีตมฺปหีนนฺตํ
อปฺปตฺตญฺจ อนาคตํ ฯ

ม. อุ. ๑๔/๕๒๗/๑๔๘

ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง
สิ่งใดล่วงไป สิ่งนั้นก็ล่วงไปแล้ว
ส่วนสิ่งที่ยังไม่มาถึง ก็ยังไม่มาถึง.

เมื่อสิ่งนั้นลาล่วงและหายลับ   ไม่ย้อนกลับคืนหวนอย่าห่วงหา
วางเสียเถิดปล่อยไปไม่นำพา   ยื้อไขว่คว้าทำไมให้ทุกข์ทน
เมื่อสิ่งนั้นอยู่ไกลมาไม่ถึง   คิดคำนึงอยู่ไยไม่เป็นผล
วิตกมากหากบ้าว่าเสียคน   อย่าสืบค้นควานหาบอกลาที ฯ

หากลมหายใจรวยระรินไม่ดับดิ้นเสียก่อน สุขทุกข์อย่างไร ชีวิตเราก็ยังดำเนินต่อไป แต่ใครจะรู้บ้างว่า ท่วงทำนองชีวิตนั้นเต้นอย่างไร สังเกตสักนิดจะพบว่า มันเต้นตามจังหวะหัวใจที่สัมพันธ์กับปัจจุบันขณะ ขณะหนึ่งและขณะหนึ่งที่เกี่ยวร้อยสืบเนื่องกันไป ขณะที่สืบเนื่องกันไปนั้น มันมิได้อยู่กับอดีตหรืออยู่กับอนาคต หากแต่อยู่กับปัจจุบัน ที่นี่และตรงนี้ แท้ที่จริง “magic day วันมหัศจรรย์” ก็มิใช่วันไหน หากแต่คือวันนี้ รู้หน่อยสิ “ชีวิตวันนี้” มิใช่วานนี้และพรุ่งนี้ ใครก็ตามที่จับเคล็ดไม่ลับ “ปรัชญาชีวิต” นี้ได้ โดยดำเนินชีวิตอยู่กับปัจจุบันแต่ละขณะๆ มิให้จิตล่วงลงหาอดีตและเลยขึ้นหาอนาคต จะสงบสุขอย่างยิ่ง ถ้าเป็นคนทำงานก็จะทำงานเสร็จทุกวัน สบายอารมณ์ เพราะงานมันเสร็จทุกขณะที่ทำ ทว่าคนส่วนมากไม่รู้ปรัชญาชีวิตนี้ มักล่วงลงหาอดีต บางเรื่องผ่านไปแล้ว ๑๐ ปี ก็ยังขุดคุ้ยขึ้นมาครุ่นคิด เผลอ “ฟื้นฝอยหารอยตะเข็บเก่าๆ” เปล่าประโยชน์แท้ๆ และมักเลยขึ้นหาอนาคต บางเรื่องยังไม่เกิดก็วิตกล่วงหน้า เผลอ “ตีตัวก่อนไข้” ถูกทุกข์กินเปล่า ความจริง อดีตชีวิตที่ผ่านไปจะหวนหาทำไม ไม่ “ย้อนรอยรื้อเรื่อง” อะไรแล้วก็แล้วกันไป ไม่ตามเอาโทษอนาคตมาไม่ถึงก็อย่าคะนึงหา ไม่ “คาดการณ์ล่วงหน้า” อะไรจะเกิดก็เกิด ไม่ทุกข์ร้อน ปรัชญาชีวิตนี้ง่ายๆ แต่ปฏิบัติยากจริงๆ

เพียร: ฝ่าวงล้อมทุกข์

๙๐.

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ
โก ชญฺญา มรณํ สุเว
น หิ โน สงฺครนฺเตน
มหาเสเนน มจฺจุนา ฯ

ม. อุ. ๑๔/๕๒๗/๑๔๘

ควรทำความเพียรเสียแต่วันนี้
ใครเล่าจะรู้ความตายในวันพรุ่งนี้
เพราะเราจะขอผัดผ่อนกับมัจจุราช
ซึ่งมีกองทัพใหญ่ไม่ได้เลย.

ลมหายใจเข้า-ออกบอกให้รู้ ว่าชีพอยู่วันนี้มีความหมาย
ก่อนจะล่วงลาลับดับชีพวาย ควรขวนขวายขยันรีบหมั่นเพียร
มัจจุราชพร้อมเสนาน่ากลัวนัก ย่อมหาญหักลงแน่ยากแปรเปลี่ยน
พรุ่งนี้อาจดับดิ้นสิ้นสังเวียน ไม่อาจเพี้ยนผัดผ่อนต่อกรเลย ฯ

ชีวิตคนเราอยู่กับหัวใจเต้นและสัมพันธ์กับเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หัวใจที่เต้นแต่ละครั้ง เวลาที่ล่วงไปแต่ละขณะ ล้วนแสดงถึง "ค่าควรอยู่" และ "กิจควรทำ" หัวใจเต้นแต่ละครั้ง อยู่ทำอะไรบ้าง เวลาแต่ละขณะ กอปรกิจอะไรหรือ อย่าลืมว่า เวลา วารี ชีวิต ผ่านไหลสืบเนื่องไปไม่ย้อนกลับ เสียอะไรก็ไม่เท่าเสียเวลา สิ้นอะไรก็ไม่เท่าสิ้นชีวิต คนบางคนประสบความล้มเหลว ถอนสมอนั่งพายเรือพ่าย จริงอยู่ วันวานคุณไม่เหลืออะไร วาน "วันฟ้าหม่น" แต่คุณยังเหลืออะไรอยู่ในวันนี้ "วันฟ้าใส" หัวใจยังเต้น ลมหายใจยังอยู่ ชีวิตยังไม่สิ้น ขอเพียงลุกขึ้นสู้ ทว่าอย่าสู้เพื่อวันหน้า จงสู้เพื่อวันนี้ ชัยชนะมิได้อยู่ในวันหน้า หากแต่อยู่ในวันนี้ เพราะเมื่อถึงวันหน้าก็กลายเป็นวันนี้อยู่ดี ผู้คว้าชัยมักพูดว่า "ผมรอวันนี้มานานแล้ว" มิใช่หรือ สิทธิ์ของคุณอยู่ที่วันไหน หากมิใช่วันนี้ คุณทำอะไรได้ก็เฉพาะวันนี้แหละ คนเรานี่ก็น่าแปลก ชอบเรียกร้องทวงสิทธิ์ อยากได้สิทธิพิเศษเหนือคนอื่น ขณะที่สิทธิ์แห่งการกระทำอยู่กับตนแท้ๆ กลับไม่ยอมทำ สิทธิ์แห่งการกระทำอยู่กับเราทุกคน และอยู่ทุกขณะ ไยรีรอ เราสวมบทบาทเล่นละครชีวิตกันได้ไม่นาน ประเดี๋ยวมัจจุราชก็มารูดม่านปิดฉากชีวิต ถึงเวลานั้นสิทธิ์แห่งการกระทำก็หมดสิ้น รีบทำสิพากเพียรสิ รถความเพียรพร้อมสตาร์ทเร่งเครื่องแรง จอดรอวิมานอะไร

๙๑.

นยิทํ สิถิลมารพฺภ
นยิทํ อปฺปถามสา
นิพฺพานํ อธิคนฺตพฺพํ
สพฺพคนฺถปฺปโมจนํ ฯ

สํ. นิ. ๑๖/๖๙๙/๓๒๔

คนปรารภความเพียรย่อหย่อน
ปรารภความเพียรด้วยกำลังน้อย
ไม่ควรบรรลุพระนิพพาน
ซึ่งปลดเปลื้องกิเลสทั้งปวง.

ความเพียรที่ย่อหย่อนวางก่อนเถิด ไม่ก่อเกิดคุณค่ามหาศาล
ความเพียรเพียงเล็กน้อยปล่อยไว้นาน ยิ่งไม่พานพบธรรมอันอำไพ
พระนิพพานพ้นทุกข์เป็นสุขแสน เลยเมืองแมนสรวงสวรรค์ชั้นไหนไหน
ปลดเปลื้องปวงกิเลสพ้นเภทภัย มิกรายใกล้หากนิ่งนอนหย่อนความเพียร ฯ

"เพียรพาพ้นทุกข์"[๑๔] ชีวิตคนเราทุกข์มาแต่แรกเกิด เด็กทารกร้องจ้าบอก "เรตติ้งทุกข์" ขึ้น ทันทีที่ออกจากครรภ์มารดา ความหิวกระหายคอยบีบคั้น โรคภัยไข้เจ็บรอวันออกโรง ทุกข์ส่งยิ้มทักทายอยู่เรื่อยๆ "ทุกข์น้ำเสีย สุขน้ำใส" เราจำต้องบำบัดทุกข์ บำรุงสุขกันอยู่ร่ำไป ทุกข์ยากจะทน บำบัดเถิด ขอเพียงบำบัดทุกข์ถูกวิถีก็ถือว่าใช้ได้ วิถีบำบัดทุกข์คือ "ความเพียร" และต้องพากเพียรจริงๆ ดูอย่าง "สังคมสุขต้องซื้อ"[๑๕] สิ เงินแต่ละบาทแต่ละสตางค์ล้วนแลกด้วยหยาดเหงื่อแรงงานความเหน็ดเหนื่อย นี่เพียงแค่ทุกข์ขาประจำเรื่องปากท้องเท่านั้น ทุกข์เหมือนเกลียวเชือกที่มัดแน่นจะแกะแก้ด้วยกำลังความเพียรนิดหน่อยไม่ได้ ยิ่งทุกข์จากกิเลสร้อยรัด ซึ่งสืบเนื่องมาแต่อดีต ยิ่งต้องแกะแก้ด้วยกำลังความเพียรมหาศาล เราจะเพียรบำบัดทุกข์ขาประจำหรือขาจรสักเท่าไร มันก็วนเวียนอยู่เหมือนเดิมทุกข์เป็น "โรคเรื้อรัง" ที่ไม่หายขาดสักที เดินสู่แดนดับทุกข์กันไหมพระนิพพานรออยู่ ไป "สวัสดีนิพพาน" ดีกว่า "เพียรสู่นิพพาน" คราวนี้แหละ "ของจริง" เราต้องเดินความเพียรกันจริงๆ ย่อหย่อนมิได้ ขณะเดินความเพียร หากเหนื่อยนักก็พัก แต่ต้องพักเพื่อเพียร ยามหิวก็กินพอประมาณ แต่ห้ามกิน "ลูกท้อ" สำหรับผู้ที่เดินความเพียรจริงๆ แม้ไปไม่ถึง รู้ไหม พระนิพพานมองมาด้วยสายตายิ้มละไม

๙๒.

กยิรญฺเจ กยิรเถนํ
ทฬฺหเมนํ ปรกฺกเม
สิถิโล หิ ปริพฺพาโช
ภิยฺโย อากิรเต รชํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๒/๕๖

หากจะทำกิจก็พึงทำกิจนั้นจริงๆ
พากเพียรอย่างบากบั่นมั่นคง
เพราะสมณธรรมที่ย่อหย่อน
ย่อมเกลี่ยกิเลสดุจธุลีลง.

พึงกระทำกิจนั้นบากบั่นเถิด อย่าเตลิดหนีห่างเริศร้างหาย
ควรบากบั่นมั่นคงจนชีพวาย อย่าคลอนคลายผัดผ่อนหย่อนความเพียร
สมณธรรมทำเฉยละเลยลับ ย่อมตกอับลงต่ำซ้ำแปรเปลี่ยน
ธุลียิ่งเกลี่ยเรี่ยลงคงวนเวียน ยากพัดเพี้ยนจากกิเลสพ้นเภทภัย ฯ

"เพียร" มาจากคำว่า "วิริยะ" ซึ่งรากศัพท์คือ วิระ หรือ วีระ แปลว่า "กล้า" การทำความเพียรก็คือ การทำความกล้านั่นเอง กล้าแกร่ง แข็งขัน บากบั่น และที่สำคัญสู้ทนไม่ถอย เพราะงานอย่างสร้างบ้านแปลงเมือง มิได้ทำเพียงแค่วันสองวันก็เสร็จสิ้น กำแพงเมืองจีนสร้างวันเดียวเสียเมื่อไร งานสำคัญๆ กว่าจะสำเร็จก็อาศัยแรงบวกหลายอย่าง และด้วยเรี่ยวแรงกำลัง กระทั่ง "เหงื่อหยดสุดท้าย" ยอดคนในกีฬาโอลิมปิก[๑๖] กว่าจะคว้าเหรียญทองก็ผ่านการฝึกฝนเคี่ยวกรำกันมาอย่างหนัก ยิ่งช่วงชิงชัย ยิ่งต้อง "สู้ยิบตา" เผลอย่อหย่อนไม่ได้ นี่นายวีรพลคนกำลังแกร่งกล้า วันก่อนๆ เห็นออกแรงแข็งขัน แต่วันนี้ดูอ่อนแรงพิกล เหยาะแหยะเหมือนถูกเจาะยาง นายทุรพลเป่าหูมาหรือไร อย่าริคบกับนายคนนี้ทีเดียว ประเดี๋ยวเสียชื่อพ่อแม่ตั้งให้หมด การงานบนสนามโลกแข่งขัน ลองย่อหย่อนก็ลากยาว มองไม่เห็นปลายทางความสำเร็จ เผลอๆ จะถูกเตะตกขอบสนามถ้าชอบร้อง "อู้" กันดีนัก การงานบนสนามสมณธรรมสู้กิเลสยิ่งกว่านั้นหลายเท่า ย่อหย่อนจะถูกกิเลสต่อยทันที เผลอๆ โดนมันน็อกนับเกินสิบ ขอบอกว่าอย่าทำเป็นเล่น การรบกับกิเลสต้องต่อสู้ห้ำหั่น วางเดิมพันกันด้วยชีวิต จนลมหายใจเฮือกสุดท้ายโน่นแหละ ดาบกิเลสไร้คมน่ากลัวมาก มันลงดาบครั้งเดียว เราเทียวตาย-เกิดร้อยชาติ

ประมาท: มัจจุราชคาดหัว

๙๓.

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ
ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ
เย ปมตฺตา ยถา มตา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย
ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย
คนไม่ประมาทไม่ตาย
คนประมาทเหมือนคนตายแล้ว.

ไม่ประมาทพลั้งพลาดขาดสติ หมั่นดำริโดยชอบกอปรกุศล
เป็นทางที่ยืนยงมั่นคงทน นั่นคือคนไม่ตายวายชีวัน
คนประมาทพลั้งพลาดขาดสติ ไม่ตรองตริเรื่องใดหยุดใฝ่ฝัน
แม้จะอยู่ยาวนานหลายวารวัน คนแบบนั้นก็เหมือนดับชีพลับตาย ฯ

ลมหายใจคือชีวิต “ชีวิตรูป”[๑๗] เข้า-ออกแต่ละครั้งล้วนสำคัญ
ทว่าต้องสัมพันธ์กับสติระลึกรู้อยู่เสมอ “ลมหายใจแห่งสติ” คือ
ลมหายใจของพระอรหันต์ผู้อยู่อย่างไม่ประมาท แม้เพียงเสี้ยววินาที
เดียว นี้คือ “ชีวิตอมตะ” ปุถุชนอย่างเราๆ มักเผอเรอหลงลืม “ขาดสติ”
กันอยู่บ่อยๆ แม้เราจะ “สติไม่เต็ม” เหมือนพระอรหันต์ ขอเพียงระวัง
มิให้ “สติแตก” ก็ถือว่าใช้ได้ เพราะนั่นมันหมายถึง “ฟิวส์ขาด” “นอต
หลุด” อะไรจะตามมา หากมิใช่เสียงดังเกิน ๘๐ เดซิเบล ด่ากราด
และอาจถึงขั้นชกต่อยฆ่ากัน แก้วสติหล่นตกแตก “เพล้ง” ครั้งเดียว
ได้เรื่องร้ายเลย อนาคตดับวูบชีวิตตกอยู่ในมุมมืด เมื่อไปนอนค้าง
แรมอยู่ในเรือนไม่น่าจำยาวนาน ชีวิตคนคุกที่ชนักบาปปักหลัง อยู่ไป
ก็ไร้ค่า ไม่ตายก็เหมือนตาย ทว่าคนประมาทเหมือนคนตาย ก็หาใช่
ความหมายหยาบๆ ลากไปอยู่ในคุกเช่นนี้ คนนั่งนอนหายใจทิ้ง
ไม่ระลึกรู้อยู่กับปัจจุบัน ประกอบกิจใดๆ “กายห่างกิจ จิตห่างงาน”
มิหนำซ้ำคิดหมกมุ่นอยู่กับเรื่องกิเลสตัณหา นั่นต่างหากหมายถึงตาย
ตายจากความเพียร ตายจากกุศลธรรม ชีวิตว่างเปล่า นี่แหละ “โมฆ-
บุรุษ” ตัวจริง อย่าอยู่อย่างเลื่อนลอยเผอเรอ หัด “เจริญสติ”[๑๘] กันบ้าง
อย่างน้อยๆ ก็ขอให้ “เจริญสติกับพวงมาลัย” ชีวิตเราโลดแล่นไปไม่ต่าง
จากรถที่วิ่งอยู่บนท้องถนน เผลอสติประมาท ตายอย่างอนาถทันที

๙๔.

อปฺปมาทรตา โหถ
สจิตฺตมนุรกฺขถ
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ
ปงฺเก สนฺโนว กุญฺชโร ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๓๓/๕๘

เธอทั้งหลายจงยินดีในความไม่ประมาท
รักษาจิตของตน ถอนตนขึ้นเสีย
จากหล่มเลนคือกิเลสที่ถอนขึ้นยาก
ดุจกุญชรจมลงในเปือกตมถอนตัวขึ้น.

ความไม่ประมาทนี้ช่างดีเหมาะ จงเกี่ยวเกาะกันเถิดจะเกิดผล
หมั่นพิทักษ์รักษาจิตของตน อย่าระคนด้วยกิเลสห่างเภทภัย
จงถอนตนขึ้นมาอย่าหวาดหวั่น พ้นโศกศัลย์เศร้าหมองอยู่ผ่องใส
เหมือนกุญชรตกหล่มจมลงไป ถอนตัวไวขึ้นจากตมได้สมปอง ฯ

ความไม่ประมาทคือ "หัวใจธรรมะ" ที่ก่อให้เกิดกุศลธรรมทุกอย่าง เป็น "อมตธรรม" มรดกล้ำค่าจากสมเด็จพ่อที่ลูกหลานชาวพุทธควรช่วยกันรักษา[๑๙] คนที่ศึกษาธรรมมามากต่อมาก ถ้าตั้งอยู่ในความประมาทก็ "รู้ธรรมขาดทุน" เปล่าๆ ส่วนผู้ที่ศึกษาธรรมเพียงเล็กน้อยแต่ซาบซึ้งความไม่ประมาทก็ "รู้ธรรมเข้าถึง" นับแต่นั้นเขาจะรอบคอบกับการดำเนินชีวิต ไม่ปล่อยให้ไหลลงสู่ที่ต่ำ และยิ่งจะก้าวขึ้นสู่ที่สูงเรื่อยๆ เพราะคนเรามิได้ท่องคาถา "อัปปมาทธรรม" หมั่นระลึกถึงความไม่ประมาทนี้หรือเปล่า ยามมั่งมีศรีสุข ต้นวาสนาออกดอก จึงหลงระเริงเหมือนว่าวเล่นลม ไม่เฉลียวคิดว่าสายป่านมันจะขาดผึงถึงวัน "ดาวร่วง ดวงหล่น" ไม่รู้ว่าว่าวชีวิตจะล่องลอยไปตก ณ ที่ใด ช่างน่าสงสารเจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน ค่ำแล้วจะนอนไหน เที่ยวเร่ร่อนไปราว "เจ้าไร้ศาล" สุดท้ายนามสกุลไทยก็กลายเป็นแซ่ "แซ่ลี้" จำต้องเล่นบทนางอาย จะโทษใคร หากมิใช่เพราะตนหลงประมาทมัวเมา นี่แหละปุถุชน ยามทุกข์นึกถึงธรรม แต่ยามสุขทิ้งธรรม ความจริงยามร่ำรวยสุขสบายนั่นแหละยิ่งต้องระวัง เพราะโจรร้ายไม่เคยปล้นคนจน วันนี้ เรามาท่องคาถา "อัปปมาทธรรม" กันดีไหม ทุกขณะลมหายใจยิ่งดี คราวเกิดภัยเราจะกู้ภัยทัน พลาดล้มก็ลุกขึ้นเร็ว หมากรุกจะเดินยังต้องคิด หมากชีวิตจะเดินอย่างประมาทหรือ

๙๕.

อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ
สุตฺเตสุ พหุชาคโร
อพลสฺสํว สีฆสฺโส
หิตฺวา ยาติ สุเมธโส ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

คนปัญญาดี
เมื่อสัตว์ทั้งหลายประมาท ไม่ประมาท
เมื่อสัตว์ทั้งหลายหลับ ตื่นอยู่โดยมาก
ย่อมละคนหลับใหลนั้นไป
เหมือนม้ากำลังแรงวิ่งละม้ากำลังอ่อนไป.

เมื่อผู้คนหลับใหลนอนไม่ตื่น ยามกลางคืนเหมือนตายลับหายขวัญ
ความประมาทเมามัวเข้าพัวพัน ซ้ำยังฝันฟุ้งเฟื่องเรื่องพิกล
คนฉลาดตื่นลุกไวไม่ประมาท ย่อมองอาจกว่าใครใครในทุกหน
ทิ้งผู้นอนหลับใหลไปบัดดล เหมือนม้าทนแรงดีหนีม้าอ่อนไป ฯ

นักมวยที่กำลังชกบนเวทีต้องตื่นตัวอยู่ทุกขณะ เผลอแผล็บเดียวเดี๋ยวถูกสอยร่วง การ "คว้าเหรียญทอง" คือชัยชนะยิ่งใหญ่ที่น่ายกย่อง ทว่าเรามักพูดถึงการฝึกซ้อมเคี่ยวกรำ แข็งแกร่ง อดทน ฝีไม้ลายมือ ฉลาดไหวพริบ แต่เราไม่ค่อยพูดถึง "ธรรมประจำแชมป์" นั่นคือ "สติ" ตื่นตัวฉับไว ไม่ประมาท นักชกเหรียญทองทุกคนล้วนเป็น "สิงห์ปืนไว" ด้วยกันทั้งนั้น[๒๐] พวกเขา active ไม่เป็น "โรคเลื่อน" ผัดวันประกันพรุ่ง นาฬิกาสติจะปลุกตื่นแต่เช้าตรู่ พวกเขาลุกขึ้นเร็วไว ไม่อิดออดออกไปฝึกซ้อมทันที นี่ต่างหากที่น่ายกย่องอย่างแท้จริง มิใช่เหรียญทองคล้องคอ ซึ่งเป็นเพียงวัตถุมงคลชิ้นหนึ่งที่หลวงพ่อโอลิมปิกมอบให้ เมื่อคนเราเรียกสติตื่นตัว ความไม่ประมาทก็ตามมาทันที ธรรมคือสตินี้เดินคู่กับความไม่ประมาทแทบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมเรียกว่า "อยู่อย่างไม่ประมาทขาดสติ" จะเดินกรุยทางสู่เส้นชัยในทางโลกยังต้องพึ่งธรรมคือสติความไม่ประมาทอยู่ตลอด มิไยชัยชนะในทางธรรมจะปฏิเสธสติความไม่ประมาท ยิ่งต้องพึ่งแทบทุกขณะลมหายใจทีเดียว ตื่นตัวลุกไว มัวรีรอ ประเดี๋ยวนางมารบังอรจะพากอดหมอนนอนเมามัน สายตาก็พร่ามัวมองไม่เห็นธงชัยธรรม สาละวันเตี้ยลงเรื่อยๆ จะนอนหลับรอรถสิบล้อมาเกยหรือไร ตื่นเร็วลุกไว โอกาสทองมาถึงแล้ว แมวมองกำลังจับตาม้าเร็วอยู่

๙๖.

โจทิตา เทวทูเตหิ
เย ปมชฺชนฺติ มาณวา
เต ทีฆรตฺตํ โสจนฺติ
หีนกายูปคา นรา ฯ

ม. อุ. ๑๔/๕๒๕/๓๔๖

นรชนเหล่าใดเป็นชายหนุ่ม
ถูกเทวทูตตักเตือนแล้ว ยังประมาท
นรชนเหล่านั้นจะเข้าถึงหมู่สัตว์ทราม
เศร้าโศกสิ้นกาลนาน.

เมื่อทูตแห่งแก่ เจ็บ ตายเดินตามติด มาสะกิดเตือนใจมิให้หลง
ชายหนุ่มมัวประมาทขาดสติคง ควรดำรงอยู่ในธรรม์กลับผันแปร
จะพ้นทุกข์อย่างไรไม่พึงหวัง ร่างภินท์พังต้องตกตายตามกระแส
เขาเข้าถึงหมู่สัตว์ทรามยากห้ามแล หมดทางแก้เศร้าตรมระทมนาน ฯ

นักโทษที่ชนักบาปปักหลังถูกจองจำอยู่ในคุกยังไม่น่ากลัว เพราะสามารถชดใช้ทำดีไถ่โทษ "ปลดชนักบาป" เดินออกจากคุก โดยไม่ต้องรอกฎหมายนิรโทษกรรม[๒๑] แต่ชนักที่ปักตัวคนเรามาแต่แรกเกิด คือ แก่ เจ็บ ตายนี่สิ ปลดออกยากมากๆ โดยเฉพาะความตาย มันเสมือนระเบิดเวลาที่รอวันแตก สหายเอ๋ย คราวเจ็บป่วยล้มหมอนนอนเสื่อ รู้ไหมว่า นั่นคือสัญญาณที่ส่งมาเตือนภัยจาก "ทูตมรณะ" ยังคิดกระหยิ่มยิ้มย่องประมาทอยู่หรือ นับวันเวลาแห่งชีวิตนึกถึงความไม่แน่นอนหน่อยสิ ถ้าฉลาดจริงก็ไม่ต้องรอให้ตนถึงกับเจ็บป่วยล้มหมอนนอนเสื่อหายใจรวยระริน เพียงเดินไปที่โรงพยาบาลก็จะเห็นทูตมรณะส่งยิ้มทักทายเต็มไปหมด และนอกโรงพยาบาลก็ปรากฏอยู่ไม่น้อย เรื่องนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อเห็นแล้วสะกิดต่อมความคิดแตกบ้างไหม คิดว่า เกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นเรื่องธรรมดา ใช่ธรรมดา แต่ไม่ธรรมดา มันคือคำสาปต้องผองสัตว์ คือภัยคุกคามชีวิตที่ควรปลดเปลื้อง ซึ่งต้องยึดเอาความไม่ประมาทเป็นเสาหลักพาเดินความเพียร มิฉะนั้นนายจะติดอยู่ใน "วงจรอุบาทว์" นี้ ทนทุกข์ทรมานตลอดชั่วกัปชั่วกัลป์ ระวังอย่าสำคัญว่ายังหนุ่มแน่นหลงระเริงทีเดียว ใบไม้เขียวอ่อนยังถูกปลิดปลิว ระเบิดเวลาลูกนี้ไม่เคยด้านและไม่ชอบมาตามนัด เผลอๆ แตกเอาดื้อๆ อาจจะวันนี้เสียด้วยซ้ำ

๙๗.

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา
ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ
อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๘

คนประมาทในกาลก่อน
ในภายหลังไม่ประมาท
เขาย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว
เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆ.

คนประมาทพลาดพลั้งในครั้งก่อน เคยรุ่มร้อนเหลือหลายแต่ภายหลัง
ยอมกลับตัวกลับใจระไวระวัง ไม่ประมาทพลาดพลั้งทุกครั้งไป
เขาย่อมยังโลกนี้ให้ดีเลิศ งามบรรเจิดพราวพร่างสว่างไสว
เหมือนจันทร์พ้นเมฆหนามาอำไพ ทอแสงไล้อาบหล้าทั่วสากล ฯ

ในช่วงชีวิตที่ผ่านมาใครบ้างไม่เคยล้ม ล้มมาแล้วใช่ไหม โดยเฉพาะวัยเด็กที่กำลังตั้งไข่ เพียงแต่สมัยนั้นเราไร้เดียงสา มิได้แกล้ง "ตั้งไข่ล้ม ต้มไข่กิน" เหมือนมนุษย์การเมืองสมัยนี้ ทุกคนล้วนเคยล้ม เคยผิดพลาดด้วยกันทั้งสิ้น เนื่องจากประมาทขาดสติ รถยนต์คันนั้นผ่านการเฉี่ยวชนมาแล้ว ตกถึงวันนี้ผ้าขาวบริสุทธิ์ในวัยเด็กก็ด่างดำเปรอะเปื้อน เมื่อเกิดมโนธรรมสำนึก ถ้าย้อนรอยอดีตได้ เราคงอยากกลับไปแก้ไขข้อผิดพลาดนั้น ขอ "ฟอกตัวใหม่" เพราะบางเรื่องมันยังกัดกินใจอยู่ อย่างไรก็ตาม แม้อดีตจะเจ็บปวดรวดร้าว แต่ก็ถือว่าล่วงผ่านแล้ว ส่วนสำคัญอยู่ที่ปัจจุบันเกิดมโนธรรม "สำนึกผิด" ไม่คิดกระทำอีก และสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ คิดกระทำคุณงามความดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เริ่มขับสรีรยนต์บนถนนสายใหม่ ยึดมั่นอยู่กับพวงมาลัยสติ มิให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำสอง จะน่ายกย่องยิ่ง เชื่อเถิดว่า โลกใบนี้ให้พื้นที่สำหรับคนสำนึกผิดคิดแก้ไข "คิดดีทำใหม่"[๒๒] เสมอ ผิดเป็นครู แต่อย่าผิดบ่อยๆ ประเดี๋ยวจะเป็น... ความจริง ชีวิตคนที่เคยตกอยู่ในมุมมืดแต่กลับมาอยู่ในมุมสว่าง ย่อมรู้รสชาติชีวิตดีกว่าคนที่ไม่เคยตกอยู่ในมุมมืดเห็นไพ่ด้านเดียว บทเรียนล้ำค่านอกสถาบันนั้นจะคอยย้ำเตือน ใครก็ไม่อาจหลอกเขาให้ "เล่นกับไฟ" ปวดแสบปวดร้อนได้อีก ตรงกันข้ามเขาจะใช้ช่วงเวลาที่เหลืออยู่กับการกระทำความดีและดียิ่งๆ ขึ้นไป นี่แหละ "ร่วงกลับรุ่ง" "มืดมาสว่างไป" ชีวิตเขาคือหนังตัวอย่างที่โลกชอบฉายซ้ำ[๒๓]

แด่...เธอผู้ตื่นตาใส

๙๘.

ชาครนฺตา สุณาเถตํ
เย สุตฺตา เต ปพุชฺฌถ
สุตฺตา ชาคริตํ เสยฺโย
นตฺถิ ชาครโต ภยํ ฯ

ขุ. อิ. ๒๕/๒๒๕/๒๖๑

เธอทั้งหลายตื่นอยู่จงฟังคำนี้
พวกเธอที่หลับจงพากันตื่นเถิด
การตื่นจากความหลับนับเป็นคุณประเสริฐ
ผองภัยย่อมไม่มีแก่ผู้ตื่น.

อย่ามัวแต่หลับใหลนอนไม่ตื่น　ลุกขึ้นยืนเดินเถิดเกิดราศี
นอนมากมักอืดเอื่อยเฉื่อยเต็มที　อย่ารอรีตื่นตามาฟังคำ
คนที่ตื่นตัวอยู่จงรู้เถิด　คุณประเสริฐติดตามผ่องงามขำ
ย่อมพ้นภัยหายซึมเซาเศร้าระกำ　เราขอย้ำตื่นเถิดเกิดผลดี ฯ

"ข่มตาหลับ ขับตาตื่น" หยิน-หยางทุกอย่างอยู่ในสภาพคู่เอื้ออิงอาศัยกัน ชีวิตเราก็เหมือนเหรียญสองด้านที่หมุนไปพร้อมกับความมืดและความสว่าง ปิดไฟมืดหลับตานอน เปิดไฟสว่างตื่นมาทำงาน เพียงแต่เราจะให้ความสำคัญต่อช่วงเวลาระหว่างหลับหรือตื่นอย่างไรมากกว่ากัน ยินดีหลับหรือตื่น ผลดีของการหลับที่มองเห็นๆ คือร่างกายได้พักซ่อมแซมตัวเองเพื่อ Refresh กลับมาสดชื่นใหม่ เหมือนนักมวยพักยกได้น้ำขึ้นชกใหม่ รู้ผลดีแล้วควรหลับพอดีๆ รู้สึกตัวก็ตื่นทันทีไม่เล่นจิ๊กซอว์ต่อตัวนอนขอหลับอีก เพราะตื่นครั้งสองมันไม่ Fresh แล้ว ตื่นครั้งแรกตาขาว ตื่นครั้งสองตาขุ่น[๒๔] แต่ผลเสียของการหลับจะยาวหรือสั้นคือช่วงเวลานั้นขาดหาย คนหลับสนิทเหมือนคนตายทำอะไรไม่ได้ ตาแห่งการมองไม่เห็น หูแห่งการฟังไม่ได้ยิน คอมพิวเตอร์ shut down เครื่องรันไม่ได้ ตื่น ตื่น และตื่น จึงจะทำอะไรได้ กิจสำเร็จอยู่ที่ "ตื่นตามาทำ" เท่านั้น ทว่า "ชาคระ ตื่น" คำนี้ก็กินความหมายลึกซึ้ง หมายถึงตื่นจากโมหะ เปิดดวงตาแห่งสติปัญญา "ตื่นแต่ตัว หัวใจไม่ตื่น" มันเปล่าประโยชน์ ซ้ำร้ายจะถูกล่อลวงตกเป็นเหยื่อการเมือง ม็อบชอบปลุกระดมตื่นเถิดประเทศไทย แต่ปลุกสติตื่นรู้ตัวหัวใจธรรมบ้างไหม อย่างไรก็ตาม จะตื่นอย่างไรก็ดีกว่าหลับไม่รู้เรื่อง เพราะการตื่นคือการต่อ "วีซ่าชีวิต"

๙๙.

ทีฆา ชาครโต รตฺติ
ทีฆํ สนฺตสฺส โยชนํ
ทีโฆ พาลาน สํสาโร
สทฺธมฺมํ อวิชานตํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๓

ราตรียาวนานแก่คนตื่น
โยชน์ยาวไกลแก่คนเหนื่อยล้า
สังสารยืดยาวแก่คนพาล
ผู้ไม่รู้แจ้งพระสัทธรรม.

คนที่นอนไม่หลับกลับตาตื่น ยามกลางคืนยาวนานยากขานไข
ทางที่เดินนั่นเล่าช่างยาวไกล คนเหนื่อยล้าอ่อนใจไหนสุดทาง
การเวียนว่ายตายเกิดกำเนิดก่อ ยาวนานหนอหากเพลินมัวเหินห่าง
จากพระธรรมคลาดเคลื่อนรู้เลือนราง คนพาลพลางผันผกเดินวกวน ฯ

"ตื่นตาสว่าง" ขอให้เฉพาะช่วงกลางวัน อย่าเป็นช่วงกลางคืนอยากหลับกลับตื่นนอนฟังเสียงนาฬิกาติ๊กตอกๆ เวลาช่างเชื่องช้า น่าสงสารคนสมัยปัจจุบันสะสมความเครียดกันมาก กระทั่งเป็น "โรคนอนไม่หลับ" เวลายาวนานไม่เฉพาะยามนอนไม่หลับ ยามห้วงแห่งทุกข์ เช่น ติดอยู่ในคุก ยิ่งยาวนาน เวลาสุขกับทุกข์ในนรกกับบนสวรรค์ต่างกันลิบลับ ทว่าเวลายาวนานที่น่ากลัวที่สุด ซึ่งเราไม่ค่อยตระหนัก มันทอดยาวไกลออกไปสุดลูกหูลูกตา นั่นคือ เวลาในสังสารวัฏ อดีตไม่ต้องนับ อนาคตไม่ต้องพูดถึง หากมิได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จกิจใดก็ไม่อาจทอนเวลา นอกจากสำเร็จกิจโสดาบัน[๒๕] นับแต่นั้นเวลาชั่วกัปชั่วกัลป์จะถูกตัดตอนทอนลงเหลือเพียง ๗ ชาติเท่านั้น สมณธรรมบนโต๊ะทำงานที่กำลังเซ็นอนุมัติไม่ยอมทำ ทุกวันนี้ "โสดาบัน" จึงน้อยที่สุด แต่กลับมากที่สุดคือ "โสดาดัน" ดื้อดันทุรังมิหนำซ้ำยังชอบเป็น "โซดาดัน" ซ่ากันจนหยดสุดท้าย คิดแต่จะซื้อเวลาดำรงตำแหน่งอยู่นานๆ แต่ไม่คิดถึงเวลาน่ากลัวที่ขยายออกไปให้ผลเผ็ดร้อนภายหน้า นี่แหละคนมืดบอดขาดแววตาปัญญา ชอบคิดสั้นๆ ไม่คิดถึงวันยาวๆ จริงอยู่ เรามิได้เป็นโสดาบัน ขอเพียงวันนี้อย่าลอยแพธรรม เปลี่ยนจาก "อยู่กับกิ๋ง" มา "อยู่กับธรรม" ศึกษาปฏิบัติธรรมบ้าง เชื่อว่าเวลาที่ทอดยาวไปไม่น่ากลัว และคงจะสิ้นสุดลงสักวัน

๑๐๐.

อสชฺฌายมลา มนฺตา
อนุฏฺฐานมลา ฆรา
มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ
ปมาโท รกฺขโต มลํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๘/๔๗

มนต์ไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน
เรือนไม่ขยันปัดกวาดเป็นมลทิน
ความเกียจคร้านเป็นมลทินของผิวพรรณ
ความประมาทเป็นมลทินของผู้รักษา.

มนต์ไม่หมั่นท่องบ่นมลทินหนอ เรือนนั้นก็ควรขยันหมั่นเช็ดถู
มลทินจับสกปรกรกน่าดู คนที่อยู่ทำสะอาดปัดกวาดที
ผิวพรรณมองหมองหม่นมลทินจับ เพราะนอนหลับยาวนานเกียจคร้านนี่
คนประมาทขาดหลักรักษาดี มลทินนี้ยิ่งเกาะจับนานนับกาล ฯ

มลทินคือสิ่งสกปรกที่ไม่ควรให้แปดเปื้อน โดยเฉพาะชีวิต "ชีวิตเปื้อนมลทิน" คนที่ภูมิหลังสกปรกจะละล้าละลัง ถ้าถูกดันขึ้นไปนั่งบนที่สูง รู้สึกรังเกียจมลทินกันใช่ไหม แล้วทำไมก่อเรื่องอื้อฉาวราคีคาวสร้าง "รอยมลทิน" ให้แก่ชีวิตเล่า เพราะมิได้ศึกษาว่าอะไรคือมลทินหรือเปล่า คนเราจึงตกหลุมโคลนกลายเป็นตัวสกปรก ชีวิตเหม็นสาบแม้แต่ตนเองก็ยังขยะแขยง ผลสุดท้ายยกให้เป็นโทษของชะตาฟ้าลิขิต ความจริง มลทินมันอยู่กับตัวเรา รอจังหวะตลอดเวลา และชอบเล่นทีเผลอ ลองดูสิ เผลอปุ๊บมันก็กระโดดจับปั๊บ แต่ก็ใช่จะเกาะกรังพอกหนาทันที แจกันทองเหลืองปุบปับก็หมองคล้ำเสียเมื่อไร ถ้าระมัดระวังสักหน่อย และที่สำคัญคอยขจัดขัดถู แจกันชีวิตก็จะวาววับอยู่ตลอด ดูเถิด ร่างกายตนเองแท้ๆ กลับปล่อยให้เล็บงอกผมยาว ขี้ไคลจับกลุ่มก่อหวอดก็ยังเฉย หรือเป็น "โรคกลัวน้ำ" ไปเสียแล้ว บ้านเรือนที่อยู่อาศัยแท้ๆ กลับปล่อยให้สกปรกรกรุงรัง เขาเรียก "คุณหนูอยู่ในบ้าน" ก็ยังไม่รู้สึกรู้สา มลทินมันอยู่กับตัวเรานี่แหละ ความเกียจคร้าน เลินเล่อปล่อยปละละเลย "ความประมาท" มันคือ "ยอดแห่งมลทิน" เพชรนิลจินดาพึงกวดขันรักษาอยู่เป็น "ค่าควรเรือน" กลับเผลอประมาท เปิดประตูปล่อยให้โจรฉกเอาไปเสียฉิบ ยังเลินเล่ออยู่หรือ ระวัง "ประมาท" กับ "ประสาท" อยู่ใกล้ๆ กัน

๑๐๑.

หีนํ ธมฺมํ น เสเวยฺย
ปมาเทน น สํวเส
มิจฺฉาทิฏฺฐึ น เสเวยฺย
น สิยา โลกวฑฺฒโน ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๓/๓๗

ไม่ควรเสพธรรมต่ำทราม
ไม่ควรอยู่ร่วมกับความประมาท
ไม่ควรคุ้นเคยกับมิจฉาทิฐิ
ไม่ควรเป็นคนรกโลก.

ธรรมต่ำทรามห่างไกลอย่าไปคุ้น เพราะไม่จุนเจือเลยเคยเห็นไหม
ความประมาทรีบร้างเหินห่างไกล อย่าเข้าใกล้ความเห็นผิดมิจฉาเลย
ที่สำคัญนั่นอย่างไรไม่รกโลก หายจากโรคอืดเอื่อยเฉื่อยชาเฉย
ทั้งสี่นี้มิให้คุณอย่าคุ้นเคย ท่านเปิดเผยแสดงไว้ว่าไม่ดี ฯ

ขณะเดินไปรู้ว่า "หลุมโคลน" ดักพรางอยู่ข้างหน้า และรู้ว่า ถ้าเราพลัดตกจะกลายเป็นหนูสกปรกทันที จะระมัดระวังมิให้ตนตกลงไปไหม คำตอบจะตรงกันหมดคือระมัดระวัง เราเดินไปบนถนนชีวิตก็เฉกเช่นกัน หลุมพรางแห่งความต่ำทรามดักรออยู่เสมอ เคยระมัด-ระวังกันบ้างหรือเปล่า ดูเหมือนจะไม่ค่อยระมัดระวังเลย มิหนำซ้ำยังชอบตกลงเสียด้วย หนอนออออยู่เต็มหลุมคูถ พรรคพวกอยู่ในนรกมากมายเหลือเกิน ส่งเสียงเรียก "ลงมาเลยๆ ในนรกสนุกมาก บนสวรรค์โดดเดี่ยวไม่สนุกหรอก" และแล้วก็หลงตกลงไปคลุกโคลนกับเขาจนได้ ความจริง เสียงยั่วชั่วชวนจะดังเพียงใดก็อย่าสนใจฟัง (ด่าทอหยาบคายฟังกันอยู่ได้) ได้ยินเสียงนั่นไหม กระซิบเบาๆ บอก "อย่านะ อย่าเดินไป อันตราย มันหลายหลุมเหลือเกิน เปลี่ยนเส้นทางดีกว่า" นี้ต่างหากที่ควรเงี่ยหูฟัง ขืนดื้อรั้น ไม่ต้องตกถึง ๔ หลุม เพียงแค่หลุมเดียวก็ "อ่วมอรทัย" แทบไม่ได้ผุดไม่ได้เกิด เพราะมันมิใช่หลุมโคลนธรรมดาๆ มันคือ "หลุมโคลนดูด" ใครก็ช่วยไม่ได้ ทว่าคนเราก็ชอบมักง่ายทางความคิด "ชีวิตเกิดหนเดียว ตายหนเดียว นรกสวรรค์ไม่รู้อยู่ที่ไหน อย่าวาดเสือให้วัวกลัวเสียให้ยาก สนุกไปวันๆ ดีกว่า" นี่พ่อหนุ่มเพลย์บอย อยากเป็น "ขยะสังคม" หรือไร รู้ไหม ถึงคราวตายจริงๆ ชาวบ้านจะพากันสวดให้พรว่า "จงไปสู่ทุคติเถิดๆ"

สวัสดีความตาย : ปลงปล่อยวาง

๑๐๒.

โก นุ หาโส กิมานนฺโท
นิจฺจํ ปชฺชลิเต สติ
อนฺธกาเรน โอนทฺธา
ปทีปํ น คเวสถ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๑/๓๕

ร่าเริงอะไรกันหนอ บันเทิงอะไรกันเล่า
เมื่อโลกสันนิวาสถูกไฟไหม้ลุกโพลง
เธอทั้งหลายถูกความมืดห่อหุ้ม
เหตุไฉนไม่แสวงหาแสงสว่าง.

มัวลุ่มหลงเริงร่าหน้าระรื่น มัวแช่มชื่นอยู่ไยทำไมหนอ
โลกนี้ถูกไฟไหม้กระไรรอ คอยแต่ยอยกกันอยู่นั่นเอง
ความมืดมาห่อหุ้มรุมล้อมทั่ว ไม่รู้ตัวหรือไรใครข่มเหง
จะนำสู่มรณาน่ากลัวเกรง ควรรีบเร่งหาทางสว่างไว ฯ

"โลก" ยุคสังคมเกษตรกรรมคงไม่สวยสักเท่าไร ครั้นถึงยุคศิวิไลซ์ IT ก็สวยมากยิ่งขึ้น "โลกสวยด้วยมือเรา" เราต่างแต้มสีสันสะบัดพู่กันบรรจงวาดให้งามบรรเจิด "แต่งเริ่ด" ทีเดียว และแล้วเราก็ระเริงเล่นอยู่กับ "โลกมายา" หลงแสงสีเสียเอง มองแง่ดีผ่านแว่นตาสีชมพูก็เห็นว่าสวย มองแง่ร้ายผ่านแว่นตาสีดำก็เห็นว่าเศร้า แต่ถ้ามองตรงๆ ผ่านแว่นตาใสสีขาว "แว่นตาปัญญา" จะเห็นตามเป็นจริงโลกไม่ว่ายุคสมัยใดก็ลุกโชนด้วยไฟกิเลสเผาไหม้มนุษย์อยู่ทุกวี่ทุกวันมันถูกปกคลุมด้วยความแก่ เจ็บ ตาย เกลื่อนกล่นด้วยความทุกข์หิวกระหาย (เอธิโอเปีย) ท่านผู้เจนโลกจบธรรมมองผ่านแว่นตาปัญญาถ่ายภาพโลกออกมาว่ามันร้อนลุกไหม้ และชี้บอกให้รีบหลบภัยออกจากโลกใบนี้เร็วๆ ถึงกระนั้นชาวโลกก็ยังเมินเฉยไม่สะดุ้งหวาดกลัวกันเลยจะหลงระเริงเต้นรำจัด "ปาร์ตี้น้ำเน่า" สลับขั้ว "แบ่งเค้ก" โกยกินกันไปถึงไหน รู้ทั้งรู้ว่า ทรัพย์สินเงินทองอำนาจวาสนามันไม่จีรังยั่งยืน แต่ก็ยังทะเยอทะยานไม่รู้จักหยุด นี่แหละ "มนุษย์อวิชชา" จิตบื้อตาบอดควรที่จะแสวงหาคบไฟปัญญามาส่องสว่าง กลับปล่อยให้มืดมนยิ่งกว่าเดิม ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้น ตนมืดไม่แสวงหาไฟ ยังไปตัดน้ำตัดไฟคนอื่นอีก พอทีหยุดเล่นเกมกันเถิด รีบหาทางออกสวยๆ ลงจากหลังเสืองามๆ ได้แล้ว หรือยังอยากจะเป็น "ผีคู่โลง" ตลอดกัลปาวสาน

๑๐๓.

โยปิ วสฺสสตํ ชีเว
สพฺเพ มจฺจุปรายนา
น กิญฺจิ ปริวชฺเชติ
สพฺพเมวาภิมทฺทติ ฯ

สํ. ม. ๑๙/๙๖๕/๒๘๘

แม้ผู้ใดมีชีวิตอยู่ถึงร้อยปี
ผู้นั้นก็พ้นความตายไปไม่ได้
สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นเบื้องหน้า
ความตายไม่ละเว้นอะไรเลย
ย่ำยีสิ่งทั้งปวงทีเดียว.

แม้อายุยาวนานร้อยกาลฝน หรือรอดพ้นความตายทำลายขันธ์
จะยืนยงคงที่ไม่มีวัน สุดท้ายนั้นต้องดับลาลับไป
ความตายอยู่เบื้องหน้าน่าหวาดหวั่น ทุกชีวันจะซ่อนรี้หลบหนีไหน
มันมิเคยหลีกเร้นปล่อยเว้นใคร สัตว์น้อยใหญ่ชอกช้ำถูกย่ำยี ฯ

ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนไม่เที่ยงแท้ แต่สิ่งหนึ่งกลับเที่ยง เที่ยงยิ่งกว่าตาชั่งกระทรวงยุติธรรม คือความตาย คนจะยิ่งใหญ่สูงศักดิ์อัครฐานเพียงใดก็ไม่ใหญ่เกินกว่าเจ้าแห่งความตาย สุดท้ายอวสานที่บท "คนใหญ่เล็กกว่าโลง" ตั้งแต่ไหนแต่ไร มัจจุราชขาใหญ่รายนี้ไม่เคย "โนโหวต" ใครเลย ตามเก็บเกลี้ยง อย่ากลัวเลยว่าประชากรจะล้นโลก เกิดเท่าไรก็ตายเท่านั้น จะดิ้นรนกระเสือกกระสนหลบหนีไปอยู่ที่ใด กลางป่ามหาสมุทร สุดขอบหล้าฟ้าเขียว มัจจุราชก็จะตามไปแจก "ใบแดง" ยุบชีวิตถึงที่นั่น เมื่อเราทราบสายป่านชีวิตสิ้นสุดที่ความตาย รู้ทั้งรู้ว่า เจ้าคนนี้มันเลวทรามต่ำช้า โคตรทุจริตคดโกง ก็ไม่ควรสาปแช่งปล่อยเถิด เขาจะอยู่ยาวนานเพียงใดก็ไม่เกิน ๑๐๐ ปี รับรอง "ตายสิ้นซาก" ความจริง มนุษย์เราไม่ควรจัดสรรเสียทุกอย่าง (อย่าแทรกแซงภารกิจของพระเจ้า) จะพยาบาทอาฆาตตามล้างตามเช็ดกันไปถึงไหน ปล่อยให้ "กรรมจัดสรร" บ้าง อย่ากังวลเลย กรรมมันไม่เคยลำเอียงเที่ยงตรงต่อการให้ผล จัดได้ลงตัวกว่ามนุษย์เสียอีก จริงอยู่ ชีวิตสุดท้ายที่ความตาย แต่ความตายก็มิใช่ทางเลือกสุดท้าย "ช้อยซ์ห้ามเลือก" ขืนเลือกทำอัตวินิบาตกรรมปลิดชีวิตตนเอง มัจจุราชจะเกรี้ยวกราด สั่งเพื่อนยมราชให้ลงโทษหนัก จะทุกข์ทรมานเพียงใดก็จงอดกลั้นชดใช้ บอกตนเองสิ "สักวันหนึ่งเราจะตาย"

๑๐๔.

ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา
ภารหาโร จ ปุคฺคโล
ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก
ภารนิกฺเขปนํ สุขํ ฯ

ข. มู. ๑๗/๕๓/๓๒

ขันธ์ ๕ แลชื่อว่าภาระ
และผู้แบกภาระคือบุคคล
การถือมั่นภาระเป็นทุกข์
การวางภาระเป็นสุข.

ขึ้นชื่อเป็นขันธ์ห้าภาระหนัก เหน็ดเหนื่อยนักทุกวันต้องขวนขวาย
แบกหามไว้อย่างนั้นจนวันตาย ชีพวางวายจึงพรากลาจากไป
ยิ่งยึดมั่นกันไว้ไม่หน่ายหนี ยิ่งทวีทุกข์มากยากรับไหว
ปลงปลดวางขันธ์ห้าลงคราใด สุขสดใสก็เกิดพลันในทันที ฯ

อัตภาพร่างกายมนุษย์มาพร้อมกับน้ำหนัก แรกเกิดเด็กทารกก็หนักไม่ต่ำกว่า ๒.๕๐ กิโลกรัม จากนั้นจะเพิ่มน้ำหนักขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งทะลุถึง ๖๐ - ๗๐ เราอยู่กับร่างกายหนัก แต่ไม่เฉลียวใจว่ามันคือภาระหนัก ภาระที่หนักยิ่งกว่าภาระอื่นๆ เพราะแบกอยู่ตลอดเวลา คนเรานี่ก็แปลก แบกภาระร่างกายตนไม่พอ ยังอยากแบกภาระร่างกายคนอื่น "แต่งงานเพิ่มขันธ์" ขันธ์ของตน ๕ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) เพิ่มขันธ์ภรรยา ๕ ตามมาด้วยขันธ์บุตรอีก ๕ รวมแล้ว ๑๕ ขันธ์ คราวนี้แหละแบกกันจนหลังแอ่น คนส่วนมากมักมองไม่เห็นว่าเป็นภาระหนักเหนื่อย ตรงกันข้ามกลับชอบแบกรับ มิใช่ "ภาระหนัก" เป็น "ภาระรัก"[๒๖] เสียด้วยซ้ำ คงเพราะวัฒนธรรมการยึดถือทางโลกว่า ชีวิตคู่ดีกว่าอยู่โดดเดี่ยว "คู่สร้างคู่สม" ก็ดี "คู่ทุกข์คู่ยาก" ก็ค่อยยังชั่ว แต่ "คู่เวรคู่กรรม" นี่สิ นรกชัดๆ สามีเห็นภรรยาเป็นกระสอบทราย ภรรยาเห็นสามีเป็นหินลับคมปาก ตบตีด่ากันไม่เว้นวันพระ ทุกคนล้วนรับภาระขันธ์ ๕ ที่คอยดูแลบำรุงรักษา มันเปรียบเป็นก้อนหินโตวางอยู่บนบ่า จะรู้สึกหนักมากๆ หากยึดถือว่าเป็น "ของเรา" เอาใจแบก แต่หากไม่ยึดถือวางใจ มันก็ไม่หนักสักเท่าไร ไม่ต้องถึงวันปลดภาระสิ้นชีวิตจริงๆ วันนี้ ขอเพียงเราคลายความยึดมั่นถือมั่นว่า "มิใช่เรา มิใช่ของเรา" มันจะเบาลงมากทีเดียว

๑๐๕.

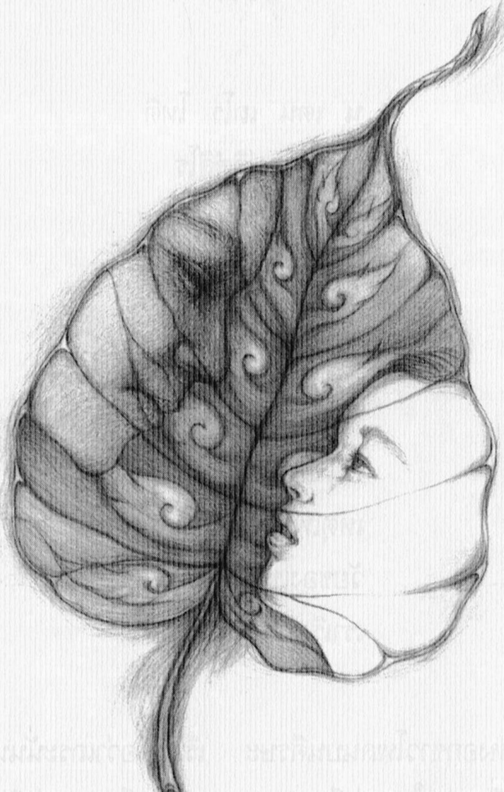
นิกฺขิปิตฺวา ครุํ ภารํ
อญฺญํ ภารํ อนาทิย
สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห
นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต ฯ

ข. มู. ๑๗/๕๓/๓๓

วางภาระหนักเสีย
ไม่ถือภาระอื่นอีก
ถอนตัณหาพร้อมทั้งมูลราก
เป็นผู้หายหิว ดับรอบแล้ว.

เมื่อปลดวางขันธ์ห้าภาระหนัก พร้อมหยุดพักส่งคืนความขื่นขม
ไม่แบกถือภาระใดให้เศร้าตรม ย่อมสุขสมแสนสบายหายลำเค็ญ
ถอนตัณหาเสียสิ้นเลิกถวิลถึง รากรัดรึงก็ขาดพลันทันตาเห็น
ความหิวเหือดหายลงคงความเย็น ชื่อว่าเป็นผู้ดับรอบอยู่ชอบธรรม ฯ

ขันธ์ ๕ ถือเป็นภาระหนัก ทว่าปล่อยวางได้ เพียงแต่ต้องรู้จักศิลปะการปล่อยวางสักหน่อย สำหรับมนุษย์ทำงาน มนุษย์เงินเดือนเมื่อแบกภาระหนักเหนื่อยไว้นานๆ จากวันหนักๆ ก็มาอยู่กับวันเบาๆ ผ่อนคลาย สรีรยนต์เดินเครื่องวิ่งมาไกล ควรหยุดจอด "ลาพักร้อน" รับลมเย็นบ้าง เหมือนนักมวยต่อยมาตลอดก็ต้อง "พักยก" ให้น้ำบ้าง เครื่องหายร้อนเย็นดีแล้วค่อยสตาร์ทวิ่งกันต่อ นักมวยได้น้ำกระชุ่มกระชวยก็ชกกันอีก ขืนวิ่งไม่หยุด เดินชกตะลุยตลอด ประเดี๋ยวเครื่องระเบิด นักมวยวูบ ทว่าศิลปะการปล่อยวางจริงๆ มิได้อยู่ที่กาย หากแต่อยู่ที่จิต วางกาย ไม่วางจิต เก็บมาครุ่นคิด เปล่าประโยชน์ เลิกงานแล้วกลับมาทำงานอดิเรก ลาพักร้อนแท้ๆ ยังหอบงานไปทำอีก จะบ้างานไปถึงไหน เวลาพักก็ควรพัก เวลาหยุดก็ควรหยุด "กายงดกิจ จิตงดงาน" สำหรับคนฉลาดจะไม่ "แกว่งเท้าหาเสี้ยน" สางภาระตนเสร็จก็ไม่วิ่งหาภาระอื่นเพิ่ม "เอาแอกพาดคอ" ปลดจิตออกจากพันธนาการแห่งความยึดถือ ทำตนเป็น "มนุษย์จิตว่าง" แต่ถ้าถึงคราวที่ต้องแบกรับภาระก็แบกอยู่บนบ่าเบาๆ ทำอยู่บนความว่าง[๒๗] คนฉลาดเขาไม่ทำอยู่บนตัณหา เพราะรู้ว่ามันจะดึงไปหาอุปาทานยึดมั่นถือมั่น ไม่ปล่อยวางสักที เขาทอดบันไดทองให้เดินลงงามๆ ยึดไม่ยอมลง เลยเน่าคาหอคอยงาช้าง ฝูงแร้งยังไม่อยากจิกกิน

อำลาไม่อาลัย

๑๐๖.

น เตน เถโร โหติ
เยนสฺส ปลิตํสิโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส
โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๙/๔๙

คนไม่ชื่อว่าเป็นเถระ
เหตุเพราะผมหงอกบนศีรษะ
วัยของเขาแก่หง่อม
เราเรียกว่าคนแก่เปล่า.

เส้นผมหงอกขาวโพลนบนศีรษะ เรียกชื่อว่าเถระนั่นน่ะหรือ
ร่างร่วงโรยเหี่ยวเฉาใครเล่าลือ เขานั้นคือคนแก่จริงแน่เชียว
มิได้ชื่อว่าเถระ ณ ที่ไหน เพียงล่วงกาลผ่านวัยไม่แลเหลียว
เราเรียกว่าแก่เปล่าไม้เท้าเทียว อีกประเดี๋ยวก็คงตายวายชีวัน ฯ

ความแก่ชราไม่เคยปรานีใคร แม้พยายามรักษาผิวหน้าให้ดูนวลเนียน เริ่มล่วงสู่มัชฌิมวัยก็ปรากฏริ้วรอย "ชราธมฺโมมฺหิ เราแก่เป็นธรรมดา" คือ "อภิณหธรรม" ที่ควรพิจารณาอยู่เนืองๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ตระหนกตกใจ เวลาส่องกระจกดูหน้าตนยิ้ม "โอ๊ะ กามันฝากรอยตีนที่หน้าฉันแต่เมื่อไหร่" ร่างกายทุกคนหนีไม่พ้นความแก่ชรา ทว่าจะแก่อย่างไรและให้อะไรแก่ด้วย "คนจะแก่แก่ความรู้ใช่อยู่นาน" ถ้า "โตเพราะกินข้าว แก่เฒ่าเพราะอยู่นาน" เปล่าประโยชน์ ความจริงผู้ล่วงกาลผ่านวัยควรเป็น "รัตตัญญู" รู้ราตรีนาน มากด้วยประสบการณ์ชีวิต พร้อมจะเป็น "ศิราณีชีวิต" ให้คำปรึกษาแก่ลูกหลาน สงบเย็นอยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร อย่างนี้จึงจะเรียกว่า "แก่คุณภาพ" มิใช่แก่แล้วยังทำตัวเป็นเด็กๆ "เฒ่าทารก" คะนองเป็นไก่หนุ่ม "เฒ่าหัวงู" พูดไม่อายปาก "พี่แก่แต่ตัว หัวใจยังละอ่อน" ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้น "เฒ่าเจ้าเล่ห์" เวลาเดินได้ยินเสียงดังแกรกๆ "เขี้ยวลากดิน" ดูเหมือนว่าคนที่เดินบนถนนการเมืองหลายคนจะเป็น "เฒ่าเขี้ยวงา" ขลังหนังเหนียวเคี้ยวยาก อย่างไรก็ตาม คนแก่กายก็ไม่ถึงกับเปล่าประโยชน์เสียทีเดียว อย่างน้อยๆ ก็เป็น "วัตถุดิบ" ช่วยให้พิจารณาเห็นความเสื่อมสังขาร ไม่เที่ยง[๒๘] เห็นคนแก่ชราแล้วย้อนกลับมาดูตน "ปลงสังเวช" คลายความยึดมั่น นั่นแหละถูกนัก "เห็นธรรมในรอยชรา"

๑๐๗.

ปริชิณฺณมิทํ รูปํ
โรคนิทฺธํ ปภงฺคุณํ
ภิชฺชติ ปูติ สนฺเทโห
มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๒๑/๓๕

รูปนี้แก่งอมคร่ำคร่า
เป็นรังโรค ผุพัง
กายเปื่อยเน่าก็จะแตกตาย
เพราะสุดท้ายของชีวิตคือมรณะ.

ชีวิตนี้แก่ชราคร่ำคร่านัก ประเดี๋ยวจักจากลาน่าสงสาร
โรคทั้งหลายรุมเร้าเข้าระราน โอ้...สังขารผุพังอย่าหวังชม
ชีวิตนี้มีความตายเป็นที่สุด ยากจะหยุดย้อนคืนต้องขื่นขม
ไม่นานหนอชีวินคงสิ้นลม ตายทับถมแผ่นดินสิ้นราคา ฯ

ยานยนต์ที่วิ่งอยู่บนท้องถนน นับแต่ออกป้ายแดงกระทั่งถึงวันนี้ ระยะทางก็หลายแสนกิโลเมตร ทุกครั้งที่ออกสตาร์ทวิ่งก็ไม่วิ่งไปเปล่า ยังบรรทุกสัมภาระสิ่งของมากมาย ชิ้นส่วนต่างๆ สึกหรอชำรุด สุดท้ายก็ถูกย้ายไปอยู่สุสานรถเก่าจอดเป็นเศษเหล็ก หมดราคาค่างวด สรีรยนต์คนเราที่วิ่งอยู่บนถนนชีวิตเฉกเช่นกัน นับแต่แรกเกิดกระทั่งถึงวันนี้ ระยะเวลาก็ยาวนานพอสมควร ทุกคนวิ่งไปพร้อมกับภาระหลายอย่างที่วางอยู่บนบ่า อวัยวะส่วนต่างๆ สึกหรอเสื่อมถอยอ่อนแรง ชราร่วงโรย โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน สุดท้ายก็กลับบ้านเก่านอนเป็นซากศพทับถมแผ่นดิน คืนสู่อ้อมกอดของดิน น้ำ ลม ไฟดังเดิม[๒๙] เมื่อวันนั้นใกล้จะมาถึงคิดอะไรได้บ้าง วางลงปลงตก หรือยังคิดอยากเป็นนกเขากลายพันธุ์ โก่งคอขัน "ของกูๆ"[๓๐]อยู่ตลอด ปู่โสมเฝ้าทรัพย์มายืนรอแล้ว ขอรับช่วงต่อสิ อย่าไปผุดไปเกิด ช่างไม่รู้อะไรเลย "เงินปากผี" สัปเหร่อก็ยังควักออก นี่แหละสังขารเสื่อมทรุดสิ้นสุดที่ความตาย ทว่าอย่ามองเป็นเรื่องเลวร้าย หากรู้จักคิดพิจารณา จะเห็นเพชรวาววับวางอยู่บนหัวคางคก ครั้นคิดพิจารณาจนคลายความยึดมั่น "ปล่อยวาง" ไม่อาลัยอาวรณ์ จะถือว่าสอบผ่านอภิธรรมชั้นเอกทีเดียว เพราะ "วางว่าง" คือ "ยอดแห่งธรรม"[๓๑] ถึงวันนั้นจงรู้เถิดว่า มัจจุราชไม่น่ากลัวเลย น่าจับมือสวมกอดเสียด้วยซ้ำ

๑๐๘.

อจิรํ วตยํ กาโย
ปฐวึ อธิเสสฺสติ
ฉุฑฺโฑ อเปตวิญฺญาโณ
นิรตฺถํว กลิงฺครํ ฯ

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๒๐

กายนี้ถูกทอดทิ้ง
ปราศจากวิญญาณ
ไม่นานหนอจักนอนทับแผ่นดิน
ดุจท่อนไม้ไร้ประโยชน์.

กายนี้เป็นฉันใดอาลัยนัก เฝ้าฟูมฟักห่วงใยอาลัยหา
จักนอนทับแผ่นดินสิ้นราคา เมื่อวิญญาณ์ล่วงลับพลันดับลง
เหมือนท่อนไม้ไร้ประโยชน์อยู่โดดเดี่ยว คนไม่เหลียวแลมองต้องประสงค์
คุณค่าเหือดหายหมดควรปลดปลง เลิกลุ่มหลงเถิดหนาอย่าอาลัย ฯ

ร่างกายทุกคนล้วนสำคัญ ต่างก็รักหวงแหน รักใดไม่เท่ารักตน เวลาเราซื้อของยังต่อรองราคา แต่เราไม่เคยต่อรองราคาค่ารักษาโรคเลย เข็มฉีดยาราคาเป็นหมื่นก็ยอม พ่อค้าทำธุรกิจกับโรคร่ำรวยทีเดียว นี่แหละคือความทุกข์ยากของร่างรักที่เรารับภาระกันตลอด ไม่เฉพาะแต่ยามป่วยไข้ เวลาสุขสบายของคนเราจะนานสักเท่าไรเชียว ช่วงชีวิต "ฮันนีมูน" ดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์แสนสั้น ต่อแต่นั้นความทุกข์เหนื่อยยากก็เปิดฉาก ฉายเป็นหนังชุดยาว คนรวยก็ทุกข์อย่างคนรวย คนจนก็ทุกข์อย่างคนจน ชีวิตไม่น่าอภิรมย์อะไรเลย บางครั้งเรายังถามหาความตายเสียด้วยซ้ำ และบางคนก็เลือก "ช้อยซ์ต้องห้าม" ปลิดชีวิตตนเองเสียแล้ว มองเห็นๆ กันอยู่ จะยื้อแย่งหัวโขนเปิดศึก "ชิงเก้าอี้เกรดเอ" วิ่งสู้ฟัดกันไปถึงไหน เพราะคนเราพะวงกับอนาคต "วันหน้า" มากจนเกินไป จึงพลาดโอกาสอยู่กับปัจจุบัน "วันนี้" อย่างสง่างาม อย่างไรก็ตาม ชีวิตก็หนีไม่พ้นบ่วงความทุกข์ มันดำเนินไปเรื่อยๆ และเมื่อถึงวันหนึ่งชีพจรก็เริ่มเต้นช้าลง วิญญาณจะออกจากร่าง ร่างรักเราก็เหมือนเสื้อผ้าเก่าๆ ตัวหนึ่งที่ไร้ราคา พร้อมถอดโยนทิ้ง หนังชุดชีวิตฉายมาถึงม้วนสุดท้ายแล้ว จะจบแบบ happy ending หรือเปล่า ช่างมัน แต่วันนี้ความทุกข์เหนื่อยยากจะถูก Cancel ทั้งหมด พูดสิ "จบกันทีชีวิตจะโบกมือลาแล้ว" ฉันขอ "อำลาไม่อาลัย"

เชิงอรรถ

๑ "นตฺถิ ปาปํ อการิยํ" แปลเล่นเจ็บๆ ตามสไตล์ ไต้ ตามทาง (เสฐียรพงษ์ วรรณปก) ว่า "ไม่มีทางที่คนโกหก จะไม่ระยำทำชั่ว"

๒ กวีวรรคทองของสุนทรภู่

๓ ตามนัยที่ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปก เขียนถึงสมณศักดิ์ชั้นสามัญของพระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ) ว่าถูกแช่แข็งตลอด ๑๕ ปี จนเมื่อคลื่นลมฝนในยุทธจักรดงขมิ้นสร่างซา จึงได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นชั้นราช แม้ท่านจะเลื่อนชั้นขึ้นไป ก็ไม่เกิดผลดีต่อท่านสักเท่าไร หากแต่เกิดผลดีต่อคณะสงฆ์ที่พิจารณาเลื่อนชั้นถวายมากกว่าว่า "รู้จักยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง" เรื่องยศช้าง ขุนนางพระ ตำหน่งตำแหน่งอะไรเหล่านี้มองมุมกลับกันบ้างไหมว่า "ดีต่อผู้ให้ มิใช่ดีต่อผู้รับ" คนหัวเทียนบอดนั่งบนตำแหน่งอาสนะนั่นประจานใคร

๔ ช่วงเดือนกรกฎา ๕๑ เกิดเหตุการณ์ตะลุมบอน "ม็อบปะทะม็อบ" "ไทยตีไทย" ชมรมคนรักอุดรพังเวทีพันธมิตร ห้ำหั่นกันดุเดือด

๕ ปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณ เกิดพร้อมกับชีวิตรูปเล็กๆ มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ขนาดเท่าน้ำมันที่ติดปลายขนทรายละเอียดที่จุ่มน้ำมันแล้วสลัด ๗ ครั้ง เรียกว่า "กลละ"

๖ ตามนัยของพระบาลีว่า "โรคนิทฺธํ ปภงฺคุณํ" แปลว่า "ร่างกายกายนี้ผุพังเป็นรังของโรค"

๗ "อย่าเห็นแก่ยาว อย่าเห็นแก่สั้น" "รักยาวให้บั่น รักสั้นให้ต่อ" กรุณาอ่านรายละเอียดจากเรื่องทีฆาวุกุมารใน*พระไตรปิฎก เล่มที่ ๕* เรื่องนี้อ่านสนุก

๘ ธรรมวลีของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิ) พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ แห่งสำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์

๙ แพ้เป็นพระ ชนะเป็นเณร เสมอเป็นเถร ไม่เล่นเป็นชี

[๑๐] สำนวนเดิมคือ "มีความโกรธเป็นเจ้าเรือน" คนประเภทนี้ถือทิฐิว่า "โกรธวันละนิด จิตแจ่มใส" ไม่ได้โกรธ นอนไม่หลับ

[๑๑] ตัณหาเป็นต้นตอของทุกข์ เรียกว่า "สมุทัย" หรือ "สมุฏฐาน" ทุกข์ทั้งมวลล้วนเกิดจากตัณหา

[๑๒] ขอแสดงความยินดีที่ได้เป็นโรคนั่งกินนอนกิน "อัมพาต"

[๑๓] ตามนัยพุทธดำรัสว่า "เมื่อบุคคลเกียจคร้าน อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป"

[๑๔] จากพุทธวจนะว่า "วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ ล่วงพ้นความทุกข์ได้เพราะความเพียร"

[๑๕] เรียกว่า "สังคมสุขเติมแบงก์" ก็ได้ ยุค "สังคมเปลืองกระดาษ" คนขอเพียงแบงก์ไม่ขาดมือ ก็สนุกซื้อ สะดวกใช้กันทีเดียว

[๑๖] ควันหลงจากกีฬาโอลิมปิกที่แดนมังกร "ปักกิ่งเกมส์" ปี 2008

[๑๗] ลมหายใจเรียกว่า "ชีวิตรูป" เพราะช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ หรือเรียกว่า "กายสังขาร" สิ่งที่ช่วยปรุงแต่งกายให้ดำรงอยู่ การตั้งสติกำหนดดูลมเคลื่อนไหวที่ท้อง ซึ่งแสดงอาการพอง-ยุบ จึงชื่อว่า "ตามดูกาย" ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

[๑๘] "สติมาปัญญาเกิด สติเตลิด จะเกิดปัญหา สติมี สตางค์มา สติแตก สตางค์ตก อิมัง สติง จะเติมสตางค์" นี้คือ "คาถาดูดทรัพย์" ใครท่องได้ทำด้วย รับรองรวย

[๑๙] "วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ สังขารเสื่อมเป็นธรรมดา พวกเธอจงพากันถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด" นี้คือ "ปัจฉิมโอวาท" ของพระบรมศาสดาที่ทรงสั่งสอนภิกษุทั้งหลาย ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

[๒๐] นักชกเหรียญทองโอลิมปิก คือตัวอย่าง "สติเดินได้" ขอแสดงมุทิตาต่อ สมจิตร จงจอหอ นักชกหมัดทองต่อยอย่างเทพที่คว้าเหรียญทองมาเพิ่ม "เรตติ้งความสุข" ให้แก่คนไทยทั้งประเทศ

[๒๑] ชาวบ้านเลขที่ ๑๑๑ ซึ่งถูกปลดประจำการ หยุดพักสัก ๕ ปีก็ดีเหมือนกัน วันกลับมายิ่งใหญ่ มักติดเงื่อนไขรอ ถ้ารักประชาชนจริง ต้อง "รักติดรอ"

[๒๒] เพราะ "คิดใหม่ทำใหม่" นโยบาย "แปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน" นั้นหรือเปล่า สังคมไทยจากเดิมเป็น "สังคมบุญนิยม" ต้องกลายพันธุ์เป็น "สังคมทุนนิยม" กระทั่งพวกม็อบป่วนเมืองเรียกขาน "ทุนนิยมสามานย์" กัดกันเลือดสาด

[๒๓] พระองคุลิมาลเจ้าของ "ตำนานนองเลือด" ชีวิตของท่านตั้งแต่ต้นจนจบโลดแล่นอยู่บนแผ่นฟิล์มภาพยนตร์ที่ถูกนำมาฉายหลายต่อหลายครั้ง (อินเดียสร้างได้ดีกว่าไทย) "ต้นร้ายปลายดี" ดีกว่า "ต้นตรงปลายคด"

[๒๔] อันตราย อย่าให้ถึง ๓ ครั้ง "นอนทำแฮตทริก" ตื่นครั้งสามขี้ตาเต็ม ประเดี๋ยวเป็น "ริดสีดวงตา" จะหาว่าพระไม่เตือน

[๒๕] "โสดาบัน" คือพระอริยบุคคลชั้นต้นในพระพุทธศาสนา แปลว่า "ผู้เข้าถึงกระแส" ขอแปลใหม่ว่า "ผู้อยู่ในกระแส" ที่จะล่องลอยเข้าสู่นิพพานภายใน ๗ ชาติ หลังสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็กลายเป็นบุคคล "เหนือกระแส" กาลเวลาในสังสารวัฏยุติ

[๒๖] บุตรธิดาเป็น "ภาระผูกพัน" เลี้ยงดูส่งเสียจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา นี่แหละหนา ความรักคือความทุกข์ที่เรายินดีต้อนรับ

[๒๗] *สุญญตวิหาร* อยู่ด้วยความว่าง อยู่อย่างไม่แบกภาระ อยู่อย่างไม่เป็นภาระ คือการอยู่ของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ "ว่างจากตัวกูของกู ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง" หลวงพ่อพุทธทาสนำมาประยุกต์ย้ำสอนเกือบจะตลอดชีวิตของท่านทีเดียว

[๒๘] "สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง" "อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา"

๒๙ "สี่คนหาม สามคนแห่ หนึ่งคนนั่งแคร่ สองคนพาไป" ? ฝากถามพระเจ้าหน่อย ถ้าพระเจ้าตอบไม่ได้ ก็ถามพระคุณเจ้า ถ้าพระคุณเจ้าตอบไม่ได้ ทั้งๆ ที่เป็นมหาเปรียญประโยค ป.ธ. ๙ ก็ขอริบพัด ป.ธ. ๙ เสีย

๓๐ "ชาดก" วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาชิ้นเอกเอ่ยถึงนกชนิดหนึ่งชื่อ "มัยหกะ" ชอบเที่ยวบินไปตามไหล่และซอกเขา มันบินไปจับที่ใด เช่น ต้นเลียบผลสุก ก็จะส่งเสียงร้องว่า "มั่ยหั้ง...ของกู้ มั่ยหั๊ง...ของกู๊"

๓๑ "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น" ถือเป็น "หัวใจพระพุทธศาสนา" อีกหลักธรรมหนึ่ง

บรรณานุกรม

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ ๙ - ๒๕.** กรุงเทพมหานคร. มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๕.

สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. **พระไตรปิฎก CD-ROM ฉบับคอมพิวเตอร์.** กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๐.

ลออง มีเศรษฐี. **พจนานุกรมลำดับสระ.** กรุงเทพมหานคร. ห้างหุ้น-ส่วนจำกัด รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์. ๒๕๓๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร. บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด. ๒๕๔๖.

ประวัติผู้เขียน

พระมหาอุเทน ปญฺญาปริทตฺโต (สัจจัง)

- เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ขณะเป็นสามเณร)
  จากสำนักเรียนวัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ
  พ.ศ. ๒๕๓๕
- ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม)
  จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  พ.ศ. ๒๕๓๖
- สอนวิชาฉันท์ภาษามคธประโยค ป.ธ. ๘
  สำนักเรียนวัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ
  พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๗, พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙
- สอนวิชาธรรมภาคปฏิบัติวิทยาเขตบาลีศึกษา
  พุทธโฆส นครปฐม
  พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๙

- สอนวิชาฉันท์ภาษามคธประโยค ป.ธ. ๘
สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒
- อบรมกรรมฐานให้แก่ผู้สนใจปฏิบัติวิปัสสนา เช่นที่
ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ, โพธิปักขิยธรรมสถาน,
วัดสามพระยา
- หนังสือที่ได้รับจัดพิมพ์เผยแพร่หลายเล่ม
เช่น ฉันทปรารมภ์, พุทธประวัติภาคหลากบทกวี,
วิปัสสนาสาธิต, วิปัสสนาวิถี, วิปัสสนาภาวนา,
พระไตรปิฎกร่วมสมัย ๑ - ๓, ชมพูพรายแสง, ถอดรหัสธรรม,
ธรรมยาตราร่ำลึก แดนพุทธภูมิ, ปริญญาพ้นทุกข์,
มุทิตา : ธรรมแห่งความเบิกบาน,
เสียงธรรมจากผู้พ้นทุกข์ ๑๐๘ คาถา ธรรมคีตาจากพระไตรปิฎก
- ปัจจุบันอยู่ที่วัดชนะสงคราม คณะ ๙
บางลำภู กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
อีเมล : uten.p9@gmail.com

สายธารศรัทธาสู่ "เสียงธรรมจากพระโอษฐ์"

คณะศรัทธาสาธุชน

พระอาจารย์มหาทองมั่น สุทฺธจิตฺโต, ปัจจัยเหลือจากการพิมพ์หนังสือวิปัสสนาวิถี-วิปัสสนาภาวนา, ไม่ทราบนามผู้บริจาค, โพธิปักขิยธรรมสถาน "มูลนิธิวิปัสสนามิตรภาพ", คุณองุ่น ศิริธนาทรัพย์, ลูก-หลานคุณแม่สมจิต แซ่เจี่ย, คุณสรชัย คุณสุเทพ คุณสุวิทย์ คุณสุชาติ ศรีอินทราวานิช พร้อมลูกๆ สะใภ้และหลานๆ ศรีอินทราวานิชทุกคน อุทิศส่วนกุศลให้คุณแม่ขาหุ้น แซ่ก๊วย และคุณสรศักดิ์ ศรีอินทราวานิช, พญ. วิไล ธนสารอักษร, คุณประพันธ์ คุณยุพดา ภัทรประสิทธิ์ และครอบครัว, อาจารย์ ดร.ธีระ ดร.จารุมา คุณปิ่นปัก อัชกุล, อาจารย์วารินทร์ มาศกุล, คุณอุไรศรี คนึงสุขเกษม, คุณวิมาลา คุณศศิวิมล คุณวิมลศิริ ทองโอฬาร, ปัจจัยทำบุญหนังสือ "ปริญญาพ้นทุกข์", คุณพงศ์พันธ์ เสาสุคนธเวช, คุณชลอ คุณอรณี ทองแย้ม, คุณบุญทิวา ปุรินทราภิบาล, คุณสอาด คุณพิศมัย คุณตุลยา พันธุ์ขะวงศ์, แม่ชีกาญจนา อินทนู, คุณชวลิต สิงห์เจริญ, คุณกาญจนา สกลภาพ, คุณศศิวิมล ทองโอฬาร, คุณเทวิล จุรณะโกเศศ, คุณชัชนันท์-คุณสหรัช สัมฤทธิ์นันท์, คุณอาทิตยา พุ่มโพธิ์ทอง, คุณทนง-คุณพยุงศรี ฟักเล็ก, คุณปัทมาภรณ์ นิยมวานิช, คุณอริศรา ปั้นดี, แม่ชีวัฒนาวดี เชื้อพิบูล คุณดวงพร หาญพิทักษ์สุข, คุณอนงค์นาถ ชีววัฒน์ คุณสุนีย์ วัฒนวาทิน คุณวิภาฉัตรทรงชัย, คุณภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ์, คุณบุญช่วย คงเมือง, คุณจงกลนี โตเจริญชัย, ผอ.กนก จันทร์ขจร, คุณสุวัฒน์ โล่ห์สวัสดิกุล, ภญ. สุภัทรญดา ไชยรักษ์, พญ. กนกนภัส ไชยรักษ์, แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม, คุณจำรัส วิเชียรทวี, คุณธรรมรัตน์ วงษ์ประเสริฐ, คุณทองสอน อินเทพา และครอบครัว, คุณนิตยา คุณนันทนา เฉยบำรุง, คุณยายเตียง ศักดิ์ไพบูลย์ และครอบครัว, คุณสมใจ คุณละม่อม ยี่ภู่, ว่าที่ ร.ต. อภิศักดิ์ พันธุ์ประภา, พ.ท. นคร ทรัพย์สมปอง, คุณธนพรรษ ยี่ภู่, คุณธัชชัย หินตะ

คณะผู้ปฏิบัติธรรมโดยพระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

กองทุนธรรมพระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์, คุณอรวรรณ แสงดารา, คุณกฤษณา คุณอรุณ คุณพุฒิพร คุณภูมิสันต์ คุณภัคสุเพ็ญ จีวิพันธ์พงษ์, คุณบุญเยี่ยม ปั่นประณต, ครอบครัวฐิติปัญญา, กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมวัดสามพระยา, ไม่ประสงค์ออกนาม, คุณแม่พรรณี โชติมั่นคงสิน, คุณศิริลักษณ์ จงสงวนดี, คุณประภาพร ตังคนาวนิชย์, คุณรวีโรจน์ คุณเยาวรีย์ เตมิยสูต, คุณศิรวิทย์ สิตปรีชา, พ.อ.อ. บุญช่วย-คุณคนึงนิตย์ สุมลฑา, ครอบครัวเหมาอุปถัมภ์, คุณอำนวยภรณ์ อยู่โต, คุณมังกร ทวีทรัพย์วัฒนา, คุณกิตติวุฒิ ร.ท. หญิงกาญจนา วัฒนคำแสง และครอบครัว, คุณประไพพร เทพพิทักษ์ คุณวิทูรย์ โดแวนแฮ, คุณประพิมพันธ์ เป็นสุขพร้อม และครอบครัว, ครอบครัวบูรณพงศ์พร, ครอบครัวรัตน์นิยมชัย, คุณอัญชลี รุ่งกิจวรเสถียร และครอบครัว, คุณกุลยา ปิยะวาทิน, คุณอรทัย ไทยผลิตเจริญ, คุณสวัสดิ์ คุณพิมลพรรณ คุณสุเจดา คุณฐิติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี, คุณบี คุณสวาท สินพูลผล, คุณศุภกาญจน์ จินดากิจสกุลชัย, คุณพรพรรณ จินดากิจ-สกุลชัย และครอบครัว, คุณเหลียงกิม แซ่ลิ้ม, คุณดาวพร ขำจินดา, คุณนภาพร แซ่ลิ้ม, คุณอภิสรา ตันติวงค์, คุณจรรยา เครือศิลป์ และครอบครัว, คุณอวยชัย คุณณภัค เขียวขำ, คุณวงศ์สมบูรณ์ สุทธจินดา, คุณเพ็ญแข ยังรอต, คุณยอด คุณเอ๋ คุณเอม รามสูต, คุณเครือวัลย์ ทรัพย์ยิ่ง, ครอบครัวเจริญลาภ, คุณรัตตินันท์ รัตติรุจน์เจริญ, คุณธนภณ จันทรากาศ, ด.ช. ณัฐภัทร ด.ช. สุนทรภูษิต คุณะรังษี, ครอบครัวธนะภูมิ อุทิศส่วนกุศลให้นายพัฒนา ธนะภูมิ, คุณสมจิตร ธนบุญสมบัติ คุณอารีรัตน์ ธนบุญสมบัติ, อาจารย์ประทุม เตมิยสูต, คุณมาลี ภู่มะลิพันธุ์, คุณวรรณี คุณสุมาลี นพไพบูลย์รัตน์, คุณศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์, คุณวิวัฒน์ คุณสายสุนีย์ ศิริวัฒโนทัย และครอบครัว, ครอบครัวนิติวิทยาเทพ, คุณจิราภา สิทธิโชค, ครอบครัวอารีย์ วัชรสินธุ์, คุณสุภาภรณ์ ปราชญ์อำไพ, คุณชัยณรงค์ ศรีเฟื่องฟุ้ง, คุณรัชนีกร ประจวบเหมาะ, คุณสรรพกิจ ทองแถม ณ อยุธยา,

คุณอภิญญา เรืองไพบูลย์, คุณยุพิน นิลประกอบกุล, คุณพรพรรณ เปรมปราโมชย์ และครอบครัว, คุณสมทรง จั่นนาค, คุณทองสถิต ลีลาประทักษ์, คุณประวัติ คุณวนิดา มีหลักชัย, คุณปะราลี สมบูรณ์-เปล่ง, คุณศันสนีย์ อัตระผดุง คุณธนาภรณ์ จันทรากาศ, คุณอภิรักษ์ สวีทแลนด์ และครอบครัว พร้อมครอบครัวเหลาหชัยอรุณ, คุณจุฑารัตน์ จันทร์หิรัญ, คุณณัฏฐญกมล สินวรวิวัฒน์, คุณชัยศักดิ์ คุณรัตนา ชูวุฒิเชาว์ และครอบครัว, คุณศรีสุดา สิตปรีชา, คุณไพเราะ เกิดสินธุ์, คุณสุวรรณี ตระกูลภิรมย์, คุณสุมัทนา คงมีผล, คุณศิริพรรณ ชัยถิรถาวร และครอบครัว, คุณอารีรัตน์ ธนบุญสมบัติ และครอบครัว, คุณสมจิตร ธนบุญสมบัติ และครอบครัว, คุณอารีรัตน์ ธนบุญสมบัติ และครอบครัว, คุณประเวศ คุณกฤษณี วงษ์เฉลียง, คุณอุบลรัตน์ วีระวัฒน์โสภณ, คุณดนัย สำเร็จวาณิชย์, คุณชนิตา ปั้นปราง, คุณสุขศรี ปัญญากรณ์, คุณปราณี เพ็ญศิริพันธุ์, คุณลือชัย รุ่งเรือง, น้องเอิร์น-ออม เทียมราช, คุณสุภาพ ขำจินดา, คุณแฉล้ม ขำจินดา, คุณสุภาวดี ล้อทองแท่ง, คุณอารีรัตน์ หัฏฐะเมตตา, คุณฐานิศ คุณสินีนารถ พลานุเวช, คุณสุจิตรา สำอางพิศ, คุณสุนันทา เครือวรรณ และครอบครัว, คุณปณิสรา เลิศภัคพล และครอบครัว, คุณระวิวรรณ จิตรวศินกุล, คุณสุชาดา ตันตระกูล และครอบครัว, คุณสรยุทธ เด่นเพชรกุล และครอบครัว, คุณภิญญูรัตน์ จินดารัศมี, คุณกิตติพร ธนสถิตกุล, คุณเกษม คุณศิษยา กุศลภุชฌงค์, คุณดวงกมล ใช้ริ้วเจริญ และครอบครัว, คุณสุรีรัตน์ ปวีณ์วรรณ, ร.ศ. เกษร วีระชาโต, คุณอัมพิกา ศรีสุธาพรรณ, คุณจริยา เกตุก่อลาภ, คุณจันท์นา กมลรุ่งสันติสุข, คุณศันสนีย์ อัตระผดุง คุณรัตตินันท์ รัตติรุจน์เจริญ, คุณสมถวิล สิริรัตนาวงค์, คุณทับทิม กลั่นกลิ่น, คุณชูจิตต์ อ่อน-โพธิ์รัตน์, คุณอรวรรณ เงาประเสริฐวงศ์, คุณชลอจิต ใหม่เจริญนุกูล, คุณสุรภี ศิริสัมพันธ์, คุณชยา สักกะภู, คุณทองคำ ลิ้มสวัสดิ์ผล, คุณศิริพร คุณเฉลียง คุณศิริพรรณ ชัยถิรถาวร, คุณกนกวรรณ พรประสิทธิ์, คุณบุญช่วย ประยูรรัตน์ และบุตรหลาน, คุณยุภา

อินทนู, คุณรพิพรรณ คุณอภิลาวัญย์ คุณอชิชญา คุณพณวัฒน์ อ๊อตวงษ์, คุณสมทรง ไชยรักษ์, คุณวันดี ภัทรธีรกุล, คุณรัชนี แซ่เซียง, คุณภัสสร เลิศพิบูลย์กิจ, คุณณชภา พุทธฤดีสุข, คุณพงษกร ศรีภูมิ, คุณพิชชาภรณ์ ปัจฉิมพิหงษ์, คุณเล่าโอ้ว แซ่ตั้ง คุณศศมน วัฒนศิริเสรีกุล, คุณกรุณา อุไรวรรณ, คุณแก้วมูล วงศ์สุภา และครอบครัว, คุณพิมพ์ปวีณ์ สุเรียมมา, คุณปราณี โพยมยล, คุณนิรัติพร บวรวิชญ์พรธนา, คุณประพีร์ สุวิไลสุนทร, คุณวสุ โรจน-ดิษกุล, คุณมณฑา ลิ้มวิลัย, คุณสมชาย ลิ้มศิริวิไล, คุณอุดมศรี แผ่วัฒนไพศาล น้องนัฐ, คุณพชระ พุทธิเนตร, คุณบุญศักดิ์ ตั้งคำเจริญ และครอบครัว, คุณปรียา สุขแสงศรี, คุณธิดารัตน์ ศรีวัฒน์ธนรัตน์, คุณอรุณี เหมาอุปถัมภ์, คุณมารศรี ขจรเรืองโรจน์, คุณชาลินี, คุณสมปอง คุณกัลยา อุ่นศิริ, คุณมด ศรีถา, คุณอธิษฐานพร อมฤตานนท์ และครอบครัว, คุณน้ำทิพย์ หน่อยพิทักษ์, คุณสนธยา ชูวงศ์เลิศสกุล, คุณดี เจริญสุข, คุณกมลพร ตระการเจริญสุข, ครอบครัวปิยะวัฒนวิโรจน์, คุณกนกพร เสลานอก และครอบครัว, คุณสุภาวดี ชาญวีรกูล, คุณฐิติมา ตรงต่อศักดิ์ และครอบครัว, คุณไพรัตน์ ตันติวงศ์เจริญ, คุณอำไพ คุณเมตตา คุณนพรัตน์, คุณชนิตราภา นาวาเจริญ, คุณวาศินี พงศ์พิศิษฎ์สกุล, คุณวิลัยลักษณ์ รสจันทร์วงษ์, คุณรัชญา เลาหกานนท์, คุณเชย ชุยเหลียน และบุตร, คุณรุ่งระวี สุขแสงศรี, คุณกุลจรี มีเจริญ และครอบครัว, คุณวิริวรรณ์ ทองจันธนวัจน์ และครอบครัว, คุณรวีวรรณ์ คุณชนิตว์ปิยา แสงเย็นพันธุ์, คุณชนินทร์ นาวาเจริญ, คุณวิภารัตน์ ศิริไกรวัฒน์, คุณสตรีรัตน์ วรรณรักษ์, คุณฐกฤต วีระพันธ์, ครอบครัวมีมงคลกุลดิลก, คุณเอกรัตน์ อยู่โต, คุณภัทรณิชา ลิ้มสวัสดิ์ผล, คุณอังคณา ศรีธรรม, คุณรัตนา บองขาว, คุณวรรษมน อรุณพงศ์ไพบูลย์, คุณภัทรณิชา ลิ้มสวัสดิ์ผล, คุณศิวมล ดิษฐ์เล็ก, คุณอิสรัช ไชยกาญจน์, คุณพิชิต ตะวงษา, คุณสัณหรส ลิ้มสวัสดิ์ผล, คุณณัชนันท์ ลิ้มสวัสดิ์ผล, คุณเดชา ไชยรัตน์, ว่าที่ ร.ต. เสวก สิริลัภนานนท์, คุณสาคร สัจจานุสรณ์, คุณมณฑา

เลขะวัฒนะ, ครอบครัวเสริมสมบูรณ์, คุณกนกวรรณ แซ่จัง และครอบครัว, คุณสุดาวรรณ ฉินสุมากุล, คุณรุ่งทิพย์ ปัญญากรณ์, คุณฉัตรดนัย อำภา, คุณวัชรี กล้าการขาย, คุณวีรวัฒน์ ชะวาเขียว, คุณชนาพร จุโลทัย และครอบครัว, คุณสำรวย วงศ์เทพ, คุณศิวกร หวังปักกลาง, คุณอิสรัช ไชยกาญจน์ และครอบครัว, คุณเง็กเอ็ง แซ่ลี้, คุณนวธิดา รอดพึ่งพา, คุณกำพล สมลา, คุณวิมลพรรณ เลิศอุดมกิจไพศาล, คุณมนต์วลี ภมรพล

คณาจารย์วัฒนา จันทราภิรมย์ กฤษณี วงษ์เฉลียง
ศิษยา กุศลภุชฌงค์ สุนันทา เครือวรรณ

คุณชนันทิตา คุณจำลอง ฉัตรทอง, คุณนภาพรรณ ทัศนียพันธุ์ และคุณกล้า จันทร์ทึง, คุณตรีนุช บุญธรรมา, สถาบันกวดวิชา AP บ้านอาจารย์ สาขา 1, 2, คุณประเวศ คุณกฤษณี วงษ์เฉลียง, คุณเกษม คุณศิษยา คุณนิโลบล คุณศิวพงศ์ กุศลภุชฌงค์, คุณนฤทัศน์ คุณพิวัสสา พญ. มานิกา คุณธัชวัลส์ นภารัตน์, ด.ญ. กนกวรรณ จันทร์เกิด, ด.ญ. กรกนก บุญธรรมา, คุณพรชัย จันทร์เกิด, คุณสุนันทา ร.อ.อ. จักรพล คุณคณัสมน ร.อ.ต. จักรพันธ์ เครือวรรณ, คุณสุชาติ คุณพรรษมน กิติสารศักดิ์, คุณวิภา คูทอง, คุณวิศิษฐ์ คุณพรเพชร เจริญสิทธิ์, คุณประเสริฐ คุณจริยา คุณปิยมน คุณปิยบุตร หวังเชิดชูเกียรติ, คุณอนุสรณ์ คุณอัจฉรา ด.ช. อธิปปิตกาญจนกุล, คุณจรัญ คุณสุกัญญา คุณสิทธิโชค อู่ทอง, คุณสัจจาทิพย์ คุณรัตนา ด.ช. ชญานนท์ ด.ช. กิตติพศ ทัศนียพันธุ์, คุณเจริญ คุณวงเดือน คุณศุภฤกษ์ คุณคทาชัย ด.ญ. กรวรรณ เสมาเพชร, คุณพนม คุณชุติญา คุณชิตพงศ์ คุณวงศ์พัชร บุญโยทก, คุณลฎาภา ศุภรัตติยา, คุณจิตสุภา เวสสะโกศล, คุณจีรเดช เวสสะโกศล, คุณอรุณศรี กุมุท, คุณศักดิ์ คุณจารุภัทร คุณจิรเมธ คุณบุญญภัทร เอกวินทุมาศ, คุณรัชดาวรรณ คุณสมบัติ ด.ช. ณัฐชนนท์ ด.ช. ศุภณัฐ สิงหา, คุณวัฒนา จันทราภิรมย์, คุณผาสุข บุญจิรานนท์, คุณอัญชฎา

คุณสุวิมล เจริญสิทธิ์, คุณชูเกียรติ คุณจารุณี มโนรัตน์ และครอบครัว, คุณวิทยา คุณนภา ด.ช. ภาวิช ด.ญ. ภาวิณี วัฒนสุชาติ, คุณรวงทอง พัชรารัตน์, คุณทองใส คุณแปลง คุณกัญญาณัฐ กกแก้ว, คุณกานต์สินี กกแก้ว, คุณประไพ คำพิทักษ์ และครอบครัว, คุณสำเนียง สายหราว, คุณสุธีรา ทับทิมขาว

คณะคุณมานี รังสิโรภาส

คุณอิ้วเง็ก แซ่เฮ้ง (แซ่ต่อ), คุณสมใจ รังสิโรภาส, คุณสุรศักดิ์ รังสิโรภาส, คุณมานี รังสิโรภาส และครอบครัว, คุณพัชรี ประสพบูชาธรรม และครอบครัว, คุณเพ็ญศรี หน่อชูเวช, คุณกานต์ธีรา รังสิพุฒิกุล, คุณกานต์สินี คุณสุรัตน์ คุณพัทธ์ธีรา เทวจินดาพันธุ์, คุณนพวรรณ อิทธิวุฒิรักษ์ และครอบครัว, คุณนงนุช อนันตวัชกร, คุณสุริยัน อติวิทยาภรณ์, คุณสุกัญญา โชคเจริญกิจการ, ด.ช.อภิพิชญ์ ธรรมอาชีพ, ด.ช.ณัฐพนธ์ ธรรมอาชีพ, คุณวดี ยรรยงธรรม, คุณจีระวรรณ์ สิมมา และครอบครัว, คุณสุมาลี พรหมโคตร และครอบครัว, คุณลลนา รัตนประภา และครอบครัว, คุณวรัญญา พิทักษ์สิทธิ์ และครอบครัว, คุณสุวรรณา สันคติประภา และครอบครัว, คุณดารณี และคุณฉลอง วรนุช, คุณสุภาวดี ทุมาพร และครอบครัว, คุณธัญณิชา สุริยรัตนพิมล และครอบครัว, คุณอรเมธ กาญจนารัณย์, คุณวารุณี พุทธิพิพัฒน์ขจร, คุณจิรัฐพร อินทร์บุตร, คุณนวลฉัตร ชิมผลาพิบูลย์, คุณดวงกมล สวัสดิเกียรติกุล, คุณเกศริน แสงจันทร์เรือง, คุณรมย์ธีรา โศจิรัตน์กุล

คณะคุณทองสถิต ลีลาประทักษ์

คุณทองสถิต ลีลาประทักษ์, คุณสมเล็ก ลีลาประทักษ์, คุณบุญกิจ ลีลาประทักษ์, คุณอายู้ แซ่เบ๊, คุณเบญจวรรณ ลีลาประทักษ์, คุณวิไล ศรีรัตนาสถาวร, คุณสุพัฒนา วัฒนรังสรรค์, คุณชลเทพ ลีลาประทักษ์,

ด.ญ. วิลาวัลย์ ลีลาประทักษ์, คุณลัดดาวัลย์ ผู้สัมฤทธิ์เลิศ, คุณโชติมา สุริยาพันธุ์, คุณรุ่งโรจน์ จรัสวิจิตรกุล, คุณวันเพ็ญ ศิริเลิศพรรณา, คุณสุธีรา จิตต์ศิริผล, คุณสุเมธ วัฒนรังสรรค์, คุณภูมันต์ ปานรักษา, คุณจเด็จ ทางเจริญ, คุณปรียาภัทร อนันต์วิชัย, คุณเนตร์ทิพย์ คู่คงวิริยะพันธ์, คุณชฎาพร ถาวรพานิชกิจ

ยอดบริจาคทั้งหมด ๔๘๐,๐๐๐ บาท

จ่ายจัดพิมพ์ "เสียงธรรมจากพระโอษฐ์" จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม
ด้วยจำนวนเงิน ๓๘๓,๐๐๐ บาท คงเหลือ ๙๗,๐๐๐ บาท
ปัจจัยเหลือจากการพิมพ์ครั้งนี้
จะนำไปพิมพ์หนังสือเรื่อง **"ขุมทรัพย์จากชาดก"**
ซึ่งเป็นงานเขียนเล่มต่อไป

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ ฯ

ธรรมทานอยู่เหนือการให้ทั้งปวง

ธรรมทานการให้ธรรมช่างล้ำเลิศ
เพราะก่อเกิดปัญญาหาใดเหมือน
เป็นประทีปส่องสว่างมิรางเลือน
คอยตามเตือนสติมั่นทุกวันคืน
ช่วยชี้นำชีวิตไม่ผิดพลาด
ห้ามประมาทลุ่มหลงคงชีพชื่น
พาออกจากบาปกรรมมิกล้ำกลืน
ให้อยู่อย่างผู้รู้ตื่นตลอดกาล ฯ

ทินฺนํ ธมฺมํ โพธิปรายนํ โหตุ ๆ

ขอท่านที่ให้ธรรมเป็นทาน จงเป็นผู้รู้แจ้งในภายหน้า.

ขอ "โพธิปัญญา" จงแตกหน่อก่อเกิดแก่ท่านสาธุชนทุกคน
และจงเป็นพลวปัจจัยหยั่งลงสู่ "อมตธรรม" ด้วยเทอญ.

"จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย"

"ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป
เพื่อประโยชน์สุขของพหูชน
เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก"

เพื่อการเผยแผ่ธรรมตามพุทธบัญชา

"กองทุนธรรมพระมหาอุเทน" บัญชีเลขที่ 011-1-31206-3
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาบางลำภู
ท่านที่ประสงค์จะพิมพ์หนังสือ **"เสียงธรรมจากพระโอษฐ์"** แจกเป็นธรรมทาน
กรุณาติดต่อ

คุณสุปนีย์ เจริญลาภ	๐-๒๒๕๙-๓๐๗๒
คุณมาลี ภู่มะลิพันธุ์	๐๘๑-๗๕๕-๔๓๕๕
คุณเพ็ญนภา วงศ์สุภา	๐๘๖-๓๒๔-๖๙๕๑

หวังว่าหนังสือ "เสียงธรรมจากพระไอยรู้" เล่มนี้
จะเป็นเสมือน "ธรรมโอสถ" ช่วยเยียวยารักษา
โรคทุกข์ทางใจ เป็น "ธรรมคีตา" พาสัมผัสสุนทรียภาพ
ซาบซึ้งในมธุรพจน์บทกวี และเพลิดเพลินตามท่วงทำนอง
ของถ้อยภาษาที่สละสลวย เป็น "ธรรมธารา"
เรียบไหลไปชำระล้างมลทินออกจากจิต
เกิดความสะอาดสุกใส และเป็น "ประทีปธรรม"
ส่องทางสว่างใจ ขจัดม่านอวิชชาแก่ผู้แสวงหาสันติโดยพลัน

พระคันธสาราภิวงศ์

วันๆ เราคอยเติมอาหารกายให้อาหารสมอง แต่ละเลยอาหารใจ
ไม่ยอมไปมาหาสู่ "คุณบุญเลี้ยง" จิตใจจึงห่อเหี่ยวขาดความชุ่มชื้น

ธรรมที่ประพฤติด้วยความสุจริต จึงจะเกิดผลคือความบริสุทธิ์ผุดผ่อง
ร่มธรรมย่อมเกิดความร่มเย็น นำสังคมแห่งความสงบสุขมาให้
คนที่กายขาว จิตขาว มือใส ใจสะอาด ประพฤติธรรมอยู่อย่างสม่ำเสมอ
นี่แหละควรเลือกให้เป็นผู้ "ชักธงธรรมขึ้นสู่ยอดเสา"

เพราะธรรมชาติความชั่วเหมือนไฟ ความดีเหมือนน้ำ ลงมือทำความชั่วจะรู้สึกร้อนทันที
ลงมือทำความดีจะรู้สึกเย็นทันใด "ตาชั่งความรู้สึก" นี่แหละเที่ยงตรงที่สุด

เพราะไม่รู้จักเพียงพอจึงไม่พอเพียง เพราะไม่รู้จักประมาณจึงเกิดการเบียดเบียน

เพราะคนเราพะวงกับอนาคต "วันหน้า" มากจนเกินไป
จึงพลาดโอกาสอยู่กับปัจจุบัน "วันนี้" อย่างสง่างาม

วันนี้ เรามาท่องคาถา "อัปปมาทธรรม" กันดีไหม ทุกขณะลมหายใจยิ่งดี
คราวเกิดภัยเราจะกู้ภัยทัน พลาดล้มก็ลุกขึ้นเร็ว
หมากรุกจะเดินยังต้องคิด หมากชีวิตจะเดินอย่างประมาทหรือ

ความอยากไม่สิ้นสุด ความทุกข์ก็ไม่สิ้นสุด หยุดหัวใจไว้ที่ไม่อยาก "stop ทุก step"

ชนะสงคราม '๔๔๔

เสียงธรรมจากพระโอษฐ์ ๑๐๘ คาถา อมตพจนาจากพระไตรปิฎก • พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์